

Maurice Druon

Regii blestemat.

Volumul 1

Regele de fier

1314

Proiect RI – Colecția "Maurice Druon"

Prefață

Înainte de a semna romane istorice, abundente și dinamice, Maurice Druon se făcuse prețuit pentru vivacitatea analitică îndreptată în direcția mării finanțe, a politicienilor, a academicienilor, a armatei, a lumii saloanelor din preajma celui de al doilea război mondial. După câteva evocări de campanie, fostul combatant de pe Loire, apoi din Rezistență, era, la 30 de ani, Goncourt-ul anului 1948. Răsunătorul premiu i-l adusese *Marile familii*, operă în tradiția realistă a lui Balzac, Bourger, Martin du Gard. Era primul și cel mai temeinic volum al trilogiei *Sfârșitul oamenilor*, net superior celorlalte: "o frescă neagră a «elitei» franceze", "povestirea urni descompunerii sociale" care, cum observă Pierre de Boisdeffre "îmbracă o amploare aproape epică".

Cu *Marile familii*, radiografie a unor apariții dezumanizate, privite cu luciditate necruțătoare, prozatorul se angaja, împreună cu Robert Merle, cu Henri Troyat și alți protestatari, în bătălia *noului realism*, curent cu atât mai prețios cu cât se opunea nenumăratelor tendințe ducând spre absurd, spre contemplarea pesimistă a răului, spre esoterism, în esență spre fuga de real. Fondul etico-social al noului romancier se arăta, după experiența tragică a războiului, investit cu trăsături progresiste. El afirma, în numele umanismului, simpatia pentru anonimi, respectul opiniilor, necesitatea colaborării între popoare. Unii vedeau în temeritățile limbajului său un revoluționar; altora le apărea mai spectaculos omul de lume, înclinat spre critică. Superficialitatea pătrunde în *Voluptatea de a fi* și în alte pagini, nu lipsite totuși de talent. Ironistul din *Memoriile lui Zeus*, ultima-i scriere, se redresează dând parodiei o funcție ascuțit demascatoare.

Cu ciclul *Regii blestemați*, întreprinzătorul Maurice Druon se lasă sedus de anvergura unor mari frământări politice, coborând în istoric până în secolul al XIV-lea. Documentarea de arhivă cerea însă eforturi îndelungi care au fost împărțite cu istoricul Pierre de Lacretelle, cu Georges Kessel și alții. Investigațiile în bibliotecile și arhivele pariziene, milaneze, londoneze sunt puse sub semnul respectului pentru adevăr. Și, dacă ar trebui să dăm audiență unei mărturii din Stendhal: "Te ia groaza când te gândești câte cercetări trebuie făcute pentru a afla adevărul asupra celui mai neînsemnat amănunt", ar urma să vedem în romanul acesta, ieșit dintr-o colaborare, un model de reconstituire riguroasă.

Cu toată grija pentru exactitate, suntem departe de meticuloasă pregătire aperceptivă din *Salammbô*, capodopera lui Flaubert, ori de aceea pe care și-a impus-o Camil Petrescu în *Danton* și în evocarea lui Bălcescu. În *Regii blestemați* libertățile sunt numeroase, fantezia ducând la episoade neverosimile. Faptele sunt dirijate, nu o singură dată, după voința autorului, căruia îi convin loviturile de teatru, scenele tari, exagerările de tot felul. Se istorisește neted, cultivându-se anecdota fără preocupări de profunzime. Se urmărește, ca în balade, reliefarea esențialului prin simplificare. Se întâmplă, e drept, ca anecdota să fie mai semnificativă, mai elocventă decât multe imagini. În ansamblu verva, patosul, tonul viu fac bună figură de roman popular. Aceasta e formula la care s-a oprit Maurice Druon având în vedere exemplul înaintașilor și preferințele publicului larg.

În felul lui, prozatorul e un om de acțiune, care se adresează altor oameni de acțiune, evitând complicațiile, simplificând pentru a degaja scena. Iar oamenii de acțiune, scriu nu din plăcerea de a scrie, ci pentru că au ceva de spus. De aici, imagini și expresii rezumative fericite. Și mai ales alunecarea grăbită a episoadelor, acțiunea însemnând mișcare.

Sunt, desigur, diverse modalități de reactualizare a trecutului, romanul fiind cu deosebire indicat pentru mari incursiuni și reconstituiri. Pe drumul de la istorie la roman circular, cum este firesc, pe lângă personaje autentice, riguros istorice, numeroase figuri de ficțiune. Subjugat de respectul exactității și cronologiei, istoricul propriu-zis rămâne legat de arhaic. Amănuntul, pentru el, are valoare în sine, devenind uneori scopul ultim al unei activități. Vibrațiile lirice din opera istoricului Michelet, romanticul, erau privite de confracți cu rezerve. Evocând, artistul extrage semnificativul, dându-i, dincolo de constrângerile documentare, o interpretare estetică. În timp ce istoricul ordonează rațional, cauzal, dialectic, scriitorul aduce în plus sensibilitate, demonstrând întrucâtva rațiunea inimii.

Între principalele forme de evocare posibile, mai des întâlnite sunt trei: una din ele, înaintând laborios, cu tot felul de precauții, se dezvoltă pe temelia celor mai solide cercetări, opera fiind de fapt o restituire de aspect aproape științific; alta, nu ostilă supunerii la obiect, dar cu oroare pentru amănunt, resimțind o anumită jenă în arborarea erudiției, recurge la o diversiune, dând faptelor controlate cu răbdare fizionomia simplității, aerul de a fi fost inventate pe loc; o a treia, fie din lipsă de izvoare abundente, fie din scepticism față de documente, reține din totalitatea lor câteva direcții menite să sugereze o atmosferă. Scriitorul de tip intelectual, rațional se va opri la prima modalitate, exemplul lui Voltaire cu a sa *Istorie a lui Carol al XII-lea* fiind definitoriu. Scriitorului de tip realist îi va conveni să treacă peste amănunțele seci, erudiția fiind absorbită în fapte, în situații, ca la Tolstoi în *Război și pace*. Superficializarea, voită sau nu, a datelor în avantajul construcției cât mai personale va caracteriza paginile scriitorului de tip apăsător-imaginativ, Walter Scott de pildă dând, într-un timp relativ scurt, zeci de romane istorice bazate pe o pictură dacă nu foarte exactă, cel puțin extrem de vie.

Când Mihail Sadoveanu abordează istoria națională în *Frații Jderi* sau în *Nicoară Potcoavă*, capodopere la nivelul romanului istoric european, erudiția nu lipsește, dar nici nu e prea bogată, multe documente fiind pierdute. Scriitorul nu reconstituie riguros, ci evocă; prețioasă se dovedește nu atât arta gravurii pe porțiuni mici. Cât viziunea întregului. În *Frații Jderi* ne întâmpină povestirea în frescă, dar care nu e de loc superficială; întrucât interpretarea vine din adâncime, sintetizând, aducând senzația vieții reale. Punctele de plecare consemnate documentar sunt puține, însă artistul procedează asemenea unui paleontolog, care, pornind de la fragmente dispartate, reconstituie profiluri de vieți dispărute de zeci de milenii. Fantezia bazată pe cunoaștere întregește lacunele unor arhive devastate de împrejurări nefaste.

Pe lângă viziunea viitorului, se poate vorbi de o viziune a trecutului: o retroviziune. În această perspectivă retrospectivă, Maurice Druon extrage din filioanele vechimii mai puțin decât i se oferea.

Exemplele clasice, în literatură și artă, nu pot fi depășite lesne. Maurice Druon evoluează în dependența lui Walter Scott — autorul lui *Quentin Durward*, al *Contelui*

Robert de Paris, al *Castelului periculos* — și a lui Alexandre Dumas-tatăl ale căror procedee sunt, firește, modernizate Imaginației psihologice și plastice, simțului scenic vizibil în valorificarea situațiilor dramatice li se adaugă sentimentul trecutului. Asemenea aptitudini se lovesc însă de un soi de ireverență pentru elaborarea înceată.

În ciuda interesului pentru documentare, se ajunge la o situație curioasă: informațiile foarte numeroase sunt solubilizate în prea mult lichid, apărând diluate. Scriitorul face genealogie, urmărește relațiile personajelor, dar furat de anecdotă nu-și păstrează timp pentru portrete. Tratarea rămâne la suprafață, în frescă, într-o stilizare care nu totdeauna pune în lumina complexitatea mobilurilor.

Deși tipul de roman pe care-l cultivă Maurice Druon reprezintă, ca orientare generală, un progres față de unele încercări ulterioare, acolo unde alții se mărgineau la simple constatări el aduce ca factor pozitiv o atitudine. Naratorul nu e un martor rece, ci un participant, un critic al trecutului îndepărtat. Ceea ce lipsește lui Maurice Druon, căruia nu-i scapă contradicțiile epocii, e concepția generală științifică asupra proceselor istorice. Părțile nu sunt prinse în încheieturi, de aceea interpretarea de ansamblu suferă. Nu se ajunge la explicarea cauzelor reale pentru care centralizarea puterii, sub egida monarhiei, era imposibilă în secolul al XIV-lea. În mod eronat, unor fapte mărunte, întâmplătoare, li se atribuie un rol în determinarea marilor evenimente politico-sociale.

Drumul spre trecut, în compania scriitorului, rezervă, altminteri, momente interesante, fiind vorba de un ghid inteligent și talentat. Din peisajul vechimii, el degajează cu pricepere aspectele caracteristice, încât călătoria rămâne mereu antrenantă. Între mărturiile ce vorbesc de *misterele* evului mediu și fantezie, se face apel, pe rând, la fiecare din ele. "Omul de astăzi, când caută să-și reprezinte evul mediu, crede în general că are de îndeplinit un enorm efort de imaginație. Evul mediu i se pare o epocă sumbră, cufundată în tenebrele timpului, un moment al lumii în care nu era niciodată soare și în care trăiau o umanitate și societăți radical diferite de acelea pe care le cunoaștem. Or e de ajuns să deschidem ochii asupra universului nostru, e destul să citim în fiecare dimineață ziarele: evul mediu e la ușa noastră; persistă alături de noi și nu numai prin câteva vestigii monumentale; e de cealaltă parte a mării care înconjoară țărmurile noastre, la câteva ore de zbor..."

Cu asemenea convenții geografice, pătrundem în trecut, pentru a reface biografiile unor "regi blestemați". Trecutul pare desprins din stampe de epocă, din gravuri în lemn povestind sobru, din sălile de arme cu amintiri războinice. Din portrete vechi, atârdate pe ziduri de piatră ne privesc figuri arhaice. Toate acestea respiră și vibrează imperceptibil, după lungi veacuri de imobilitate. Întâmplările tragice și adesea ignobile din *Regele de fier* și volumul următor *Regina sugrumată*, s-au petrecut de mult: în 1314-1315.

Îngăduindu-și libertăți, Maurice Druon urmează, în unele privințe, exemplul lui Al. Dumas-tatăl, pentru care istoria devine un pretext: "*Un cui de care e agățat tabloul*". Evocatorul "regilor blestemați" se ridică deasupra datelor exacte, deasupra personajelor care "*au existat realmente*" și al căror arbore genealogic este întregit cu trimiteri istorice, pentru a face un salt din istorie în poezie. Epoca reînvie în tablouri de curte, dar și în manifestări populare, în piețe publice, în semiobscuritatea catedralelor, între zidurile temnițelor, în cavalcade mândre, dar și în suplicii, teribile, în culisele bisericii, în secretele cămătarilor, în uneltirile politice, nimic din ceea ce ar putea proiecta o lumină ne-

fiind lăsat deoparte. Prinții, conții, seniorii se întrec în construcții de palate, în petreceri și fast. Ceea ce se făcuse la Westminster se făcuse și la Paris. La curtea Franței se desfășoară un luș Insultător, cheltuindu-se pentru un singur *tournoi* atât cât ar fi fost de ajuns pentru a îndestula existența pe un an tuturor flămânzilor dintr-un comitat. Bărbații sunt împodobiți cu mai multe bijuterii decât femeile. La Londra, călătorul străin se îndreaptă cu uimire de la coloanele clădirilor monumentale la cocioabele "*cu pereții în-negriți și ulicioare murdare, pe care treceau femei sfrijite cărând poveri grele în spinare, copii zdrențăroși și oșteni cu înfățișare jalnică*". La Roma, un răzvrătit, Cola di Rienzo, se va pune în fruntea maselor populare, devenind în 1347, căpitan și tribun al poporului. Pe străzile meșteșugărești ale Parisului, înguste, întunecoase și aglomerate, printre țesători, șelari, tâmplari, cărbunari, armurieri, foiesc într-o mișcare confuză mușterii și privitori. În alte străzi, cu uși și ferestre bine ferecate, pot fi văzuți escroci, zarafi, neguțători. În piețele mai largi, cu aspect pitoresc de bâlci, dau reprezentații șarlatani; curioșii se adună lângă astrologi și vrăjitori. Un tânăr bun de gură, lângă o tarabă, își recomandă gălăgios marfa: niște batiste, a căror întrebuițare nu era cunoscută încă. "*Lucrurile acestea frumoase nu-s oare făcute chiar pentru nasurile înălțimilor-voastre?*" Se vorbește despre templieri ale căror imense averi fuseseră confiscate spre a redresa tezaurul secătuit al lui Filip cel Frumos. Mulțimea comentează ironic. "*Lupii trebuie lăsați să se sfâșie între ei; în vremea asta, barem n-o să ne sfâșie pe noi.*" Charles de Valois, fratele regelui, a susținut pe guelfi împotriva ghibelinilor, a pustiit Florența și a exilat de acolo pe "*un poetaș care făcea stihuri politice, numit Dante*" merite pentru care papa l-a numit conte de Romagne. La Florența, Giotto picta în frescă viața lui Francesco d'Assisi. Memoriile navigatorului Marco Polo, relatând despre călătoria în Orientul îndepărtat, începeau să circule pretutindeni.

Contrastele sociale sunt imense, încruntatul Filip a pus să se zidească lângă Notre-Dame, spre a înfrunta catedrală, un nou palat regal "sopțtos și trist": "*Colo casa Domnului, ici casa regelui*". Mica nobilime de țară trece printr-o criză gravă. "*Toată averea unora ca de-alde noi, mici moșieri, sunt șerbii noștri și munca șerbilor noștri. Cum am putea aștepta ca ei să ne hrănească, atunci când nici ei n-au ce mânca și vin să moară la ușa noastră, cerând de-ale gurii?... Pământul nu face doi bani*". Foametea face ravagii, oamenii bătându-se în jurul stârvurilor. Morile au amuțit, pe câmpii umblă fantome, mame înnebunite leagănă cadavrele copiilor. Disperați, țranii atacă proviziile mănăstirilor.

Războaiele și molimile de ciumă întrețin o senzație de spaimă cronică. În sate singuratică au fost adunați leproșii, de care toți se depărtează îngroziți. Exigența e pusă sub semnul efemerității. Călugării filozofi alcătujesc culegeri de maxime, elogiind sărăcia (*Thesaurum pauperum*), alții se dedau experiențelor de alchimie (*Arta transmutației*), alții fac speculații ermetice (*Elixirul filozofilor*).

Pentru că dezolarea se întinde, pentru că spectrul morții obsedează, iar predicile din amvon anunță zilele mâniei, bogații caută ca revers satisfacția clipei: frenezia erotică, ospetele copioase, anecdotele desantate. Dintre nobili și căpitani, unii nu știu să citească, alții desconsideră erudiția.

Cufundat în uitare și tristețe, poporul așteaptă. "*Dar cine îi cere poporului să aibă vreo părere? Cine îl întreabă ce crede?*"

Într-un decor ca acesta, peste mulțimile neluate în seamă se duce o luptă aprigă pentru putere. Filip cel Frumos a zdruncinat supremația papală, instalând la Avignon un papă la ordinele sale. Pe seniorii turbulenți i-a redus la tăcere, lucrând metodic, perseverent la consolidarea unui stat centralizat. Voința neîncovoiată, e prima trăsătură a portretului. În privirea imobilă și glacială se citește disprețul. Culoarea ochilor nedefinită, între cenușiu și albastru-pal "*seamănă cu gheața iazurilor ist diminețile de iarnă*". Înstrăinat sufletește de oameni, regele se delectează cu animalele, între rege și acestea fiind "*o înțelegere imediată, tainică, tăcută*". Spre deosebire de oameni "*câinii n-aveau frică de el*".

El e regele de fier, impenetrabil, abstract, inuman.

Pleoapele lui nu clilesc. El pare absent din lumea asta, inaccesibil, ireal. "*Nu știe decât să privească oamenii fără să spună nimic. Nu-i nici om, nici fiară, e o statuie...*" În sala de judecată, îndeplinind "*o slujbă cumplită*", plutește parcă în înălțimi "*pătruns de învățătura bunicului său, sfântul Ludovic*", încredințat că reprezintă justiția divină. În familie, solitar, nu arată nici durere, nici duioșie. Fiica sa, regina Isabela a Angliei, e nefericită: regele Eduard preferă desfătările intime cu bărbații. Cu răceala marmoreană cu care contemplă "*orice făptură omenească*", fie și propriul copil, regele de fier tace îndelung. Fericirea? Repetă el apoi sentențios... "*În ce stă oare fericirea, fata mea, dacă nu în a fi vrednic de soarta ce ți-e dată, în a învăța să zici întotdeauna «da» lui Dumnezeu... și adesea «nu» oamenilor?... Eu nu te-am măritat cu tiu bărbat, zise el, ci cu un rege.*"

Cruzimea constituie, de altminteri, o trăsătură comună seniorilor, marilor demnitari, până și prințeselor. De-abia trecuți de vârstă în care se distrau "*smulgând aripile muștelor*", deveniți dintr-o dată atotputernici, ei puteau să se amuze "*smulgând capul oamenilor*". Astfel, "*prea tineri pentru a se teme sau a-și imagina moartea, nu ezitau s-o împartă în jurul lor*". Intrigile, machiavelismul, egoismul se împacă foarte bine cu ireverența față de oameni. E o întrecere în cinism, în viclenie și tenacitate. Disimularea devine o condiție de reușită.

Pentru îndeplinirea voinței regelui, nici un mijloc de spoliere nu-i prea odios. Serviii erau "*nici mai mult, nici mai puțin decât animale*". Au fost eliberați din această stare acei care au putut să plătească favoarea cu prețul muncii de-o viață. Bancherilor italieni, așa numiții "lombarzi", constituiți într-o companie cu ramificații în Franța și Anglia, le-au fost stoarse, pentru a nu fi expulzați, sume imense, împotriva templierilor s-a pus la cale o persecuție răsunătoare, cu scopul de a le anula prestigiul.

Legenda templierilor participanți la cruciade impresiona. "*Numele de templier era pe atunci de ajuns ca să evoce meleaguri depărtate și fapte de vitejie, corăbiile cu pânzele umflate îndepărtându-se spre Orient, țările în care cerul e veșnic albastru, galopul călăreților prin nisip, comorile Arabiei, prizonierii răscumpărați, orașele cucerite și prădate, cetățile ca scări uriașe zidite la marginea mării. Se povestea chiar că templierii aveau porturi tainice, de unde se îmbarcau pentru continente necunoscute.*"

Constituiți de două secole într-un ordin cavaleresc, intrând în posesiunea unor bogății care atrăgeau privirile, foștii cruciați dispuneau de o autoritate ce nu se voia subordonată regelui. Conflictul izbucnește, la început surd. Conducătorii ordinului, Jacques de Molay, mare maestru, și Geoffroy de Charnay, preceptor de Normandia, sunt întemnițați în propria reședință a ordinului: la Temple, unde, grație supliciilor, li se smulge

mărturisirea "*tuturor crimelor din lume*". Tezaurul templierilor e transferat la Louvre. Sinistrul sfetnic regal Guillaume de Nogaret adună, crud, false dovezi acuzatoare. După șapte ani, capii ordinului sunt supuși unui simulacru de judecată și sortiți rugului.

Câteva scene care dezvăluie urzelile Inchiziției, de acord cu regele, sunt printre cele mai expresive din roman. E drept că figurile celor torturați apar ca într-o pâclă a depărtării, fantomatice, șterse. E drept, de asemenea, că înfruntarea dintre Jacques de Molay și tribunalul ecleziastic la Notre-Dame, sub bolțile sonore, are ceva teatral. E o punere în scenă cu marc spectacol, în prezența regelui, a miniștrilor, a cardinalilor. Fiecărui cap de acuzare îi urmează de partea cealaltă o retractare. "*Retrag tot ce-am spus! Zise marele maestru... tot ce am spus...*", răspunse vuind catedrala întregă.

Fie și în linii mari, Maurice Druon tinde să combată falsa interpretare a cruciadelor ca expresie a impulsurilor mistice, a tenebrosului medieval, întrebările asupra sensului istoriei sunt lotuși rare, prioritatea revenind faptelor. Ce motive au determinat complotul împotriva templierilor? De ce toată această luptă spectaculoasă împotriva unor figuri ținute până atunci în mare cinste? Cavalerii fiind potoliți, nu mai trebuiau trimiși peste mări pentru a-și cheltui flăcărilor. De cruciade, nu mai era nevoie, căci, cum remarcă primul ministru Marigny, "*marele comerț și trafic care se făcea îndărătul flăcărilor credinței*" continua să fie o realitate laică. Acuzățiile de erezie urmăreau altceva: ruinarea unei forțe. Aurul templierilor, acumulat prin silnicii și jaf, reprezenta o realitate de care monarhia prea credincioasă înțelegea să profite.

Întreg sistemul medieval se sprijină pe interese de castă și teroare. Tribunalul ecleziastic nu-i decât un instrument care nu judecă oameni, ci interese: "*Nu era vorba decât de principii*". Rugul face parte din decorul familiar, constituind o caracteristică a practicii politice. Prada flăcărilor, conducătorii templierilor par a demonstra prin decăderea lor atotputernicia regală, însă cu ultimele forțe Jacques de Molay scandează blesteme care răspândesc în mulțime neliniște și superstiții. Încă o dată, prozatorul se complăce cu insistență în scene tari, de efect teatral. "*Mulțimea încremenită amuțise.: Sar fi zis că acolo, sub ochii ei, era ars pe rug un profet nebun. Chipul încins de vâlvătăi al marelui maestru era întors spre pridvorul regal. Și glasul înfricoșător se auzi iar:*

— *Papă Clement... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip... mai înainte de un an, vă chem să vă înfățișați la judecata lui Dumnezeu ca să vă primiți acolo pedeapsa cuvenită! Fiți blestemați! Blestemați! Blestemați cu toată seminția voastră până la al treisprezecelea neam!*"...

Marguerite de Bourgogne, soția fiului mai mare al regelui, și Blanche de Poitiers, căsătorită cu al treilea fiu al lui Filip, s-au lăsat antrenate într-o dragoste extraconjugală. Seducătorii și tinerele sunt torturați cu sălbăcie, adulterinele fiind silite. Să asiste apoi la executarea temerarilor amanți: "*Numiții Gautier și Filip d'Aunay, călcându-și cinstea și trădând legământul de credință feudală față de persoane de sânge regesc vor fi jupuți de vii, trași pe roată, scopiți, după care li se va tăia capul și vor fi puși în ștreang, acestea în dimineața zilei ce va urma celei de azi. Astfel a judecat preaițeleptul, preaputernicul și preaiubitul rege.*"

Sub înrâurirea filozofiei ecleziastice, imaginea morții era opusă ca un *memento* pesimist bucuriei de a trăi. Din amvon, preoții vesteau iluzorii fericiri postume, moartea devenind o condiție a eliberării de dureri. Scheletul morții, în dans macabru, sculptat în pia-

tră la intrarea în marile catedrale, exprima simbolic inutilitatea eforturilor. În împrejurări psihologice ca acestea, existența era sistematic îmbibată de resemnare și tristețe. *"Căci, în veacurile acelea când mulți prunci mureau în leagăn, iar dintre femei o jumătate în durerile facerii, când molimile secerau oamenii în floarea vârstei, când rănilor nu se vindecau decât rareori, când plăgile nu se închideau de fel, când biserica te învăța să fii mereu cu ghidul la moarte, când statuile din altare arătau cadavre mâncate de viermi, și când fiecare simțea de-a lungul întregii vieți că-și duce propriul său leș, ideea morții era obișnuită, familiară, firească..."*

Toate acțiunile regelui sunt orientate în sensul consolidării puterii absolute; toate acțiunile bisericii catolice vizează recucerirea puterii pierdute. Ciocnirile între cele două principii, cel secular și cel etern, sunt când mai vizibile, când mai voalate. Îndărățul conveniențelor se pun la cale fărădelegi și turpitudini.

Interesele regatului și cele ale credinței sunt puse mereu în corelație, însă, straniu, legătura o face otrava, pumnalul, aurul corupător. În numele *"rațiunii de stat"*, formulă elastică servind cauze personale, răzvrățiții sunt *"urmăriți, martirizați, executați"*. Paradoxal, asasinatul devine simbolul puterii: *"Morți în timpul interogatoriilor, morți în temnițe, morți pe rug, morți pe roată..."* Gloriile sunt scurte. Înfiorătorul Nogaret, suflet de *"plumb și fier"*, fanatic al *"legii"*, cade sub legea otrăvii; papa Clement, care a ratificat suprimarea templierilor, moare îngurgitând un preparat ucigător: pulbere de smarald; câțiva regi vor fi suprimați curând cu aceleași mijloace.

Întemnițate într-o fortăreață pustie, supuse umilinței și foamei, nurorile regelui îndură o penitență cumplită. Nici o licărire de umanitate nu moaie inimile. În înțelegere cu Charles de Valois, infatuat și fantast, sadicul conte Robert d'Artois înlesnește sugrumarea frumoasei Marguerite de Bourgogne, pentru ca, rămas văduv, mărginitul Ludovic să-și poată alege o altă regină. Aceiași intriganți duc la înlăturarea lui Marigny, fostul sfetnic al lui Filip.

Precum se vede, crimele se țin lanț. Meditând asupra tristelor realități, dizgrațiatul Marigny, care-și petrece ultimele zile în celula răposatului Jacques de Molay, templierul, face, agonizând, un bilanț tulburător.

"Templierii se îndepărtaseră de rostul lor; ei se abătuseră de la slujirea creștinătății pentru a nu se mai îndeletnici decât de camătă; stricăciunea se strecurase în rândurile lor; dintr-aceasta li se trăgea blestemul și drept era să fie nimiciți. Dar spre a le veni de hac templierilor, l-am pus în scaun de arhiepiscop pe fratele meu, care era ambițios și mișel, într-adins ca să-i osândească pentru fărădelegi născocite; nu e deci de mirare că fratele meu s-a întors împotriva mea și m-a trădat atunci când ar fi putut să mă scape. N-am de ce să-i port pică, eu sunt cel vinovat... Negreșit, ar fi fost bine pentru Franța să avem un papă francez; dar pentru că acest papă, ca să se poată alege, se înconjurase de cardinali alchimiști, lacomi viu de virtute, ci de aurul pe care voiau să-l fabrice, el a murit înghițind pulberea de smaralde ce i-au vârat-o pe gât cardinalii săi. Pentru că Nogaret chinuise prea mulți nevinovați ca să scoată de la dânșii mărturisirile pe care le voia și pe care le credea necesare binelui țării, vrăjmașii lui au sfârșit prin a-l otrăvi... Pentru că Marguerite de Burgundia fusese măritată din interese politice cu un prinț pe care nu-l iubea, dânsa a trădat căsătoria, pentru că a trădat, a fost descoperită și întemnițată. Pentru că am ars scrisoarea, care i-ar fi putut reda libertatea regelui Ludovic, am dus-o

la pieire pe Marguerite și în același timp mi-am urzit mie însumi pieirea... Pentru că Ludovic a pus s-o omoare, aruncând crima în spinarea mea, ce se va întâmpla cu dânsul? Ce se va întâmpla cu Charles de Valois, care, în dimineața asta, pune să mă spânzure pentru nelegiuiri ticluite? Ce se va întâmpla cu Clémence a Ungariei dacă, pentru a fi regina Franței, primește să se mărite cu un ucigaș?... Chiar atunci când suntem pedepsiți pentru vreo vină născocită, există întotdeauna o cauză adevărată a pedepsei care ne lovește."

La 47 de ani, Filip cel Frumos murea lăsând în locu-i pe neajutoratul Ludovic al X-lea. Fără voința de fier a tatălui, neavând nici măcar masca aceluia, el e o umbră șovăitoare. Făcut să fie condus de alții, își ia "mașinal" poza de stăpân, pentru a-și uita îndată rolul. Bicisnic, înșelat, pățimaș, își exercită puterea cu toată lipsa de măsură. Sadic, meschin și ridicol, nu dispune de imaginația marilor scelerați. *"Dar mă vor iubi ei vrând-nevrând, iar dacă nu mă vor iubi, am să fac astfel că au să tremure de frică văzându-mă și-au să strige «. Ura», ca și cum n-ar mai putea de dragul meu."*

Fraza similară atribuită de Costache Negruzzi Lăpușneanului exprima energic esența unei conduite politice. Acea a lui Ludovic apare muiată în pulbere, mărturie a neputinței.

Favorizând asasinarea fostei sale soții, Ludovic își dă pe față instinctele criminale. Repudiindu-și copilă, tatăl denaturat se arată într-o jalnică decrepitudine. Culcându-se cu lenjereasa palatului, în chiar noaptea înmormântării tatălui, ireverența devine nebunie. În el, orice afirmație se învecinează cu o negație: *"Era rege și nu știa cian să domnească; era om și nu știa cum să trăiască; era însurat și nu avea soție."*

Cu tot disprețul pentru oameni, Filip cel Frumos înțeleșese să utilizeze pe unii exponenți ai burgheziei incipiente împotriva nobilimii. Enguerrand de Marigny, burghez normand, devenit prim sfetnic regal, oferea regelui *"sprijinul unei clase care, dezvoltându-se, dobânda conștiința importanței sale"*. Marigny reprezenta progresul, concretizat în centralizarea puterii, unificarea monedei și administrației, separarea puterii civile de autoritatea bisericii, pacea cu vecinii, pacea internă, mărirea producției și a schimburilor și altele ca acestea. Charles de Valois susținea tacit sau pe față ambițiile feudalilor, disprețuind pe Marigny pentru politica ostilă nobilimii, pentru originea modestă, pentru că ajunsese un alter ego al regelui. Ușuraticul prinț de sânge regal încarna *"trecutul neîntrerupt"*, în care, perspicace, regele, fratele său, nu mai credea.

Pozițiile se delimitează tot mai clar între cele două clase, Ludovic, neajutoratul, lăsându-se dominat de feudali. Autoritatea centrală se dezagregă; seniorii sunt liberi să se războiască între ei, să bată monedă, să creeze noi vasali; burghezii și țărani liberi nu mai pot solicita decât cu greu justiția regală. Biserica redevine arbitru suprem.

În competiția dintre, pașa" de Valois și "marele vizir" Marigny, acesta din urmă nu rezistă. Însă suprimarea lui Marigny nu însemna suprimarea puterii burgheziei.

Opulența seniorilor nu face față luxului, risipei, ambițiilor crescânde. Îndărățul fastului se ascundea, *o lepră: banul"*. Titlul fabulos de împărat al Constantinoplei, adus ca dar de nuntă lui Charles de Valois de o Courtenay, nu înșela pe nimeni, în Orient stăpânind Paleologii. Pe Charles îl tortura dorința de a fi rege al Franței. Sau cel puțin să conducă din umbră pentru a și reface averea. Bănci! E lombarzilor sunt mai puternice decât intrigile acestui aventurier megaloman, câte va lăsa urmașilor din dinastia Valois

"câte o trăsătură a firii sale de nebun". Efigia bancherului Spinello Tolomei, ales de confracții lui căpitan general al companiilor lombarde din Paris ("*frumos titlu care n-avea nici o semnificație militară, dar dădea deținătorului o putere mai sigură decât aceea a unui conetabil*") e tot mai frecvent invocată de seniori. Căci iscusitul lombard controlează ocult o treime din operațiile bancare ale Franței. Nepotul lui Tolomei, Guccio Baglioni, figură prea caligrafică, un fel de june-prim, are un rol între curtea Franței și aceea a Angliei. Și tot el mijlocește la Napoli căsătoria lui Ludovic cu Clémence a Ungariei.

Banul nu egalează încă titlurile de noblețe, dar, indirect, le domină. Prin intermediul aurului, diferențele sociale se atenuează treptat. Surâzătorul Guccio, acest gentilom în devenire, al cărui fiu va fi pretendent la tronul Franței, se arată ofensat de înfumurarea celor de sus, el gândind deocamdată ca un burghez. "*Oamenii aceștia au niște mari aere studiate, dar de loc maniere din inimă și dau cu piciorul celor mai alese devotamente. Nu-i de mirare că sunt atât de rău iubiți și atât de bine trădați*".

În fond, lupta pentru putere, indiferent că-și ia ca paravan binele regatului, ori cauza religioasă, urmărește acapararea de bunuri. Acumularea primitivă a început de mult; acum băncile dau impuls capitalului care se adună în mâini puține. Ascensiunea rapidă a ministrului Marigny n-a fost rezultatul unor mari virtuți, iar fratele său, arhiepiscopul, traficant de valori, nu uită să i-o reamintească. "*De unde ți-a venit averea? De la ce evrei jupuiți? De la ce templieri pârjoliți? N-am făcut decât să te imit.*"

Alte întâmplări sumbre, până în 1343, întregesc profilul epocii. Tehnica vindictei atinge culmea în această etapă prerenascentistă. În *Otrăvurile coroanei*, dragostea și moartea se îmbină. După optsprezece luni de la ceremonia nupțială, Clémence a Ungariei își începe văduvia. Ludovic al X-lea a fost asasinat. Succesorul său, Filip al V-lea, va avea aceeași soartă. Rivalitățile între casele de Valois, de Navara și dArtois se adâncesc. În Anglia, opoziția baronilor față de monarhie e înlesnită de dragostea Isabelei pentru lordul Roger Mortimer. Triumfă *Legea masculilor*. Agitând subteran, templierii tăinuți determină pe sute de mii de tineri între 15 și 20 de ani să-și lase căminele și să pornească într-o aventură bizară. "Păstorașii" sunt cuprinși de im vânt al nebuniei: pradă, ucid, se dedau dezmațului. Orașele asaltate trec prin momente de panică, falșii cruciați pustiind totul. Al treilea fiu al lui Filip cel Frumos, Carol al IV-lea, mediocru și arrogant, cade la timp. Isabela s-a răzbunat, dirijând îndemânatric detronarea nedemnului ei soț Eduard. *Lupoanca Franței* nu-și dezmințea tatăl, "regele de fier". Ambiția și intrigile, sperjurul și spada favorizează noi acțiuni sângeroase. *Crinul și leul* (Franța și Anglia) se angajează în pustiitorul război de o sută de ani. Într-un epilog la al șaselea volum (1354-1362) se consemnează sfârșitul principalilor eroi.

După cel de al doilea volum; narațiunea ia un ritm grăbit. Anecdota consistentă ține locul epicului. Stilul simplu de xilografie și stilul familiar se întâlnesc, îmbinându-se pe aceeași pagină. Dialogul e mereu viu, volubil, nepretențios. Maurice Druon scrie cu dezvoltură, trecând de la atrocități la idilic, de la obscen la virtute, de la frenezie la reflecție. Iar reflecțiile sale pledează pentru rațiune și progres. Între oamenii din popor sunt unii, cu merite deosebite, care intră în istorie pentru că ați contribuit la înfăptuirea ei. Eternitatea aparține, de drept, poporului. Adevărul acesta sună lapidar: "*Națiunile nu mor niciodată cu moartea oamenilor, oricât de mari vor fi fost ei...*"

Un surâs ironic punctează din loc în loc expunerea. Ironia prețuiește uneori cât un comentariu explicativ. Începând cu titlul ciclului, *Regii blestemați*, atitudinea prozatorului este limpede, concretizându-se explicit în sarcasm tăios față de o instituție sortită dispariției inexorabile.

CONST. CIOPRAGA

"Istoria e un roman care a fost..."

Edmond și Jules de Goucourt

"Te ia groaza când te gândești câte cercetări trebuie făcute pentru a afla adevărul asupra celui mai neînsemnat amănunt."

Stendhal

PERSONAJELE PRINCIPALE

Regele Franței:

- Filip al IV-lea, zis Cel Frumos, 46 de ani, nepot al sfântului Ludovic.

Frații săi:

- Monseniorul Charles, conte de Valois, împărat cu numele al Constantinopolei, conte de Romagne, 44 de ani.

- Monseniorul Ludovic, conte d'Evreux, în vârstă de vreo 40 de ani.

Fiii săi:

- Ludovic, rege al Navarei, 25 de ani.

- Filip, conte de Poitiers, 21 de ani.

- Charles, 20 de ani.

Fiica sa:

- Isabelle, regina Angliei, 22 de ani, soția regelui Eduard al II-lea.

Nurorile sale:

- Marguerite de Burgundia, de vreo 21 de ani, soția lui Ludovic, fiică a ducelui de Burgundia, nepoată a sfântului Ludovic.
- Jeanne de Burgundia, de vreo 21 de ani, fiică a contelui palatin al Burgundiei, soția lui Filip.
- Blanche de Burgundia, sora sa, ca la vreo 18 ani, soția lui Charles.

Miniștrii și consilierii săi:

- Enguerrand le Portier de Marigny, 49 de ani, loțiitor al regelui și, cum ar veni azi, prim-ministru.
- Guillaume de Nogaret, 54 de ani, păstrătorul sigiliilor statului, adică ministru de justiție.
- Hugues de Bouville, mare șambelan.

Spîța d'Artois, coborâtoare dintr-un frate al sfântului Ludovic:

- Robert al III-lea d'Artois, senior de Conches, conte de Beaumont-le-Roger, 27 de ani.
- Mahaut, mătușa sa, de vreo 40 de ani, văduva contelui palatin al Burgundiei, contesă d'Artois, pair al Franței, mama prințeselor Jeanne și Blanche de Burgundia și vară a Margueritei de Burgundia.

Templierii:

- Jacques de Molay, 71 de ani, mare maestru al Ordinului templierilor.
- Geoffroy de Charnay, instructor al templierilor din Normandia.
- Evrard, fost cavaler templier.

Zarafii:

- Spinello Tolomei, bancher din Sienna, așezat la Paris.
- Guccio Baglioni, nepotu-său, de vreo 18 ani.

Frații d'Aunay:

- Gautier, fiul cavalerului d'Aunay, de vreo 23 de ani, scutier al contelui de Poitiers.
- Filip, frate-său, de vreo 21 de ani, scutier al contelui de Valois.

Familia Cressay:

- Doamna Eliabel, văduva seniorului de Cressay, de vreo 40 de ani.
- Pierre și Jean, fiii săi, de 20 și 22 de ani.
- Marie, fiica sa, de 16 ani.

Alții:

- Jean de Marigny, arhiepiscop de Sens, frate mai mic al lui Enguerrand de Marigny.
- Beatrice D'Hirson, primă domnișoară de onoare a contesei Mahaut, de vreo 20 de ani.

Cuvânt înainte

La începutul secolului al XIV-lea, Filip al IV-lea, rege de o frumusețe legendară, domnea peste Franța ca stăpân absolut. Biruise trufia războinică a marilor feudali, biruise pe flamanzii răzvrățiți, biruise pe englezi în Aquitania, biruise până și papalitatea, pe care o adusese cu de-a sila la Avignon. Înaltele curți de judecată erau la porunca lui, sinoadele în solda lui.

Avea trei fii ca să-i dea urmași. Fiică-sa era măritată cu regele Angliei, Eduard al II-lea. Număra alți șase regi printre vasalii săi, iar rețeaua alianțelor sale se întindea până la hotarele Rusiei.

Nici o bogăție nu scăpa de mâna lui. Rând pe rând, pusese biruri pe moșiile bisericii, îi jecmănise pe evrei, îi storsese pe bancherii lombarzi. Ca să facă față nevoilor vistieriei călpuia banii de aur, ciupind din greutatea lor. De la o zi la alta galbenii trăgeau mai puțin la cântar și costau mai scump. Dărilor erau strivitoare, iscoadele poliției mișunau în tot locul. Crizele economice dădeau naștere sărăciei și foametei care, la rândul lor, iscau răzmerițe înecate în sânge. Răscoalele sfârșeau pe spânzurătoare. Toți trebuiau să se plece, să se încovoie și să se supună autorității regale.

Ideea națională sălășluia în capul regelui acestuia liniștit și crud. Sub domnia lui, Franța era mare și francezii nenorociți. O singură putere îndrăznise să-l înfrunte: Ordinul suveran al cavalerilor templieri. Această uriașă organizație, totodată militară, religioasă și financiară, își trăsese gloria și bogăția din cruciade.

Independența templierilor îl neliniștea pe Filip cel Frumos, iar averile lor uriașe îi ațâtau lăcomia. Puse la cale împotriva-le cel mai mare proces de care își amintește istoria, căci procesul acesta cuprinse aproape cincisprezece mii de acuzați și, în cei șapte ani cât ținu, fură săvârșite toate ticăloșiile.

Ne aflăm la capătul celui de al șaptelea an al acestui proces când începe povestirea noastră.

Partea întâi - Blestemul

Capitolul I Regina fără dragoste

Un trunchi întreg, culcat pe un strat de jeratic încins, ardea în cămin. Vitraliile verzui, în ramă de plumb, lăsau să străbată lumina zgârcită a unei zile de martie.

Într-un jilț înalt de stejar, pe a cărui spetează se vedeau sculptați cei trei lei ai stemei Angliei, ședea regina Isabelle, soția lui Eduard al II-lea, cu bărbia sprijinită în palmă, ținându-și picioarele pe o pernă roșie, și privea dusă la pâlpâirile focului din vatră, fără să vadă ceea ce privea.

Avea douăzeci și doi de ani, o față frumoasă, cu pielea albă, minunat de netedă, și părul, auriu, răsucit în cosițe lungi aduse în sus, ca două toarte de amforă, de fiecare parte a obrazului.

Regina asculta pe una din doamnele franceze de la curte, care îi citea un poem al ducelui Guillaume d'Aquitaine¹:

*De dragoste nu pot vorbi de bine,
Că nici puțină nu e pentru mine,
Iar care-mi place mie nu mai vine...*

Vocea cântătoare a doamnei care citea se pierdea în această încăpere, prea mare pentru ca niște femei să poată trăi acolo fericite.

*Curând m-oi duce în surghiun,
Cu mari primejdii, groază-n sân...*

Regina fără dragoste scoase un oftat.

— Frumose cuvinte, zise ea, și auzindu-le ai crede că anume pentru mine au fost făcute. Ah! s-au dus vremurile când marii seniori de felul acestui duce Guillaume erau

¹Guillaume al IX-lea, duce de Aquitania (1071-1127), unul dintre primii pape francezi.

tot așa de iscusiti într-ale poeziei ca și în ale războiului. Când îmi spuneai c-a trăit? Acum două sute de ani! Să juri că le-a scris ieri.

Și repetă pentru ea însăși:

*De dragoste nu pot vorbi de bine,
Că nici puțină nu e pentru mine...*

O clipă rămase îngândurată.

— Să citesc mai departe, doamnă? întrebă lectora, cu degetul pe slovele înflorate ale paginii.

— Nu, draga mea, răspunse regina. Mi-a plâns destul inima pentru astăzi...

Își înălță capul și urmă pe alt ton:

— Vărul meu Robert d'Artois mi-a anunțat sosirea sa. Aveți grijă să fie adus la mine de îndată ce-o veni.

— Vine din Franța? Atunci veți fi bucuroasă, doamnă.

— Doresc să fiu... dacă veștile pe care mi le aduce sunt bune.

O ușă se deschise și o altă doamnă franceză intră gâfâind și ridicându-și fustele ca să poată alerga mai iute. Ea se numea de acasă Jeanne de Joinville și era soția lui *sir* Roger Mortimer.

— Doamnă, doamnă, strigă ea, a vorbit!

— Adevărat? întrebă regina. Și ce a spus?

— A izbit în masă, doamnă, și a spus: "Vreau!"

O expresie de mândrie trecu pentru o clipă pe frumosul chip al Isabellei.

— Aduceți-l înaintea mea, zise dânsa.

Lady Mortimer ieși, tot în fugă, după cum venise, și se întoarse după o clipă, ducând în brațe un copil de cincisprezece luni, dolofan, trandafiriu și rotunjour, pe care îl depuse la picioarele reginei. Era îmbrăcat într-o rochiță roșie, cu broderii în fir de aur, mai grea ca dânsul.

— Așadar, domnia-ta, fiule, ai zis: "Vreau!" i se adresă Isabelle aplecându-se ca să-l mângâie pe obraz. Mă bucură că acesta ți-a fost întâiul cuvânt: așa vorbește un rege.

Copilul îi zâmbea legănându-și capul.

— Și pentru ce a rostit vorba asta? se întoarse regina spre lady Mortimer.

— Pentru că n-am vrut să-i dau și lui o bucățică din plăcinta pe care tocmai o mâncam, răspunse aceasta.

Isabelle avu un surâs fugar care se șterse numaidecât.

— Deparece începe să vorbească, zise ea, doresc să nu fie îmboldit să gângăvească și să rostească nerozii, așa cum se face de obicei cu copiii. Puțin îmi pasă dacă știe să zică "tăticu" și "mămica". Mi-ar plăcea mai curând să cunoască cuvintele "rege" și "regină".

Glasul ei vădea o autoritate firească.

— Știi bine, draga mea, urmă Isabelle, ce anume m-a îndemnat să-ți încreditez creșterea fiului meu. Ești strănepoata marelui Joinville², care-l însoți la cruciade pe

² *Jean de Joinville* (1224-1317), cronicar francez, autorul celebrului *Memoriu* în care sunt înfățișate faptele de arme din timpul cruciadelor, conduse de Ludovic al IX-lea

străbunicul meu, sfântul Ludovic. Vei ști să-l înveți pe acest copil că el este al Franței și al Angliei deopotrivă.

Lady Mortimer făcu o plecăciune. Chiar în clipa aceea cealaltă doamnă franceză se întorcea, anunțând pe monseniorul conte Robert d'Artois.

Isabelle se rezemă de speteaza jilțului, ținându-se foarte dreaptă, și își încrucișă mâinile albe pe piept, într-o atitudine de idol, cu acea grijă de a arăta întotdeauna ca o regină, ceea ce totuși nu reușea s-o îmbătrânească.

Un pas de o sută de ocale zgudui dușumeaua.

Bărbatul care intră era înalt de șase picioare, avea niște pulpe cât trunchiul de stejar, mâini ca niște ghioage. Pe cizmele lui roșii din piele de Cordova se vedeau urmele noroiului curățat de mântuală; mantaua care îi atârna pe umeri era destul de largă, să acoperi un pat cu ea. Jungherul prins la șold, atât îi mai lipsea ca să pară gata de-a porni la luptă. De cum se ivea într-un loc, toate câte se aflau în jurul său păreau deodată nevolnice, fărâmicioase, pieritoare. Era fălcos, cu bărbia rotundă, nasul scurt și avea pieptul lat. Ca să respire îi trebuia mai mult aer decât celorlalți oameni. Uriașul acesta avea douăzeci și șapte de ani, dar vârsta i se pierdea în grămada de mușchi, și ai fi putut să-i dai tot așa de bine treizeci și cinci.

Își scoase mânușile, se apropie de regină, puse un genunchi jos cu o sprinteneală surprinzătoare la asemenea matahală, și se ridică mai înainte ca ea să fi avut vreme să-l poftească.

— Ei, iubite vere, zise Isabelle, ai trecut cu bine marea?

— Ticăloasă călătorie, doamnă, groaznică, răspuse Robert d'Artois. Ne-a prins o furtună, să-ți verși mașele și sufletul, nu alta. Credeam că mi-a sunat ceasul de pe urmă și m-am apucat să-mi spovedesc lui Dumnezeu păcatele. Norocul meu că erau așa de multe, și până să ajungem abia am avut vreme să mărturisesc jumătate din ele. Mai am destule pentru când m-oi întoarce.

Izbutni în răs, ceea ce făcu să se cutremure vitraliile.

— Dar, ducă-se dracului, urmă el, unul ca mine e făcut să bată drumurile pe pământ mai curând decât să călărească apa sărată. Și de n-ar fi fost dragostea ce-ți port, iubita verișoară, și treburile despre care am a-ți vorbi fără nici o zăbavă...

— Îngăduie-mi, vere, să isprăvesc, îi tăie vorba Isabelle, arătându-i copilul. Fiul meu a început să vorbească astăzi.

Apoi, întorcându-se către lady Mortimer:

— Vreau să fie deprins cu numele stirpei sale și să știe de îndată ce se va putea că bunicul său Filip cel Frumos este regele Franței. Începeți prin a spune în fața lui Tatăl Nostru și rugăciunea Mărcii Domnului, precum și rugăciunea către dumnealui, sfântul Ludovic. Acestea trebuie să i le vârați în inimă mai înainte chiar ca mintea lui să le priceapă.

Nu era nemulțumită să arate unei rude din Franța, el însuși coborâtor dintr-un frate al sfântului Ludovic, în ce chip veghea ea la educația fiului său.

— Frumoasă învățătură văd că-i dai acestui flăcău, spuse Robert d'Artois.

— Nu e niciodată prea devreme ca să înveți să domnești, răspuse Isabelle.

Fără a bănuși că e vorba de dânsul, copilul se amuza făcând câțiva pași cu băgare de seamă și clătinându-se, așa cum umblă țâncii.

— Când te gândești că și noi eram ca el! zise d'Artois.

Regina zâmbi:

— Mai cu seamă, vere, când te vede cineva, greu îi vine să creadă una ca asta.

O clipă se gândi ce poate să simtă femeia care a dat naștere acestei fortărețe umane și ce-ar putea să simtă ea însăși când fiul ei va ajunge un bărbat...

Copilul se apropia de cămin, cu mâinile întinse, ca și cum ar fi vrut să prindă o flacăra în pumnul său micuț. Robert d'Artois îi tăie drumul întinzând cizma sa roșie. Fără să se sperie nicicum, prințisorul apucă gamba aceasta pe care brațele sale abia ajungeau s-o cuprindă și se așeză de-a călarelele pe piciorul uriașului, care îl ridică în aer de trei sau de patru ori. Încântat de joaca asta, prințisorul râdea.

— Ah, monseniore Eduard, zise Robert d'Artois, îndrăzni-voi oare mai târziu, când vei fi un rege puternic, să-ți aduc aminte că te-am făcut să călărești pe cizma mea?

— Vei putea să o faci, vere, răspunse Isabelle, dacă te vei dovedi întotdeauna prietenul nostru credincios... Lăsați-ne acum, adaugă ea, întorcându-se către însoțitoarele sale.

Doamnele franceze ieșiră luând cu ele copilul care, dacă soarta își urma neabătută calea, avea să ajungă într-o zi regele Angliei, Eduard al III-lea.

Robert d'Artois așteptă până ce ușa se închise în urma lor.

— Ei bine, doamnă, vorbi el, pentru a desăvârși buna învățătură pe care o dai fiului tău, ai putea în curând să-i spui că Marguerite de Burgundia, regina Navarei, viitoarea regină a Franței, nepoată și ea a sfântului Ludovic, va fi numită de poporul ei Marguerite cea dezmățată.

— Adevărat? întrebă Isabelle. Așadar, ceea ce credeam noi e adevărat?

— Da, verișoară. Și-i adevărat nu numai în ce-o privește pe Marguerite, ci și pe celelalte două cumnate ale tale.

— Cum? Jeanne și Blanche?

— De Blanche sunt sigur. Cât despre Jeanne...

Cu mâna sa uriașă Robert d'Artois făcu un gest de îndoială.

— E mai șireată ca celelalte, adăugă el, dar am toate motivele s-o cred și pe ea o târfă de mâna întâi.

Făcu trei pași și se proțăpi înaintea ei ca să-i arunce:

— Cei trei frați ai domniei-tale sunt încornorați, da, doamnă, încornorați ca niște oameni de rând!

Regina se ridicase. Fața i se roșise nițel.

— Dacă ceea ce spui e adevărat, n-am să îngădui așa ceva, zise dânsa. N-am să îngădui această ocară, ca familia mea să ajungă de râsul lumii.

— Nici baronii Franței nu vor îndura-o, răspunse d'Artois.

— Ai numele, dovezile?

D'Artois răsuflă din adânc.

— Când ai venit anul trecut în Franța, cu soțul tău, la serbările acelea ce s-au dat când am avut cinstea să primesc armura de cavaler o dată cu frații tăi, știi doar că nu se preocupesc onorurile care nu costă nimic, adăugă el rânjind, atunci ți-am împărtășit bănuielile mele și mi le-ai spus pe ale tale. Mi-ai cerut să stau la pândă și să-ți dau de

știre când oi afla ceva. Îți sunt aliat: ți-am urmat întâia poruncă și vin acum s-o împlinesc pe cealaltă.

— Așadar ce ai aflat? întrebă Isabelle, nerăbdătoare.

— Ei bine, mai întâi ca unele giuvaeruri dispăreau din caseta blândeii, cinstitei, virtuosei tale cumnate Marguerite. Or, când o femeie se desparte într-ascuns de bijuteriile sale, o face sau pentru a răsplăti râvna vreunui tânăr ibovnic, sau pentru a-și cumpăra niște tănuitori. E limpede, nu?

— Ar putea spune că le-a dăruit bisericii.

— Nu întotdeauna. Nu atunci când o anume broșă, de pildă, a fost schimbată la un neguțator lombard pe un pumnal de Damasc...

— Și ai descoperit la cingătoarea cui spânzură acest pumnal?

— Vai, nu! mărturisi d'Artois. Am căutat, dar am pierdut urma. Sunt șirete târfele, ți-am spus-o. Nu am vânat niciodată în pădurile mele de la Conches cerbi care să se priceapă mai bine să-l încurce pe vânător și să scape pe căi ocolite.

Isabelle nu-și ascunse dezamăgirea. Ghicind ce are să spună, Robert d'Artois întinse brațele ca pentru a o opri.

— Așteaptă, așteaptă, izbucni el. N-am isprăvit. Cinstita, nevinovata și neprihănită Marguerite a pus de i s-a dichisit un apartament în vechiul turn al Palatului Nesle³, ca să aibă — zicea ea — unde să se retragă pentru a-și face rugăciunile. Numai că se roagă acolo tocmai în nopțile când fratele tău Ludovic lipsește de-acasă. Și lumina arde în turn destul de târziu. Vară-sa Blanche, uneori și vară-sa Jeanne vin să-i țină de urât. Viclene, fâșnețele! Dacă s-ar întâmpla ca vreuna din ele să fie întrebată ce căuta acolo, i-ar veni ușor să zică: "Cum? Ce vină-mi găsiți? Eram doar cu cealaltă!" O femeie păcătoasă, de una singură, e greu să se apere. Trei târfe înhăitate sunt însă o cetățuie. Numai că iată cum se petrec lucrurile: tocmai în serile când Ludovic lipsește, tocmai în serile când turnul Nesle e luminat, se simte jos, pe malul apei, la picioarele turnului, unde locul e întotdeauna pustiu, oarecare forfotă. S-au văzut ieșind bărbați care, după veșmintele lor, nu păreau să fie călugări și care, dacă ar fi fost acolo ca să cânte sfânta liturghie, ar fi ieșit pe altă ușă. Cei de la curte își țin gura, dar prostimea începe să trăncănească, slugile fiind mai limbate ca stăpânii lor.

Tot vorbind așa, se răsucea în loc, dădea din mâini, umbla încoace și încolo, făcând să tremure dușumeaua sub el, și își flutura mantaua furtunos. Această forță clocotitoare pe care și-o arăta era, la Robert d'Artois, un mijloc de convingere. Căuta să convingă cu mușchii, ca și cu vorba. Cel care îl asculta se vedea prins într-un vârtej, iar felul său de a spune lucrurilor pe șleau, atât de potrivit cu întreaga-i înfățișare, părea dovada unei aspre bune-credințe. Totuși, privindu-l mai cu luare-aminte, te puteai întreba dacă toată această viforoasă răbufnire nu era decât lăudăroșenie de măscărici și prefăcătorie de comediant. O ură veșnic trează, lucea în ochii cenușii ai uriașului.

— Tatălui meu i-ai vorbit despre asta? întrebă tânăra regină, străduindu-se să-și păstreze stăpânirea de sine.

— Vară dragă, pe regele Filip îl cunoști mai bine ca mine. El crede așa de mult în virtutea femeilor, că ar trebui să i le arăt pe cumnatele tale culcate alături de ibovnicii

³ Veche construcție din Parisul medieval, pe malul stâng al Senei

lor pentru a-l face să mă asculte. Și apoi, eu nu sunt atât de bine văzut la curte de când am pierdut procesul...

— Știi, vere, că ai fost nedreptățit, și dacă n-ar sta decât în puterea mea, acest neajuns ce ți s-a făcut ar fi îndreptat.

Într-o pornire de recunoștință, Robert d'Artois se repezi să ia mâna reginei ca să i-o sărute.

— Dar tocmai din pricina acestui proces, urmă încet Isabelle, nu s-ar putea crede oare că răzbuarea te împinge la ceea ce faci acum?

Uriașul se ridică dintr-o săritură.

— Desigur, doamnă, o fac din răzbuarea!

Hotărât, vlăjganul ăsta de Robert te dădea gata cu sinceritatea lui! Gândeai să-ți întinzi o capcană, să-l prinzi cu șoalda, și când colo el ți se deschidea tot, ca o fereastră.

— Mi-au furat moștenirea domeniului meu d'Artois, izbucni el, ca să-l dea mătușii mele Mahaut din Burgundia... căteaua, paceaura, plesni-i-ar ochii! Mânca-o-ar lepra s-o mănânce, hoitul să rămână din ea! Și pentru ce mi s-a făcut asta? Pentru că umblând cu vicleșuguri și uneltiri, mituind cu bani grei de aur pe sfetnicii tatălui tău, a ajuns să-ți mărite cele două dezmațate de fete, ca și pe cealaltă dezmațată de vară-sa, cu frații tăi.

Începu s-o maimuțărească pe mătușă-sa Mahaut, contesă de Burgundia și d'Artois, așa cum ar fi vorbit dânsa regelui Filip cel Frumos:

— "Iubite stăpâne, scumpul meu văr, cumetre dragă, ce-ar fi s-o măriți pe drăguța mea Jeanne cu fiul tău Ludovic? N-o vrea Ludovic? O găsește nițel cam pirpirie? Nu face nimic, dă-i-o atunci pe Margot, iar pe Jeanne dă-i-o lui Filip, apoi pe drăguța mea Blanchette, frumosului tău Charles. Ce bucurie pe noi să-i știm iubindu-se toți laolaltă! Și apoi dacă mi se lasă ținutul d'Artois, pe care-l stăpânea răposatul frate-meu, domeniul meu Franche-Comté din Burgundia îl voi da fetițelor. Nepotu-meu Robert? Să i se arunce un os câinelui ăstuia! Castelul de la Couches, pământurile de la Beaumont sunt încă prea de-ajuns pentru necioplitul ăsta." Și așa, cu o drăcovenie șușotiră la urechea lui Nogaret, cu sumedenie de plocoane trimise lui Marigny, iată că am măritat-o pe una, am măritat-o pe a doua și am măritat-o și pe a treia. Și de îndată ce s-au văzut căpătuite, dragele mele curvulițe mi se apucă de uneltit, își trimit vorbă una alteia, își fac rost de ibovnici și se ostenesc să pună niște coarne arătoase pe coroana Franței... Zău, doamnă, dacă le-aș ști fără pată, mi-aș stăpâni furia. Dar, pentru că se poartă atât de josnic după tot răul ce mi l-au căsunat, fetele astea din Burgundia vor plăti-o scump. Mă voi răzbuna pe ele de câte am suferit de la mama lor.

Isabelle rămânea îngândurată sub această vijelie de cuvinte. D'Artois se apropie de dânsa și-i spuse coborându-și glasul:

— Ele te urăsc.

— E adevărat că, în ce mă privește, nu le-am iubit de fel, și asta chiar de la început, fără să știu de ce, răspunse Isabelle.

— Nu le iubești pentru că sunt niște prefăcute, pentru că nu li-e capul decât la plăceri și nu-și cunosc îndatoririle. Ele însă, ele te urăsc pentru că te invidiază.

— Soarta mea nu are totuși nimic de invidiat, zise Isabelle, suspinând, și viața lor mi se pare mai plăcută decât a mea.

— Ești regină, doamnă, regină în suflet și în sânge, pe când cumnatele tale degeaba poartă coroană, nu vor fi niciodată. De aceea te vor dușmăni veșnic.

Isabelle își înalță frumoșii ei ochi albaștri spre văru-său, și d'Artois simți că de data asta țintise bine. Isabelle trecuse pentru totdeauna de partea lui.

— Ai numele acelora... în sfârșit... al bărbaților cu care cumnatele mele..., vorbi ea.

Nu spunea lucrurilor pe nume ca văru-său și se ferea să rostească anumite cuvinte.

— Nu le ai? urmă ea. Fără asta nu pot face nimic. Cată de le află și îți jur că atunci, sub un motiv oarecare voi veni numaidecât la Paris spre a curma acest dezmaț. În ce fel te pot ajuta? I-ai spus ceva despre asta unchiului meu, Valois?

Vorbea iarăși hotărât, lămurit, poruncitor.

— M-am ferit s-o fac, răspunse d'Artois. Monseniorul de Valois mi-e cel mai statornic ocrotitor și cel mai bun prieten, dar nu seamănă de fel tatălui tău. S-ar apuca să zbiere peste tot ceea ce noi vrem să ascundem, ar da alarma prea devreme și, tocmai când am vrea să le prindem pe desfrânatele astea cu mâța în sac, le-am găsi neprihănite ca niște călugărițe...

— Atunci ce propui?

— Două lucruri, zise d'Artois. Mai întâi, ar trebui ca pe lângă doamna Marguerite să fie chemată o nouă însoțitoare care să fie la cheremul nostru și care ne va spune tot ce se întâmplă pe acolo. Pentru această slujbă m-am gândit la doamna de Comminges, care a devenit de curând văduvă și căreia i se cuvine o asemenea cinste. În privința asta unchiul domniei-tale, Valois, ne-ar putea fi de folos. Fă să-i ajungă o scrisoare în care să-ți arăți dorința, prefăcându-te că-i porți de grija acestei văduve. Monseniorul de Valois se bucură de multă trecere pe lângă fratele tău Ludovic și, de nu s-ar osteni decât pentru a avea o trecere nițel mai mare, tot are s-o facă pe doamna de Comminges să intre numaidecât în palatul Nesle. Vom avea astfel o iscoadă a noastră la fața locului, și cum spunem de alde noi, militarii, un spion înlăuntrul cetății face mai mult ca o armată pe dinafară.

— Voi scrie această scrisoare și o vei lua cu tine, zise Isabelle. Și după aceea?

— Ar trebui totodată să adormi neîncrederea cumnatelor față de tine și, arătându-te plină de dragoste pentru ele, să le trimiți niște daruri drăguțe, continuă d'Artois. Să fie lucruri dintre acelea ce pot fi purtate tot așa de bine de bărbați sau de femei și pe care le vei trimite într-ascuns, astfel ca nici tată, nici soț să nu știe, ca o mică taină prietenească între voi femeile. Marguerite își golește caseta de giuvaeruri de dragul unui iubit necunoscut; ar însemna, zău, să avem ghinion dacă dânsa, având la îndemână un dar de care n-ar avea de dat socoteală, n-am găsi podoaba noastră încopciată pe haina flăcăului. Să le dăm prilejul de a fi nesocotite.

Isabelle cugetă o clipă la cele auzite, apoi se apropie de ușă și bătu din palme.

Întâia doamnă franceză apăru.

— Draga mea, zise regina, fii bună și caută-mi tășcuța aceea de aur pe care neguțătorul Albizzi mi-a adus-o azi-dimineață propunându-mi s-o cumpăr.

În timpul acestei scurte așteptări, Robert d'Artois uită în sfârșit de grijile și urzelile sale și găsi răgazul să privească încâperea în care se afla, frescele cu subiecte religioase zugrăvite pe pereți, uriașul tavan căptușit cu grinzi groase în chip de carenă de corabie.

Tot ce se vedea acolo era destul de nou, de trist și de rece. Mobila era frumoasă, dar cam puțină.

— Nu e prea vesel locul în care trăiești, verișoară, zise el. Te-ai crede mai curând într-o catedrală decât într-un castel.

— Dea Dumnezeu, răspuse Isabelle cu jumătate glas, ca palatul acesta să nu devină pentru mine o închisoare. Cât de mult îmi lipsește Franța!

D'Artois se simți mișcat de tonul ei, ca și de cuvintele rostite. Înțelese atunci că avea în fața lui două Isabelle: pe de o parte tânăra suverană, pătrunsă de rolul ei și care se silea puținel să-și păstreze aerul maiestuos; pe de altă parte, în dosul acestei măști, o femeie care suferea.

Doamna franceză se întoarse aducând o pungă țesută în fir de aur, căptușită cu mătase și închisă cu trei nestemate mari cât vârful degetului gros.

— O minune! izbucni d'Artois. Taman ce ne trebuie. Cam prea greoaie ca să fie o bijuterie de femeie și-i tocmai podoaba pe care un tinerel de la curte visează să și-o agațe la șold ca să aibă cu ce se făli.

— Vei comanda neguțătorului Albizzi două tășcute aidoma cu asta, îi spuse Isabelle slujitoarei sale, și-i vei cere să le facă numaidecât.

Apoi, după ce doamna franceză părăsi încăperea, adăugă pentru Robert d'Artois:

— Așa că vei putea să le iei cu tine în Franța.

— Nimeni nu va ști că ele au trecut prin mâna mea.

Se auzi larmă afară, strigăte și râsete. Robert d'Artois se apropie de o fereastră. În curte, o ceată de zidari se opinteau tocmai, să înalțe deasupra unei bolți o piatră ornamentală în care erau sculptați leii de pe stema Angliei. Niște oameni trăgeau de funiile unei macarale, alții, cocoțați pe o schelă, se pregăteau să apuce blocul de piatră, și toată munca asta părea să se facă cu foarte multă voieșie.

— Ei, după cum văd, zise Robert d'Artois, se pare că regelui Eduard tot îi mai place zidăria.

Recunoscuse printre muncitori pe Eduard al II-lea, soțul Isabellei, un bărbat de vreo treizeci de ani, destul de chipeș, cu părul încârlionțat, spătos și lat în șolduri. Veșmintele lui de catifea erau mânjite de ghips.

— Au trecut mai bine de cincisprezece ani de când se tot reclădește Westminsterul! zise Isabelle cu glas mânios. (Rostea Westmoustiers, ca francezii.) De șase ani de când m-am măritat trăiesc printre mistrii și tencuială. Nu mai încetează să dărâme ce au clădit cu o lună înainte. Dar nu zidăria o îndrăgește el, ci pe zidari! Crezi barem că dânșii îi spun "Sire"? Îi spun Eduard, își râd de el, iar el se arată încântat de asta. Ia te uită, privește-l!

În curte, Eduard dădea porunci, sprijinindu-se de un tânăr muncitor pe care îl ținea de gât. Domnea în jurul său o familiaritate ciudată. Leii Angliei erau dați jos, fără îndoială pentru că regele și zidarii săi șocotiseră că nu se aflau la loc potrivit.

— Credeam, vorbi mai departe Isabelle, că trăisem cele mai rele zile pe vremea când Eduard îl avea lângă el pe cavalerul de Gabaston. Béarnezul acesta obraznic și lăudăros îl ducea așa de bine de nas pe soțul meu, că se apucase să cârmuiască și regatul. Eduard îi dăduse toate giuvaerurile din zestrea mea de mireasă. Hotărât lucru, e

o datină în familia asta ca bijuteriile femeilor să ajungă, într-un fel sau altul, pe dosul bărbaților!

Având în fața ei o rudă, un prieten, Isabelle își deșerta în sfârșit sufletul de tot amarul și de toate umilințele îndurate. Năravurile regelui Eduard al II-lea erau cunoscute de toată Europa.

— Anul trecut, marii vasali ai coroanei și cu mine am izbutit să-l doborâm pe Gabaston; i s-a tăiat capul și acum trupul său putrezește în pământ, la Oxford, povesti bucuroasă tânăra regină.

Atâta cruzime, întipărită pe un chip așa de frumos, nu păru să-l mire pe Robert d'Artois. Trebuie spus că asemenea omoruri erau în vremile acelea lucru obișnuit. Țările se vedeau adeseori date pe mâna unor băiețandri amețiți de atotputernicia lor, ca de o joacă. Abia trecuți de vârsta în care copiii petrec smulgând aripile muștelor, ei puteau să petreacă smulgând capetele oamenilor. Și, prea tineri ca să-și închipuie moartea și să se teamă de ea, nu șovăiau s-o împrăstie în jurul lor.

Isabelle se urcase pe tron la 16 ani și în acești șase ani învățase multe!

— Ei bine, urmă ea, am ajuns, vere, să-l regret pe cavalerul Gabaston. Căci de atunci, parcă înadins ca să se răzbune pe mine, Eduard aduce în palat drojdia cea mai de jos, bărbații cei mai ticăloși din câți se află în țară. Îl vede lumea umblând prin cârciumile cele mai murdare din portul Londrei, stând la masă cu cerșetorii, luându-se la trântă cu hamalii și întrecându-se la fugă cu rândașii. Frumoase întreceri cavalerești, n-am ce zice! Și în vremea asta țara o conduce cine vrea, numai să aibă grijă de desfătările lui și să petreacă cu el. Acum, sunt baronii Despenser; tatăl nu-i mai breaz ca fiul, care-i ține loc de nevastă soțului meu. În ce mă privește, Eduard nu se mai atinge de mine și, dacă i se năzare uneori s-o facă, mă cuprinde o asemenea rușine, că rămân de gheață.

Vorbind, își plecase fruntea.

— O regină e ființa cea mai de plâns dintre toate femeile regatului, când soțul ei n-o iubește. E de ajuns să-i fi dat un moștenitor, după aceea, viața ei nu mai contează. Care soție de nobil, care soție de târgoveț sau de țăran ar îndura ceea ce trebuie să îndur eu... pentru că sunt regină? Cea de pe urmă spălătoreasă din țara asta are mai multe drepturi ca mine: ea poate veni să-mi ceară sprijin...

Robert d'Artois știa — cine nu știa? — că Isabelle n-avea parte de o căsnicie fericită, dar nu-și închipuise ca prăpastia între ea și soțul ei să fie atât de adâncă, nici ca regina să sufere atâta de pe urma lui.

— Verișoară, frumoasa mea verișoară, eu, eu vreau să-ți fiu un reazem! zise el cu căldură.

Isabelle înălță trist din umeri, ca pentru a spune: "Ce poți face tu pentru mine?" Se aflau față în față. El întinse mâinile, o apucă de coate cu toată blândețea de care era în stare, murmurând:

— Isabelle..

Ea își puse mâinile pe brațele urlașului, răspunzând:

— Robert...

Se uitară unul în ochii celuilalt cuprinși de o tulburare la care nu se așteptau, D'Artois avu impresia că din ființa ei îi venea o chemare tainică. Se simți deodată

zdruncinat în chip straniu, apăsător și stânjenit de propria lui forță, pe care se temea să nu o folosească prea stângaci.

Văzuți de foarte aproape, ochii ei albaștri, sub arcuțurile sprâncenelor blonde, erau încă și mai frumoși, obrajii mai catifelați, mai fragezi. Își ținea gura întredeschisă și dunga dinților săi albi apărea între buze.

D'Artois se simți pe neașteptate îmboldit să-și închine timpul său, viața sa, trup și suflet, gurii acesteia, acestor ochi, acestei regine plâpânde care, într-o clipă, redevenise o fetișcană, cum și era; o dorea, atâta tot, cu o dorință navalnică și de nestăpânit, pe care nu știa cum să și-o arate. Gusturile sale nu-l duceau de obicei spre femeile de soi, iar farmecele unei purtări curtenitoare nu-i stăteau în fire.

— De ce ți-am destăinuit toate acestea? se întrebă Isabelle.

Privirile lor nu se desprindeau.

— Ceea ce un rege disprețuiește, neștiind să-i recunoască desăvârșirea, zise Robert, mulți alți bărbați ar fi fericiți să aibă, mulțumind cerului în genunchi. La vârsta ta și atât de fragedă, atât de frumoasă, e oare cu putință să fii lipsită de bucuriile hărăzite oamenilor? E oare cu putință ca buzele acestea dulci să nu fie niciodată sărutate? Ca brațele acestea, acest trup... Ah! ia-ți un bărbat, Isabelle, și bărbatul ăsta să fiu eu!

Fără îndoială, o luase cam repede spunând pe șleau ceea ce voia, și cuvintele lui nu prea semănau cu acelea din poemele ducelui Guillaume de Aquitania. Isabelle însă abia mai asculta ce-i spune. O stăpânea, o strivea cu toată înălțimea sa; mirosea a pădure, a piele, a cal și a armură. Nu avea nici glasul, nici înfățișarea unui cuceritor de inimi și, totuși, ea era cucerită. Avea în fața ei un bărbat, unul adevărat, un mascul aspru și aprins, și-i auzea răsuflarea puternică. Isabelle simțea cum orice voință o părăsește și nu mai avea decât o dorință: să-și lase capul pe acest piept de bivol și să i se dea... să-și potolească setea cea mare... Tremura nițel.

Se desprinse dintr-o dată.

— Nu, Robert, spuse ea, nu voi face tocmai ceea ce le reproșez atât de mult cumnatelor mele. Nu pot, nu trebuie să-o fac. Când mă gândesc însă la ceea ce-mi impun, la ceea ce-mi refuz, pe când ele au norocul să fie căsătorite cu soți care le iubesc... Ah, nu! Trebuie să-și primească pedeapsa, o pedeapsă strașnică!

Pentru că nu-și îngăduia ea însăși să păcătuiească, mintea i se înverșuna împotriva celor care au păcătuie. Veni să se așeze iar în jilțul înalt de stejar. Robert d'Artois o urmă.

— Nu, Robert, repetă ea întinzând brațele ca pentru a se apăra. Nu te folosi de slăbiciunea mea; m-ai supăra.

Ca și măreția, frumusețea desăvârșită inspiră respect, și uriașul se supuse.

Dar ceea ce se petrecuse atunci n-avea să li se șteargă niciodată din amintire. Vreme de o clipă orice barieră între dânșii căzuse. Le venea greu să-și ia ochii unul de la celălalt. "Așadar, pot fi și eu iubită", își zicea Isabelle, simțindu-se aproape recunoscătoare bărbatului care îi dăduse această certitudine.

— Asta era tot ce aveai să-mi spui, vere, alte vești nu mi-ai adus? vorbi ea, făcând o efort pentru a se stăpâni.

Robert d'Artois, care se întreba dacă nu cumva greșise lăsând să-i scape clipa prielnică, nu răspunse îndată.

Răsuflă din adânc.

— Ba da, doamnă, zise, părând să-și întoarcă gândurile de foarte departe. Îți aduc și o înștiințare din partea unchiului tău, Valois.

Discuția dintre dâșii o luase pe alt făgaș și fiecare cuvânt pe care îl rosteau acum suna altfel.

— Demnitarii Ordinului Templierilor vor fi judecați în curând, urmă d'Artois, și tare mi-e teamă că marele maestru Jacques de Molay va fi dat morții. Unchiul tău, Valois, îți cere să-i scrii regelui, îndemnându-l la îndurare.

Isabelle nu răspuse. Ședea iarăși cu bărbia în palmă.

— Grozav îi mai semeni așa! se minună d'Artois.

— Cui?

— Tatălui tău, regele Filip.

— Ceea ce hotărăște tatăl meu, regele, rămâne bine hotărât, vorbi rar Isabelle. Îmi pot spune cuvântul în treburi care ating cinstea familiei, n-am însă căderea să mă amestec în cârmuirea regatului Franței.

— Jacques de Molay e un moșneag. A fost un om deosebit, un om mare. Dacă a săvârșit greșeli, le-a ispășit îndeajuns. Adu-ți aminte că el te-a ținut la cristelniță... Crede-mă, verișoară, mare nelegiuire au să mai săvârșească, și asta datorită încă o dată lui Nogaret și lui Marigny! Lovind în templieri, oamenii aceștia ieșiți din nimic au vrut să lovească în tot cinul cavalerilor și în marea nobilime.

Regina asculta, încurcată; se vedea numaidecât că afacerea o depășea.

— Nu-mi pot da seama despre ce-i vorba, zise ea, nu-mi pot da seama.

— Știi că îi sunt foarte îndatorat unchiului tău Valois și el mi-ar fi recunoscător dacă aș căpăta această scrisoare de la tine. Și-apoi, mila nu-i șade niciodată rău unei regine; e un simțământ de femeie și nu ți-ar aduce decât laude. Unii îți caută cusur că ți-e inima aspră; bun răspuns le-ai da acestora. Fă-o pentru tine, Isabelle, și fă-o pentru mine.

Rostise "Isabelle" pe același ton ca mai înainte, lângă fereastră.

Ea îi surâse.

— Iscusit mai ești, Robert, cu toată mutra ta de urs! Bine, îți voi face această scrisoare pe care o dorești și vei putea s-o iei cu tine o dată cu celelalte lucruri. Voi încerca chiar să-l hotărâsc pe regele Angliei să-i scrie și el regelui Franței. Când pleci?

— Când îmi vei porunci, verișoară.

— Tășcuțele vor fi gata mâine, așa cred. Ai să pleci curând.

Era o părere de rău în glasul reginei. El o privi m ochi, și Isabelle se simți din nou tulburată.

— Voi aștepta un mesager din partea ta ca să știu dacă trebuie să pornesc la drum spre Franța. Cu bine, vere. Ne vom mai vedea la cină.

D'Artois făcu o plecăciune și, după ce ieși, încăperea i se păru reginei ciudat de liniștită, ca o vale după ce a trecut furtuna. Isabelle închise ochii și rămase o clipă nemișcată.

"E un bărbat pe care l-a înrăit nedreptatea ce i s-a făcut, gândi ea. Dacă l-ar îndrăgi însă cineva, ar fi în stare să iubească."

Oamenii chemați să joace un rol hotărâtor în istoria noroadelor habar n-au adeseori ce împliniri ale soartei poartă într-înșii. Cele două personaje care avură această lungă întrevvedere, într-o după-amiază din martie 1314, în castelul Westminster, nu puteau să-

și închipuie că vor fi, prin înlănțuirea faptelor lor, aproape singurii urzitori ai unui război care va dura mai bine de o sută de ani între regatele Franței și Angliei.

Capitolul II Întemnițării din beciul Templului

Zidurile groase erau acoperite cu silitră. O lumină tulbure, gălbuie, începea să coboare în încăperea boltită de la subsol..

Întemnițatul care moțăia, cu brațele strânse sub bărbie, se scutură, străbătut de un fior, și se ridică deodată, buimăcit, cu inima zvâcnindă. Rămase o clipă nemișcat, privind pâcla dimineții care pătrundea prin răsunătoarea beciului. Asculta. Limpede, cu toate că, înăbușită de grosimea zidurilor, îi ajungea în auz bătaia clopotelor din Paris, vestind utreniile: clopotele de la Saint-Martin, Saint-Merry, Saint-Germain-l'Auxerrois, Saint-Eustache și acelea de la Notre-Dame; clopotele bisericilor din satele apropiate: Courtille, Clignancourt și Mont-Martre.

Întemnițatul nu desluși nici un zgomot care să-l poată neliniști. Doar spaima îl făcuse să tresară, spaima ce-l cuprindea în fiecare dimineață îndată ce deschidea ochii, așa cum de fiecare dată, în somn, avea coșmare.

Trase spre dânsul o strachină de lemn și dădu pe gât o înghițitură zdravănă de apă pentru a-și mai potoli fierbințeala care nu-l mai părăsea de atâta amar de vreme. După ce bău, lăsă apa să se liniștească și se aplecă asupra ei ca peste o oglindă sau peste fundul unei fântâni. Chipul pe care izbuti să-l vadă, nedeslușit și întunecat, era al unui moșneag de 100 de ani. Rămase așa câteva clipe, căutând să descopere ce putea să mai fi rămas din înfățișarea sa dinainte în acest obraz înceteșat, în această barbă de pustnic, în buzele acestea înghițite de gura știrbă, în nasul subțiat, în găurile întunecoase ale privirii. Împinse deoparte strachina, se ridică și făcu câțiva pași până ce simți întinzându-se lanțul care-l lega de zid. Atunci începu deodată să urle.

— Jacques de Molay! Jacques de Molay! Eu sunt Jacques de Molay!

Nimeni nu-l răspunse. Nimeni, o știa, n-avea să-i răspundă, nici măcar un ecou.

Simțea însă nevoia de a-și striga propriul său nume, de a-l arunca stâlpilor de piatră, bolților, ușii de stejar, pentru a nu lăsa mintea să i se piardă în nebulie, pentru a-și aminti că avea 72 de ani, că pe vremuri comandase armate, cărmuise provincii, că

avusese o putere la fel de mare ca aceea a suveranilor și că atât cât va mai păstra în el o pâlpare de viață va continua să fie, chiar și în această temniță, marele maestru al Ordinului cavalerilor templului⁴.

Și, culme a cruzimii sau a batjocurii, aici, în încăperile de sub turnul cel mare al castelului templierilor, prefăcute în temnițe, tocmai aici l-au închis, pe el și pe demnitarii de frunte ai Ordinului, în propria lor așezare, în casa lor cea mai de seamă.

— Și când te gândești că eu sunt cel care am pus să se zidească din nou acest turn! murmură cuprins de mânie marele maestru, lovind cu pumnul în pereți.

Gestul îi smulse un țipăt, trezindu-i o durere cumplită la mâna al cărei policar strivit nu mai era decât o fărâmă de carne sângerândă. De altfel, mai rămăsese oare vreun loc pe trupul său care să nu fie o rană, o suferință? Prin picioarele umflate sângele abia mai trecea, și întemnițatul avea junghiuri groaznice de când îndurase cazna numită a "butucilor". După ce îi prinseseră picioarele între scânduri, simțise cum se înfig în carnea lui colții de stejar în care schingiuatorii izbeau cu ciocanul, pe când Guillaume de Nogaret, ministrul de justiție al regatului, îi punea întrebări și îl îndemna să recunoască. Să recunoască — ce?... Leșinase.

Pe trupul său ciopârțit și sfâșiat, jegul, umezeala și lipsa de hrană săpaseră urme adânci.

Afară de asta mai suferise de curând cazna "întinderii oaselor", poate că cea mai groaznică din câte i-a fost dat să îndure. Îi legaseră de piciorul drept o greutate de optzeci de ocale, apoi cu ajutorul unei funii și al unui scripete l-au tras până-n tavan, pe dânsul, un moșneag. Și mereu se auzea glasul înfricoșător al lui Guillaume de Nogaret: "Ci mărturisește odată, messire..." Și cum el se încăpățâna să tăgăduiască, îl trăsese, tot mai tare, tot mai iute, de la dușumea la tavan. Simțise cum i se rup brațele și mâinile, cum i se smulg încheieturile, cum îi trosnește trupul, și se pornise să urle că mărturisește tot, da, orice crimă, toate crimele din lume. Da, e adevărat, templierii se dedau între dâșii la sodomie; da, pentru a intra în Ordin, trebuiau să scuipe crucea; da, se închinau unui idol cu cap de pisică; da, se îndeletniceau cu magia, cu vrăjitoria, slujeau diavolului; da, furau banii ce le erau încredințați; da, urziseră un complot împotriva papei și a regelui... Și mai ce încă?

Jacques de Molay se întreba cum de putuse supraviețui acestor chinuri. Fără îndoială pentru că tortura, aplicată cu măsură, nu era niciodată împinsă până acolo încât să i se tragă moartea din ea și, de asemenea, pentru că trupul unui bătrân cavaler, deprins o viață întreagă să mânuiască spada și călit în lupte, era mai tare decât se aștepta el însuși.

Jacques de Molay îngenunche, cu ochii la raza de lumină ce pătrundea prin răsufliătoarea beciului.

— Doamne-Dumnezeule, rosti el, de ce ai dat sufletului meu mai puțină tărie decât trupului? Fost-am oare vrednic să fiu căpetenia Ordinului? Nu m-ai apărat, lăsându-mă să cad în mișelie, cruță-mă acum, Doamne-Dumnezeule, fă să nu cad în nebunie. N-am să mai pot îndura multă vreme, n-am să mai pot îndura.

⁴ Ordin înființat în 1118, în timpul cruciadelor, de Hugues de Payns, având drept misiune locurilor așa-zise sfinte. Ordinul devine în scurtă vreme o puternică organizație militară și economică, cu sediul la Paris și nedepinzând direct decât papă.

Îl țineau în fiare de șapte ani, nu-l scoteau de acolo decât pentru a-l târî înaintea comisiei de anchetă și a-l supune la toate constrângerile și amenințările slujitorilor legii și ai bisericii. Se putea teme, pe drept, să nu înnebunească după asemenea încercări. Marele maestru pierdea adeseori noțiunea timpului. Ca să-și mai abată gândul de la toate acestea, încercase să domesticească o pereche de șobolani care veneau în fiecare noapte să ronțăie firimiturile sale de pâine. Îl apuca ba mânia, ba plânsul, trecea de la gânduri pioase, la dorința răzbunării, și după ce stătea prost izbucnea în furii năprasnice.

"Dintr-asta li se va trage moartea, dintr-asta li se va trage moartea", își spunea el întruna.

Cine avea să moară? Clément, Guillaume, Filip... Papa, ministrul de justiție și regele. Vor muri, Molay nu știa cum, dar neîndoios în chinuri înfricoșătoare, pentru a-și ispăși crimele. Și murmura, iar și iar, numele lor afurisite.

Tot în genunchi, cu barba ridicată spre răsuflătoarea beciului, marele maestru șopti:
— Mulțumescu-ți ție, Doamne, că mi-ai lăsat ura. Doar puterea ei mă mai ține încă în viață.

Se sculă cu greu de jos și se întoarse la banca de piatră, una cu zidul, și care îi slujea totodată de scaun și de pat.

Cine și-ar fi putut închipui vreodată că va ajunge aici? Gândul îl întorcea mereu spre tinerețea lui, spre flăcăul ce fusese cu cincizeci de ani în urmă, când coborâse pentru întâia oară dealurile natale din Jura pentru a se avânta în marea aventură.

Ca toate odraslele nobilimii din vremea aceea, visase să îmbrace lungă mantie albă cu cruce neagră, care era uniforma Ordinului templierilor. Numele de templier era pe atunci de ajuns ca să evoce meleaguri depărtate și fapte de vitejie, corăbiile cu pânze umflate îndreptându-se spre Orient, țările în care cerul e veșnic albastru, galopul călăreților prin nisip, comorile Arabiei, prizonierii răscumpărați, orașele cucerite și prădate, cetățuile cu scări uriașe zidite la marginea mării. Se povestea chiar că templierii aveau porturi tainice de unde se îmbarcau pentru continente necunoscute...

Și Jacques de Molay își împlinise visul; străbătuse trufaș orașe depărtate, îmbrăcat în strălucitoarea mantie ale cărei cute îi cădeau până la pintenii de aur.

Se ridicase în ierarhia Ordinului mai sus decât ar fi îndrăznit vreodată să spere, trecând prin toate demnitățile, pentru a fi, în cele din urmă, adus de alegerea fraților săi, în slujba supremă de mare maestru al Franței și al țărilor de dincolo de mare, și la conducerea celor cincisprezece mii de cavaleri.

Toate acestea ca să ajungă în cele din urmă într-un beci, putrezind de viu, lipsit de toate cele. Puțini sunt cei cărora soarta le-a hărăzit o atât de uimitoare strălucire, urmată de o restriște așa de mare...

Cu ajutorul unei verigi a lanțului, Jacques de Molay scrijelea tocmai în silitra zidului niște linii care-i aminteau planul unei fortărețe, când auzi pași grei și clinchet de arme, pe scara ce ducea la celula sa.

Spaima îl cuprinse din nou, dar de astă dată o spaimă precisă, îndreptățită.

Ușa grea se deschise scârțâind și, în spatele unui temnicer, Molay zări patru arcași în tunici de piele, cu sulite în mâini. Li se vedea răsuflarea, ca un abur ușor, învăluindu-le obrazul.

— Venim să te luăm, jupâne, zise cel din fruntea arcașilor.

Molay se ridică fără să spună o vorbă.

Temnicerul se apropie și, cu lovituri puternice de ciocan și daltă, sfărâmă capătul nituit ce lega lanțul de brățările de fier, cântărind fiecare câte două ocale, în care erau încătușate gleznela întemnițatului.

Acesta își strânse pe umerii numai piele și os mantia lui mare, vestita mantie care nu mai era acum decât o zdreanță cenușie a cărei cruce neagră atârna ferfeniță.

Apoi se urni din loc. În moșneagul acesta istovit, care se clătina urcând anevoie treptele turnului, abia ținându-se pe picioarele îngreuiate de lanțuri, mai rămăsese ceva din comandantul oștilor care recucerise, pentru ultima oară, Ierusalimul din mâna păgânilor.

"Dă-mi, Doamne, puterea să îndur, murmură el în sine, dă-mi un dram de putere." Și ca să regăsească în el această putere, își repeta cele trei nume ale vrăjmașilor săi: Clément, Guillaume, Filip...

Ceața umplea curtea întinsă a templului, pune glugi foșoarelor zidului împrejmuitor, se strecura printre creneluri, învăluia clopotnița bisericii mari din dreapta turnului.

Vreo sută de oșteni așteptau cu lancea la picior, vorbind între dânșii pe șoptite, în jurul unui furgon deschis.

De dincolo de ziduri se auzea larma Parisului, și din când în când nechezatul unui cal se ridica în văzduh cu o tristețe sfâșietoare.

În mijlocul curții, domnul Alain de Pareilles, căpitan al arcașilor regelui, omul care era de față la toate execuțiile, care însoțea osândiții la judecată și la cazne, pășea încet, cu un aer plictisit și nepăsător. Avea vreo 40 de ani și părul său de culoarea oțelului îi cădea în șuvițe mici pe fruntea pătrată. Purta za ușoară, sabia la șold și își ținea coiful la subsuoară.

Întoarse capul auzind pașii grei ai marelui maestru, iar acesta, dând cu ochii de el, se simți pălind, dacă așa ceva mai era cu puțință.

De obicei, pentru a-i duce la interogatorii, nu se pregătea asemenea alai; nu era nici carul acesta, nici mulțimea asta de soldați. Câțiva armășei de-ai regelui veneau să-i ia pe acuzați pentru a-i trece cu barca de cealaltă parte a Senei, mai adeseori la căderea nopții.

Prezența lui Alain de Pareilles, ea singură, arăta îndeajuns ce-l aștepta.

— Așadar, judecata s-a rostit? întrebă Molay pe căpitanul arcașilor.

— Da, jupâne, răspunse acesta.

— Și știi cumva, fiule, vorbi Molay, după o șovăire, ce cuprinde hotărârea?

— Asta n-o știu, jupâne; am poruncă să vă duc la Notre-Dame ca să vă fie citită.

Urmă o tăcere, apoi Jacques de Molay întrebă iar:

— În ce zi suntem?

— Lunea de după Sfântul Grigore.

Asta însemna 18 martie, 18 martie 1314.

"La moarte mă vor duce oare?" se întrebă Molay.

Poarta turnului se deschise din nou și, împresurați de paznici, trei alți demnitari, inspectorul general, instructorul Normandiei și comandirul Aquitaniei, se iviră, la rândul lor.

Albiți și dâșii, cu bărbi albe și zbârlite, bătând din pleoape peste ochii înfundați în orbitele uriașe, cu trupuri ce se pierdeau în mantiile zdrențuite, rămaseră o clipă nemișcați, asemenea unor mari păsări de noapte, pe care lumina le împiedică să vadă. Comandirul Aquitaniei avea, de altfel, albeață la ochiul stâng, ceea ce-l făcea să semene într-adevăr cu o bufniță. Părea cu totul năucit. Inspectorul general, pe jumătate pleșuv, avea mâinile și picioarele îngrozitor de umflate.

Împleticindu-se în fiarele lui, instructorul Normandiei, Geoffroy de Charnay, se repezi înaintea celorlalți la marele maestru și îl strânse în brațe. O lungă prietenie îi lega pe cei doi bărbați. Jacques de Molay era cel care făcuse toată cariera lui Charnay, cu zece ani mai tânăr ca dânsul, și în el văzuse pe urmașul său în demnitatea de mare maestru.

Charnay avea o tăietură adâncă pe frunte, rămasă dintr-o luptă de demult, în care o singură lovitură de spadă îi strâmbase și nasul. Bărbatul acesta aspru, cu chipul brăzdat de greutatea războiului, își îngropă fruntea în umărul marelui maestru, ca să-și ascundă lacrimile.

— Curaj, frate, curaj, îi spuse Jacques de Molay îmbrățișându-l. Curaj, fraților, repetă el, strângându-i la piept și pe ceilalți doi demnitari.

Văzându-se unii pe alții, își puteau da seama fiecare în ce hal se află.

Un temnicer se apropie.

— Aveți dreptul de-a fi deferecați, domnilor, le zise.

Marele maestru își desfăcu mâinile într-un gest de amărăciune și lehamite.

— Nu am dinarul, răspuse el.

Căci, pentru a li se scoate sau a li se pune fiarele, de câte ori ieșeau din temniță — ceea ce se numea a fi ferecați și deferecați — templierii trebuiau să dea un dinar din cei doisprezece la care aveau drept ca să-și plătească hrana ticăloasă, paiele culcușului și spălatul cămășii. Încă o chichiță, o cruzime de-a lui Nogaret!... Erau învinuiți, nu osândiți. Li se cuvenea deci o indemnizație pentru întreținere. Doisprezece dinari, când ciozârta de carne costa peste patruzeci! Cu alte cuvinte, posteau patru zile din opt, dormeau pe piatră și putrezeau în murdărie.

Instructorul Normandiei scoase dintr-o veche pungă de piele care-i spânzura la brâu cei doi dinari, tot ce mai avea, și-i zvârli jos, unul pentru fiarele lui, celălalt pentru fiarele marelui maestru.

— Frate! zise Jacques de Molay, cu un gest de refuz.

— La ce îmi vor mai folosi acum banii ăștia... răspuse Charnay. Primește, frate; n-am nici un merit într-asta.

În timp ce li se scoteau cârligele fiarelor, simțeau răsunând în oasele lor loviturile de ciocan. Dar și mai tare încă simțeau zvâcniturile inimii în piept.

— De data asta s-a zis cu noi, murmură Molay.

Se întreba ce fel de moarte li s-a hotărât și dacă vor mai fi supuși la alte cazne, ultimele.

— De vreme ce ne scot fiarele, poate că-i un semn bun, spuse inspectorul general, scuturându-și mâinile umflate. Poate că papa a hotărât să ne cruce viața.

Îi mai rămăseseră câțiva dinți rupți în gură, cei din față, și asta îl făcea să scoată parcă un șuierat când vorbea, iar temnița îl cam adusesse în mintea copiilor.

Marele maestru înălță din umeri, arătând pe cei o sută de arcași rânduți deoparte.

— Să ne pregătim de moarte, frate, răspunse el.

— Uitați-vă, uitați-vă ce mi-au făcut, izbucni inspectorul, suflecându-și mâneca și descoperind brațul umflat.

— Toți am fost chinuți, spuse marele maestru.

Își întoarse privirea, ca întotdeauna când i se vorbea de tortură. El n-a fost destul de tare ca s-o îndure până la capăt, semnase mărturiile mincinoase și nu și-o ierta.

Cercetă din ochi uriașa îngrădire care fusese reședința și simbolul puterii lor.

"Pentru cea din urmă oară", îi trecu prin minte.

Pentru cea din urmă oară contempla această așezare măreață, cu foisorul, biserica, palatele, casele, curțile și livezile sale, adevărată cetate în mijlocul Parisului.

Aici trăiseră de două veacuri templierii, aici se închinaseră, dormiseră, judecaseră, aici chibzuiseră și hotărâseră expedițiile lor depărtate, aici, în acest foisor, fusese păstrat tezaurul regatului Franței, încredințat lor spre pază și gospodărire.

Aici, după nenorocitele expediții ale sfântului Ludovic și după pierderea Palestinei și a Ciprului, s-au întors templierii, târând în urma lor scutierii, catării încărcăți cu aur, călăreții pe cai arăbești și sclavii lor negri.

Jacques de Molay revedea această întoarcere a învinșilor, care mai păstra totuși un aer de epopee.

"Nimeni nu mai avea nevoie de noi și noi n-o știam, gândea marele maestru. Vorbeam mereu de alte cruciade și cuceriri... Poate că ne țineam prea trufași, păstrând și privilegiile, fără a le mai justifica."

Dintr-o oaste recunoscută a creștinătății, templierii ajunseseră bancherii obișnuiți ai bisericii și ai regilor. Când ai mulți datornici îți faci repede mulți vrăjmași.

Afacerea a fost, vai, bine ticluită! Drama a început în ziua când Filip cel Frumos ceruse să facă parte din ordinul lor pentru a deveni mare maestru al templierilor. Consiliul Ordinului răspunsese printr-un refuz mândru și fără apel.

"Greșit-am oare? se întreba pentru a suta oară Jacques de Molay. N-am făcut-o cumva numai ca să nu împart autoritatea mea cu nimeni? Dar nu, nu puteam face altminteri! Rânduiala Ordinului e limpede: nici un cap încoronat la conducerea noastră."

Regele Filip nu uitase niciodată această înfrângere, această ocară. A început să-l îmbrobodească, umblând cu viclesuguri, copleșindu-l cu hatărurile și prietenia lui. Marele maestru nu era oare nașul fiicei sale Isabelle? Marele maestru nu era oare stălpul de nădejde al regatului?

Dar tezaurul regal a fost mutat de la templu la Luvru. În același timp, o tainică, o veninoasă urzeală se țesea în jurul templierilor, pentru a asmuți norodul împotriva lor. Se povestea că doseau grânele înadins ca să le vândă mai scump și că erau vinovați de foametea ce bântuia. Că se gândeau mai mult cum să-și sporească avuțiile decât să smulgă din mâna păgânilor mormântul lui Cristos. Deoarece erau răi de gură, cum sunt oștenii, îi se aducea învinuirea că ar fi hulitori ai celor sfinte. Umbla vorba: "Înjură ca un

templier". De la hulitori la eretici nu era decât un pas. Se zicea că aveau apucături de acelea ce-s împotriva firii și că sclavii lor negri ar fi vrăjitori...

"Bineînțeles, nu toți frații noștri erau niște sfinți și multora dintr-înșii trândăvia nu le pria de fel."

Se spunea mai cu seamă că la ceremoniile de primire a noilor cavaleri, neofiții erau siliți să se lepede de Cristos, să scuipe crucea, și că erau învățați la năravuri fără de rușine.

Sub cuvânt că trebuie să se pună capăt acestor zvonuri, Filip îi propuse marelui maestru, pentru cinstea și interesul Ordinului, să ceară el însuși începerea unor cercetări.

"Și m-am învoit... gândea Molay. M-au tras pe sfoară, m-au înșelat cumplit."

Căci, într-una din zilele lui octombrie 1307... Ah, cum își mai amintea Molay de ziua aceea... "În ajun încă mă îmbrățișa și îmi zicea frate, dându-mi locul de frunte la înmormântarea cumnatei sale, contesa de Valois..."

Într-o vineri, tocmai în treisprezece ale lunii, blestemată zi, fără îndoială, regele Filip, printr-o uriașă razie polițienească, pregătită cu mult înainte, îi arestă în zori pe toți templierii din Franța, învinuindu-i, în numele Inchiziției, de erezie.

Nogaret însuși venise să-l ridice pe Jacques de Molay și pe alți o sută patruzeci de cavaleri ce se aflau în lăcașul templului...

O poruncă răcnită îl făcu să tresară pe marele maestru, smulgându-l din noianul gândurilor lui de om care își vântură mereu nenorocirile pe dinaintea ochilor. Dumnealui, Alain de Pareilles, își alinia arcașii. Pusese chivăra pe cap. Un oștean îi ținea calul, ajutându-l să încalece.

— Să mergem, spuse marele maestru.

Prizonierii fură împinși spre car. Molay se urcă întâiul. Comandirul Aquitaniei, cel cu albeață în ochi, omul care pusese pe goană oastea turcilor la Saint-Jean-d'Acre, nu se dezmeticise încă. Trebură să-l suie pe sus. Fratele inspector își mișca buzele întruna, vorbindu-și singur. Când Geoffroy de Charnay se cățără la rândul său în furgon, un câine nevăzut începu să urle undeva dinspre grajduri, și fruntea instructorului Normandiei, cu cicatricea ei, se încruntă deodată.

Apoi, tras de patru cai de ham, carul greoi se urni din loc.

Poarta cea mare se deschise și o uriașă larmă de glasuri îi întâmpină. Mai multe mii de oameni, toți locuind în mahalaua templului și prin cele dimprejur, se îmbulzeau de-a lungul zidurilor. Arcașii din capul coloanei trebuiră să-și croiască drum prin mulțimea care urla, izbind în grămadă cu coada sulii.

— Faceți loc slujitorilor regelui! strigau ei.

Ținându-se drept pe cal, cu același aer plictisit, Alain de Pareilles domina hărmălaia.

Dar când templierii se arătară, vuietul încetă dintr-o dată. În fața acestor patru moșnegi prăpădiți, pe care hurducăturile roților îi zvârleau unii într-alții, parizienii avură o clipă de mută uluire, de milă neașteptată.

După aceea se auziră strigăte: "La moarte! La moarte cu ereticii!" aruncate de armășeii regelui, amestecați în mulțime. Atunci, cei care sunt întotdeauna gata să strige într-un glas cu stăpânirea și să facă pe grozavii când nu pierd nimic începură să zbiere cât îi ținea gura:

— La moarte!

— Hoți!

— Idolatri!

— Priviți-i! Nu mai sunt așa de fuduli acuma, păgânii ăștia! La moarte cu ei!

Ocările, batjocurile, amenințările se încrucișau de-a lungul jalnicului alai. Dar furia asta rămânea neînsemnată. O bună parte din mulțime privea tăcută, și tăcerea ei, chiar fără să fie o manifestare fățișă, era totuși grăitoare.

Căci, în acești șapte ani, lucrurile se schimbaseră. Lumea știa cum se desfășurase procesul. Poporul văzuse templieri în ușa bisericilor, arătându-și oasele care le căzuseră din picioare în urma schingiuirilor. Se văzuseră în mai multe orașe din Franța cavaleri, cu sutele, arși pe rug. Se știa că unele tribunale ecleziastice refuzaseră să osândească, și că noi episcopi, ca fratele primului ministru Enguerrand de Marigny, fuseseră investiți anume pentru a îndeplini această sarcină. Se zicea că papa Clément al V-lea, el însuși, nu se plecaseră decât cu de-a sila, pentru că era în mâna regelui și se temea să nu aibă aceeași soartă cu papa Bonifaciu, căruia îi urmasă în scaun. Și apoi, în acești șapte ani, grâul nu se găsea mai din belșug, prețul pâinii mai crescuse încă și trebuia să recunoști că neajunsurile acestea nu mai erau din vina templierilor...

Douăzeci și cinci de arcași, cu arcul agățat în spate și sulita pe umăr, mergeau înaintea carului, câte douăzeci și cinci de fiecare parte, și tot atâția încheiau alaiul.

"Ah, de-am mai avea barem un pic de vlagă în trup!" gândea marele maestru. La 20 de ani ar fi sărit asupra unui arcaș, i-ar fi smuls sulita și ar fi încercat să scape fugind, sau poate că s-ar fi bătut aici până la moarte. Acum, însă, abia dacă ar fi putut trece peste loitrele carului.

În spatele său, fratele inspector bombănea între dinții rupți:

— N-au să ne osândească. Nu-mi vine a crede că ne vor osândi. Nu mai suntem primejdioși.

Iar bătrânul templier cu albeață la ochi se dezmeticise în sfârșit din năuceala lui ca să murmure:

— Bun lucru e să mai umbli pe-afară; bun lucru să mai respiri aer proaspăt. Nu-i așa, frate?

"Nici măcar nu-și dă seama unde ne duce", gândi marele maestru.

Instructorul Normandiei îi atinse brațul:

— Cinstite frate, zise el în șoaptă, văd în această mulțime oameni care plâng și alții făcându-și cruce. Nu suntem singuri în calvarul nostru.

— Oamenii aceștia pot să ne jelească, dar nu pot face nimic pentru a ne scăpa, răspunse Jacques de Molay. Altele sunt fețele pe care le caut.

Instructorul înțelesese de care fețe anume vorbea marele maestru și de care speranța smintită se agăța în ultima clipă. Și, fără să vrea, începu și el să caute din ochi prin mulțime. Căci, dintre cavalerii templieri, un oarecare număr scăpase în 1307. Unii se adăpostiseră prin mănăstiri, alții lepădaseră veșmintele Ordinului și trăiau în afara legii, ascunși pe la țară sau prin târguri, mai erau apoi alții care izbutiseră să ajungă în Spania, unde regele Aragonului, refuzând să se supună poruncilor regelui Franței și ale papei, lăsase templierilor dregătoriile lor, întemeind pentru dânsii un nou Ordin. Afară de aceștia, erau templierii care, după o judecată în fața unor tribunale mai îndurătoare,

fuseseră dați în paza călugărilor ce aveau pe mâna lor azilurile și spitalele. Toți acești foști cavaleri rămăseseră în legătură unii cu alții, atât cât se putea, înjghebând între dânșii un fel de rețea tainică.

Și Jacques de Molay își zicea că poate...

Poate că un complot se pusese la cale... Poate că la răspântia unei străzi, la răspântia străzii Blancs-Manteaux, la răspântia străzii La Bretonnerie, de după mănăstirea Saint-Merry, o ceată de bărbați aveau să se ivească pe neașteptate și, trăgându-și săbiile ascunse sub zavelci, o să dea iureș în arcași, pe când alții, postați la ferestre, vor slobozi în ei proiectile. Cu o căruță pornită în galop, li s-ar putea tăia drumul și s-ar înteți panica...

"Și pentru ce ar face una ca asta foștii noștri frați? gândi Molay. Pentru a-l scăpa de la pieire pe marele maestru, care i-a trădat, care s-a lepădat de Ordin, care a mărturisit în urma schingiuirilor..."

Și totuși, privirea lui scormonea prin mulțime, atât de departe cât putea, și nu zărea decât părinți care își cocoșaseră țâncii pe grumaz ca să nu le scape nimic din priveliștea asta, copii care, mai târziu, când se va pomeni în fața lor de templieri, nu-și vor aminti decât de patru moșnegi bărboși, tremurând de frig, împresurați de oșteni ca niște nelegiuți.

Inspectorul general continua să scuipe într-una, iar eroul de la Saint-Jean-d'Acre să repete că e tare plăcut să te plimbi dimineața.

Marele maestru simți crescând în el una din acele mâni vecine cu nebunia, care îl apucau atât de des în celula sa, făcându-l să urle și să izbească în ziduri. Avea, fără îndoială, să săvârșească o faptă năprasnică, o faptă cumplită... nu știa ce anume... dar trebuia neapărat s-o săvârșească.

Își primea moartea, aproape ca o izbăvire, dar nu voia să moară pe nedrept, nici să moară cu cinstea terfelită. Îndelungata deprindere a războiului îi răscolea pentru o ultimă oară sângele lui de moșneag. Voia să moară luptând.

Căută mâna lui Geoffroy de Charnay, vechiul său camarad, ultimul om tare pe care-l avusese lângă dânsul, și strânse această mână.

Ridicându-și ochii, instructorul Normandiei văzu pe tâmplele brăzdate adânc ale marelui maestru arterele care băteau, zvâcnind ca niște năpârci albastre.

Alaiul ajunsese la podul Notre-Dame.

Capitolul II Nurorile regelui

Un miros îmbietor de făină caldă, miere și unt parfuma aerul în jurul tarabei.

— Calde, calde plăcințele! striga negustorul, foindu-se în dosul plitei lui în plină stradă. N-au să ajungă pentru toată lumea! Pofțiți, domnilor, luați! Calde plăcințele!

Le făcea toate deodată, întindea aluatul, scotea de pe foc turtișoarele coapte, dădea rest, supraveghea puștii ca să nu-i ciordească ceva de pe tarabă.

— Calde plăcințele!

Atât era de absorbit de treburi, că nici nu-l văzu pe mușteriu a cărui mână albă puse un dinar pe scândură, plătind o turtișoară. Văzu doar mâna stângă așezând la loc turtișoara, din care cumpărătorul nu mușcase decât o dată.

— Ia te uită năzurosul, zise el, ațâțând focul. Să le mai dai marfă bună, cu făină curată de grâu și unt de Vaugirard...

În clipa asta ridică ochii și, zăbind fața mușteriuului căruia i se adresa, încremeni cu gura căscată, și ultima vorbă îi rămase în gât. Omul acesta, foarte înalt, cu ochii nespuse de mari și nemișcați, care purta pălărie albă și tunică până aproape de genunchi...

Mai înainte ca tarabagiul să fi putut schița o plecăciune sau îngâna o vorbă de iertare, omul cu pălărie albă se și depărtase. În vreme ce ultimul rând de plăcinte începuse să se ardă, plăcintarul își bălăbănea brațele, privind în urma mușteriuului care se pierdea în mulțime.

Ulițele cu dugheni ale vechiului Paris, după spusa călătorilor care bătuseră drumurile Africii și Orientului, aduceau grozav cu piețele unui târg arab. Aceeași forfotă neconținută, aceleași maghernițe mărunte înghesuite una-n alta, aceleași mirosuri de grăsime prăjită, de mirodenii și pielărie, aceeași scurgere înceată de mușterii și de gură-cască croindu-și anevoie drum prin îmbulzeală. Fiece stradă, fiecă ulicioară, își avea îndeletnicirea ei, meșteșugul ei deosebit; ici țesătorii ale căror suveici se zăreau alergând pe războaiele lor în odăițele din fundul dughenii, colo cavafii bătând în calapoade, mai încolo șelarii mânuind sula, și mai departe tâmplarii rotunjind la strung picioarele scaunelor.

Era o uliță a păsărarilor, o uliță a precupeților, o uliță a covacilor, unde se auzeau răsunând barosurile pe nicovală și se vedea jeraticul împurpurând fundul atelierelor. Giuvaergiii se înșirau de-a lungul cheiului care le purta numele, lucrând în jurul flăcăruii din lighenușe cu mangal.

Se zărea câte o fâșie subțire de cer între casele de lemn și de chirpici, cu crestele așa de apropiate, că vecinii își puteau întinde mâna de la o fereastră la alta. Ulițele, mai în tot locul, erau acoperite cu un noroi destul de rău mirositor, în care oamenii își târau, după cum le era starea, picioarele desculțe, saboții sau încălțările de piele.

Bărbatul cel înalt cu pălăria albă mergea mai departe, prin îmbulzeală, călcând fără grabă, cu mâinile la spate, părând a nu se sinchisi că e îmbrâncit din toate părțile. Mulți, de altminteri, se dădeau la o parte făcându-i loc să treacă și îl salutau. El le răspundea dând ușor din cap. Era lat în spate și voinic, iar părul mătăsos, de un blond bătând în roșcat, îi cădea în inele până aproape de guler, încadrând un obraz cu trăsături regulate, de o rară frumusețe, în care nici un mușchi nu se clintea.

Trei armășei de-ai regelui, în haină albastră și purtând la subsuoară ghioaga cu măciulia în formă de floare de crin, semnul slujbei lor, îl urmau pe plimbărețul singuratic, ținându-se la oarecare depărtare, fără să-l piardă o clipă din ochi, oprindu-se când se oprea și pornind iar o dată cu dânsul.

Deodată, un tânăr cu haina strânsă pe el, târât de trei ogari înalți pe care îi ducea de zgardă, țâșni dintr-o ulicioară ce tăia drumul și se izbi de picioarele trecătorului cu pălărie albă, gata-gata să-l dea jos. Câinii se învălmășiră, începură să latre.

— Ia te uită pușlamaua! strigă tânărul, cu un vădit accent italian. Era cât pe ce să-mi calci câinii! Mi-ar fi părut bine să te muște!

Să fi avut 18 ani cel mult, zvelt, cu ochii negri și bărbia subțire, flăcăul se proțăpise în drum și se rățoia umflându-și glasul spre a face pe grozavul. Careva îl prinse de braț și-i șușoti o vorbă la ureche. Cât ai clipi, tânărul își scoase pălăria de pe cap și făcu o plecăciune, însoțind-o cu un gest larg de respect, fără slugărnice înșă.

— Frumoși câini, ai cui sunt? Întrebă trecătorul, lăsându-și privirea ochilor săi mari și reci pe chipul tânărului.

— Ai unchiului meu, bancherul Tolomei... servitorul domniei-voastre! răspuse tânărul.

Fără să mai spună nimic, bărbatul cu pălăria albă își văzu de drum. După ce se depărtase nițel, și armășeii care-l urmau de asemeni, oamenii din jurul tânărului italian izbucniră în râs.

Acesta nu se clintise din loc și părea tare necăjit de boroboața pe care o făcuse; până și câinii lui amuțiseră.

— Ei, acușica nu mai e așa de fudul dumnealui? râdeau unii.

— Uitați-vă la el! Gata-gata să-l trântescă pe rege, și pe deasupra l-a mai și înjurat.

— Te poți pregăti, flăcăule, să dormi în noaptea asta la închisoare, cu treizeci de lovituri pe cocoașă.

Italianul îi înfruntă pe acești gură-cască:

— Ce vreți? Nu l-am văzut niciodată, cum era să-l recunosc? Și-apoi aflați, domnilor, că sunt dintr-o țară unde nu avem rege, pentru a fi nevoie să ne lipim de ziduri făcându-i loc să treacă. În orașul meu, Sienna, fiecare cetățean poate fi rege la rândul său. Cine-i caută ceartă lui Guccio Baglioni n-are decât s-o spună!

Își rostise numele ca o sfidare pe care o arunca celor dimprejur. Mândria țâfnoasă a toscanilor îi lucea în privire. Purta la șold un pumnal cizelat. Nimeni nu mai suflă o vorbă; tânărul pocni din degete pentru a-și chema câinii și își căută de drum, nu atât de sigur de el cum voia să pară, întrebându-se dacă negliobia lui n-are să aibă urmări supărătoare.

Căci omul pe care-l îmbrâncise era într-adevăr regele Filip cel Frumos. Acestui suveran, puternic de nu-i sta alături nimeni altul, îi plăcea să umble așa, prin orașul său de scaun, ca un fitecine, întrebând de prețul lucrurilor, gustând din fructe, pipăind postavurile, ascultând ce spun oamenii. Lua pulsul poporului său. Străinii care nu știau cine era îl opreau rugându-l să le arate drumul. Un oștean, într-una din zile, îi aținuse calea ca să-și ceară solda. Tot așa de zgârcit la vorbă ca și la pungă, rareori se întâmpla ca într-o asemenea plimbare să rostească mai mult de trei fraze sau să cheltuie mai mult de trei gologani.

Regele trecea tocmai prin hală de carne când clopotul cel mare de la Notre-Dame se porni să sune și în același timp izbucni o larmă de glasuri.

— Iată-i! Iată-i! se auzea strigând.

Vuietul se apropia tot mai mult; un freamăt trecu prin mulțime și oamenii începură să alege.

Un măcelar burduhănos ieși de după butucul său, cu satârul în mână, urlând:

— La moarte cu ereticii!

Nevastă-sa îl prinse de mânecă.

— Eretici? Tot atât ca și tine, zise dânsa. Mai bine ai sta locului și i-ai servi pe mușterii, trântore.

Se luară la hartă. Numaidecât se strânse lume în jur.

— Și-au recunoscut vina în fața judecătorilor! urmă casapul.

— Judecătorii? sări cu vorba careva. Așa-s ei de când lumea. Judecă după cum le cer aceia care-i plătesc, și mai cu seamă li-e frică de picioare-n c...

Începură atunci să vorbească toți deodată.

— Templierii sunt oameni cucernici. Făceau întotdeauna pomană cum se cuvine.

— Trebuia să li se ia banii, dar nu să fie uciși în cazne.

— Cel mai mult le datora regele, de aici li se trage.

— Bine a făcut regele!

— Regele sau templierii, zise o calfă, sunt toți o apă. Lupii trebuie lăsați să se sfâșie între ei; în vremea asta, barem n-o să ne sfâșie pe noi.

Chiar atunci o femeie întoarse capul, păli și făcu semn celorlalți să tacă. Filip cel Frumos era în spatele lor și-i cerceta cu uitătura-i nemișcată și rece. Armășeii se apropiaseră pe nesimțite de dânsul, gata să intervină. Într-o clipă zgomotoasa ceată se împrăștiă, oamenii luând-o repede la picior care încotro apuca, strigând în gura mare:

— Trăiască regele! La moarte cu ereticii!

Nici un mușchi nu se clintise pe fața regelui. S-ar fi putut crede că nu auzise nimic. Îi plăcea poate să vadă oamenii uluiți de ivirea lui neașteptată, plăcerea aceasta însă nu voia s-o arate.

Hărmălaia creștea întruna. Alaiul templierilor trecea acum pe la capătul străzii, și regele, dintr-o fundătură între case, putu să-l zărească, o clipă, în carul lui, pe marele maestru stând în picioare, înconjurat de cei trei tovarăși de restriște. Marele maestru se ținea drept, ceea ce era supărător pentru ochii regelui. Avea aerul unui martir, nu însă al unui învins.

Lăsând mulțimea să se îmbulzească la spectacol, Filip cel Frumos se întoarse spre palatul său cu același pas liniștit, prin străzile golite dintr-o dată.

Poporul n-avea decât să mârâie nițel, iar marele maestru să-și înalțe bătrânu-i trup dărâmat. Într-un ceas totul va fi sfârșit, iar sentința — așa credea regele — va fi îndeobște bine primită. Într-un ceas truda acestor șapte ani va ajunge la capătul ei, împlinită cum se cuvine. Tribunalul episcopal se rostise; arcașii erau în număr mare; armășeii păzeau străzile. Într-un ceas, afacerea templierilor va fi ștearsă dintre grijile cârmuirii și, oricum ai privi, puterea regală are să iasă crescută și întărită.

"Chiar și fiică-mea Isabelle va fi bucuroasă. Voi fi ascultat de rugămintea ei, mulțumind astfel toată lumea. Dar era timpul să se isprăvească odată", își zicea Filip cel Frumos, gândindu-se la cuvintele auzite lângă butucul măcelarului.

Se întoarse acasă prin Galeria marchitanilor.

Filip cel Frumos pusese să i se reclădească din temelii sau să i se reînnoiască palatul, fără să păstreze dintre vechile clădiri decât biserița, rămasă din zilele bunicului său sfântul Ludovic. Era vremea când peste tot se clădea și se înfrumuseța. Regii se întreceau în privința asta; ceea ce se făcuse la Westminster se făcuse tot pe atâta la Paris. Palatul nou-nouț, ridicat în inima cetății, înălțându-și turnurile sale albe deasupra Senei, era impunător și cam bătător la ochi.

Dacă se arăta cărpănos la cheltuiala mărunță, Filip nu se zgârcea când voia să-și dovedească puterea. Dar, nelăsând să-i scape nici un câștig, le dăduse marchitanilor, pe chirie grasă, privilegiul de a-și desfăcea marfa în marea galerie care străbătea palatul, numită de aceea Galeria marchitanilor, înainte de a i se zice Galeria negustorilor.

Era o încăpere uriașă, la intrarea în palat, înfățișându-se ca o catedrală cu două naosuri. Prin întinderea și înălțimea ei stârnea admirația călătorilor străini. Pe coloanele înalte se înșirau cele patruzeci de statui ale regilor care, de la Faramond și Meroveu, se perindaseră unul după altul pe tronul regatului franc. În fața statuii lui Filip cel Frumos fusese așezată aceea a lui Enguerrand de Marigny, mâna dreaptă a regelui și întâiul dintre marii dregători ai țării, omul care inspirase lucrările și le dusese la bun sfârșit.

În jurul coloanelor nu erau decât galantare cu găтели și dresuri femeiești, tarabe cu tot soiul de flecușete și bibiluri, negustori de podoabe, de cusături și de horboțele, înaintea cărora se îmbulzeau pariziențele nostime din burghezime și doamnele de la curte. Deschisă oricui, galeria ajunsese un loc de plimbare, de întâlniri amoroase și de afaceri. Freamătul atâtor glasuri care vorbeau, trâncăneau și râdeau era acoperit de strigătele vânzătorilor ademenind mușteriii ca la iarmaroace. Mulți erau străini, mai cu seamă din Italia și Flandra și-i cunoșteai numaidecât după vorbă.

Un pehlivan ciolănos, care se hotărâse să strângă avere răspândind întrebuințarea batistei, își lauda marfa unui pâlc de cucoane simandicoase fluturându-și pătrățelele de pânză brodată.

— Vai, frumoase doamne, nu-i oare jalnic să-ți suflă nasul între degete sau să ți-ștergi cu mâneca, atunci când se găsesc batiste atât de drăguțe anume născocite pentru asta? Lucrurile acestea frumoase nu-s oare făcute chiar pentru nasurile înălțimilor-voastre?

Alătura, un bătrân nobil se lăsa rugat să-i cumpere unei damicele dantelă cu broderie englezească.

Filip cel Frumos străbătu galeria. Obișnuiții curții se plecau înaintea lui, până-n pământ. Femeile pe lângă care trecea schițau o reverență. Fără s-o arate, regelui îi plăcea această zarvă, râsetele acestea, ca și semnele de respect care îi dovedeau puterea ce-o avea. Aici, în larma atâtor glasuri, bătaia clopotului mare de la Notre-Dame părea depărtată, mai ușoară și mai potolită.

Regele zărise un grup a cărui tinerețe și strălucire atrăgeau atenția și privirile tuturor: două femei tinerele și un flăcău blond, înalt și foarte chipeș. Tinerele femei erau două din nurorile regelui, acelea cărora li se zicea "surorile burgunde", Jeanne, contesă de Poitiers, măritată cu cel de al doilea fiu al regelui, și Blanche, soră-sa mai mică, măritată cu mezinul. Flăcăul care le însoțea era îmbrăcat ca un ofițer de curte princiară.

Vorbeau în șoaptă, cu o tulburare stăpânită. Filip cel Frumos încetini pasul ca să-și observe mai bine nurorile.

"Fiii mei n-au a se plânge de mine, gândi Filip cel Frumos. Făcându-i să se însoare după cum cereau interesele coroanei, le-am dat în același timp neveste foarte drăguțe."

Cele două surori nu prea semănau între ele. Jeanne, cea mai mare, soția lui Filip de Poitiers, avea douăzeci și unu de ani. Înaltă, zveltă, cu părul între castaniu și blond-cenușiu, avea în înfățișarea ei, nițel cam prea studiată, în linia gâtului și în felul cum își pleca privirea ceva care îi amintea regelui de frumoșii ogari ai haitei sale. Se îmbrăca fără zorzoane, cu o cumpătare care părea oarecum căutată. În ziua aceea purta o rochie lungă din catifea de un gri-deschis, cu mânecile strâmte, și deasupra o haină până în șolduri, tivită cu hermină.

Soră-sa Blanche era mai scundă, mai plinuță, mai trandafirie, cu o fire mai deschisă. Deși doar cu trei ani mai tânără ca Jeanne, în obrazul ei râdeau încă gropițele copilăriei, pe care avea să le păstreze, fără îndoială, multă vreme. Avea părul blond, cu reflexe calde, ochi — lucru rar — de un castaniu-deschis, grozav de sclipitori, și niște dinți mici de o albeață străvezie. Pentru dânsa, dichisul era mai mult ca o joacă, o patimă. Și se dăruia acestei patimi îmbrăcându-se cât mai fistichiu, ceea ce nu dovedea întotdeauna gustul cel mai bun. Purta pălării încrețite, foarte mari, și își atârna la gât, la mâneci și la cingătoare cât mai multe bijuterii cu putință. Rochiile ei erau toate brodate în fir de aur și perle. Avea însă atâta farmec, că i se iertau toate și părea așa de mulțumită de ea însăși, că îți făcea plăcere s-o privești.

Vorbeau despre ceva între dânșii, pomenind de cinci zile... "Are oare vreun rost să-ți faci atâta sânge rău pentru cinci zile?" zicea contesa de Poitiers tocmai când regele se ivi de după o coloană care îl ascunsese privirii lor.

— Bună ziua, fetelor, spuse el.

Cei trei tineri tăcură deodată. Frumosul domnișor salută ploconindu-se adânc și se trase cu un pas înapoi, cum cerea rangul său, păstrându-și privirile în pământ. După ce făcură o plecăciune, cele două tinere femei rămaseră mute, împurpurate la față, nițel cam încurcate. Aveau aerul celor prinși cu șoalda.

— Ia spuneți, fetelor, urmă regele, nu s-ar zice că-s de prisos în ciripeala voastră? Ce tot povesteți acolo?

Nu era cătuși de puțin surprins văzându-i încremeniți. Se deprinsese să-i vadă pe toți, chiar și pe cei intimi, ca și pe rudele cele mai apropiate, fâstâcându-se în prezența lui. Adeseori se mira în fața acestui zid de gheață care se punea între el și toți cei din jur... Toți, afară de Marigny, afară de Nogaret... Așa cum nu-și putea lămuri spaima ce se așternea adeseori pe chipul oamenilor necunoscuți la trecerea lui. Era totuși încredințat că face tot ce se poate pentru a părea binevoitor și simpatic. Ținea să fie temut și iubit în același timp. Cerea prea mult...

Blanche fu aceea care își veni mai repede în fire:

— S'avem iertare, măria-ta, dar nu ne vine ușor să ți-o spunem!

— Cum așa? întrebă Filip cel Frumos.

— Pentru că... te vorbeam de rău, măria-ta, răspunse Blanche.

— Zău? făcu Filip, neștiind dacă își râde de el și mirat că îndrăznește cineva să-l ia peste picior.

Arunca o căutătură tânărului care, ținându-se mai la o parte, nu părea de fel la largul său, și, arătându-l cu capul, întrebă:

— Cine este?

— E domnul Filip d'Aunay, scutier al unchiului de Valois, care mi l-a împrumutat ca să mă însoțească, răspunse contesa de Poitiers.

Tânărul salută din nou.

O clipă regelui îi trecu prin minte că fiii săi greșeau poate lăsându-și soțiile să se plimbe cu niște scutieri așa de chipeși; obiceiul de odinioară, care cerea ca prințesele să nu fie însoțite decât de doamnele de onoare, era fără îndoială mai bun.

— N-ai cumva un frate? îl întrebă pe scutier.

— Da, sire, un frate care e în slujba monseniorului de Poitiers, răspunse tânărul d'Aunay, susținând cu greu privirea regelui.

— Asta e: vă iau întotdeauna pe unul drept celălalt, zise Filip cel Frumos.

Apoi se întoarse iar spre Blanche:

— Și ce răutăți ziceați pe seama mea, fetițo?

— Jeanne și cu mine, amândouă într-un glas, ne plângeam amarnic de tine, tată, căci s-au împlinit cinci nopți la rând de când soții noștri nu-și fac datoria față de noi, așa de târziu îi ții la adunările consiliului sau îi trimiți departe cu treburi de-ale domniei.

— Fetelor, fetelor, acestea nu-s lucruri care se spun în gura mare, zise regele.

Era rușinos din fire și se zicea despre dânsul că nu se atinsese de vreo femeie în cei nouă ani de când rămăsese văduv. Dar nu putea s-o pedepsească pe Blanche pentru vorbele ei. Viociunea și vioioșia ei, îndrăzneala de-a spune tot ce-i venea pe limbă îi potoleau mânia. Era înveselit și totodată supărat. Zâmbi, ceea ce nu i se întâmpla nici o dată într-o lună.

— Și a treia ce zice? întrebă el.

Prin "a treia" înțelegea pe Marguerite de Burgundia, vara Jeannei și a Blanchei, măritată cu fiu-său mai mare, Ludovic, regele Navarei.

— Marguerite? izbucni Blanche. Se închide în casă, se întunecă la față și spune că ești tot așa de rău pe cât de frumos.

Și de data asta regele rămase cam nehotărât, întrebându-se în ce fel trebuie să înțeleagă ultimul cuvânt. Blanche îl privea însă cu ochi atât de limpezi, atât de nevinovați! Numai dânsa îndrăzne să glumească cu el, și să nu tremure în fața lui.

— Ei bine, liniștește-o pe Marguerite, fii și tu liniștită, Blanche, zise Filip cel Frumos. Ludovic și Charles vă vor putea ține tovărășie în seara asta. Azi e o zi bună pentru țară. Nu ținem consiliu astă-seară. Cât despre soțul tău, Jeanne, știu că se întoarce mâine și că a scos-o bine la capăt cu treburile noastre din Flandra. Sunt mulțumit de el.

— Dacă-i așa, îl voi primi de două ori mai bine, zise Jeanne plecându-și gâtul minunat.

Pentru regele Filip, cele câteva cuvinte schimbate însemnau o convorbire foarte lungă. Se răsuci brusc în călcâie, fără să dea bună ziua, și se depărtă, pomind spre scara cea mare care ducea la odăile sale.

— Uf, răsuflă Blanche, cu mâna la piept, uitându-se în urma lui. Am scăpat ca prin urechile acului.

— Credeam c-o să leșin de frică, zise Jeanne.

Filip d'Aunay se roșise până în vârful urechilor, clar nu de pe urma fâstăcelii, ca adineauri, ci de mânie.

— Îți mulțumesc, spuse tăios, întorcându-se spre Blanche. Plăcute lucruri, n-am ce zice, am auzit din gura dumitale.

— Și ce-ai fi vrut să fac? se răsti Blanche. Ai găsit ceva mai nimerit ca să ieși din încurcătură? Ți-a pierit glasul și ai stat ca o curcă plouată. Ce era să fac? Dă peste noi deodată, fără să-l fi simțit. N-are nimeni în țară ureche bună ca a lui. Dacă o fi auzit cumva ultimele noastre cuvinte, numai așa puteam să-l îmbrobodesc. Și în loc să-mi cauți ceartă, Filip, ai face mai bine mulțumindu-mi.

— Nu mai începeți iar, zise Jeanne. Să ne urnim din loc, apropiindu-ne de prăvăliile acelea, și să lăsăm mutrele astea de parcă am unelti ceva..

Porniră înainte, luând un aer firesc, răspunzând celor care se plecau înaintea lor, salutându-i cu cinstea cuvenită.

— Domnul meu, vorbi iar Jeanne cu jumătate glas, te rog să bagi de seamă că vinovat de tot ce s-a întâmplat ești numai dumneata, cu gelozia dumitale prostească. Dacă nu începeai a te văita cât de mari îți sunt suferințele pe care regina Navarei te face să le înduri, n-am fi trecut prin primejdia ca regele să miroasă ceva.

Filip d'Aunay își păstra aerul său posomorât.

— Fratele dumitale, zău așa, e mai plăcut ca dumneata, zise Blanche.

— Pentru că, fără îndoială, are o soartă mai bună ca mine, și mă bucur pentru dânsul, răspunse Filip d'Aunay. E adevărat, sunt prost, prost că mă las înjosit de o femeie care se poartă cu mine de parcă aș fi un servitor, o femeie care mă cheamă în patul ei când are chef și mă gonește când i-a trecut chef, care mă lasă zile de-a rândul fără un semn de viață din parte-i, care se face a nu mă vedea când mă întâlnește. Unde o fi vrând să ajungă cu joaca asta?

Filip d'Aunay, scutier al monseniorului conte de Valois, fratele regelui, era de trei ani amantul Margueritei, cea mai mare dintre nurorile lui Filip cel Frumos. Și dacă se încumeta să vorbească astfel în fața contesei Blanche de Burgundia, soția lui Charles, al treilea fiu al lui Filip cel Frumos, o făcea pentru că Blanche era iubita fratelui său Gautier d'Aunay, scutier al contelui de Poitiers. Iar dacă îndrăznește să vorbească așa înaintea Jeannei, contesă de Poitiers, care nu era încă amanta nimănui, o făcea pentru că ea înlesnea, mai din slăbiciune, mai ca să petreacă, legăturile de dragoste ale celorlalte două nurori regale, ajutându-le să-și vadă ibovnicii și punând la cale întâlnirile.

Astfel, în acest ajun de primăvară a anului 1314, chiar în ziua când urmau să fie judecați templierii și când această afacere gravă era grija de căpetenie a coroanei, din cei trei prinți ai Franței, cel mai mare, Ludovic, și al doilea frate al său, Charles, purtau coarne mulțumită celor doi scutieri, unul slujind la curtea unchiului, celălalt la curtea fratelui lor, și aceasta sub oblăduirea cumnatei lor Jeanne, soată credincioasă dar codoasă binevoitoare, care simțea o plăcere tulbure trăind dragostea altora.

Cele spuse cu câteva zile înaintea reginei Angliei erau deci departe de a fi o născocire.

— Oricum, în seara asta nici pomeneală să ne vedem în turn, zise Blanche.

— Pentru mine nu va fi nici o deosebire față de serile dinainte, răspunse Filip d'Aunay. Turbez însă gândindu-mă că la noapte, în brațele lui Ludovic de Navara, Marguerite va șopti aceleași cuvinte...

— Ei, prietene, mergi cam prea departe, îl întrerupse Jeanne, vorbindu-i foarte de sus. Adineauri o învinuiai pe Marguerite, fără motiv, că are alți amanți. Acum ai vrea s-o împiedici de a avea un soț. Bunăvoința pe care ți-o arată prea te face să uiți cine ești. Cred că mâine am să-l sfătuiesc pe unchiul nostru să te trimită pentru câteva luni în comitatul de Valois, unde ți-s moșiile, ca să-ți mai vii în fire.

Frumosul Filip se potoli dintr-o dată.

— O, doamnă, murmură el, cred că aș muri dacă ai face-o.

Era mult mai fermecător așa decât mânios. Făcea să-l înfricoșezi înadins doar ca să vezi cum i se lasă în jos genele lungi și mătăsoase, cum îi tremură ușor bărbia albă. Arăta deodată atât de nefericit, atât de jalnic, încât cele două tinere femei, uitând de spaima prin care trecuseră, nu putură să-și oprească un zâmbet.

— Să-i spui fratelui dumitale, Gautier, că diseară îi voi duce dorul, zise Blanche cu o rară drăgălășie.

Și, din nou, nu se putea ști dacă spunea adevărul sau mințea.

— N-ar trebui s-o înștiințăm pe Marguerite despre cele ce aflarăm adineauri? întrebă d'Aunay cu glas șovăitor... Poate că s-a pregătit pentru astă-seară...

— Facă Blanche ce-o vrea, eu una nu mai vreau să știu de nimic, spuse Jeanne. Am tras destulă spaimă. Nu mai vreau să fiu amestecată în treburile voastre. Se va isprăvi rău într-o zi și, zău așa, ar însemna s-o pat de florile mărilor, pe degeaba.

— E drept, zise Blanche, că tu nu te alegi cu nimic din norocul ce-a dat peste tine. Dintre noi toate, tu ești aceea al cărei bărbat lipsește cel mai des. Dacă eu și cu Marguerite am avea norocul ăsta...

— Dar n-am poftă de așa ceva, răspunse Jeanne.

— Sau n-ai curajul s-o faci, zise încetișor Blanche.

— E adevărat, chiar dacă aș dori-o, eu nu am, surioară dragă, dibăcia ta de-a minți, și sunt sigură că m-aș trăda numaidecât.

Zicând aceasta, Jeanne rămase o clipă gânditoare. Nu, hotărât, n-avea poftă să-l înșele pe Filip de Poitiers, dar îi era lehamite să treacă în ochii celorlalte ca o mironișită...

— Doamnă, îi spuse Filip d'Aunay, n-ai putea să mă trimiți... cu vreo vorbă la vara dumitale?

Jeanne îl privi pieziș pe tânărul scutier.

— Așadar, nu poți răbda nici o zi mai mult fără s-o vezi pe frumoasa Marguerite? întrebă ea cu o înțelegere înduioșată. Ei, treacă de la mine, am să fiu bună. O să cumpăr pentru Marguerite vreo giuvaerică pe care ai să i-o duci din parte-mi. Dar e ultima oară când fac asta.

Se apropie de o tarabă. Pe când cele două tinere femei alegeau, Blanche punându-și ochii pe cele mai scumpe lucruri; fără să se codească, Filip d'Aunay își întoarse gândul la întâlnirea cu regele.

"De câte ori dă cu ochii de mine, mă întrebă de nume, gândi el. Asta s-a întâmplat pe puțin pentru a zecea oară. Și întotdeauna pomenește de frate-meu."

Simți o teamă ascunsă și se întrebă de ce intră frica în el la vederea regelui. De bună seamă că frica asta i-o stârnește uitătura sa, ochii aceia prea mari și nemișcați, strania lor culoare nehotarâtă, între cenușiu și albastru-spălăcit, asemenea gheții

beleșteielor în diminețile de iarnă, ochii aceia care te urmăreau ceasuri întregi după ce i-ai întâlnit.

Nici cele două tinere femei, nici însoțitorul lor nu-l văzuseră pe bărbatul de statură înaltă, îmbrăcat ca un vânător, care, la câțiva pași, prefăcându-se că stă la tocmeală ca să cumpere o pafta, trăgea cu coada ochiului la dânșii. Bărbatul acesta era contele Robert d'Artois.

— Filip, n-am destui bani la mine, ești bun să plătești?

Vorbise Jeanne, scoțându-l pe Filip d'Aunay din visarea lui. Și Filip se grăbi să plătească. Jeanne alesese pentru Marguerite o cingătoare împletită cu fire de aur.

— O! zise Blanche, aș vrea și eu una la fel.

Nici ea însă nu avea bani și Filip fu cel care plăti.

Așa se întâmpla întotdeauna când le însoțea pe aceste doamne. Îl încredințau că îi vor înapoia banii îndată, dar uitau întotdeauna și el era un cavaler prea galant ca să mai pomenească vreodată de așa ceva.

— Bagă de seamă, băiatule, îi spusese într-o zi jupân Gautier d'Aunay-tatăl. Întotdeauna femeile cele mai bogate sunt cele care te costă mai scump.

O simțise pe pielea lui. Dar puțin îi păsa de asta. Erau bogați acești d'Aunay și moșiile lor de la Vémars și d'Aunay-les-Bondy, între Pontoise și Luzarches, le aduceau bani cu nemiluita. Filip își zicea că, mai târziu, strălucitele lui prietenii îi vor deschide drumul la dregătorii înalte. Iar deocamdată nimic nu i se părea prea scump ca să-și potolească focul inimii.

Avea acum pretextul, costisitor pretext, ca să dea fuga la palatul Nesle, unde locuiau regele și regina Navarei, de cealaltă parte a fluviului. Trecând podul Saint-Michel îi mai rămâneau doar câteva minute de mers până acolo.

Le lăsă pe cele două prințese și ieși din Galeria marchitanilor.

Afară, clopotul cel mare de la Notre-Dame tăcuse, și o liniște neobișnuită, tulburătoare, se lăsase peste ulițele Parisului vechi. Ce se petrecea la Notre-Dame?

Capitolul IV Catedrala Notre-Dame era albă

Arcași înșiruiți unul lângă altul alcătuiau o barieră pentru a ține în loc mulțimea dincoace de piața catedralei. Pe la toate ferestrele se îmbulzeau capete curioase.

Negura se risipise și un soare palid lumina zidurile albe ale catedralei Notre-Dame de Paris. Căci catedrala nu era terminată decât de șaptezeci de ani și se mai lucra neconținut la înfrumusețarea ei. Avea încă strălucirea clădirilor noi și lumina scotea la iveală arcitura ogivelor sale, trecea prin înfloriturile uriașei ferestre colorate de la

intrarea principală, așternea umbre trandafirii pe mulțimea statuielor înșirate deasupra porticelor.

Negustorii de păsări care, în fiecare dimineață, își vindeau marfa în fața bisericii, fuseseră împinși, pentru un ceas, spre pereții caselor de peste drum. Cârâitul unei păsări, înăbușindu-se în cușca ei, sfâșia tăcerea, acea tăcere apăsătoare care l-a izbit pe Filip d'Aunay când ieșise din Galeria marchitanilor; pene și fulgi zburau prin văzduh până-n nasul oamenilor.

Căpitanul Alain de Pareilles stătea nemișcat în fruntea arcașilor săi.

În capul scării care ducea din piață spre intrarea catedralei, cei patru templieri stăteau în picioare, cu spatele la mulțime și fața spre tribunalul ecleziastic, așezat între canaturile deschise ale ușii celei mari. Episcopi, canonici, clerici erau rânduiți în jilțuri aduse acolo pentru dâșii.

Lumea își arăta, curioasă, pe cei trei cardinali, anume trimiși de papă spre a arăta limpede că sentința va fi fără apel și fără drept la o nouă judecată în fața sfântului scaun. Ochii tuturor cătau și la Jean de Marigny, fratele primului ministru, tânărul arhiepiscop de Sens, care condusese tot procesul, și la călugărul Renaud, duhovnicul regelui și mare inchiuzitor al Franței.

Vreo treizeci de călugări, purtând unii anterie cafenii, alții albe, stăteau în picioare la spatele judecătorilor. Singurul mirean în această adunare de fețe bisericesti, polițaiul Parisului, Jean Ployebouche, un bondoc de vreo cincizeci de ani, cu obrazul încruntat, nu părea prea mulțumit de a se afla acolo. El reprezenta puterea regală și era însărcinat cu paza ordinii. Ochii îi mergeau întruna de la mulțimea strânsă în fața catedralei, la căpitanul de arcași, și de la acesta la tânărul arhiepiscop de Sens; ghiceai că nu înceta să-și repete în gând: "Numai de s-ar isprăvi totul cu bine".

Soarele juca pe mitrele episcopilor, pe cărjele și sfitelile lor de culoarea știrului, pe hermina și catifeaua pelerinilor, pe veșmintele purpurii ale cardinalilor, cu crucile de aur, pe oțelul zalelor, pe sulitețele oștenilor. Scânteierile acestea, culorile vii, toata strălucirea asta făcea și mai izbitor contrastul cu acuzații pentru care se desfășura atâta pompă, cei patru templieri zdrențăroși, strânși unii într-alții, alcătuiind un grup sculptat parcă în cenușă.

Cardinalul arhiepiscop d'Albano, primul trimis al papei, citea în picioare hotărârea tribunalului. Citea cu încetineală, umflându-se în pene, încântat de propriul său glas, bucuros că are prilejul de-a se lăsa admirat de niște ascultători străini. Din când în când, făcea pe omul îngrozit numai la auzul pomelnicului nelegiuirilor pe care trebuia să le înșire, apoi își relua mutra plină de ifos ca să amintească cu vocea mieroasă alte răutăți, alte fărădelegi și alte mărturii strivitoare.

— ...Având în vedere că frații Géraud du Passage și Jean de Cugny au mărturisit și dâșii după mulți alții că la primirea lor în Ordin au fost puși cu de-a sila să scuipe crucea, zicându-li-se că era o bucată de lemn și că Dumnezeu cel adevărat se află în ceruri... Având în vedere că fratelui Guy Dauphin i s-a poruncit ca atunci când vreunul din frații de rang mai înalt e încolțit de poftelile trupului și ar vrea să și le potolească asupra lui, să se supună la toate ce i se vor cere... Având în vedere că asupra acestui cap de acuzare domnul de Molay a recunoscut și mărturisit la interogatoriu...

Mulțimea trebuia să-și ciulească urechile ca să prindă cuvintele pocite de accentul italian și de rostirea umflată a cardinalului. Prea se rățoia trimisul papei și prea o lungea din cale-afară. Norodul începea să-și piardă răbdarea.

La auzul incriminărilor, a mărturiilor mincinoase sau stoarse prin caznă, Jacques de Molay murmură pentru sine:

"Minciună... minciună... minciună..."

Și vorba asta repetată, hârâită în gâtulej, stârnea un vuiet surd, care ajungea la tovarășii aflați lângă dânsul.

Mânia care îl apucase pe marele maestru în carul ce-l aducea aici, departe de a se fi potolit, creștea întruna. Sângele îi zvâcnea tot mai tare la tâmplele străvezii.

Nu se întâmplase nimic din ceea ce nădărduse, nimic în stare să curme coșmarul. Nici o ceată de foști templieri nu țâșnise din mijlocul mulțimii. Soarta lor părea pecetluită.

— ...Având în vedere că fratele Hugues de Payraud recunoaște a fi silit pe noii-veniți în Ordin să se lepede de Cristos de trei ori...

Hugues de Payraud era inspectorul general. Auzind ce i se pune în cârcă, el întoarse spre Jacques de Molay un chip strâmbat de groază și șopti:

— Frate, frate, am spus eu vreodată așa ceva?

Cei patru demnitari erau singuri, părăsiți de Dumnezeu și de oameni, prinși ca într-un clește uriaș între rândurile de oșteni și tribunal, între puterea regală și cea a bisericii. Fiecare cuvânt al trimisului papei îi strângea și mai tare în menghină și coșmarul nu putea să sfârșească decât în moarte.

Cum se face că toate comisiile de anchetă, deși li s-a explicat de sute de ori, n-au înțeles că această lepădare de Cristos era doar o încercare impusă neofitilor pentru a se vedea dacă vor avea tăria s-o repete atunci când ar fi fost prinși de musulmani și siliți să-și lepede credința?

Marele maestru simțea o poftă sălbatică să-i sară în gât episcopului, să-l palmuiască, să dea cu mitra lui de pământ, să-l sugrume, și nu-l ținea în loc decât certitudinea că toți ar tăbărî pe el și l-ar opri mai înainte de-a face un gest. Apoi, nu numai împuternicitului papei ar fi vrut să-i scoată mațele, ci și tânărului Marigny, acest îngâmfat cu mitra de aur în creștet, care ședea moleșit în jilț. Dar mai ales ar fi vrut să-i aibă în mână pe adevărații săi vrăjmași, cei trei care nu erau aici: regele, ministrul de justiție, papa.

O furie neputincioasă, mai grea ca toate lanțurile, îi încețoșa privirea, făcând să-i joace un văl roșu înaintea ochilor. Și, totuși, ceva trebuia să se întâmple... O amețeață așa de năprasnică îl cuprinse, că se temu să nu se prăbușească pe treptele de piatră. Nu vedea nici măcar că o mânie asemănătoare îl încolțise pe Charnay și că cicatricea instructorului Normandiei se făcuse albă de tot pe fruntea sa stacojie. Trimisul papei se opri o clipă din polologhia lui, lăsă în jos mâna care ținea pergamentul cu hotărârea tribunalului, apoi îl duse iar la ochi. Făcea tot ce putea ca să lungească spectacolul. Motivarea hotărârii era terminată, începea sentința propriu-zisă. Împuternicitul papal citi iar:

— ...având în vedere că acuzații au mărturisit și recunoscut, îi osândim la temniță și tăcere pe tot restul zilelor câte vor mai avea de trăit, pentru ca să dobândească iertarea greșelilor lor prin lacrimile căinții. *In nomine patris...*⁵

Trimisul papei isprăvisese. Nu-i mai rămânea decât să se așeze, făcând sul pergamentul pe care îl întinse apoi unui grămătic al tribunalului.

La început, mulțimea rămase tăcută. După un asemenea pomelnic de fărădelegi, pedeapsa cu moartea era atât de așteptată, încât osânda la temniță — adică închisoarea pe viață, celula, lanțurile, pâinea cu apă drept hrană — părea o hotărâre blândă.

Filip cel Frumos își cumpănisese bine lovitura. Norodul, luat pe neașteptate, avea să înghită ușor, aproape fără a crâcni, sfârșitul acesta al unei tragedii care îl tulburase vreme de șapte ani. Primul împuternicit al papei și tânărul arhiepiscop de Sens schimbară între dânșii un surâs, abia mijit, ca unii ce erau înțeleși dinainte.

— Fraților, fraților, îngăimă fratele inspector, auzit-am bine oare? Nu ne omoară! Ne-au iertat!

Avea ochii plini de lacrimi; mâinile umflate îi tremurau și gura cu dinți rupți i se căsca parcă pentru a râde.

Tocmai priveleştea acestei bucurii respingătoare dezlănțui tot ce a urmat. Jacques de Molay zăbovi o clipă privind chipul pe jumătate smintit al acestui bărbat, odinioară curajos și tare.

Și deodată, se auzi din capul scării un glas tunând:

— Protestez!

Și atât de puternic răsuna acest glas, încât nu-i venea nimănui să creadă că putea fi al marelui maestru.

— Protestez împotriva unei sentințe nedrepte și afirm că toate crimele de care suntem învinuiți sunt crime născocite! striga Jacques de Molay.

Un murmur ca un suspin uriaș se înălță din mulțime. Tribunalul începuse să se frământa neliniștit. Cardinalii se priveau încremeniți. Nimeni nu se aștepta la asta. Jean de Marigny se ridică deodată smucindu-se din jilțul său. Nu mai avea acum mutra moleșită de adineauri, era alb la față, încruntat, tremurând de furie.

— Minți! răcni el. Ai mărturisit înaintea comisiei de anchetă!

Dintr-o pornire firească, arcașii își strânseseră rândurile, așteptând o poruncă.

— Nu sunt vinovat, urma Jacques de Molay, decât că m-am lăsat învins de lingușirile voastre mincinoase, de amenințările și chinurile la care m-ați supus. Afirm înaintea lui Dumnezeu, care ne aude, că Ordinul, al cărei mare maestru sunt, n-are nici o vină.

Și Dumnezeu părea să-l audă într-adevăr, căci strigătul marelui maestru, aruncat înspre interiorul catedralei și răsfrânt de bolțile ei, se întorcea într-un ecou, ca și cum un alt glas mai adânc, la capătul naosului, i-ar fi repetat cuvintele.

— Ai mărturisit crima de sodomie! îi țipă Jean de Marigny.

— În chinurile torturii, răspunse Molay.

"...în chinurile torturii...", repeta vocea care părea să pornească din Tabernacol.

— Ai mărturisit erezia?

— În chinurile torturii!

"...în chinurile torturii...", glăsui din nou Tabernacolul.

⁵ În numele tău lui (lat.)

— Retrag tot ce-am spus! zise marele maestru.

"...tot ce-am spus...", răspuse vuind catedrala întreagă.

Un nou glas izbucni. Era Geoffroy de Charnay, instructorul Normandiei, care, la rândul său, se răfuia cu arhiepiscopul de Sens.

— V-ați folosit de halul de slăbiciune în care ne-ați adus, zicea el. Suntem victimele urzelilor voastre și ale făgăduielilor voastre mincinoase. Ura și răzbunarea voastră ne duc la pieire! Dar o strig la rândul meu, sus și tare, în fața lui Dumnezeu: suntem nevinovați, iar cei care spun altfel mint cu nerușinare!

Se făcu atunci tărahoi mare. Călugării care se țineau îngrămădiți la spatele tribunalului începură să urle:

— Ereticilor! În foc! Aruncați-i în foc pe eretici!

Strigătele lor fură însă repede acoperite. Cu acea pornire inimoasă care împinge poporul în ajutorul celui mai slab și al omului curajos aflat în restriște, aproape toată mulțimea aceea trecuse de partea templierilor.

Unii ridicau pumnii înspre judecători. Pe la colțurile pieței se stârni învălmășeală. De la ferestre se auzeau urlete.

La o poruncă a lui Alain de Pareilles, jumătate din arcași alcătuiră un lanț viu, apucându-se de braț, pentru a ține piept valului care amenința să înece piața și să ia cu asalt treptele. Cealaltă jumătate a oștenilor își îndreptară vârful sulitelor spre mulțime.

Cu ghioagele lor, având măciulia în chip de floare de crin, armășeii regelui loveau orbește în grămadă. Cuștile negustorilor de păsări fură trântite la pământ, și orătăniile, călcate în picioare, țipau.

Tribunalul se ridicase, înfricoșat. Jean de Marigny se sfătuia cu polițaiul Parisului.

— Fă ce știi, monseniore, hotărăște orice, zicea polițaiul, dar osândiții nu trebuie lăsați aici. Vom fi toți măturați de mulțimea asta. Sfinția-ta nu știe de ce-s în stare parizienii când se înfierbântă.

Jean de Marigny întinse brațele, ridicând și cârja sa episcopală, ca să arate oamenilor că are să le vorbească. Dar nimeni nu mai voia să-l asculte. Îl împrășcau cu ocări:

— Călăule! Episcop mincinos! Dumnezeu te va pedepsi!

— Vorbește, monseniore, vorbește, îi spunea polițaiul.

Tremura pentru slujba și pentru pielea lui; își amintea de tulburările din 1306, când fusese jefuit palatul lui Barbet, polițaiul dinaintea lui.

— Pe doi dintre osândiții aceștia îi declarăm înrăiți în nelegiuire, rosti episcopul, umflându-și zadarnic glasul. Ei au căzut iar în erezia lor. S-au lepădat de judecata bisericii; biserica se leapădă de dânșii și îi lasă la judecata regelui.

Cuvintele lui se pierdură în hărmălaie. Apoi tot tribunalul, ca un cârd de gaițe înfricoșate, fugi în catedrala Notre-Dame, a cărei ușă grea se închise numaidecât.

La un semn al polițaiului către Alain de Pareilles, o ceată de arcași se repezi pe scări. Carul fu adus, și osândiții împinși înăuntru de oșteni care dădeau în ei cu coada sulitei. Ei se lăsau îmbrânciți fără cea mai mică împotrivire. Marele maestru și instructorul Normandiei se simțeau totodată istoviți și parcă ușurați. Erau, în sfârșit, cu conștiința împăcată. Ceilalți doi nu mai pricepeau nimic.

Arcașii deschiseră drum carului, în vreme ce polițaiul Ployebouche porunca armășeilor săi să curețe piața cât mai repede, să nu mai rămână picior de om acolo. Se răsucea în loc, nemaștiind ce să facă.

— Duceți-i îndărăt la închisoare! îi strigă lui Alain de Pareilles. Eu alerg să-l înștiințez pe rege.

Luă cu el patru armăși, să-i fie pază.

Capitolul v Marguerite de Burgundia, regina Navarei

În vremea asta, Filip d'Aunay ajunsese la palatul Nesle. Aici se văzu rugat să aștepte în anticamera iatacurilor reginei de Navara. Clipele acestea nu se mai sfârșeau. Filip se întreba dacă Marguerite era reținută de cine știe ce oaspeți nepoftiți, sau dacă își făcea numai o plăcere lăsându-l să tânjească. Așa ceva ar fi fost în firea ei. Și, cine știe, după un ceas, va sfârși prin a-i trimite vorbă că nu e chip s-o vadă. Turba de necaz.

Acum trei ani, când începuse dragostea lor, nu i-ar fi făcut una ca asta. Sau poate că da. Nu mai ținea minte. Prins în vraja unei legături care abia se înfiripa și în care vanitatea își avea partea ei tot așa de mare ca dragostea, ar fi așteptat pe atunci și cinci ore de-a rândul doar ca să-și zărească ibovnica, să-i atingă degetele, sau să audă de la dânsa o vorbă șoptită chemându-l la o întâlnire.

Vremurile se schimbaseră. Piedicile ce stau în cale, care dau atâta farmec unei iubiri la începuturile ei, ajung de nesuferit la o dragoste veche de trei ani, și adeseori pasiunea moare tocmai fiindcă nu mai întâmpină greutățile din care s-a născut. Veșnica incertitudine a întâlnirilor, uneori hotărâte și apoi amânate, îndatoririle impuse de rânduielile curții, la care se adăugau toanele ciudatei firi a reginei, toate sfârșiseră prin a-l întărita în așa hal pe Filip, încât nu mai știa decât să se arate năbădăios.

Marguerite nu părea să pună prea mult la inimă lucrurile acestea. Ea gusta plăcerea îndoită de a-și înșela soțul și de a-și chinui amantul. Era dintre femeile acelea care nu află un fior nou în dragoste decât privind la suferințele pe care le stârnesc, până li se face lehamite chiar și de această joacă.

Nu trecea o zi fără ca Filip să nu-și spună că o mare dragoste nu-și găsește împlinirea în preacurvie, nu era zi să nu jure că va rupe cu Marguerite.

Se simțea slab însă și laș, prins în mrejele ei. Asemenea unui cartofor care se încurcă tot mai rău în ițele jocului umblând să-și recâștige miza, el alerga după visurile sale de odinioară, după darurile sale irosite de pomană, după timpul pierdut, după fericirea trecută. Nu avea tăria să se ridice de la masa de joc, zicând: "am pierdut destul".

Și iată-l acum aici, rezemat de pervazul unei ferestre, așteptând ca ea să binevoiască a-i spune să intre.

Pentru a-și întoarce gândul la altele, amăgindu-și nerăbdarea, privea în curtea palatului la forfota rânđașilor care scoteau caii spre a-i duce să-i dezmoștească pe micul maidan de alături, numit *Pré-aux-Clercs*, se uita la hamalii care intrau pe poartă cărând în spinare ciozvărte de vită și legături de zarzavat.

Palatul Nesle era alcătuit din două clădiri deosebite: palatul propriu-zis, zidit nu demult, și apoi turnul ridicat sub domnia lui Filip-August, pe vremea când zidul de apărare trecea pe aici, ca să fie și pe malul stâng al Senei un turn la fel cu acela al Luvrului. Filip cel Frumos cumpăraseră palatul cu șase ani înainte, de la contele Amaury de Nesle, și îl dăruise fiului sau mai mare, regele Navarei, să-i fie reședință.

Până atunci turnul fusese folosit drept corp de gardă și magazie. Marguerite fu aceea care porunci să i se gătească încăperile turnului pentru dânsa, ca să aibă unde se retrage câteodată, zicea ea, singură cu gândurile sale și cu cărțile de rugăciuni, privind de acolo la apele neodihnite ale fluviului. Spunea că are nevoie de singurătate și, cum toți ai săi o știau cam zurlie, Ludovic al Navarei nu se arătă mirat de această poftă. La drept vorbind, însă, ea nu râvnise la odăile din turn decât ca să aibă unde-l primi mai în liniște pe chipeșul d'Aunay.

Tânărul scutier se ținea grozav de mândru pentru aceasta. De dragul lui, o regină poruncise să se facă dintr-o cetățuie un iatac al dragostei.

Mai pe urmă, când frate-său Gautier d'Aunay ajunsese ibovnicul Blanchei, noua pereche de îndrăgostiți găsisese tot în turn un adăpost tainic. Blanche n-avea de ce să-și bată capul scornind vreo pricină care o aducea acolo. Venea, cică, s-o vadă pe vara și cumnata ei, iar Marguerite, inimă săritoare, atât aștepta s-o ajute.

Acum însă, de câte ori privea, ca în clipa asta, zidurile întunecate ale marelui turn cu acoperișul țuguiat, cu ferestrele înalte și înguste care dădeau spre Sena, scutierul nu putea să nu se întrebe dacă nu cumva și alți bărbați cunosc aceleași îmbrățișări pe furate sau aceleași nopți de furtunoasă dragoste... Chiar și în ochii aceluia care credea că o cunoaște mai bine ca nimeni altul, Marguerite rămânea o ființă atât de greu de înțeles! Și aceste cinci zile fără un semn de viață din partea ei, tocmai când toate împrejurările ar fi fost prielnice unei întâlniri, nu erau oare o dovadă?...

O ușă se deschise și una dintre slujitoare îl pofti pe Filip s-o urmeze. Simțea o greutate pe inimă, avea buzele uscate, dar de astă dată era hotărât să nu se lase dus cu vorba. Străbătu un coridor lung, apoi slujitoarea se făcu nevăzută, lăsându-l să pătrundă într-o odaie joasă, înțesată de mobilă, unde plutea mireasma aceea amețitoare pe care Filip o cunoștea bine, o esență de iasomie adusă din Orient de negustorii de parfumuri.

Îi trebui o clipă ca să se obișnuiască cu lumina firavă și căldura iatacului ei. Într-o vatră mare, pe un morman de jeratic, un trunchi de copac ardea cu pâlپări roșietice.

— Doamnă... vorbi el.

Un glas veni din fundul încăperii, un glas puțintel răgușit, somnoros parcă.

— Apropie-te, domnule.

Marguerite era oare singură? Îndrăzne să-l primească în odaia ei, fără martor, când regele Navarei putea fi prin preajma locului?

Se liniști îndată, dezamăgit: regina Navarei nu era singură. Sta culcată pe patul ei, în timp ce o însoțitoare destul de bătrâioară, aproape ascunsă privirilor de pologul patului, ședea pe un scăunel și-i pilea cu grijă unghiile de la picioare.

Filip făcu un pas înainte și, luând tonul obișnuit al slujitorilor curții, pe care chipul său îl dezmințea, spuse că e trimis de contesa de Poitiers, dornică să afle vești de la regina Navarei, că îi aduce o dată cu salutările contesei și un dar din partea ei.

Marguerite ascultă fără o tresărire. Își ținea frumoasele ei brațe goale aduse sub ceafă și ochii pe jumătate închiși.

Mică de statură, avea părul negru și fața de culoarea chihlimbarului. Se zicea că are cel mai minunat trup din lume și ea făcea tot ce se putea pentru ca acest lucru să se știe.

Filip privea gura ei rotundă, pătimașă, bărbia scurtă, sânii pe jumătate dezgoliți, picioarele fine și plinuțe pe care însoțitoarea le dezvelise.

— Pune darul pe masă, mă uit la el îndată, zise ea.

Se întinse, căscă și Filip îi zări limba trandafirie, cerul gurii, dinții mici și albi; căsca somnoroasa ca o pisică.

Nu-și întorsese ochii măcar o dată spre el. Filip se ținu să nu izbucnească. Însoțitoarea îl cerceta pe furiș, cu priviri curioase. El se gândi că prea lăsase să i se citească mânia în obraz. Nu văzuse niciodată însoțitoarea asta bătrână pe lângă Marguerite. Era oare una nouă?

— Trebuie să duc vreun răspuns contesei?... întrebă el.

— Au! strigă Marguerite ridicându-se. M-ai înțepat, draga mea.

Însoțitoarea îngână o scuză. Marguerite binevoi în sfârșit să-l privească pe Filip. Avea ochi negri minunați, cu priviri catifelate care mângâiau lucrurile și ființele.

— Spune-i cumnatei mele, contesa de Poitiers... rosti ea.

Filip se trăsesese puțin într-o parte ca să scape de uitătura iscoditoare a însoțitoarei. Cu un gest nervos al mâinii îi făcu semn amantei sale s-o îndepărteze pe bătrână. Dar Marguerite părea să nu priceapă, zâmbea, și nici măcar lui Filip, ci așa, în gol.

— Sau nu, nu-i nevoie să-i spui, continuă ea. Am să-i scriu un bilețel pe care i-l vei da.

Apoi, întorcându-se către însoțitoare:

— Acum, gata. E timpul să mă îmbrac. Du-te de-mi pregătește veșmintele hotărâte pentru astăzi.

Bătrâna doamnă trecu în odaia vecină, lăsând însă ușa deschisă, și Filip văzu că ea se uita spre dânsul.

Marguerite se dăduse jos din pat și, trecând pe lângă el, îi șopti repede, aproape fără să miște buzele:

— Te iubesc.

— De ce nu te-am văzut de cinci zile? întrebă Filip tot în șoaptă.

— O, dar frumoasă mai e centura asta! exclamă ea, desfăcând cingătoarea. Ce gust are Jeanne și ce mult îmi place darul ei!

— De ce nu te-am văzut? repetă Filip, coborându-și glasul.

— Are să-mi vină de minune când voi agăța de ea tășcuța mea cea nouă, spuse foarte tare Marguerite. Domnule d'Aunay, ai timp să aștepti până scriu un cuvânt de mulțumire pentru cumnată-mea?

Se așeză la o masă, luă o pană de gâscă și o foaie de hârtie, făcându-i semn lui Filip să se apropie.

"Prudență", scrisese dânsa, în așa fel ca ibovnicul să poată citi peste umărul ei.

Apoi strigă doamnei pe care o auzea cotrobăind în încăperea de alături:

— Doamnă de Comminges, du-te și adu-mi-o pe fiică-mea, nici n-am sărutat-o în dimineața asta.

Însoțitoarea ieși.

— Minți, îi spuse atunci Filip. Prudența e un pretext minunat ca să îndepărtezi un amant și să primești pe alții.

Ea nu mințea însă pe de-a-ntregul. Întotdeauna, când o legătură de dragoste își trăiește ultimele zile, când amanții încep să se certe sau să li se urască unul de altul, se trădează față de cei din jur și lumea descoperă atunci de parcă ar fi o noutate, ceea ce nu e decât sfârșitul dragostei. Să fi scăpat Marguerite câteva cuvinte necugetate? Să fi ajuns izbucnirile mânioase ale lui Filip și la urechea altora, în afara cercului restrâns al celor două surori, Jeanne și Blanche? De portarul și de camerista care o slujeau în turn Marguerite era sigură ca de ea însăși, căci vârase groaza în acești doi servitori, aduși de dânsa din Burgundia, ghiftuindu-i totodată cu aur. Dar, mai știi? Se simțea pândită de ochi bănuitori. Regele Navarei făcuse câteva aluzii în legătură cu succesele ei, glume de soț râzând cam chiondărâș. Și apoi, mai era noua însoțitoare, această doamnă de Comminges, care îi fusese impusă de câteva zile, spre a se face pe placul monseniorului Charles de Valois. În vâlurile sale de văduvă, noua însoțitoare umbla de colo-colo, vârandu-și nasul peste tot... Și Marguerite se simțea mai puțin hotărâtă ca în trecut să înfrunte primejdia.

— Dar știi că devii plictisitor, îi spuse ea. După ce că ești iubit, mai și bombănești întruna.

— Ei bine, diseară nu voi avea cum să te plictisesc, răspunse Filip. Astăzi nu se ține sfat la curte, chiar regele ne-a spus-o, așa că vei putea să-ți liniștești soțul după pofta inimii.

Văzându-i ochii, Filip ar fi putut înțelege, dacă nu era orbit de mânie, că în privința asta, cel puțin, n-avea de ce să-și facă sânge rău.

— Iar eu mă voi duce la curve, adăugă el.

— Prea bine, zise Marguerite. Așa îmi vei putea povesti și mie cum fac dragoste fetele astea. M-ar bucura s-o aflu.

Privirea i se aprinsese, își trecea vârful limbii pe buze, a batjocură.

"Târfă! Târfă! Târfă!" gândi Filip. Nu știai cum s-o iei; orice i-ai fi spus, cuvintele se prelingeau pe dânsa, fără s-o pătrundă, ca apa pe un geam.

Marguerite se îndreptă spre un șipet deschis, luă de acolo o pungă nouă țesută în fir de aur, închisă cu trei nestemate mari și pe care Filip n-o mai văzuse la dânsa.

Primise acest dar alaltăieri de la cumnată-sa Isabelle a Angliei, printr-un trimis neștiut de nimeni, care adusese două tășcuțe la fel pentru Jeanne și Blanche. Un bilețel din partea Isabellei le cerea să nu sufle o vorbă despre asta, căci, scria regina Angliei,

"soțul meu Eduard se uită la fiecare ban pe care-l cheltuiesc și ar putea să se supere". Cele trei prințese se arătaseră destul de mirate de această drăgălășenie neobișnuită a cumnatei lor. "Are necazuri în căsnicie, vorbiră între ele, și vrea să se apropie de noi."

— Îmi vine de minune, zise Marguerite, trecând cingătoarea prin inelele de aur și oprindu-se, cu punga lipită de mijloc, în fața unei mari oglinzi de cositor.

— Cine ți-a dat tășcuța asta? întrebă Filip.

— Mi-a dat-o...

Era gata să spună, cu naivitate, adevărul. Dar văzându-l așa de întărâtat, așa de bănuitor, nu se putu opri să nu-și bată joc nițel de dânsul.

— Mi-a dat-o... cineva, zise ea.

— Cine?

— Ghici!

— Ludovic?

— Bărbatul meu nu e atât de darnic!

— Cine, atunci?

— Caută.

— Vreau să știu, am dreptul s-o știu, spuse Filip, aprinzându-se. E darul unui bărbat, al unui bărbat bogat, al unui bărbat îndrăgostit... și care are, îmi închipui, pentru ce fi îndrăgostit.

Marguerite continua să se privească în oglindă, punându-și tășcuța când pe un șold, când pe celălalt și sfârșind prin a o aduce la mijlocul cingătoarei.

— Robert d'Artois, zise Filip.

— Vai, domnule, dar prost gust îți închipui că am, se apăra ea. Bădăranul ăsta mătăhălos care miroase întotdeauna a vânat...

Nu le putea trece prin minte nici unuia, nici altuia, cât de aproape de adevăr erau și ce rol jucase Robert d'Artois în trimiterea acestei tășcuțe.

— Atunci, Gaucher de Châtillon, care-ți dă târcoale ca și tuturor celorlalte femei? stăruia Filip.

Marguerite își lăsa capul pe umăr, luând o poză visătoare.

— Conetabilul⁶ se miră ea. Nu băgasem de seamă că mă place. Dar fiindcă mi-o spui... Îți mulțumesc că mi-ai deschis ochii.

— Până la urmă am să aflu cine e.

— După ce vei fi pomenit numele tuturor bărbaților de la curtea Franței...

Era gata să adauge: "ai să te gândești poate la curtea Angliei", dar își înghiți vorba văzând-o pe doamna de Comminges, care se întorcea împingând înaintea ei pe prințesa Jeanne, aproape un copilăș încă. Fetita călca încet, strânsă într-o rochiță de catifea împodobită cu perle. N-avea de la maica-sa decât fruntea bombată, rotundă, aproape îndărătnică. Era blondă însă, cu un nas subțire și gene lungi care clipeau pe ochii limpezi. Putea fi tot așa de bine copilul regelui Navarei ca și al lui Filip d'Aunay. Dar nici în privința asta Filip nu putuse afla niciodată adevărul, iar Marguerite era prea șireată ca să-și trădeze asemenea mare taină. De fiecare dată când o vedea pe micuța Jeanne, Filip se întreba: "să fie oare a mea?" Și se gândea că mai târziu va fi nevoit să-și plece capul primind poruncile unei prințese care poate că era fiică-sa și care într-o zi va sta poate pe

⁶ Comandantul suprem al armatei până la Richelieu.

doi tronuri. Căci Ludovic de Navara, moștenitorul Franței, și Marguerite, soția sa, nu aveau deocamdată alți copii.

Marguerite ridică fetița, o sărută pe frunte și, încredințându-se că arată bine, o dădu iar pe mâna însoțitoarei, zicând:

— Ei, acum am sărutat-o, poți s-o duci de aici.

Citi în privirea doamnei Comminges că aceasta își dădea bine seama că nu o trimisese să-i aducă fetița decât ca s-o îndepărteze pentru o clipă. "Trebuie să mă descotorosesc de bătrâna asta", gândi Marguerite.

O altă doamnă dădu buzna în cameră, întrebând dacă regele Navarei nu se afla acolo.

— Nu la mine poate fi găsit de obicei la această oră, zise Marguerite.

— E căutat peste tot, vorbi doamna. Regele poruncește să vină de îndată. Se ține sfat, care nu suferă întârziere, la palat.

— Și se știe despre ce-i vorba? întrebă Marguerite.

— Pe cât am înțeles, doamnă, templierii s-au răzvrătit împotriva judecății care-i osândește. Poporul se frământă în jurul catedralei Notre-Dame și pretutindeni garda a fost îndoită.

Marguerite și Filip schimbă o privire. Le venise același gând care n-avea nici o legătură cu treburile domniei. Poate că împrejurările îl vor sili pe Ludovic de Navara să-și petreacă o parte din noapte la palat.

— S-ar putea ca ziua asta să nu sfârșească așa cum era prevăzut, spuse Filip.

Marguerite îl cercetă o clipă din ochi și găsi că îl făcuse să sufere îndeajuns. El stătea iarăși cu fruntea plecată, într-o atitudine respectuoasă și distantă, dar privirea lui cerșea fericirea. Era tulburată și simțea crescând în ea din nou dragostea pentru dânsul, ca în zilele dintâi.

— Tot ce se poate, domnule, zise Marguerite.

Și se gândea în, același timp că nu va putea fi vreodată iubită mai mult. Se duse să ia hârtia pe care scrisese "Prudență" și o aruncă în foc, adăugând:

— Nu-mi place scrisoarea asta. Îi voi trimite alta contesei de Poitiers, mai târziu; sper să-i pot da știri mai plăcute. Cu bine, domnule.

Filip, cel care ieși din palatul Nesle, nu mai era de fel același Filip care intrase acolo. O singură vorbă de speranță îl făcuse să-și redobândească încrederea în ibovnica lui, în el însuși, în viața toată, iar dimineața asta pe sfârșite i se păru numai zâmbet și lumină.

"Mă iubește tot așa de mult; sunt nedrept cu ea", gândi el.

leșind din corpul de gardă se lovi piept în piept cu contele d'Artois, care tocmai intra. S-ar fi putut crede că uriașul se ținea de Filip, urmărindu-l pas cu pas. Nici vorbă însă de așa ceva. D'Artois era deocamdată foarte absorbit de alte treburi.

— Măria-sa regele Navarei se află în palatul său? îl întrebă pe Filip.

— Știu doar că e căutat pentru a lua parte la sfatul regelui.

— Ați trecut pe-aici ca să-i dați de știre despre aceasta?

— Da, răspunse Filip, fără să stea pe gânduri.

Și numaidecât își spuse că minciuna lui, prea lesne de controlat, era o nerozie.

— Tot pentru asta îl caut și eu, zise d'Artois. Monseniorul de Valois ar dori să stea de vorbă cu el înainte de-a se începe sfatul regelui.

Se despărțiră. Dar întâlnirea aceasta neașteptată trezi bănuiala lui d'Artois. "El să fie?" îi fulgeră prin minte, pe când străbătea curtea. Îl zărise pe Filip cu un ceas mai devreme în Galeria marchitanilor, alături de Jeanne și de Blanche. Îl regăsea acum la ușa reginei Marguerite... "Domnișorul asta le slujește oare drept curier, sau e amantul uneia din cele trei? Dacă e așa, n-are să treacă mult până s-o aflu."

Căci nu-și pierduse vremea de pomană de când se întorsese din Anglia. Doamna de Comminges, care intrase în slujba reginei Marguerite, îi dădea de știre în fiecare zi de toate câte le vedea pe-acolo. Avea și un om al său pus anume să caște ochii la tot ce se întâmplă noaptea prin împrejurimile turnului Nesle. Lațul era întins. Cu atât mai rău de scatiul ăsta cu pene frumoase, dacă s-o prinde în el!

Capitolul VI Cum se petreceau lucrurile la sfatul regelui

Polițaiul Parisului, alergând într-un suflet la rege, îl găsisse pe acesta în toane bune. Filip cel Frumos admira tocmai trei ogari înalți care îi fuseseră trimiși o dată cu scrisoarea ce urmează:

"Sire,

Un nepot al meu a venit să-mi mărturisească, adânc rușinat de nelegiuirea sa, că acești trei ogari pe care îi plimba s-au izbit de maiestatea-voastră, tăindu-vă drumul. Așa nevrednici cum sunt pentru a vă fi dăruți, nu-mi găsesc nici cel mai mic merit ca să-i mai păstrez de acum înainte, după ce au atins un atât de măreț și de puternic suveran cum e maiestatea-voastră. Mi-au fost aduși alaltăieri din Anglia. Vă rog să-i primiți pentru ca ei să vă amintească de credința și supunerea umila a slugii maiestății-voastre.

Spinello Tolomei"

— Mare pișicher e Tolomei ăsta, spuse Filip cel Frumos.

El, care nu voia să primească nici un fel de plocon, nu putea să refuze câini. Avea cele mai frumoase haite din lume și însemna să atingi singura lui coardă simțitoare dăruindu-i animale așa de minunate cum erau ogarii pe care îi avea acum în fața ochilor.

În vreme ce polițaiul îi explica ce se petrecuse la Notre-Dame, Filip cel Frumos continua să mângâie cei trei ogari, să le ridice buza pentru a le cerceta colții albi și gura neagră, să le pipăie pieptul lat.

Între rege și animale, câini mai cu scamă, se făcea o înțelegere imediată, tainică, tăcută. Spre deosebire de oameni, câinii n-aveau frică de el. Și de pe acum, cel mai mare

din cei trei ogari venise, nechemat, să-și pună capul pe genunchiul regelui, cătând liniștit la noul său stăpân.

— Bouville! strigase Filip cel Frumos.

Hugues de Bouville, primul șambelan al regelui, bărbat de vreo cincizeci de ani, în părul căruia șuvițele albe se împleteau ciudat cu cele negre, făcându-l să semene unui cal pag, se ivi în ușă.

— Bouville, trimite vorbă să se adune de îndată sfatul restrâns, porunci regele.

Apoi, lăsându-l pe polițai să plece, după ce îi dăduse a înțelege că are să plătească cu capul dacă izbucnește o tulburare cât de mică în Paris, Filip cel Frumos rămase să cugete înconjurat de câinii săi.

Hotărâse ca ogarul cel mare, care părea că a și prins dragoste de noul stăpân, să se numească "Lombard", pentru că venea de la un bancher italian.

Sfatul restrâns se adunase nu în sala cea mare de judecată, care putea să cuprindă o sută de oameni și unde se țineau adunările sfatului mare, ci într-o mică încăpere vecină, în care se făcuse foc.

În jurul unei mese lungi, luaseră loc membrii acestui sfat restrâns, pentru a hotărî soarta templierilor. Regele ședea în capul mesei, cu cotul sprijinit de brațul jilțului său, cu bărbia în palmă. La dreapta lui ședeau Enguerrand de Marigny, loctiitorul regelui și întâiul dregător al țării, Nogaret, păstrătorul sigiliilor statului, Raoul de Presle, judecător la înalta curte și alți doi oameni de legi care făceau aici pe grefierii; la stânga regelui se aflau fiul cel mai mare, Ludovic de Navara, pe care îl găsiseră, în sfârșit, și Hugues de Bouville, marele șambelan. Două jilțuri vor rămâne goale: cel al contelui de Poitiers, călătorind cu treburi de-ale domniei, și cel al prințului Charles, fiul mai mic al regelui, care plecase de dimineață la vânătoare și nu mai putuse fi ajuns din urmă. Lipsea și monseniorul de Valois, pe care trimiseseră să-l caute la el acasă, unde se vede că uneltea cu ai săi, cum făcea întotdeauna înainte de a se duce la sfatul regelui. Filip cel Frumos hotărâse să înceapă fără dânsul.

Enguerrand de Marigny vorbi cel dintâi. Cu șase ani mai în vârstă ca regele, nu așa de înalt ca dânsul, dar la fel de arătos, acest mare senior nu era de viță nobilă. Burghez normand, el se numea Enguerrand Le Portier mai înainte de-a ajunge domnul de Marigny; cariera sa uimitoare îi adusese tot atâta pizmă cât și respect, iar titlul de loctiitor al suveranului, anume înființat pentru dânsul, făcuse din el un *alter ego* al regelui. A avea 52 de ani, era spătos, cu bărbia lată, cu pielea noduroasă și ducea un trai plin de măreție din uriașa avere pe care și-o strânsese. Trecea drept omul cel mai bun de gură din țară și avea o inteligență politică cu mult mai presus decât a celor din vremea lui.

I-au trebuit doar câteva minute ca să înfățișeze cum stau lucrurile în toate privințele, după un raport pe care i-l făcuse frate-său, arhiepiscopul de Sens.

— Marele maestru și instructorul Normandiei au fost lăsați pe mâna măriei-tale de către tribunalul bisericii, zise el. Poți face cu ei ce poțtești. Nu e oare tot ce nădăjduiam?

Ușa trântită vijelios de perete îl întrerupse. Era monseniorul de Valois, fratele regelui și împărat al Constantinopolei, care își făcea astfel intrarea. Fără să-și mai dea osteneala să afle ce se vorbise până atunci, noul-sosit izbucni:

— Ce-mi aud urechile, frate? Domnul Le Portier de Marigny (răstise înadins mai apăsător Le Portier) găsește că toate merg cum nu se poate mai bine? Ei, dacă-i așa, frate, sfetnicii tăi se mulțumesc cu puțin. Mă întreb, când oare vor găsi și ei că toate merg prost?!

Aerul părea cuprins de un freamăt viu de îndată ce se ivea undeva Charles de Valois. Pașii săi stârneau un fel de vârtej. Cu doi ani mai tânăr ca Filip cel Frumos, căruia nu-i prea semăna, era atât de clocotitor, pe cât de liniștit era celălalt.

Pe jumătate chel, cu nasul lucios și obraji roșii ca ai unui mâncău și băutor ce era, trăit mai mult prin tabere, împingându-și înainte burduhanul de pântec, monseniorul se îmbrăca în veșminte de o bogăție orientală, care ar fi părut caraghioase pe oricare altul. Născut așa de aproape de tronul Franței și nemângâiat că nu se urcase în el, acest prinț încurcă-lume nu încetase să bată toate drumurile pământului pentru a găsi un alt tron pe care să se așeze. Fusese o clipă doar rege al Aragonului, apoi renunțase la acest regat ca să umble cu limba scoasă după coroana de împărat al Germaniei, fiind înfrânt însă când se făcuse alegerea. Prin cea de-a doua soție a sa, Catherine de Courtenay, era împărat cu numele al Constantinopolei, dar un împărat în toată legea, Andronic al II-lea Paleologul, domnea acum în Bizanț. Și toate de câte se apuca îi mergeau la fel. Faima cea mare i-o adusese campania fulger din Guiana⁷ în '97, căci era bun căpitan de oști, și campania din Toscana, unde, sprijinind pe guelfi împotriva ghibelinilor, pustiise Florența și trimisese în surghiun un poetaș care făcea stihuri politice, numit Dante pentru care lucru, papa cel dinaintea ăștia de azi îl făcuse conte de Romagne. Valois ducea trai regesc, își avea curtea lui, propriul său prim-ministru și nu-l putea suferi pe Enguerrand de Marigny din nenumărate motive: pentru că îl știa de neam prost, pentru că era loctiitor al regelui, pentru că își avea statuia înălțată printre acelea ale regilor în Galeria marchitanilor, pentru că ducea o politică potrivnică marilor feudali, pentru tot ce era și tot ce făcea. Valois nu putea să înghită nici în ruptul capului, el, nepot al sfântului Ludovic, ca țara să fie cârmuită de un om ieșit din popor. În ziua aceea, venise îmbrăcat în albastru și aur de la pălărie până la pantofi.

— Patru moșnegi mai mult morți decât vii, urmă el, a căror soartă ni s-a spus că era hotărâtă... în ce fel, vai? înfruntă puterea regală, și, cică, toate merg cum nu se poate mai bine. Poporul scuipe în tribunalul bisericii... ce mai tribunal, de altminteri! dar oricum, e totuși biserica la mijloc!... și aici se spune că toate merg cum nu se poate mai bine. Mulțimea urlă "la moarte!", dar împotriva ta, frate; și aici auzi că toate merg strașnic. Ei bine, fie cum crezi tu, frate: toate merg cum nu se poate mai bine.

Își ridică mâinile, pe care le avea frumoase și încărcate cu inele, apoi se așeză în primul jilț de la celălalt capăt al mesei, ca pentru a arăta tuturor că, deoarece nu putea să șadă la dreapta regelui, are să șadă în fața lui.

Enguerrand de Marigny rămăsese în picioare, cu o strâmbătură batjocoritoare în colțul buzelor.

— Monseniorul de Valois trebuie să fie rău informat, rosti el pe un ton liniștit. Din cei patru moșnegi de care vorbește, numai doi s-au ridicat împotriva sentinței care îi

⁷ Guiana (Aquitania), provincie din sud-vestul Franței, a constituit, începând din 1154, când de posesiune engleză — o succedea de numeroase conflicte între Franța și Anglia. La sfârșitul războiului de oțet de ani (sec. al XV-lea) rămân definitiv în posesiunea Franței.

osânda. Cât despre popor, toate rapoartele mă asigură că părerile lui sunt foarte împărțite.

— Împărțite! strigă Charles de Valois. Dar cine îi cere poporului să aibă vreo părere? Cine îl întreabă ce crede? Dumneata, domnule de Marigny, și știm pentru ce. Iată unde duce minunata dumitale născocire, de a-i aduna pe târgoveți, pe țărani și pe țopârlani spre a le cere să aprobe hotărârile regelui! Acum poporul crede că toate îi sunt îngăduite!

În toate timpurile și în toate țările au fost întotdeauna două partide: al reacțiunii și al progresului. Cele două tendințe se înfruntau în sfatul regelui. Charles de Valois se socotea căpetenia firească a marilor vasali. El întrupa trecutul neîntrerupt, și evanghelia lui politică se întemeia pe unele principii pe care le apăra cu înverșunare: dreptul seniorilor de a se război între dâșii, dreptul marilor feudali de-a bate monedă în ținuturile lor, întoarcerea la ordinea morală a nobilimii războinice, supunerea față de sfântul scaun, recunoscut ca puterea cea mai înaltă îndrituită să judece neînțelegerile dintre prinți și, în sfârșit, păstrarea neștirbită a rânduielii sociale a feudalității. Toate, datini statornicite în veacurile trecute, dar pe care Filip cel Frumos, îndemnat de Marigny, le desființase, sau împotriva cărora nu înceta să lupte.

Enguerrand de Marigny reprezenta progresul. Marile sale idei erau centralizarea puterii, unificarea monetară și administrativă, neatârnamarea puterii civile față de autoritatea bisericească, pacea la hotare prin întărirea orașelor-cheie și a garnizoanelor permanente, pacea înlăuntrul țării prin supunerea tuturor față de puterea regală, creșterea producției și a schimburilor, siguranța drumurilor pentru circulația mărfurilor. Li se zicea, acestor măsuri "noutăți". Ele aveau și partea lor rea: ca să ții o poliție care se înmulțea neconținut și să ridici cetăți trebuia bănet, nu glumă.

Combătut aprig de partidul feudal, Enguerrand se străduise să-i dea regelui sprijinul unei clase care, dezvoltându-se, dobânda conștiința importanței sale: burghezia. În nenumărate rânduri, fie că era vorba de strângerea birurilor sau de afacerea templierilor, de-o pildă, el îi adunase pe burghezii din Paris în fața palatului cârmuirii. Făcuse același lucru în felurite alte orașe din țară. Avea în minte pilda Angliei, unde se și înființase Camera Comunelor.

Nu li se cerea încă acestor mici adunări franceze să discute hotărârile regelui, ci doar să ia cunoștință de pricinile care le ființaseră și să le aprobe.

Valois, așa încurcă-lume cum o fi fost, era departe de a fi un negliob. Nu lăsa să-i scape nici un prilej fără să încerce a-i scoate nume rău lui Marigny. Vrajmășia lor, ascunsă multă vreme, ajunsese de câteva luni la o luptă fățișă, și cearta din 18 martie în sfatul regelui nu era decât un episod.

Harța luase o întorsătură aprigă și învinuirile șfichiuiiau usturătoare, de-o parte și de alta.

— Dacă feudalii cei mari, printre care domnia-ta, monseniore, ești cel mai mare, zise Marigny, s-ar fi supus de bunăvoie legiuirilor regale, n-am fi avut nevoie să căutăm reazem în popor.

— Frumos reazem, n-am ce zice! strigă Valois. Răzmerițele din 1306, când regele și dumneata însuși ați trebuit să vă adăpostiți în cetățuia templului de teama Parisului răsculat, nu v-au slujit de învățătură! Eu vă prezic de pe acum că nu va trece multă

Vreme, dacă lucrurile sunt lăsate să meargă așa mai departe, și târgoveții se vor lipsi de rege pentru a lua cârma în mâna lor, iar legile le vor face adunările pe care le-ai născocit dumneata.

Regele tăcea, cu bărbia în palmă și ochii mari deschiși ațintiți drept înaintea lui. Nu clipea niciodată și aceasta dădea privirii sale o fixitate stranie care îi înfricoșa pe toți.

Marigny se întoarse spre el, ca pentru a-i cere să-și folosească autoritatea, punând capăt unei discuții care ieșea din făgașul ei.

Filip cel Frumos își înălță încet bărbia și spuse:

— Frate, acum de templieri e vorba.

— Fie, zise Valois, bătând ușor cu degetele în masă. Să vorbim despre templieri.

— Nogaret! șopti regele.

Ministrul de justiție se ridică. De când începuse dezbaterile, clocotea în el o mânie care nu aștepta decât o clipă prielnică pentru a răbufni. Fanatic al binelui obștesc și al intereselor statului, socotea procesul templierilor ca o treabă a lui și punea într-însa o patimă ce nu cunoștea margini și nici tihnă. De altminteri, acestui proces își datora slujba înaltă, încă din 1307, când arhiepiscopul de Narbonne, pe atunci păstrătorul sigiliilor regale, refuzase, într-o dramatică ședință a sfatului, să pună aceste sigilii pe ordinul de arestare a templierilor, și Filip cel Frumos le luase din mâinile arhiepiscopului pentru a le încredința lui Nogaret. Ciolănos, oacheș, cu fața prelungă și ochii apropiați unul de altul, obișnuia să-și pipăie întruna haina de pe dânsul sau să-și roadă unghia vreunui din degetele sale turtite. Era aprig, neînduplecat și crâncen ca însăși coasa morții.

— Sire, grozăvia fără seamăn întâmplată acum, de care mintea noastră se cutremură și auzul nostru se înfioară, începu el pe un ton în același timp umflat și repezit, face dovada că orice îndurare și orice milă arătată unor ticăloși e o slăbiciune care se întoarce împotriva voastră.

— E adevărat, zise Filip cel Frumos întorcându-se spre Charles de Valois, că îndurarea la care m-ai sfătuit tu, frate, și pe care mi-a cerut-o printr-o scrisoare fiică-mea, regina Angliei, îndurarea aceasta n-a prea dat roade bune... Urmează, Nogaret.

— Li se lasă acestor câini nărăviți în rele viața, pe care n-o merită, iar ei, în loc să-și binecuvânteze judecătorii, se folosesc numaidecât de viața ce li s-a dăruit ca să insulte biserica și regele. Templierii sunt niște eretici...

— Au fost..., îi tăie vorba Charles de Valois.

— Ai spus ceva, monseniore? întrebă Nogaret, pierzându-și răbdarea.

— Ziceam *au fost*, căci, dacă-mi amintesc bine, din cincisprezece mii câți erau în Franța nu-ți mai rămân decât patru în mână... destul de stânjenitori, o recunosc, deoarece, după șapte ani de cercetări, ei își strigă și acum nevinovăția! Se pare că odinioară, domnule de Nogaret, nu te lăsa pe tânjală, în vremea când, cu o singură palmă, ai știut să dai un papă peste cap.

Pe Nogaret îl trecu un fior și plelea obrazului i se întunecă sub părul albăstriu al bărbii. El era acela care se dusese să-l scoată din scaun pe bătrânul papă Bonifaciu al VIII-lea, om de 86 de ani, poruncind să fie palmuit și târât de barbă de pe jilțul său pontifical. Vrajmașii ministrului nu uitau niciodată să i-o amintească. Pentru acest exces

de zel, Nogaret fusese izgonit din sânul bisericii, și Filip cel Frumos a trebuit să folosească toată autoritatea lui pe lângă Clément al V-lea ca să-i ridice afurisenia.

— Noi știm, monseniore, răspuse el, că te-ai bucurat întotdeauna de sprijinul templierilor. Te bizuiai, fără îndoială, pe oștile lor ca să recucerești, fie și cu prețul pieirii Franței, acel tron fantomă al Constantinopolei pe care, nici până astăzi, nu te-ai așezat.

Răspunsese cu ocară la ocară și fața i se însenină.

— Asta-i prea de tot! răcni Valois, ridicându-se deodată și răsturnând scaunul în spatele său.

Un lătrat porni de sub masă, făcându-i să tresară pe cei de față, în afară de Filip cel Frumos, și stârnind un hohot de râs regelui Ludovic al Navarei. Lătratul venea de la ogarul cel mare pe care Filip cel Frumos îl păstrase lângă dânsul și care nu era încă deprins cu asemenea strigăte.

— Ludovic... Încetează, zise Filip cel Frumos, așintind asupra fiului său o uitătură înghețată.

Apoi pocni din degete, chemând: "Lombard... jos!" și după ce aduse câinele la loc, cu capul rezemat de coapsa lui, îl mângâie o clipă.

Ludovic de Navara, căruia i se zicea încă de pe atunci Aiuritul, adică zăbăucul și buimacul, își lăsă nasul în jos ca să-și înăbușe hohotele de râs. Împlinise 28 de ani, dar minte n-avea decât de 17. Și ochii lui erau limpezi, dar, spre deosebire de tătâne-su, avea privirea șovăitoare și cătând mereu în lături, iar părul lipsit de luciu.

— Sire, zise Charles de Valois, după ce Bouville, șambelanul, îi ridicase scaunul, sire și iubite frate, martor mi-e Dumnezeu că n-am avut niciodată alta în gând decât interesele și slava ta.

Filip cel Frumos întoarse ochii spre el, și Charles de Valois se simți mai puțin stăpân pe ce spunea. Urmă totuși:

— Numai la tine mă gândesc, frate, când văd nimicindu-se cu ușurința ceea ce era țaria regatului. Fără Ordinul templierilor și fără cavaleri, cum ai putea purcede la o cruciadă, dacă ar trebui s-o faci?

Marigny fu acela care dădu răspunsul.

— Sub înțeleapta domnie a regelui nostru, vorbi el, n-am avut nevoie de cruciade, monseniore, tocmai pentru că nobilimea războinică a stat liniștită și pentru că n-a fost nevoie să fie dusă să-și irosească râvna peste mări și țări.

— Și credința, domnule?

— Aurul, monseniore, pe care l-am luat templierilor, a umplut vistieria mai mult decât tot negoțul și toate afacerile ce se făceau în dosul flamurilor credinței, iar mărfurile își croiesc tot așa de bine drum fără cruciade.

— Domnule, vorbești ca un păgân!

— Vorbesc ca un slujitor al regatului, monseniore!

Regele bătu încetșor în masă.

— Frate, zise el iar, de templieri e vorba astăzi... Îți cer sfatul.

— Sfatul meu... sfatul meu? repetă Valois, luat din scurt.

El era oricând gata să schimbe lumea întregă, dar niciodată să-și dea o părere hotărâtă.

— Ei bine, frate, cei care au condus așa de strașnic afacerea asta (arătă spre Nogaret și Marigny) să te sfătuiască cum s-o duci la capăt. În ce mă privește...

Și făcu gestul lui Pilat.

Păstrătorul sigiliilor și loțitorul regelui schimbă între dâșii o privire.

— Ludovic... părerea ta, spuse regele.

Ludovic de Navara tresări, lăsând să treacă o clipă până să răspundă, mai întâi, fiindcă habar n-avea, și apoi, fiindcă sugea tocmai o bomboană de miere care i se lipise de măsele.

— Ce-ar fi să-i dăm pe mâna papei? vorbi el în cele din urmă.

— Destul, Ludovic, spuse regele înălțând din umeri.

Marigny ridică și el sprâncenele cu o expresie de compătimire.

A-l trimite din nou pe marele maestru înaintea papei însemna să iei lucrurile de la început, să pui iarăși totul în discuție, răscolind procesul în fond și în formă, să renunți la hotărârea sinoadelor, smulsă cu atâta greutate, prin care recunoșteau că judecarea templierilor nu-i treaba papei, să te lipsești de rodul celor șapte ani de strădanie și să le dai osândiților prilejul de a tăgădui tot ce au mărturisit.

"Și când te gândești că nătărăul ăsta are să-mi urmeze la tron, își spunea Filip cel Frumos, uitându-se la fiu-său. Ei, să sperăm că până atunci îi va mai veni mintea la cap."

O ploaie cu bășici răpăi în geamurile plumbuite.

— Bouville! chemă regele.

Hugues de Bouville crezu că regele îi cere părerea. Marele șambelan nu era decât devotament, supunere, credință, grijă de a plăcea, dar nu-l tăia capul să ia singur vreo hotărâre. Se întreba deci, ca întotdeauna, cam ce ar dori Filip cel Frumos să audă din gura lui.

— Mă gândesc, sire, mă gândesc... răspuse el.

— Poruncește să se aducă lumânări, nu se vede de loc... zise regele. Nogaret, părerea dumitale?

— Cei care au căzut din nou în erezie să sufere pedeapsa ereticilor... și fără amânare, răspuse păstrătorul sigiliilor.

— Poporul ce zice? întrebă Filip cel Frumos, mutându-și privirea asupra lui Marigny.

— Fierberea lui se va potoli de îndată ce aceia care au pricinuit-o vor fi încetat să mai existe, grăi loțitorul regelui.

Charles de Valois făcu o ultimă încercare.

— Frate, zise el, ia aminte că marele maestru avea rang de principe suveran și că a te atinge de capul său înseamnă să lovești în legea de temelie care ocrotește capetele regești...

Privirea regelui îi curmă vorba.

Urmă o tăcere apăsătoare, apoi Filip cel Frumos rosti:

— Jacques de Molay și Geoffroy de Charnay vor fi arși astă-seară în ostrovul iudovilor, dinaintea palatului. În văzul lumii s-au răzvrătit, în văzul lumii își vor primi pedeapsa. Am zis.

Se sculă în picioare și toți ceilalți făcură la fel.

— Ai să întocmești hotărârea, domnule de Presle. Vreau, domnii mei, ca toți să fiți de față la pieirea lor, iar fiul nostru Charles să fie și el acolo. Îl vei înștiința despre aceasta, tu, fiule, sfârși regele, privindu-l pe Ludovic de Navara.

Apoi chemă:

— Lombard!

Și ieși cu câinele după dânsul.

La acest consiliu la care luaseră parte doi regi, un împărat și un vicerege, doi oameni fuseseră osândiți la moarte. Nici unul dintre cei de față n-avusese o clipă măcar sentimentul că era vorba de două vieți omenești; nu era vorba decât de principii.

— Ne poate, îi zise Charles de Valois lui Ludovic Aiuritul, am fost martori în această zi la sfârșitul nobilimii feudale.

Capitolul VII Turnul îndrăgostiților

Înnoptase de-a binelea. O pală de vânt ducea de ici-colo miresme de pământ jilav, de nămol și de seva în fierbere, gonind nori grei pe un cer fără stele.

O luntrișoară care tocmai se desprinsese de mal în dreptul turnului palatului Luvru înainta pe Sena, a cărei apă sclipea ca o platoșă veche bine unsă.

Doi pasageri erau așezați spre fundul bărcii, cu fețele vârâte în gulerul mantalelor largi.

— Ciudată vreme azi, zise luntrașul, apăsând încet pe vâslele lui. Te scoli dimineața pe o negură de nu vezi la doi pași, apoi deodată, când sună de zece, iaca și soarele. Îți zici: s-a pornit primăvara. Nici nu sfârșești vorba, încep iarăși babele să-și scuture cojoacele, și zloata o ține așa până la toacă. Acușica s-a stârnit vântul, care se va întezi, de bună seamă... Ciudată vreme.

— Dă-i mai iute, unchiașule, zise unul din pasageri.

— Fac și eu ce pot, răspuse luntrașul. Sunt bătrân, vedeți și dumneavoastră; 53 ani să am la Sfântul Mihail. Nu mai am vlagă, așa ca dumneavoastră, tinerii mei domni...

Era îmbrăcat în zdrențe și părea că-i place să vorbească pe un ton plângăreț.

— Care va să zică, mergem chiar la turnul Nesle? urmă el. E vreun locșor acolo să tragem la mal?

— Firește că e, răspuse același pasager.

— Că nu prea merge nimeni într-acolo, e greu de trecut.

La oarecare depărtare, în stânga, se zăreau jucând lumini pe ostrovul jidovilor, iar mai încolo, ferestrele luminate ale palatului. Multime de luntre roiau înspre partea aceea.

— Care va să zică, nobili mei domni, nu vă duceți să vedeți cum îi prăjește pe templieri? vorbi iar luntrașul. Se spune că și regele are să fie acolo cu fiii săi. Adevărat oare?

— Se pare, făcu pasagerul.

— Dar prințesele vor fi și ele de față?

— Nu știu... se prea poate, zise pasagerul întorcându-și capul, ca să arate că nu ține să mai lungească vorba.

Apoi, către tovarășul său, șopti printre dinți:

— Nu-mi place moșulică ăsta, prea vorbește mult.

Celălalt pasager înălță nepăsător din umeri, și după o clipă, șușoti:

— Cum ți-a dat ea de veste?

— Prin Jeanne, ca întotdeauna, răspunse primul.

— Contesa Jeanne, drăguța de ea, cât bine ne-a mai făcut!

Cu fiecare lovitură de vâsle turnul Nesle se apropia tot mai mult, înălțându-și uriașele sale ziduri negre spre cerul negru.

Cel mai voinic dintre cei doi pasageri, cel care vorbise ultimul, își puse mâna pe brațul vecinului său, murmurând:

— Gautier, în seara asta sunt fericit... Dar tu?

— Eu sunt mulțumit, Filip.

Astfel vorbeau cei doi frați d'Aunay, Gautier și Filip, ducându-se la întâlnirea pe care Marguerite și Blanche le-o dăduseră îndată ce aflaseră că soții lor vor fi oprți toată seara lângă rege. Și o dată mai mult, tot contesa de Poitiers le făcuse codoșlâcul, având grijă să-i vestească pe ibovnici.

Filip d'Aunay își stăpânea cu greu nerăbdarea și bucuria. Toată neliniștea care îl frământase în dimineața aceea pierise, toate bănuielile lui i se păreau acum nedrepte și fără noimă.

Marguerite îl chemase; pentru dânsul Marguerite înfrunta toate primejdiile; peste câteva clipe o va ține în brațele sale și el se jura să fie amantul cel mai drăgăstos, mai vesel, mai înfocat din câți ar fi în lume.

Luntrea ajunsese la malul pe care se sprijinea zidul uriaș al turnului. Creșterea din ultimele zile a fluviului lăsase acolo un strat de nămol.

Vâslașul întinse brațul celor doi tineri pentru a-i ajuta să coboare.

— Așadar, moșule, ne-am înțeles, îi zise Gautier. Ne aștepți aici, fără să te depărtezi și fără să te vadă cineva.

— Vă aștept și toată viața, dacă doriți, tânărul meu domn, de vreme ce mă plățiți pentru asta, răspunse luntrașul.

— O jumătate de noapte va fi de-ajuns, zise Gautier.

Îi dădu un gologan de argint, de douăsprezece ori mai mult cât făcea cursa, și îi făgădui încă pe atâta la întoarcere. Vâslașul mulțumi, plecându-se adânc.

Călcând cu grijă ca să nu lunece și nici să se murdărească prea tare de noroi, cei doi frați ajunseră din câțiva pași la o ușă tainică, în care bătură într-un anume fel știut numai de dânsii. Ușa se deschise încetisor.

— Bună seara, înălțimile-voastre, îi întâmpină slujnica pe care Marguerite o adusese din Burgundia.

Ținea în mână un căpețel de lumânare aprinsă și, după ce zăvorî la loc ușa, o luă înaintea celor doi, pe o scară în spirală.

Marea încăpere de la întâiul cat al turnului, unde îi pofți să intre, nu era luminată decât de pâlپايرile roșietice ale focului mare din vatra în care ardeau bușteni întregi.

Vâlvătaia lor se pierdea într-o licăreală slabă pe tavanul înalt în chip de boltă, sprijinit pe douăsprezece arcade ogivale.

Aici, ca și în iatacul Margueritei, plutea o mireasmă de iasomie; totul era îmbibat de acest parfum, brocatele întinse pe perete, covoarele, blănurile de sălbăticiuni împrăștiate din belșug pe divanurile joase, după moda orientală.

Prințesele nu erau acolo. Slujnica ieși zicând că se duce să le vestească sosirea.

Cei doi tineri, după ce lepădară mantiile lor largi, se dădură mai aproape de vatră și își întinseră mâinile, cu gândul la altceva, spre vâlvătaia roșietică.

Cu doi ani mai mare ca frate-său, căruia îi semăna grozav, Gautier era însă mai scund, mai voinic și mai blond. Avea grumazul lat, obrazii trandafirii și privea viața ca pe o joacă. Nu era, ca celălalt, mistuit de dragoste. Era însurat — și nimerise bine — cu una din neamul Montmorency, având și trei copii de la dânsa.

— Mă întreb mereu, zise el continuând să-și încălzească mâinile, pentru ce m-a luat Blanche să-i fiu amant și chiar pentru ce are un amant. La Marguerite asta e lesne de înțeles. E de-ajuns să-l vezi pe Ludovic de Navara, cu uitătura lui bleagă, cu pieptul scofâlcit și târându-și picioarele, și să te privești alături, ca să înțelegi numaidecât. Și apoi mai sunt și alte lucruri pe care le știm...

Amintea pe ocolite, prin cuvintele acestea, de unele taine ale căsniciei regale, de puțintica vlagă iubăreață a regelui Navarei și de ura surdă ce era între soți.

— Dar pe Blanche n-o înțeleg, urmă Gautier d'Aunay. Soțul ei e frumos, mult mai frumos ca mine... Ba da, așa e, Filip, să nu zici că nu. E mai frumos, leit tată-său, regele... Își iubește soția și, orice ar spune Blanche, cred că și ea îl iubește. Pentru ce, atunci? Mă întreb de fiecare dată, când vin s-o văd, cum de-a dat norocul ăsta peste mine.

— Pentru că vrea să facă și ea ca vară-sa, răspuse Filip.

Se auzi un zgomot ușor de pași, apoi şușoteli în coridorul care ducea din palat în turn, și cele două prințese apărură.

Filip se repezi la Marguerite, dar se opri deodată, înainte de a ajunge la dânsa. Zărise la cingătoarea amantei sale tășcuța de aur și nestemate care-i stârnise atâta furie în dimineața aceea.

— Ce ai, frumosul meu Filip? întrebă Marguerite cu brațele întinse spre dânsul și obrazul gata de sărutat. Nu ești fericit în seara asta?

— Ba da, răspuse el cu răceală.

— Ce-ți mai veni în minte? Ce te-a apucat...

— Ți-ai... pus-o înadins ca să mă necăjești? întrebă el arătând spre punga de aur.

Marguerite simți că o înecă râsul.

— Ce nătâng îmi ești, ce gelos și ce încântător! Așadar, n-ai priceput că am glumit azi-dimineață? Uite, ți-o dau, ia punga asta dacă numai așa îți vine inima la loc. Vezi bine că nu e un dar de dragoste.

Desprinse tășcuța din șold și o agăță de cingătoarea lui Filip, care rămase uluit. El încercă să se împotrivească.

— Ba da, ba da, vreau s-o porți tu, zise ea. Acum e într-adevăr un dar de dragoste, pentru tine. Nu, primește-o! Nimic nu-i prea frumos pentru frumosul meu Filip. Dar nu mă mai întreba de la cine am punga asta, căci aș fi silită să ți-o iau îndărăt. Pot doar să-ți

jur că nu un bărbat mi-a dat-o. De altminteri Blanche are una la fel. Blanche, adăugă ea întorcându-se spre vară-sa, arată-i punga ta lui Filip. Pe a mea i-am dăruit-o.

Blanche se lungise pe unul din paturi, în partea cea mai întunecoasă a încăperii, iar Gautier, îngenuncheat lângă dânsa, îi acoperea de sărutări sânii și mâinile.

— Mă prind pe ce vrei, șopti Marguerite la urechea lui Filip, că nu va trece un minut și frate-tău va primi același dar.

Ridicându-se pe jumătate, Blanche întrebă:

— Nu e primejdios să facem asta, Marguerite, și avem oare dreptul s-o facem?

— Firește că da, răspuse Marguerite. Nimeni în afară de Jeanne nu le-a văzut și nu știe că le-am primit.

— Dacă-i așa, izbucni Blanche, nu vreau ca frumosul meu amant să fie mai puțin iubit și mai puțin împodobit ca al tău.

Și își desfăcu punga pe care Gautier o primi fără împotrivire, nici stânjeneală, deoarece și frate-său primise una.

Marguerite se uită la Filip cu o privire care voia să spună: "Ei, nu ți-am zis eu?" Filip îi surâse. "Uimitoare Marguerite", gândi el.

Nu va fi în stare niciodată să-i ghicească gândul, nici s-o înțeleagă. Era oare aceeași femeie care se arătase dimineața crudă, cochetă, vicleană, jucându-l pe degete așa cum ar fi învățat un fazan în frigare, iar acum, făcându-i un dar de o sută cincizeci de livre, stătea în brațele lui, supusă, dragăstoasă, aproape tremurând?

— Cred că te iubesc așa de mult, murmură el, pentru că nu te înțeleg.

Nici un compliment nu-i putea face Margueritei mai multă plăcere. Îi mulțumi, îngropându-și buzele în grumazul lui. Apoi, dezlipindu-se deodată și ciulind urechea, le strigă:

— Auziți? Templierii. Îi aduce la rug.

Cu privirea aprinsă în obrazul însuflețit de o curiozitate tulbure, îl târî pe Filip spre fereastră, un fel de pâlnie scobită în grosimea zidului, și deschise vitraliul.

Un murmur prelung de glasuri pătrunse în odaia din turn.

— Blanche, Gautier, veniți să vedeți! îi chemă Marguerite.

Dar Blanche răspuse cu un geamăt fericit:

— Ah, nu! Nu vreau să mă mișc de aici, mă simt așa de bine!

Între cele două prințese și amanții lor pierise de mult orice rușine și prinseseră obiceiul de a se deda, unii în fața altora, la toate desfătările dragostei. Dacă Blanche întorcea ochii uneori și își ascundea goliciunea în ungherele mai întunecoase, Marguerite, dimpotrivă, găsea o plăcere sporită să privească la dragostea celorlalți, precum și de-a se lăsa îmbrățișată sub ochii lor.

Acum, însă, stătea lipită de fereastră, fără să-și poată lua privirea de la spectacolul ce se desfășura în mijlocul Senei. Colo jos, pe ostrovul jidovilor, o sută de arcași stând roată ridicau făclii aprinse și flacăra legănată de vânt a tuturor făcliiilor alcătuiă o peșteră de lumină în care se vedea deslușit uriașul rug înălțat și calfele călăutui cățărându-se și prăvălind butucii rotunzi din stiva pregătită. Dincolo de arcași, ostrovul, care în celelalte zile nu era decât un imaș unde locuitorii duceau la păscut vacile și caprele, acum gemea de lume, și sumedenie de bărci brăzdau fluviul, încărcate de oameni care țineau să fie de față la supliciiu templierilor.

Desprinsă de malul drept, o luntre mai grea ca toate celelalte și plină de oșteni în picioare se oprise la ostrov. Din ea coborâra două mari umbre cenușii, purtând pălării ciudate, în urma unui călugăr care ducea o cruce. Atunci, larma surdă a mulțimii crescuse, devenind un vuiet uriaș. Aproape în același timp, un pridvor mare se lumină în turnul de apă zidit la capătul grădinii palatului. Se văzură umbre mișcându-se în acest pridvor. Și vuietul mulțimii se stinse deodată. Regele și sfetnicii săi luaseră loc.

Marguerite pufni de râs, într-un chiot lung și ascuțit care nu se mai sfârșea.

— De ce râzi? întrebă Filip.

— Pentru că Ludovic e acolo, răspunse ea, și de-ar fi lumină ar putea să mă vadă.

Îi luceau ochii; buclele negre îi jucau pe fruntea bombată. Dintr-o smucitură își trase rochia, dezvelind frumoșii săi umeri de culoarea chihlimbarului, apoi lăsă să-i lunece jos tot ce mai avea pe dânsa până rămase goală, ca și cum ar fi voit, prin depărtările nopții, să-și bată joc de soțul pe care nu-l putea suferi. Atrase pe șoldurile ei mâinile lui Filip.

În fundul iatacului Gautier și Blanche erau culcați unul lângă altul, contopiți într-o îmbrățișare, iar trupul Blanchei avea reflexe sedefii.

Colo jos, în mijlocul fluviului, vuietul se pornise iar. Templierii erau legați pe rugul căruia dintr-o clipă într-alta avea să i se dea foc.

Marguerite se înfioră sub adierea răcoroasă a nopții și se apropie de cămin. Rămase o clipă cu ochii ațintiți la vatră, lăsându-se pătrunsă de căldura mângâietoare până ce dogoarea jarului deveni de nesuferit. Flăcările i se răsfrângeau pe trup în licăreli jucăușe.

— Vor arde, vor arde, zise ea cu voce găfâitoare și răgușită, în vreme ce noi...

Ochii ei căutau în inima focului vedenii cumplite pentru a-și ațâța plăcerea.

Se întoarse deodată și, oprindu-se în fața lui Filip, i se dădu, de-a-n picioarele, așa cum nimfele din poveste se dădeau faunilor cu poftele aprinse.

La lumina focului din vatră, umbra lor se așternea pe perete, uriașă, până în ogivele tavanului.

Capitolul VIII " Vă chem la judecata lui Dumnezeu..."

Grădina palatului nu era despărțită de ostrovul jidovilor decât printr-un braț subțire de apă. Rugul fusese înălțat în așa fel încât să fie cu fața spre pridvorul regal, din locul său Filip cel Frumos putea să vadă totul foarte bine.

Mulțimea curioșilor nu mai conținea să se reverse pe amândouă malurile fluviului, și ostrovul însuși, negru de atâta lume, abia se mai deslușea. În seara asta luntrașii își umpluseră chimirul.

Dar oșteni cu sulițele în mână făceau zid stăvilind îmbulzeala; armășei împănau mulțimea; cete de arcași păzeau pe la poduri și la capătul străzilor ce dădeau înspre Sena. Stăpânirea n-avea de ce se teme.

— Marigny, poți să-l feliciți pe polițai, zise regele locțiitorului său aflat lângă dânsul.

Frământarea care stârnise în dimineața aceea teama că ar putea duce la o răscoală nu mai era acum decât o petrecere a gloatei, o zarvă voioasă de bâlci, o desfătare tragică hărăzită de rege capitalei sale. Totul aducea a tăraiboi de iarmaroc. Cerșetorii de pe la ușile bisericilor se amestecau printre burghezii care veniseră acolo cu soațele și plozii, "dezmățatele" năvăliseră, vopsite și sulemenite, de prin ulicioarele din dosul catedralei Notre-Dame, unde își făceau meseria. Puștii se strecurau printre picioarele oamenilor ca să ajungă în rândurile din față. Câțiva evrei, strânși în cete sfioase, veniseră să privească rugul care, de data asta, nu era pregătit pentru ei. Și frumoase doamne în jachete îmblănite, râvnind la emoții tari, se lipeau de craii lor, sclifosindu-se cu ofuri și ohuri.

Vremea era destul de răcoroasă și vântul sufla în vârtejuri. Pâlpâirea făcliilor brăzda apa fluviilor cu dungi roșietice.

În fruntea arcașilor săi, dumnealui Alain de Pareilles, cu viziera coifului ridicată, se ținea pe cal, cu mutra-i plictisită de totdeauna.

Rugul era mai înalt ca un stat de om; călăul și calfele lui, îmbrăcați în roșu, cu glugi pe cap, se tot suceau primprejur, rânduind butucii, pregătind mănunchiurile de surcele, cu grija de-a face treaba cum se cuvine.

În vârful rugului, marele maestru al templierilor și instructorul Normandiei erau legați cot la cot de stâlpii lor, cu fața întoarsă spre pridvorul regal. Li se pusese pe cap semnul rușinii, mitra de hârtie a ereticilor. Vântul se juca cu bărbile lor.

Un călugăr, cel pe care Marguerite îl zărise din turnul Nesle, ridica până la osândiți o cruce mare și îi îndemna să se gătească de moarte. Mulțimea din jur făcu tăcere ca să poată auzi ce spune:

— Peste o clipă vă veți înfățișa înaintea lui Dumnezeu, striga călugărul. Mai e vreme încă să vă spovediți păcatele și să vă căiți... Faceți-o acum, vă conjur pentru cea din urmă oară!

De-acolo sus, de pe rugul lor, încremeniți între cer și pământ, desprinși parcă de viață, osândiții nu răspunseră. Privirile li se lăsau în jos spre călugăr, pline de un adânc dispreț.

Un murmur trecu din gură în gură:

— Nu vor să se spovedească, nu se căiesc...

Tăcerea se făcu mai grea, mai adâncă. Călugărul îngenunchease la picioarele rugului și bolborosea rugăciuni. Călăul luă din mâna uneia din calfele sale șomologul de cânepă aprinsă și îl învârti de câteva ori prin aer ca să ațâțe flacăra.

Un copil strănută și se auzi răsunând numaidecât zgomotul unei palme.

Căpitanul Alain de Pareilles se întoarse spre pridvorul regal, ca și cum ar fi așteptat o poruncă, și toate privirile, capetele toate se răsuciră într-acolo. Și în toate piepturile răsuflarea se opri deodată.

Filip cel Frumos era în picioare, lângă balustradă, iar sfinții săi stăteau nemișcați în jurul său. Fețele lor alăturate se deslușeau în lumina făcliilor, semănând cu un basoreliev de piatră trandafirică sculptat în coasta turnului.

Chiar și osândiții își ridicaseră ochii într-acolo. Privirea regelui și aceea a marelui maestru se încrucișară, rămânând o clipă prinse una de alta, măsurându-se. Nimeni nu putea să știe ce gânduri, ce simțăminte, ce amintiri se frământau sub fruntea celor doi vrăjmași. Mulțimea înțelese însă, cu simțul ei înnăscut, că se petrecea acolo ceva mareț, ceva cumplit și supraomenesc în această înfruntare mută dintre regele atotputernic, înconjurat de slujitorii gata să-i împlinească voința, și marele maestru al cavalerilor legat de stâlpul infamiei, între acești doi oameni pe care nașterea și întorsăturile istoriei îi ridicaseră deasupra tuturor celorlalți semeni ai lor.

Filip cel Frumos, într-o pornire de milă, avea oare să-i ierte pe osândiți în ultima clipă? Jacques de Molay avea oare să se umilească cerând îndurare?

Regele făcu semn cu mâna și se văzu un smaragd scânteindu-i în deget. Alain de Pareilles repetă gestul cu ochii la călău, și acesta vârî șomoioagul sub maldărul de crengi și surcele ale rugului. Un suspin uriaș scăpă din mii de piepturi, suspin de ușurare și de groază, de bucurie tulbure și de spaimă, de neliniște, de scârbă și de plăcere, amestecate.

Câteva femei începură să urle. Copiii își ascunseră capul în poalele părinților. Se auzi vocea unui bărbat, strigând:

— Și doar ți-am spus să nu vii!

Fumul începu să se înalțe în rotocoale groase pe care o rafală de vânt le abătu înspre pridvorul regelui.

Monseniorul de Valois se apucă să tușească dinadins și se trase îndărăt între Nogaret și Marigny.

— Dacă o ține tot așa, zise el, ne vom înăbuși mai înainte ca templierii dumneavoastră să ardă. Ați fi putut barem porunci să se aducă lemne uscate.

Nimeni nu luă în seamă spusa lui. Cu fața încruntată și ochii aprinși, Nogaret își sorbea lacom izbânda. Rugul acesta era încununarea celor șapte ani de lupte și de călătorii istovitoare, rodul miilor de cuvinte rostite pentru a convinge, ale miilor de pagini scrise pentru a dovedi. "Haide odată, ardeți, mistuiți-vă în flăcări, gândea el. Destul ați lungit-o, ținându-mă în loc. Dreptatea era de partea mea și v-am răpus."

Urmând pilda regelui, Enguerrand de Marigny se silea să rămână nepăsător și să privească acest supliciu ca pe o necesitate de stat. "Trebuia, trebuia", își repeta el în gând. Nu putea însă, văzând oameni murind, să nu cugete la moarte. Cei doi osândiți pe care îi avea sub ochi încetau să mai fie abstracțiuni politice. Faptul că un tribunal îi găsisse vătămători pentru ordinea publică nu-i împiedica să fie niște fapte alcătuite din carne, gânduri, dorințe și dureri, ca oricare, ca el însuși. "În locul lor, aș fi oare în stare de asemenea curaj?" se întreba Marigny, fără să se poată opri de a-i admira. Cuvintele "în locul lor" îi stârniră un fior prin șira spinării. Își veni însă repede în fire. "Nu zău, ce-mi trece prin minte! vorbi în sinea lui. Mă paște și pe mine boala sau nenorocirea, ca pe oricare, dar nimic altceva. Persoana mea e apărată la tot pasul. Ca și de rege, nimeni nu se poate atinge de mine..."

Marele maestru, însă, nici el n-avea să se teamă de ceva cu șapte ani în urmă, și nimeni nu era atât de puternic ca dânsul...

Hugues de Bouville, vrednicul șambelan cu chica bălțată, murmură o rugăciune abia mișcând buzele.

Vântul se înteeți, și fumul, din clipă în clipă mai gros și mai înalt, îi împrejmuie pe osândiți, ascunzându-i aproape de privirile mulțimii. Se auzi cum cei doi moșnegi legați de stâlpii lor tușesc și horcăie.

Ludovic de Navara începu să râdă prosteste, frecându-și ochii înroșiți.

Frate-său Charles, mezinul lui Filip cel Frumos, întoarse capul. Se vedea numaidecât că priveliștea nu-l încântă. Avea 20 de ani; era zvelt, blond și trandafiriu, iar cei care îl cunoscuseră pe tată-său la aceeași vârstă ziceau că îi seamănă leit, doar că arăta mai puțin voinic și totodată mai puțin autoritar, ca o copie ștearsă a unui model mare. Înfațișarea o avea, dar îi lipsea firea oțelită.

— Văzui adineauri lumină la tine, în turn, îi spuse el lui Ludovic, pe șoptite.

— Or fi paznicii care vor și ei să privească.

— Le-aș da bucuros locul meu, murmură Charles.

— Cum? făcu Ludovic de Navara, nu te amuză să vezi cum e prăjit nașul Isabellei?

— E drept că Molay a fost nașul surorii noastre, șopti Charles.

— Eu unul, zise Ludovic de Navara, găsesc asta foarte nostim.

— Ludovic..., încetează odată! făcu regele, sâcâit de șuşoteala lor.

Ca să-și risipească neliniștea ce-l năpădise, tânărul prinț Charles se sili să-și abată gândurile înspre ceva mai plăcut. Și începu să se gândească la soția sa, Blanche, la minunatul ei zâmbet, la trupul ei, la brațele ei subțiri care se vor întinde peste câteva clipe ca să-l facă să uite priveliștea asta cumplită. Grozav mai știa să-l iubească și să împrăștie fericirea în jurul ei! De nu le-ar fi murit cei doi copii ai lor în primele luni după naștere... Vor face alții și viața nu le va mai fi umbrită de nici o grijă... Bucurie netulburată, dorințele împlinite... Blanche îi spusese că se va duce în seara asta la vară-sa Marguerite, să-i țină de urât. Acum trebuie să se fi întors acasă. Se îmbrăcase oare destul de gros, luase oare o escortă îndeajuns de numeroasă?

Urletul mulțimii îl făcu să tresară. Flăcările țâșniră din rugul aprins. La o poruncă a lui Alain de Pareilles arcașii își stinseră torțele în iarbă și noaptea nu mai fu luminată decât de văpăile rugului.

Vâlvătaia îl atinse mai întâi pe instructorul Normandiei. Acesta se dădu înapoi cu o zvâcnitură înfiorătoare când limbile de foc începură să-l lingă, iar gura i se deschise largă, parcă încercând zadarnic să tragă în piept aerul care se depărta. Cu toate că era legat strâns, trupul său se îndoi aproape în două; mitra de hârtie îi căzu de pe cap, lăsând să i se vadă marea cicatrice albă pe fruntea violetă. Focul se tot rotea în jurul său. Apoi, un val gros de fum cenușiu îl înghiți cu totul. Când se risipi fumul, Geoffroy de Charnay era cuprins de flăcări, urlând și gâfâind și încercând să se smulgă din stâlpul morții, care tremura, gata să iasă din temelia lui de butuci. Se vedea că marele maestru îi strigă ceva, dar mulțimea hărmăluia acum așa de tare ca să-și biruie groaza, încât nu se putu auzi nimic, afară de cuvântul "frate" strigat de două ori.

Calfele călăului alergau de colo-colo, îmbrâncindu-se; aruncând în văpaie alți bușteni din stiva pregătită și ațâțând focul cu vătraie lungi de fier.

Ludovic de Navara, a cărui minte lucra întotdeauna cu încetineală, îl întrebă pe frate-său:

— Zici că era lumină în turnul Nesle?

Și o grijă păru să-l frământa o clipă.

Enguerrand de Marigny își pusese mâna streășină înaintea ochilor ca pentru a se feri de lumina orbitoare a flăcărilor.

— Frumoasă priveliște de iad ne dai, Nogaret! zise monseniorul de Valois. Oare la viața dumitale viitoare ți-e gândul?

Guillaume de Nogaret nu răspunse.

Rugul devenise o vâlvătaie uriașă, și Geoffroy de Charnay nu mai era acum decât ceva care se înnegrea mereu, pârâia, se umfla acoperindu-se de bășici, și se afunda încet în cenușă, prefăcut el însuși în cenușă.

Niște femei leșinară. Altele dădeau fuga la mal pentru a-și vărsa greața în apa fluviului, aproape sub nasul regelui. După ce urlase atâta, mulțimea se potolise, iar unii începuseră să vorbească de o minune, fiindcă vântul se încăpățâna să sufle numai într-o parte și marele maestru nu fusese încă atins de flăcări. Cum de putea el ține atâta vreme? Pe locul unde se afla, rugul părea nevătămat.

Apoi, pe neașteptate, din jeraticul scormonit cu vătraiele, flăcările ațâțate izbucniră în fața marelui maestru.

— Gata, i-a venit și lui de hac! exclamă Ludovic de Navara.

Cu obrazul prelung și gâtul întins, se scutura de râs, râsul acela de neînțeles care îl apuca în fața celor mai tragice situații.

Nici chiar în clipa asta, ochii cei mari și reci ai lui Filip cel Frumos nu clipeau.

Și, deodată, cuvântul marelui maestru țâșni din perdeaua de foc și, ca și cum s-ar fi adresat fiecăruia în parte, cuvântul acesta îl izbi pe fiecare drept în obraz. Cu o putere de neînvins și un glas care de pe acum venea parcă de dincolo de viață, Jacques de Molay vorbea din nou, așa cum vorbise în piața catedralei Notre-Dame.

Și striga:

— Rușine! Rușine! Vă uitați cum mor niște oameni nevinovați. Rușinea să cadă asupra voastră a tuturor! Dumnezeu vă va judeca.

Flacăra îi biciui fața, îi arse barba și îi mistui într-o clipă mitra de hârtie aprinzându-i părul alb.

Mulțimea încremenită amuțise. S-ar fi zis că acolo, sub ochii ei, era ars pe rug un profet nebun.

Chipul încins de vâlvătăi al marelui maestru era întors înspre pridvorul regal. Și glasul înfricoșător se auzi iar:

— Papă Clément... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip... mai înainte de un an, vă chem să vă înfățișați la judecata lui Dumnezeu ca să vă primiți pedeapsa cuvenită! Fiți blestemați! Blestemați! Blestemați cu toată seminția voastră până la al treisprezecelea neam!...

Flăcările îi pătrunseră în gură, înăbușindu-i ultimul strigăt. Apoi, vreme de câteva clipe care păreau să nu se mai sfârșească, luptă cu moartea.

În cele din urmă, se frânse în două. Funia se rupse. Trupul se năruî în flăcări și toți îi văzură mâna care rămase ridicată printre limbile de foc. Și rămase așa până ce se făcu toată neagră.

Îngrozită de blestem, mulțimea rămase în loc, nemișcată, și nu era toată decât suspin și murmur, așteptare, uluire și teamă. Toată greutatea nopții și a groazei căzuse peste ea; întunecimile biruiau lumina din ce în ce mai slabă a rugului.

Arcașii împingeau lumea îndărăt, dar nimeni nu se hotăra să plece.

— Nu pe noi ne-a blestemat, ci pe rege, nu-i așa? mergea șoapta din gură în gură.

Și privirile se întorceau înspre pridvorul regal. Regele era tot acolo, lângă balustradă. Se uita la mâna neagră a marelui maestru, înfiptă în cenușa roșie. O mână arsă, tot ce mai rămânea din atâta putere și slavă, tot ce mai rămânea din Ordinul vestit al cavalerilor templului. Mâna aceasta însă era încremenită în gestul anatemei.

— Ei bine, frate, zise monseniorul de Valois, cu un zâmbet răutăcios, iată-te mulțumit, nu-i așa?

Filip cel Frumos se întoarse:

— Nu, frate, nu sunt mulțumit, zise el. Am săvârșit o greșeală.

Valois se umflă în pene, gata să-și soarbă triumful.

— Da, am săvârșit o greșeală, mai spuse o dată regele. Ar fi trebuit să poruncesc să li se smulgă limba din gură înainte de a-i arde.

Și tot fără să clipească, urmat de Nogaret, de Marigny și de șambelanul său, părăsi pridvorul spre a se întoarce la palat.

Acum, rugul era cenușiu, cu câteva stele de foc care mai țâșneau și se stingeau repede. Pridvorul regal era plin de fum și de un iz amar de carne arsă.

— Pute rău, zise Ludovic de Navara. Mi se pare într-adevăr că pute. Să plecăm de aici.

Tânărul prinț Charles se întreba dacă, chiar în brațele soției sale Blanche, va reuși să uite tot ce-i văzuseră ochii.

Capitolul IX Caramangii

Șovăitori, frații d'Aunay, care tocmai ieșiseră din turnul palatului Nesle, bălăceau în nămol și scrutau întunecimile.

Luntrașul lor pierise.

— Ți-am spus doar că omul ăsta nu-mi place, zise Gautier. N-ar fi trebuit să mă încred în el.

— I-ai dat prea mulți bani, răspuse Filip. Secătura o fi socotit ca și-a făcut ziua și s-a dus să vadă cum îi arde pe templieri.

— Cu atât mai bine dacă nu-i decât asta.

— Și cam ce alta ai mai vrea să fie?

— Nu știu. Dar mie asta nu-mi miroase a bine. Moșul vine să ne roage să ne treacă dincoace, văitându-se că n-a câștigat o para toată ziua. Îi spunem să aștepte aici și el o șterge.

— Și ce-ai fi vrut să faci? N-aveam de ales. Era singurul luntraș care se afla la mal.

— Tocmai asta îmi dă de gândit. Și prea pune multe întrebări.

Ciuli urechea, încercând să prindă un zgomot de vâsle, dar nu se auzea nimic altceva decât clipocitul fluviului și zumzetul tot mai depărtat al Parisului, glasul celor care se întorceau la casele lor. Colo, pe ostrovul jidovilor, căruia începând de a doua zi avea să i se zică ostrovul templierilor, nu mai licărea nici o lumină. Un miros de fum plutea amestecat cu mirosul sălcii al Senei.

— Nu ne mai rămâne altceva de făcut decât s-o luăm pe jos spre casă, zise Gautier. O să ajungem cu nădragii plini de noroi până peste genunchi. Dar, la urma urmelor, merită osteneala...

Porniră de-a lungul zidului care împrejmuia palatul Nesle, ținându-se de braț ca să nu lunece. Ochii li se roteau în jur, scormonind prin beznă. Nici urmă de luntraș.

— Mă întreb de la cine le-au putut ele primi, vorbi deodată Filip.

— Ce anume?

— Tășcuțele.

— A, tot la asta ți-e gândul, răspuse Gautier. Eu unul, drept să-ți spun, nu mă sinchisesc de fel de unde le-or fi căpătat. Din toate darurile pe care ni le fac, nu avurăm niciodată altele mai frumoase.

Vorbind, își mângâia punga prinsă de cingătoare și simțea sub degete relieful nestematelor.

— Nu poate fi careva de la curte, urmă Filip. Marguerite și Blanche n-ar fi riscat ca juvaerurile astea să fie recunoscute de cineva asupra noastră. Cine, atunci? Să fie un dar din partea neamurilor din Burgundia?... Oricum, e ciudat că n-au voit să ne spună.

— Ce-ai vrea mai mult, întrebă Gautier, să știi, sau să ai?

Filip voia tocmai să răspundă când, din fața lor, se auzi un șuierat ușor. Tresăriră și amândoi deodată duseră mâna la jungherele din șold. N-aveau altă armă asupra-le, căci nu-și luaseră săbiile ca să nu-i încurce la mers.

Oricine le-ar fi așinut calea la ceasul acesta din noapte și în asemenea loc nu putea să aibă decât gânduri rele.

— Cine-i? întrebă Gautier.

Se auzi un nou șuierat și nu mai avură timp nici să se tragă îndărăt spre a face față primejdiei.

Șase bărbați, tâșniți din beznă, tăbărâra asupra lor. Trei dintre năvălitori, sărind la Filip, îl lipiseră cu spatele de zid și, ținându-i brațele, îl împiedicau să se slujească de pumnal. Ceilalți trei avură mai mult de furcă până să-i vină de hac lui Gautier. Acesta trântise la pământ pe unul din bătăuși, sau, mai bine spus, unul din ei căzuse lat, ferindu-se de o lovitură de pumnal. Ultimii doi însă îl prinseră pe la spate, și răsucindu-i mâna îl siliră să lăpede arma. Filip simțea că încercau să-i șterpelească tășcuța de aur.

Nu era cu putință să strige după ajutor! Oștenii de pază de la palatul Nesle i-ar fi putut lua la rost întrebându-i ce anume căutau prin locurile acestea. Într-o străfulgerare

la minții înțeleșeră amândoi că trebuie să tacă. Ori se descurcă ei singuri, ori nu mai scapă de aici.

Proptit în zid, Filip se apăra cu dârzenia deznădejdie și, neputând folosi pumnalul, izbea în neștire cu picioarele. Nu voia să i se ia tășcuța. Podoaba aceasta devenise dintr-o dată tot ce avea mai de preț pe lume și era hotărât să facă orice pentru a o păstra. Gautier ar fi stat mai curând la tocmeală cu hoții. Să-i jefuiască, dar să le lase viața. Barem de le-ar lăsa-o, dacă nu cumva, după ce îi vor fi prădat, vor zvârli leșurile lor în Sena.

Chiar în clipa aceea, o nouă arătare se desprinsese din întuneric. Gautier, care n-o văzuse apropiindu-se, nu mai avu vreme să-și dea seama dacă această umbră era a unui alt tâlhar.

Totul se petrecu foarte repede.

Unul din bătauși scoase un strigat:

— Păzea, fraților, păzea!

Ca un leu se năpustise noul-sosit în toiul încăierării și toți văzură sclipirea de fulger a spadei sale care se învârtea prin aer.

— Aha! Ticăloșilor! Mișeilor! Pușlamalelor! zbiera el cu glas tunător, izbind în dreapta și-n stânga.

Văzând cât de vijelios i se învârtește spada, borfașii se traseră în lături ca niște muște. Cum unul din ei trecea pe lângă dânsul, îl înșfăcă de guler cu mâna rămasă slobodă și dădu cu el de perete. Tâlharii toți o luară atunci la sănătoasa, lăsându-se păgubași. Zgomotul fugii lor se auzi tot mai de departe de-a lungul splaiului, înspre *Le Petit-Pré-aux-Clercs*, până ce pieri cu totul.

Gâfâind, clătinându-se pe picioare și apăsându-și pieptul cu mâinile amândouă, Filip se apropie de frate-său.

— Rănit? întrebă.

— Nu, zise Gautier, abia trăgându-și sufletul, în timp ce își freca umărul, dar tu?

— Nici eu. Dar mare minune că scăparăm teferi.

Se răsuciră amândoi deodată spre omul care, după ce se ținuse câteva clipe pe urmele hoților, se întorcea acum, vârandu-și sabia în teacă. Era înalt, spătos, voinic, sufla năprasnic pe nări.

— Ei bine, domnul meu, vorbi Gautier, îți suntem adânc recunoscători. Fără domnia-ta acum am fi plutit pe apă cu burta-n sus. Cui avem cinstea de-a rămâne îndatorați?...

Omul râdea cu toată fața, un râs gros, nițel cam silit. I se ghiceau în întuneric dinții de lup. Celor doi frați le fulgeră o clipă prin minte că mai auziseră râsul acesta, apoi, deodată, luna se ivi dintre hori și la lumina ei recunoscură cine era omul care-i apăraseră.

— Ei, drăcie! izbucni Filip. Domnia-ta ești, care va să zică, monseniore!

— Oho, dar ce-mi văd ochii! făcu acesta, vă recunosc și eu, crailor!

Omul care le scăpase viața era Robert d'Artois.

— Frații d'Aunay! exclamă el. Cei mai fercheși flăcăi de la curte! Al naibii să fiu dacă mă așteptam să dau de voi... Treceam de-a lungul splaiului, aud tărăboi pe aici, îmi zic: "Ha, fără îndoială, vreun târgoveț căruia mardeiașii îi fac de petrecanie". Căci Parisul mișună de tâlhari, iar acest Ployebouche de polițai... Ployecul ar trebui să-i zicem!... În loc să curețe orașul de borfași, n-are altă treabă decât să lingă cipicii lui Marigny.

— Monsenior, vorbi Filip, nu știm cum să vă mulțumim...

— O nimica toată, zise Robert d'Artois, lăsându-și laba pe umărul lui Filip, care se clătină sub greutatea ei. O plăcere! Ce poate fi mai firesc pentru un gentilom decât să sară în ajutorul oamenilor încolțiți de hoți. Plăcerea e însă îndoită când e vorba de niște domni pe care îi cunoști, și sunt încântat că am putut scăpa viața celor mai buni scutieri ai verilor mei Valois și Poitiers. Păcat numai că era așa de întuneric aici. Ah, fir-ar să fie! Dacă luna se arăta mai devreme, mi-ar fi plăcut să spintec pe câțiva din derbedeii ăștia! N-am îndrăznit să intru cu șpanga-n ei de teamă să nu vă găuresc pe voi... Dar ia să-mi spuneți, crailor, ce naiba învățați prin locurile astea noroioase?

— Ne... ne plimbam, zise Filip d'Aunay, încurcat.

Uriașul izbucni în râs:

— Vă plimbați! Frumos loc de plimbare și la ceas cum nu se poate mai potrivit! Vă plimbați... prin noroi până la buca șezutului. Auzi colo răspuns ce le trece prin cap! Ah, tinerețe! Daraveri de dragoste, nu-i așa? Veșnic femeile! urmă el vesel, strivind încă o dată umărul lui Filip cu laba sa de urs. Vă sfârâie călcâiele după ele! Frumoasă e tinerețea!

Deodată le zări tășcuțele de aur care scânteiau în bătaia lunii.

— Pe toți dracii! strigă d'Artois. Vă sfârâie călcâiele după femei, dar nu pe degeaba! Frumoasă podoabă, crailor, frumoasă podoabă!

Cântărea în mână tășcuța lui Gautier.

— Împletitură de aur, lucru subțire... Lucru italianesc sau poate englezesc. Și nou-nouț... Nu din solda de scutier îți poți cumpăra asemenea minunății. Pungașii ar fi dat o lovitură bună.

Aprins la față în lumina palidă, se frământa, dădea din mâini, le ardea celor doi tineri câte un ghiont de se clătinau pe picioare, și vorbea în gura mare, turnându-le toate pe șleau. Cei doi frați simțeau că începe să-i scoată din sărite. Dar cum să-i spui omului care adineauri ți-a apărât viața să-și vadă de treaba lui?

— Dragostea își are răsplata ei, bobocilor, continuă el, mergând între dânșii. De bună seamă că ibovnicele voastre sunt niște doamne de neam mare și grozav de darnice. Ai dracului ștregari îmi sunteți, las' că vă știu eu! Cine ar fi crezut una ca asta!...

— Înălțimea-ta se înșeală, zise Gautier, destul de rece. Pungile acestea le avem din familie.

— Chiar așa, nici nu gândeam altfel, zise d'Artois. Le aveți de la o familie pe care o vizitați aproape de miezul nopții, sub zidurile turnului Nesle!... Bine, bine, nu suflu o vorbă nimănui. Cinștea înainte de orice! Vă înțeleg, bobocilor. Numele doamnelor cu care ne culcăm nu trebuie să intre în gura lumii! Ei, dați-i drumul înainte, vă las cu bine. Și să nu mai ieșiți noaptea cu toate giuvaericele pe voi.

Se porni iar pe râs, îi cuprinse pe cei doi frați într-o îmbrățișare largă, ciocnindu-i unul de altul, apoi îi lăsă acolo, tulburați și necăjiți, fără să le dea măcar răgazul de a-i mai mulțumi o dată.

Se aflau la bariera Bucy și, cotind la dreapta, își văzură de drum, în vreme ce d'Artois se depărta luând-o peste câmp, către Saint-Germain-des-Prés.

— Ar fi mai bine dacă nu s-ar apuca să povestească tuturor de la curte în ce loc ne-a întâlnit, zise Gautier. Crezi că va fi în stare să-și țină fleoanca?

— Firește. Nu-i băiat rău. Dovada ai avut-o. Fără fleoanca lui, cum zici, și fără brațele lui de matahală, n-am fi acum aici. Să nu uităm asta așa de repede.

— E adevărat. De altminteri l-am fi putut și noi întreba ce caută prin locurile acestea.

— Umbla după târfe, aș putea s-o jur, spuse Filip. Iar acum, cred că se îndreaptă spre vreun bordel.

Se înșela. Robert d'Artois nu se îndrepta spre vreun bordel. Făcuse un ocol prin *Le Petit-Pré-aux-Clercs*, apoi ținând iar malul, se întorsese pe sub zidurile turnului Nesle.

Luna se ascunsese iar. D'Artois fluieră încetșor, același fluierat care dăduse semnalul încăierării.

Aceleași șase umbre se desprinseseră din zid, și încă una care se ridică dintr-o luntre. Și umbrele stăteau într-o poziție respectuoasă.

— E în regulă, v-ați făcut bine treaba, vorbi d'Artois, și totul a mers așa cum v-am poruncit. Ține, Carl-Hans! adăugă el chemând pe mai-marele mardeiașilor, împărțiți asta între voi.

Și îi zvârli o pungă.

— Mi-ați ars o lovitură zdravănă la umăr, înălțimea-voastră, zise unul dintre caramangii.

— Nu face nimic! râse d'Artois. Asta era cuprinsă în plată. Și acum, ștergeți-o. Dacă oi mai avea nevoie de voi, trimit să vă cheme.

Se urcă în luntrea care aștepta acolo și luntrea se afundă sub greutatea lui. Omul care apucă vâslele era tot luntrașul care îi adusese pe frații d'Aunay.

— Așadar, înălțimea-voastră e mulțumită? întrebă el.

Îi pierise acum glasul plângăreț, părea întinerit cu zece ani și vâslea voinicește.

— Foarte mulțumit, dragul meu Lormet! zise d'Artois. I-ai păcălit de minune. Acum știi ceea ce voiam să știu.

Se trânti pe spate în barcă, își întinse picioarele mari cât stâlpii de pod și lăsă să-i spânzure laba uriașă în apa neagră.

Partea a doua - Prințesele adultere

Capitolul I Banca Tolomei

Jupân Spinello Tolomei rămase o vreme pe gânduri, apoi, coborând glasul ca și cum i-ar fi fost teamă că trage careva cu urechea pe la uși, zise:

— Să vă dau o arvună de două mii de livre? Suma asta frumușică v-ar conveni, monseniore?

Își ținea ochiul stâng închis; dreptul îi strălucea, liniștit și nevinovat.

Deși se stabilise de ani îndelungați în Franța, nu se putuse dezvăra de accentul său italianesc. Era un bărbat rotofei, cu bărbia dublă și fața oacheșă. Părul cărunt, tuns cu grijă, îi venea peste gulerul caftanului de postav scump, tivit cu blană și strâns la brâu pe pântecul în chip de pară. Când vorbea, ridica niște mâini grăsulii și ascuțite, frecându-le ușurel una de alta. Vrajmașii lui ziceau că ochiul deschis era cel al minciunii și că își ținea închis ochiul adevărului.

Bancherul acesta, unul din cei mai cu vază din Paris, avea apucături de episcop. Le avea cel puțin în clipa aceea, pentru că vorbea unei fețe bisericești.

Fața bisericească era Jean de Marigny, un tânăr subțirel și fercheș, aproape grațios, chiar acela care, în ajun, făcând parte din tribunalul episcopal adunat în piața catedralei Notre-Dame, se deosebise de ceilalți judecători prin aerele sale blajine, înainte de a se zburli așa de năprasnic împotriva marelui maestru. Era fratele lui Enguerrand de Marigny și fusese pus anume în scaunul de arhiepiscop la Sens, de care ținea eparhia Parisului, pentru a duce la bun sfârșit procesul templierilor. Se găsea deci vârat foarte de aproape în treburile cele mai de seamă ale regatului.

— Două mii de livre? întrebă el.

Părea nițel cam nervos și își întoarse fața ca să nu i se vadă surpriza plăcută pe care i-o pricinuia cifra rostită de bancher. Nu se aștepta la atâta.

— Drept să-ți spun, suma asta îmi convine, vorbi mai departe, prefăcându-se nepăsător. Aș vrea să isprăvim însă cât se poate de repede.

Bancherul îl pândea cum pândește pisica o pasăre rară.

Îi răspuse:

— Dar putem isprăvi numaidecât.

— Prea bine, zise tânărul arhiepiscop. Și când vrei să ți se aducă...

Nu-și sfârși vorba, căci i se păru că aude zgomot după ușă. Se înșelase însă. Totul era liniștit în jur. Nu ajungeau până aici din strada Zarafilor decât zvonurile obișnuite ale dimineții, strigătele tocilarilor și sacagiilor, ale negustorilor de ierburi medicinale, de verdețuri, ceapă, unțisor de salată, brânză albă, cărbuni de lemn. "Hai la lapte, cumetrelor, hai la lapte... Avem brânză gustoasă adusă din Champagne!... Hai la cărbune! Un dinar sacul!" Prin ferestrele cu trei ogive, după moda din Sienna, o lumină blândă cădea pe tapiseriile pereților, înfățișând bățalii, pe policioarele de stejar ceruit, pe marea ladă de bani ferecată.

— Lucrurile? întrebă Tolomei, încheind fraza arhiepiscopului. Când veți dori, monseniore, când veți dori.

Se apropiase de o masă lungă, pe care se vedeau împrăștiate pene de gâscă, pergamente în suluri, tăblițe ceruite și stileturi pentru scris. Dintr-un sertar, bancherul scoase doi săculeți cu aur.

— Câte o mie în fiecare, zise. Luați-i chiar acum dacă doriți. Îi pregătisem pentru domnia-voastră. Fiți așa de bun, monseniore, și semnați-mi această adevăriniță...

Și îi întinse lui Jean de Marigny un petec de hârtie, de asemeni pregătit dinainte.

— Bucuros, zise arhiepiscopul, luând o pană de găscă.

Dar tocmai când să iscălească, șovăi. În adevărînță erau înșirate "lucrurile" pe care trebuia să le încredințeze lui Tolomei spre vânzare: odoare bisericesti, artofoare de aur, cruci încrustate cu nestemate, arme scumpe, toate provenind din averile confiscate templierilor în eparhia de Sens. Acestea toate însă ar fi trebuit să ajungă în tezaurul regal sau să fie date ordinului călugăresc, ce vedea de aziluri și spitale. Era deci o coțcărie, o prădăciune pe care tânărul arhiepiscop o săvârșea astfel, fără a mai pierde vremea. Să-și pună iscălitura sub acest pomelnic de odoare jefuite, când marele maestru fusese ars pe rug chiar în noaptea trecută...

— Aș vrea mai curând... zise el.

— ...Ca lucrurile să nu fie vândute în Franța? îi tăie vorba zaraful italian. Asta se înțelege de la sine, monseniore. *Non sono pazzo*, nu-s nebun să le vând aici...

— Voiam să spun... această adevărînță...

— Nimeni în afară de mine n-are s-o vadă vreodată. În privința asta sunt tot așa de interesat ca și înălțimea-voastră, zise bancherul. Adevărînța e doar pentru împrejurarea în care pe unul din noi l-ar lovi vreo nenorocire... ferească Dumnezeu.

Își făcu cruce, apoi numaidecât, pe sub masă, își rășchiră două degete în chip de coarne.

— N-are să vă fie prea greu să-i duceți? vorbi el mai departe, ca și cum pentru dânsul afacerea era încheiată, și arătă din ochi săculeții de aur. Doriți să poruncesc unui om al meu să vă însoțească?

— Mulțumesc, nu-i nevoie, mă așteaptă la scară sluga mea, răspunse arhiepiscopul.

— Atunci... colea, vă rog, zise Tolomei, punând degetul pe foaia de hârtie în locul unde arhiepiscopul urma să semneze.

Acesta nu mai putea da îndărăt. Când ești silit să-ți iei părtași la hoții, n-ai încotro, trebuie să-ți pui încrederea în ei...

— De altminteri, vedeți bine, monseniore, că nu țin de fel să trag vreun câștig de la înălțimea-voastră, dându-vă atâta bănet, spuse iar bancherul. Voi avea doar ponoasele și nicidecum foloasele. Dar vreau să vă fac un hatâr pentru că sunteți un om de vază, iar prietenia oamenilor de vază e mai de preț ca aurul.

Rostise cuvintele acestea pe un ton blajin, însă ochiul său stâng rămase tot închis.

"La urma urmei, omul are dreptate, gândi Jean de Marigny. Lumea îl crede șiret, dar șiretenia lui e să spună verde ce gândește..."

Și își puse semnătura pe adevărînță.

— Pentru că îmi veni în minte, monseniore, zise Tolomei, poate că știți cum a primit regele câinii englezești pe care i-am trimis ieri?

— A! Cum i-a primit? Așadar de la dumneata are ogarul acela mare de care nu se mai desparte și pe care l-a botezat Lombard?

— L-a botezat Lombard? Sunt bucuros s-o aflu. Regele e un om de duh, zise Tolomei. Închipuți-vă, monseniore, că ieri dimineată...

Era gata să istorisească întâmplarea, când se auzi o bătaie în ușă. Un slujitor se ivi, anunțând ca a venit contele d'Artois și cere să fie primit.

— Bine, îl voi primi îndată, zise Tolomei, făcând semn slujbașului să iasă.

Jean de Marigny se întunecase la față.

— Aș vrea mai degrabă... să nu-l întâlnesc, spuse el.

— Desigur, desigur, răspunse bancherul, cu blândețe. Monseniorul d'Artois e o gură spartă. S-ar duce să povestească peste tot că v-a văzut aici...

Scutură un clopoțel de pe masă. O draperie se desfăcu îndată, și un tânăr, purtând o haină până la genunchi, strânsă pe trup, pătrunse în cameră. Era flăcăul care, în ajun, fusese cât pe ce să-l trântescă pe regele Franței.

— Ne poate, îi spuse bancherul, însoțește pe luminăția-sa, fără să treci prin galerie, băgând de seamă să nu fie văzut de nimeni. Iar acestea să i le duci până în stradă, adăugă el punându-i în brațe cei doi saci cu aur. Bucuros să vă mai văd, monseniore!

Jupân Spinello Tolomei făcu o plecăciune adâncă spre a săruta ametistul din degetul înaltei fețe bisericești. Apoi, trase draperia.

După ce Jean de Marigny ieși de acolo, italianul se întoarse la masa lui, luă chitanța pe care arhiepiscopul o semnase și, cu mare grijă, o făcu sul.

— *Coglione!* murmură el. *Vanesio, ladro, ma pure coglione.* (Înfumurat, hoț, dar totuși fricos.)

Acum, ochiul său stâng se deschisese. Puse hârtia în sertar, apoi ieși la rândul său, spre a-l primi pe celălalt vizitator.

Străbătu marea galerie luminată de zece ferestre, unde se aflau tejghelele sale, căci Tolomei nu era numai bancher, ci aducea și mărfuri rare de tot felul, pe care le negustorea, de la mirodeniile și pieile din Cordova, până la postavurile din Flandra, covoarele din Cipru țesute în fir de aur, parfumurile din Arabia.

O droaie de vânzători se ocupau de mușterii care intrau și ieșeau neconținut; contabilii își făceau socotelile cu ajutorul unor tăblii anume întocmite, pe ale căror pătrățele îngrămădeau niște fise de aramă; și galeria toată zumzăia într-un freamăt înăbușit.

Călcând grăbit, burduhănosul italian saluta pe câte unul, îndrepta o cifră în treacăt, lua la rost vreun slujbaș sau porunca cu un "*niente*" rostit între dinți să fie refuzată vreo cerere de împrumut.

Robert d'Artois sta aplecat peste o tejghea cu arme aduse din Asia Mică și cumpănea în mână un pumnal greu, încrustat cu aur și nestemate.

Uriașul se întoarse dintr-o dată când bancherul îi puse mâna pe braț și își luă aerul acela bătărețesc și vesel pe care-l avea mai totdeauna.

— Așadar, îi spuse Tolomei, aveți nevoie de mine?

— Drăce! făcu matahala. Două lucruri vreau să-ți cer.

— Întâiul dintre ele mi-l închipui, niște bani, nu-i așa?

— Mai încet! mormăi d'Artois. Oare tot Parisul trebuie să știe că-ți datorez averi, cămătar care storci și mâtele din mine? Hai să stăm de vorbă în biroul tău...

Ieșiră din galerie. O dată ajunși acolo și ușa închisă, Tolomei zise:

— Monseniore, dacă ați venit pentru un nou împrumut, mi-e teamă că nu mai e cu putință.

— De ce?

— Dragă domnule Robert, vorbi rar Tolomei, când ați pornit procesul împotriva mătușii domniei-voastre Mahaut, pentru moștenirea comitatului d'Artois, cheltuielile eu le-am plătit. Procesul acesta l-ați pierdut.

— Dar l-am pierdut datorită unei ticăloase lucrături, o știi prea bine! izbucni d'Artois. L-am pierdut din pricina uneltirilor acestei cățele de Mahaut... Vedea-o-aș moartă pentru câte mi-a făcut! S-au înțeles pe spinarea mea! Târg de coțcari! I s-au dat moșiile mele din Artois, pentru ca în schimb fiică-sa să aducă zestre coroanei ținutul Franche-Comté. Dar dacă este o dreptate pe lume, ar trebui să fiu *pair* al regatului și cel mai bogat baron al Franței. Și voi fi, mă auzi tu, Tolomei, voi fi!

Pumnul său uriaș izbi în masă.

— V-o doresc din inimă, domnul meu, zise Tolomei pe același ton liniștit. Dar deocamdată procesul l-ați pierdut.

Lăsase deoparte izmenelile sale ceremonioase și-i vorbea lui d'Artois cu mult mai multă familiaritate decât arhiepiscopului.

— Am primit totuși comitatul Beaumont-le-Roger cu un venit de cinci mii de livre și castelul de la Conches unde locuiesc, răspunse uriașul.

— Așa e, recunosc Toâomei. Dar dintr-asta nu mi-ați putut întoarce datoria. Dimpotrivă.

— Nu reușesc să pun mâna pe veniturile mele. Vistieria îmi datorează câștigurile pe mai mulți ani...

— Asupra cărora v-am împrumutat o sumă frumoasă. V-au trebuit bani ca să reparați acoperișurile și grajdurile de la Conches...

— Le mistuise focul, spuse Robert d'Artois.

— Se poate. Și apoi v-au trebuit iarăși bani ca să-i țineți pe cei care vă sprijină în Artois.

— Și ce m-aș face fără dâșii? Mulțumită lor, unui Fiennes și altora, îmi voi atinge țelul într-o zi, cu spada în mână dacă va fi nevoie... Și apoi, ia spune-mi, jupâne bancher...

Și uriașul schimbă deodată tonul, ca și cum s-ar fi săturat să facă pe școlarul care se lasă dojenit. Îl apucă pe Tolomei de caftan, numai cu degetul gros și arătătorul, și începu să-l salte ușurel...

— ...la să-mi spui... mi-ai plătit procesul, grajdurile și toată șandramaua, recunosc, dar n-ai făcut oare câteva învârteli bunicile datorită mie? Cine oare ți-a dat de veste că templierii urmează a fi arestați și cine te-a sfătuit să împrumuți de la dâșii bani pe care n-a trebuit să-i mai înapoiezi niciodată? Cine oare te-a înștiințat că banii de aur vor fi călpuți, ceea ce ți-a îngăduit să-ți bagi tot aurul în mărfuri pe care le-ai vândut după aceea cu preț îndoit? Hai, ia spune, cine?

Căci Tolomei, urmând o tradiție pe care marii bancheri n-au uitat-o nici până azi, avea iscoadele sale în sfaturile cârmuirii, și iscoada sa cea mai de seamă era Robert d'Artois, ca unul ce se afla prietenul și comeseanul lui Charles de Valois, care îi povestea tot ce știa.

Tolomei se desprinse din strânsoarea degetelor lui d'Artois, își netezi boțitura caftanului, surâse și spuse, ținându-și mereu ochiul stâng închis:

— Recunosc, monseniore, recunosc. Mi-ați dat uneori câte o știre care mi-a prins bine, dar, vai!...

— Ce vai?

— Vai! Câștigurile ce le-am avut astfel nu ating nici pe departe banii pe care vi i-am dat eu.

— Adevărat?

— Adevărat, monseniore, întări Tolomei, cu mutra cea mai nevinovată.

Mințea, și știa bine că putea s-o facă fără teamă, căci Robert d'Artois, oricât de iscusit ar fi fost în lucrături viclene, rămânea un ageamiu în ce privește socotelile bănești.

— Ah! făcu acesta, înciudat.

Se scărpină în obraz, clătinând din cap de la dreapta la stânga.

— Oricum, templierii... Cred că ești destul de mulțumit în dimineața asta? întrebă el.

— Da și nu, monseniore, da și nu. De multă vreme ei nu mai vătămau negoțul nostru. De cine se va lua acum stăpânirea? De noiăștia, lombarzii, cum ni se zice. Meseria de zaraf nu e de loc ușoară. Și totuși, fără noi nimic nu s-ar putea face... Și fiindcă veni vorba, adăugă Tolomei, aflarăți cumva de la domnul de Valois dacă e plănuită o nouă schimbare a prețului livrei bătute la Paris, așa cum auzii?

— Nu, răspunse d'Artois, absorbit de un gând al său. Dar de data asta o am în mână pe Mahaut. O am pentru că le am în mâna mea pe fetele ei și pe nepoată-sa. Și am să le succesc gâtul... haț... uite așa!

Ura îi înăsprea trăsăturile, punându-i pe față o mască aproape frumoasă. Se apropiase iarăși de Tolomei. Zaraful își zicea: "Omul acesta, cu scrânteala lui, e în stare de orice... Oricum, sunt hotărât să-i mai împrumut cinci sute de livre... Ce-i drept, adulmecă vânatul." Apoi întrebă:

— Despre ce-i vorba?

Robert d'Artois coborî glasul. Ochii îi luceau.

— Curvulițele au ibovnici, zise el, și de azi-noapte știu cine sunt aceștia. Dar nici o vorbă, auzi! Nu vreau să se știe... nu încă...

Italianul rămase pe gânduri. I se mai vorbise de așa ceva, dar nu crezuse.

— Și la ce vă poate sluji asta? întrebă el.

— La ce? se răsti d'Artois. Dar unde ți-e mîntea, zarafule? Nu vezi rușinea? Viitoarea regină a Franței prinsă ca o târfă cu niște flăcăi... Dar dintr-asta o să iasă un tãmbãlãu grozav, apoi divorțul! Toate muierile din neamul Burgundiei sunt vârâte până-n gât în mocirla asta, Mahaut își pierde orice trecere la curte, moștenirile râvnite de coroană se spulberă, eu cer redeschiderea procesului și îl câștig!

Umbla în lungul și-n latul încăperii, și pașii săi făceau să se cutremure dușumeaua, mobilele, tot ce era acolo.

— Și cine va dezvălui rușinea, domnia-voastră? întrebă Tolomei. Vă veți duce să-i vorbiți regelui...

— Nu, jupâne, nu eu. Pe mine nu m-ar asculta. Altcineva are să-i vorbească... cineva mai în măsura s-o facă... dar care nu se află în Franța... Și-i tocmai al doilea lucru pe care venisem să ți-l cer. Aș avea nevoie de un om de nădejde și nu prea bătător la ochi, care să meargă în Anglia spre a duce o scrisoare.

— Cui?

— Reginei Isabelle.

— Ei... ia te uită!... murmură bancherul.

Urmă apoi o tăcere în care se auziră niște zgomote din stradă și strigătele vânzătorilor ambulanți laudându-și marfa.

— E drept că, pe cât se spune, regina Isabelle nu-și prea îndrăgește cumnatele sale din Franța, zise într-un târziu Tolomei, care n-avea nevoie să audă mai mult pentru a înțelege cum își urzise planul d'Artois. Îi sunteți bun prieten, cred, și ați fost în Anglia acum câteva zile?

— M-am întors de acolo vinerea trecută și m-am pus pe treabă fără a mai pierde o clipă.

— Dar de ce nu trimiteți la regina Isabelle un om al domniei-voastre, sau poate vreun olac al monseniorului de Valois?

— Pe slujitorii mei îi știe toată lumea, iar pe cei ai monseniorului de asemenea, în țara asta unde fiecare e cu ochii la celălalt, așa că n-ar trece mult și tot ce-am plănuț s-ar năru. M-am gândit ca un negustor, dar un negustor pe care să te poți bizui, ar fi mai potrivit. Dumneata ai mulți oameni care călătoresc pentru treburile dumitale... De altminteri, scrisoarea nu va cuprinde nimic de care să aibă a se teme cel ce o va duce...

Tolomei se uită drept în ochii uriașului, cumpăni o clipă lucrurile în gând și, în cele din urmă, scutură clopoțelul său de bronz de pe masă.

— Voi încerca să vă fiu încă o dată de folos, zise el.

Draperia se dădu deoparte și același tânăr care-l însoțise pe arhiepiscop se arătă din nou. Bancherul îl prezentă:

— Nepotu-meu, Guccio Baglioni, de puțină vreme sosit de la Sienna. Nu cred că ispravnicii și armășeii prietenului nostru Marigny să-l cunoască încă bine... deși ieri dimineață — Tolomei coborî glasul și-l privi pe flăcău cu o prefăcută asprime — a făcut una boacăna de tot față de regele Franței... Cum îl găsiți?

Robert d'Artois îl cercetă din ochi pe Guccio.

— Drăguț băiat, zise el; bine croit, subțirel, cu pulpe tari, ochi de trubadur și destulă viclenie în privire... drăguț băiat. Pe el l-ai trimite, jupân Tolomei?

— Sunt eu leit, zise bancherul... doar mai zvelt și mai tânăr. Am fost ca dânsul, închipuiți-vă, dar nimeni afară de mine n-ar crede asta văzându-mă acum.

— Dacă-l vede regele Eduard, riscăm să nu se mai întoarcă niciodată.

Și, zicând acestea, uriașul se porni pe un răs cu hohote, căruia unchiul și nepotul îi ținură isonul.

— Guccio, vorbi Tolomei, curmându și răsul, vei cunoaște Anglia. Mâine în zori vei pleca spre Londra la vărul nostru Albizzi, și acolo, cu ajutorul său, te vei duce la Wesmoustiers, să-i dai reginei, și numai ei, scrisoarea pe care înălțimea-sa o va scrie. Îți voi spune de îndată, pe îndelete, ce anume va trebui să faci.

— Mi-ar plăcea mai curând să dictez, zise d'Artois: mai ușor mănuiesc o țepușă decât afurisitele voastre pene de gâscă.

Tolomei gândi: "Și bănuitor, pe deasupra, voinicul! Nu vrea să lase urme."

— Cum doriți, monseniore.

Și se așeză să scrie cu mâna lui următoarea scrisoare:

"*Lucrurile pe care le ghicisem sunt pe de-a-ntregul adevărate și mai rușinoase încă decât am fi crezut. Îi cunosc pe cei cu pricina, și atât de bine i-am dibuit, că n-ar mai putea să scape dacă dăm zor. Dar numai măria-ta ai putere îndeajuns de mare spre a împlini ceea ce am chibzuit împreună și a pune capăt, venind aici, la atâta mârșăvie care terfelește grozav cinstea celor mai apropiate rude ale măriei-tale. N-am altă dorință decât aceea de a fi în toate cu trup și suflet sluga măriei-tale.*"

— Semnătura, monseniore? întrebă Guccio.

— Iat-o, răspuse d'Artois, întinzând tânărului un inel de fier. Vei înmâna asta reginei Isabelle... Are să știe despre ce-i vorba... Dar ești oare sigur că ai să poți ajunge la dânsa de cum vei sosi acolo? adăugă el parcă ros încă de-o îndoială.

— Vai, monseniore, zise Tolomei, dar nu suntem chiar niște necunoscuți pentru suveranii Angliei. Când regele Eduard a venit anul trecut cu regina Isabelle la marile serbări în care ați primit spada de cavaler o dată cu fiii regelui Filip, ei bine, grupul nostru de negustori lombarzi i-a împrumutat regelui Eduard douăzeci de mii de livre, bani strânși între noi mână de la mână și pe care nici până azi nu ni i-a înapoiat.

— Așadar nici el nu-și plătește datoriile? exclamă d'Artois. Fiindcă ai pomenit de asta, zarafule, cum rămâne cu... ceea ce te-am rugat la început?

— Ah, monseniore, văd că nu-i chip să mă împotrivesc vreodată do-rințelor domniei-voastre! zise Tolomei oftând.

Și se duse să aducă un săculeț de cinci sute de livre, pe care i-l dădu adăugând:

— Vă vom trece și asta la socoteală, ca și cheltuielile cu drumul la Londra al trimisului domniei-voastre.

— Ah! zarafule, zarafule, izbucni d'Artois, zâmbind cu toată gura și luminându-se la față. Văd că-mi ești prieten. Când voi pune iar mâna pe comitatul părintesc, am să te fac vistiernicul meu.

— Mă bizui mult pe asta, monseniore, spuse celălalt, făcând o plecăciune.

— Iar de nu, am să te iau cu mine în iad. Altminteri, prea o să-ți duc lipsa!

Și uriașul, prea lat pentru ușa camerei, ieși jucând în palma săculețul cu aur ca pe o minge.

— Iar i-ai dat bani, unchiule? spuse Guccio, clătinând din cap a dojană. Și doar tu ziceai că...

— *Guccio mio, Guccio mio*, răspuse blând zaraful (și avea acum amândoi ochii bine deschiși), amintește-ți întotdeauna de asta: tainele mărimilor acestei lumi sunt dobânda banilor ce le împrumutăm. Chiar în dimineța asta, monseniorul Jean de Marigny și monseniorul d'Artois mi-au dat niște polițe asupra lor, care prețuiesc mai mult decât aurul și pe care vom ști, când le va veni sorocul, să le prefacem în bani buni. Cât despre aurul împrumutat... vom mai scoate câte ceva din pagubă.

Rămase o clipă pe gânduri, apoi urmă:

— Întorcându-te din Anglia, vei face un ocol. Ai să te abați pe la Neauphle-le-Vieux.

— Bine, unchiule, răspuse Guccio, fără tragere de inimă.

— Împuternicitul nostru de acolo nu izbutește să pună mâna pe banii ce ni-l datorează castelanii de la Cressay. Tatăl a murit de curând. Moștenitorii nu vor să plătească. Se pare că nu mai au o lețcaie.

— Și ce-i de făcut, dacă nu mai au o lețcaie?

— Ei, asta-i acum! Au o casă, au o moșie, poate că or fi având rude. N-au decât să se împrumute de aiurea ca să ne plătească. De nu, te duci să-l vezi pe ispravnic, pui sechestru, scoți la mezat. E nemilos, e trist, o știi. Un bancher însă trebuie să se obișnuiască a fi neînduplecat. Nici o îndurare față de datornicii mărunți, altminteri nu vom mai putea fi de folos celor mari. Nu e numai banul nostru în joc. La ce te gândești, *figlio mio*?⁸

— La Anglia, unchiule, răspuse Guccio.

Întoarcerea prin Neauphle i se părea o corvoadă, pe care o primea însă cu voie bună; toată curiozitatea, toate visurile sale de băietan se și îndreptau spre Londra. Pentru întâia oară va călători pe mare... Hotărât lucru, viața de negustor lombard era o viață plăcută și-i pregătea surprize frumoase. Să călătorească, să bată drumurile, să ducă regilor scrisori tainice...

Bătrânul își privea nepotul cu o adâncă duiosie. Guccio era singura slăbiciune a inimii acesteia hârșită în viclășuguri.

— Vei face o călătorie frumoasă și te pizmuiesc, îi spuse el. Puțini oameni la vârsta ta au prilejul să vadă atâtea țări. Tu învață, scormonește, scotocește, deschide ochii la toate, fă-i pe alții să vorbească, iar tu vorbește cât de puțin. Ia seama la cine te cinstește cu băutură; nu da fetelor mai multe parale decât merită și nu uita niciodată să-ți scoți pălăria când vezi trecând vreun alai cu prapuri și icoane... Iar dacă întâlnești vreun rege în calea ta, poartă-te în așa fel încât să nu mă mai coste, de data aceasta, un cal sau un elefant.

— Să fie oare adevărat, unchiule, întrebă Guccio, surâzând, că regina Isabelle e așa de frumoasă cum se spune?

Capitolul II Drumul Londrei

Unora li-e mereu gândul la călătorii și isprăvi minunate ca să albească cu ce se viteji în ochii altora și chiar în ai lor. Apoi, când au intrat în horă și când o primejdie se arată, încep să cugete: "Unde mi-a fost mintea de m-am lăsat împins și ce nevoie aveam să mă vâd singur unde sunt?" Era tocmai ceea ce i se întâmplă tânărului Guccio Baglioni. N-avusese dorință mai fierbinte decât să cunoască marea. Acum însă, când plutea pe valurile ei, ar fi dat orice ca să fie oriunde aiurea.

Era în toiul mareelor echinoxului și puține corăbii ridicaseră ancora în ziua aceea. Făcând nițel pe grozavul de-a lungul cheiului de la Calais, cu sabia în șold și mantaua

⁸ Fiul meu (în lb. italiăna).

dată peste umăr, Guccio găsisse până la urmă un stăpân de corabie care binevoi să-l îmbarce. Plecaseră pe inserat și furtuna se pornise aproape în clipa când ieșeau din port. Închis într-un soi de cabină înghebată sub punte, lângă catargul cel mare — "e locul unde te zgâlțâie cel mai puțin", spusese corăbierul — și unde o scândură îi ținea loc de pat, Guccio petrecea cea mai afurisită noapte din viața lui.

Valurile izbeau corabia ca niște lovituri de berbece, și Guccio simțea lumea clătînându-se în jurul său. Se rostogolea de pe scândură pe podea și se zbătea într-o beznă de nepătruns. Ciocnindu-se ba de pereții de lemn, ba de ghemurile de frânghie întărite de apă sau de lăzile rău prinse care se rostogoleau cu zgomot, și încerca să se agațe de lucruri nevăzute care îi fugeau de sub degete. Carcasa corăbiei părea gata-gata să se facă țândări. Între două vâjâituri ale furtunii, Guccio auzea pânzele pocnind și talazurile spărgându-se pe punte. Se întreba dacă nu cumva întregul echipaj fusese măturat și dacă nu era singurul supraviețuitor la bordul unei corăbii părăsite pe care valurile o zvârleau spre cer ca s-o repeadă numaidecât îndărăt spre hăuri, în niște căderi care păreau fără de sfârșit.

"De bună seamă că am să mor, își zicea Guccio. Ticăloasă soartă, să pieri așa, la vârsta mea, înghițit de valuri. N-am să-l mai văd niciodată pe unchiu-meu, niciodată n-am să mai văd soarele. Să fi așteptat barem o zi sau două la Calais! Ce prostie am făcut! Dacă scap însă cu zile, mă jur pe Maica Precista, rămân la Londra, mă fac sacagiu, orice mă fac, dar cât oi trăi nu mai pun piciorul pe o corabie."

În cele din urmă, cuprinse cu amândouă brațele piciorul marelui catarg și, în genunchi, agățat, bătând, gata să-și verse mațele, ud learcă, rămase așa, în întuneric, așteptându-și sfârșitul și făgăduind de ceasul morții că va dăruia icoane bisericilor Santa Maria delle Nevi, Santa Maria della Scala, Santa Maria del Servi, Santa Maria del Carmine — adică tuturor bisericilor din Sienna pe care le cunoștea.

Cu ivirea zorilor furtuna se potoli dintr-o dată. Sleit de puteri, Guccio privi în jurul său: lăzile, pânzele, coviltirile, ancorele și parâmele zăceau unele peste altele într-o harababură de nedescris, iar în fundul corăbiei, sub pardoseala cu scândurile dezlipite, o pânză de apă clipea.

Chepengul care ducea spre punte se deschise și un glas aspru strigă:

— Hei! Signor! Ai putut să dormi?

— Să dorm? răspunse Guccio, înciudat. Aș fi putut tot așa de bine să mor.

Îi zvârliră o scară de frânghie și-l ajutară să se cațere pe punte. O adiere de vânt rece îl învălui, făcându-l să se înfioare sub veșmintele ude.

— Nu puteai oare să-mi spui de la început că vom avea furtună? îl întrebă Guccio pe stăpânul corăbiei.

— Ei, asta-i! E drept, domnul meu, că am avut o noapte păcătoasă. Dar păreai așa de zorit... Și-apoi, pentru de-alde noi furtuna e lucru obișnuit, răspunse acesta. Acum suntem aproape de coastă.

Era un moșneag zdravăn, cu niște ochi mici, negri, care îl priveau pe Guccio într-un fel cam batjocoritor.

Întinzând brațul spre o dungă alburie ce ieșea din ceață, bătrânul corăbier adăugă:

— Acolo e Douvres.

Guccio suspină, înfășurându-se mai bine în mantaua lui.

— Cât mai avem până s-ajungem?

Celalalt răspunse înălțând din umeri:

— Patru sau cinci ceasuri, nu mai mult, căci vântul suflă din răsărit.

Pe punte, trei marinari dormeau, rupți de oboseală. Un altul, agățat de cârmă, mușca dintr-o halcă de pastramă, cu ochii țintă la prora corăbiei și la coasta Angliei.

Guccio se așeza lângă bătrânul corăbier, adăpostindu-se după un mic perete de scânduri care-l ferea de bătaia vântului și, în ciuda luminii, a frigului și a hulei, adormi îndată.

Când se deșteaptă, portul Douvres îi înfățișa înaintea ochilor bazinul său dreptunghiular și zidurile necioplite ale șirurilor sale de case scunde cu acoperișuri de piatră. La ieșirea din port, în dreapta, se vedea locuința șerifului, păzită de oșteni înarmați. Pe cheiul înțesat de mărfuri adăpostite sub streșini, roia o mulțime gălăgioasă. Vântul aducea miasme de pește, de păcură, de lemn putrezit. Forfoteau pescari târând năvoadele și ducându-și pe umăr vâslele grele. Copiii împingeau pe caldarâm saci mai mari ca dânșii.

Cu pânzele lăsate, corabia intră în bazin, mânată de vâsleași.

Tinereții nu-i trebuie mult ca să-și recapete vloga și iluziile. Primejdiile depășite nu fac decât să-i dea și mai multă încredere în puterile ei și să-i dea brânci spre alte isprăvi. Lui Guccio i-a fost de ajuns acest somn de câteva ceasuri ca să uite spaimile nopții. Puțin mai lipsea să se umfle în pene ca unul ce ar fi biruit furtuna; vedea în întâmplarea aceasta un semn că nu-l părăsise steaua sa norocoasă și o dovadă că știuse să-și aleagă corăbieri iscușiți. Stând în picioare pe punte, falnic de parcă era un cuceritor, cu mâna strânsă pe o parâmbă, privea cu o aprinsă curiozitate cum venea spre dânșul împărăția Isabellei.

Scrisoarea lui Robert d'Artois cusută în căptușeala hainei și inelul de fier din degetul său i se păreau chezașia unui viitor strălucit. Avea să pătrundă în dedesubturile cârmuirii statelor, avea să cunoască regi și regine, să afle cuprinsul celor mai tainice tratate. Îmbătat de aceste visări, sărea peste ani: se și vedea un ambasador cu mare trecere, confident ascultat al mărimilor lumii acesteia, în fața căruia se plecau cei mai înalți demnitari. Va fi sfetnicul regilor... N-avea oare pilda compatrioților Biccio și Musciato Guardi, cei doi vestiți financiari toscani, căroră francezii le ziceau Biche și Mouche, și care fuseseră mai bine de zece ani vistiernicii, ambasadorii, intimii neînduplecatului Filip cel Frumos? El are să se arate mai ceva ca dânșii, iar într-o zi oamenii își vor istorisi viața ilustrului Guccio Baglioni, care, la începuturile sale, era cât pe ce să-l trântescă pe regele Franței la un colț de stradă...

Larma portului îi suna în urechi de pe acum ca uralele unei mulțimi ieșite să-l întâmpine. Bătrânul corăbier aruncă o scândură care unii corabia cu cheiul. Guccio plăti prețul călătoriei și părăsi marea coborând pe uscat, dar picioarele, deprinse cu legănarea valurilor, i se fleșcăiseră și mergea clătănându-se, gata-gata să se prăbușească pe pământul lunecos.

Deoarece nu aducea mărfuri, nu avu de ce să treacă pe la "mulgători", adică pe la vameși. Ceru primului băiețaș care sări să-i ducă bagajul să-l însoțească la lombardul de prin partea locului.

Zarafii și neguțătorii italieni de pe acea vreme își aveau propria lor organizație de poștă și căraușie. Uniți în mari "companii" care purtau numele întemeietorului lor, ei aveau contoare în toate orașele de seamă și în porturi; contoarele acestea erau ca sucursalele băncilor de astăzi, dacă li s-ar fi adăugat un birou poștal al lor și un serviciu de voiaj.

Împuternicitul contorului din Douvres ținea de "compania" Albizzi. Fu bucuros să-l primească pe nepotul patronului "companiei" Tolomei și făcu pentru dânsul tot ce-i stătea în putere. Guccio găsi în casa lui cele de trebuință ca să se spele, hainele îi fură uscate și călcate, îi schimbară dinarii săi franțuzești pe livre englezești și i se servi un prânz îmbelșugat, pe când rânđașii îi pregăteau un cal.

În timp ce mânca, Guccio povesti prin ce furtună trecuse, grozăvindu-se în ochii ascultătorilor.

Se afla acolo un bărbat sosit în ajun, pe nume Boccaccio, care călătorea pentru treburile "companiei" Bardi. Fusese de față cu patru zile înainte la arderea pe rug a lui Jacques de Molay, auzise cu urechile sale blestemul și se folosea, ca să descrie tragedia asta, de cuvinte șfichiuitoare, pline de un duh îndrăcit, spre încântarea comesenilor italieni. Era om de vreo 30 de ani — îi părea deci lui Guccio destul de bătrâior — avea un obraz vioi și ager, cu buze subțiri, și o privire care-și râdea parcă de toate. Deoarece se ducea și el la Londra, se învoiră să facă drumul împreună.

Plecară pe la amiază, luând cu dâșii un servitor.

Amintindu-și de povețele unchiului, Guccio îl îmbie la vorbă pe însoțitorul său care, de altminteri, nici nu aștepta altceva. Signor Boccaccio părea să fi văzut multe. Umblase peste tot, prin Sicilia, Veneția, Spania, Flandra, Germania, până hăt în Răsărit, și răzbișe cu pricepere, ieșind teafăr din destule încurcături; cunoștea obiceiurile tuturor acestor neamuri, știa să judece cu capul său cât prețuiește o religie față de alta, îi disprețuia îndeajuns pe călugări și ura inchiziția. De asemenea, femeile păreau să-i placă foarte, și lăsa a se înțelege că se avusese bine cu multe, cunoscând despre o grămadă dintre ele, vestite sau neștiute, tot felul de istorioare stranii. Nu punea mare preț pe virtutea femeilor și, vorbind de ele, găsea cuvinte piperate ca să le înfățișeze, ceea ce-l îngândura pe Guccio. Afară de asta, părea să aibă tot atâta îndrăzneală câtă șiretenie. Era un cuget liber acest signor Boccaccio și într-un tot mai presus ca muritorii de rând.

— Mi-ar fi plăcut, îi spuse lui Guccio, să aștern pe hârtie toată recolta asta de povești și de idei pe care am adunat-o de-a lungul călătoriilor mele.

— De ce n-o faci, signor? întrebă Guccio.

Celălalt oftă, mărturisind parcă vreun vis neîmplinit.

— *Troppo tardi*⁹, zise el, nu devii scriitor la vârsta mea. Când te-ai apucat de meseria de-a câștiga bănet, după ce ai trecut de 30 de ani, nu mai poți face alta. Și apoi, dacă aș scrie tot ce știu, aș risca să fiu ars pe rug.

Drumul acesta cot la cot cu un tovarăș care știa atâtea, prin mijlocul unei frumoase câmpii înverzite, îl încântă pe Guccio. Trăgea bucuros aerul prevestitor al primăverii; potcoavele cailor păreau să le însoțească mersul cu un cântec voios, iar Guccio se ținea așa de mândru, de parcă ar fi luat parte și el la toate isprăvile vecinului său.

⁹ Prea târziu (în lb. italiană).

Pe înserat, se opriră la un han. Popasurile călătoriei sunt prielnice mărturisirilor. Stând în fața vetrei și dând pe gât ulcele de bere tare dreasă cu ienupăr, cu ardei iute și cuișoare, în vreme ce li se pregătea o cină și un pat, signor Boccaccio îi povesti lui Guccio că avea o ibovnică franțuzoaică și că ea îi născuse mai an un copil, un băiat botezat Giovanni.

— Se spune că țănciiăștia născuți în afara căsniciei sunt mai ageri și mai voinici decât ceilalți, observă pe un ton plin de ifos Guccio, care avea întotdeauna câteva cuvinte de-a gata ca să întrețină conversația.

— Fără îndoială că Dumnezeu i-a dăruit cu minte și cu vlagă pentru a-i despăgubi de moștenirea și respectul de care i-a lipsit, răspunse signor Boccaccio. Sau poate că i-a înzestrat astfel numai fiindcă vor trebui să se bată în viață ceva mai crâncen decât ceilalți, știind că nu pot ajunge nimic decât prin ei înșiși.

— Oricum ar fi, al dumatăle va avea un tată de la care va putea să învețe multe.

— Dacă nu cumva are să-i poarte pică lui tată-său că l-a adus pe lume în împrejurări atât de vitrege, zise voiajorul comercial, dând ușor din umeri.

Dormiră în aceeași încăpere, amândoi pe același crivat. Pe la ceasurile cinci dimineața porniră iar la drum. Ici-colo, petice de negură mai acopereau pământul. Signor Boccaccio tăcea; nu era el om deprins a se scula cu noaptea în cap.

Vremea se arăta răcoroasă și, curând, cerul se luminează de-a binelea. Guccio descoperi în jurul său o câmpie a cărei frumusețe îl fermeca. Arborii erau încă desfrunziți, dar în aer se simțea mireasma sevei colcăind în plante, iar o iarbă proaspătă și fragedă își și așternuse covorul ei verde pe pământ. Iedera se cățăra pe zidurile caselor scunde și ale conacelor cu turnulețe de un fel toate. Nenumărate garduri de măracini tăiau câmpurile și dealurile. Peisajul vălurit și tivit cu păduri, sclipirea albastră-verzuie a Tamisei, întrezărită din vârful unui dâmb, o ceată de vânători ce le ieși înainte cu haita lor la marginea unui sat, toate îl încântau pe Guccio. "Frumoasă țară are regina Isabelle", își repeta el.

Cu fiecare leghe străbătută, regina aceasta, în fața căreia va sta curând, lua tot mai mult loc în gândurile lui. Împlinindu-și misiunea, de ce n-ar încerca să-i și placă? Poate că datorită bunăvoinței ce i-o va arăta Isabelle, va răzbi Guccio la culmile acelea pentru care se simțea sortit. Istoria atâtor capete încoronate și atâtor împărății aducea pilde cu duimul de întâmplări încă și mai uimitoare. "Deși regină, ea nu e mai puțin femeie, își zicea Guccio; are 22 de ani și soțul ei n-o iubește. Curtenii englezi nu se pot încumeta să-i facă curte, de teamă să nu-l supere pe rege. Iată însă că sosesc eu, sol tainic; pentru a ajunge la ea am înfruntat furtuna... Îmi pun un genunchi jos, o salut până la pământ, îi sărut poala rochiei..."

În mintea lui șlefuiă de pe acum cuvintele cu care își va pune inima, deșteptăciunea și brațul în slujba tinerei regine blonde... "Doamnă, nu-s de neam mare, dar sunt cetățean liber al republicii Sienna și nu-s mai prejos de oricare nobil. Am 18 ani și nu-mi știu altă dorință mai fierbinte decât să privesc la frumusețea măriei-voastre și să vă închin sufletul și sângele meu..."

— Încă puțin și iată-ne sosiți, zise signor Boccaccio.

Fără ca Guccio să fi băgat de seamă, ajunseseră în mahalalele mărginașe ale Londrei. Casele se făceau tot mai dese, înșirându-se de-a lungul drumului. Mireasma plăcută a crângurilor pierise, în aer se simțea turba arsă.

Guccio căsca ochi mirați în jurul său. Unchiul Tolomei îi vorbise de un oraș minunat și el nu vedea decât un nesfârșit șir de sate alcătuite din cocioabe, cu pereții înnegriți și ulicioare murdare, pe care treceau femei sfrijite cărând poveri grele în spinare, copii zdrențăroși și oșteni cu înfățișare jalnică.

Deodată, într-o mare îmbulzeală de oameni, de cai și căruțe, călătorii noștri se pomeniră înaintea podului Londrei. Două turnuri pătrate vegheau la un capăt, iar între ele se întindeau seara lanțuri și se închideau porți uriașe. Cel dintâi lucru pe care-l văzu Guccio fu un cap de om, plin de sânge, înfipt într-una din sulilele înălțate deasupra acestei porți. Corbii se roteau în jurul chipului omenesc cu ochii scoși.

— Dreptatea regelui englezilor s-a făcut azi-dimineață, zise signor Boccaccio. Astfel sfârșesc aici nelegiuții sau cei pe care stăpânirea îi scoate vinovați ca să scape de dânșii.

— Ciudată firmă pentru a-i întâmpina pe străini, vorbi Guccio.

— E un mijloc de a-i înștiința că n-au sosit într-un oraș de vorbe dulci și gingășie.

Pe atunci, acesta era singurul pod aruncat peste Tamisa, alcătuint o adevărată stradă construită deasupra apei și ale cărei case de lemn, îngrămădite unele într-altele, adăposteau dugheni de tot soiul.

Douăzeci de arcade înalte de șazeci de picioare sprijineau acest pod uimitor. Trebuiseră aproape o sută de ani pentru a-l clădi, și londonezii se mândreau grozav cu el.

O apă tulbure spumega pimplăjurul arcadelor, pe la ferestre se vedeau rufe puse la uscat, femei veneau să deșerte găleți în fluviu.

Pe lângă podul Londrei, Ponte Vecchio de la Florența nu părea decât o jucărie în amintirea lui Guccio, iar fluviul Arno nu era decât o gărlă pe lângă Tamisa. Își spuse gândul tovarășului său de drum.

— Cu toate acestea, ei de la noi le învață pe toate, răspunse signor Boccaccio.

Le trebui mai bine de un sfert de ceas până să străbată de cealaltă parte a fluviului, așa de deasă era mulțimea și așa de îndărătnici milogii care se țineau scai de dânșii, apucându-i de cizme.

Ajungând pe celălalt mal, Guccio zări în dreapta turnul, a cărui uriașă clădăraie se înălța înfricoșătoare pe cerul posomorit; apoi, urmându-l pe signor Boccaccio, pătrunse în inima orașului vechi. Hărmălaia și forfota de pe străzi, larma glasurilor străine sub un cer plumburiu, mirosul greu de turbă care plutea în tot orașul, țipetele ce se auzeau din cârciumi, îndrăzneala pațachinelor care agățau mușterii cu vorbe nerușinate, bădărănia gălăgioasă a soldaților, toate i se păreau lui Guccio stranii și în același timp apăsătoare. Parisul i se înfățișa deodată în amintire ca un oraș luminos, pe când Londra părea să intre în noapte ziua-n amiaza mare.

Cei doi călători mai făcură trei sute de pași, apoi cotiră la stânga în Lombard Street, unde toate băncile italiene își aveau așezările, după cum arătau firmele cu slova turnată în fier și zugrăvită. Erau niște clădiri nu tocmai arătoase, cu unu sau cel mult două caturi, dar îngrijite strașnic, cu uși lustruite și gratii la ferestre. Signor Boccaccio îl lăsă pe

Guccio în fața băncii Albizzi. Cei doi tovarăși de drum își luară rămas bun unul de la celălalt, cu multă căldură, arătându-se amândoi bucuroși de prietenia ce se înfiripase între ei și făgăduindu-și să se revadă cât de repede la Paris. Acestea sunt vorbe pe care omul le spune deseori în călătorie și apoi uită de ele....

Capitolul III La Westminster

Jupân Albizzi era un bărbat înalt, uscățiv, cu obraz prelung și oacheș, sprâncene stufoase și un păr care-i scăpa de sub tichie în smocuri negre. Îl primi pe Guccio cu o politețe liniștită și o bunăvoință de mare senior. Vorbea de "casa" lui, cu un gest nepăsător al mâinii, ca și când nici nu s-ar fi sinchisit de bogăția pe care această locuință o vădea totuși îndeajuns. Stând în picioare lângă masa lui de lucru, cu trupul slab înfășurat într-un caftan de catifea de un albastru-închis, împodobit cu nasturi de argint, Albizzi arăta ca un prinț toscan.

Pe când schimbau între dânșii binețe, după obicei, Guccio își plimba privirea de la jilțurile înalte de stejar la pereții îmbrăcați în mătase de Damasc, de la taburetele de lemn scump încrustate cu sedef la covoarele bogate care acopereau pardoseala în întregime, de la căminul monumental la sfeșnicele de argint masiv. Și flăcăul nu se putu opri să facă repede în mintea lui o socoteală: "covoarele astea... pe puțin șaiszeci de livre fiecare... sfeșnicele de două ori pe atât... Casa toată, dacă și celelalte odăi sunt la fel cu asta, face de trei ori mai mult decât aceea a unchiului meu". Căci, deși se visa ambasador secret și cavaler îndrăgostit de o regină, Guccio continua totuși să fie negustor, fiu, nepot și strănepot de negustor.

— Ar fi trebuit, vere, să te îmbarci pe una din corăbiile mele... căci noi suntem și armatori... și să pornești prin Boulogne, zise Jupân Albizzi, și astfel ai fi făcut o călătorie mai plăcută.

Porunci să se servească hypocras, un vin dres cu mirodenii, care era băut cu migdale zaharisite. Guccio îi spuse atunci ce anume îl aducea la Londra.

— Vrei să ai o audiență la regină? întrebă Albizzi, jucându-se cu rubinul mare ce-i strălucea la mâna dreaptă. Unchiul tău, Tolomei, pe care-l prețuiesc mult, s-a gândit bine trimitându-te la mine. N-are rost să-ți mai ascund că mi-e ușor să obțin lucrul acesta, altora cu neputință. Unul din cei mai de seamă mușterii ai mei, care mi-e și îndatorat, se numește Hugh le Despenser.

— Drăguțul regelui Eduard? întrebă Guccio.

— Nu. Hugh-tatăl. Puterea lui e mai ascunsă, dar e mare. Se slujește în chip iscusit de trecerea fiului sau și, dacă lucrurile merg înainte cum au pornit, e pe cale să ajungă la cârma țării. Așadar, nu e tocmai de partea reginei...

— Păi atunci, vorbi Guccio, este el oare omul care mă poate ajuta?

Albizzi surâse:

— Dragă vere, îmi pari încă foarte tânăr. Aici, ca oriunde aiurea, se găsesc oameni care, nefiind în cărdășie nici cu un clan, nici cu altul, trag foloase de pe urma amândurora, cântând ba în struna unuia, ba a celui alt. Pentru asta e de ajuns să-ți drămuiești zâmbetul și vorba și să știi să-i ai la mână pe cei mari prin slăbiciunile lor, într-un cuvânt, să-i cunoști mai bine decât se cunosc ei înșiși. În ce mă privește știu ceea ce pot face.

Își chemă secretarul, așternu în grabă pe o hârtie câteva rânduri și pecetlui scrisoarea.

— Vei fi la Westminster chiar astăzi după prânz, dragă vere, spuse el îndată ce secretarul părăsi încăperea, și regina are să te primească. Vei trece în ochii tuturor drept un negustor de pietre scumpe și argintărie, venit anume din Italia și recomandat de mine. Ca toate femeile, Isabellei îi plac lucrurile frumoase. În timp ce ai să-i înfățișezi giuvaericelele, vei putea să-ți împlinești misiunea cu care ai fost trimis.

Se apropie de o ladă, o deschise și scoase de acolo o cutie de catifea roșie împodobită cu ferecături aurite.

— Iată scrisorile tale de introducere, adăugă el.

Guccio ridică repede capacul: inele cu pietre sclipitoare, salbe grele de perle, o oglindă cercuită cu smaralde și diamante amestecate zăceau pe fundul cutiei.

— Și dacă reginei i-ar veni poftă să cumpere vreuna din giuvaericelele acestea, ce mă fac?

Albizzi surâse:

— Regina n-o să cumpere nimic de-a dreptul de la dumneata, căci nu are bani pe mâna ei și i se ține socoteală de tot ce cheltuiește. Dacă va dori vreun lucru, are să-mi dea de știre. Am pus de i s-au făcut, luna trecută, trei tășcuțe de aur ce nici până azi nu mi-au fost plătite.

După un prânz vrednic de cele mai alese ospete ale celor mari, deși Albizzi se scuza că e o masă obișnuită, Guccio încălecă iar spre a se duce la Westminster. Îl însoțea un slujitor al băncii, îmbrăcat în cazacă neagră, un fel de huidumă cât un bivol, anume ca să-i fie de pază, și care ducea lădița legată cu lanț la brâu.

Lui Guccio îi bătea inima de mândrie și mergea ținându-și bărbia în sus, umflându-se în pene și privind orașul de parcă a doua zi urma să-i fie moșie.

Palatul, măreț prin proporțiile sale uriașe, dar prea încărcat de toate ornamentațiile gotice, îi păru cam de prost-gust față de ce se construia în anii aceia prin Toscana și mai ales la Sienna. "Ăștia, gândi el, după ce că și așa le lipsește soarele, fac pare-se tot ce pot ca să împiedice sărăcăcioasele raze pe care le au să ajungă la ei."

Sosi acolo, la porțile prin care intră oaspeții de seamă, și descălecă sub o boltă unde oștenii gărzii se încălzeau în jurul unui foc zdravăn de bușteni. Un scutier se apropie.

— Signor Baglioni? întrebă el în franțuzeste. Sunteți așteptat. Vă voi însoți.

Având mereu alături pe servitorul băncii, care ducea lădița cu giuvaericele, Guccio îl urmă pe scutier. După ce străbătură o curte împrejmuită de arcade, apoi alta la fel, porniră în sus pe o scară largă de piatră și pătrunsură în încăperile palatului. Bolțile erau foarte înalte și eoul repeta straniu cel mai mic zgomot; lumina se prelingea zgârcită. Pe măsură ce înainta de-a lungul unui șir de săli înghețate și de galerii mohorâte, Guccio se simțea zadarnic să-și păstreze încrederea și se simțea parcă făcându-se tot mai mic. Într-

asemenea loc nu era mare lucru să mori fără a lăsa vreo urmă. În sfârșit, la capătul unui coridor lung de douăzeci de stânjeni, Guccio văzu o ceată de bărbați ale căror costume bogate și mantii garnisite cu blană se deosebeau lesne; la șoldul stâng al fiecăruia licărea mânerul unei săbii. Era garda reginei.

Scutierul îi spuse lui Guccio să aștepte și-l lăsă acolo, printre curtenii care-l cercetau cu un aer destul de răutăcios, vorbind despre dânsul în englezește, fără ca el să înțeleagă.

Se simți deodată năpădit de o spaimă nedeslușită. Dacă se va ivi acum ceva neprevăzut? Dacă acești curteni, pe care îi știa împărțiți în clii potrivnice și sfâșiate de uneltiri tainice, vor intra la bănuială? Dacă, mai înainte de a apuca s-o vadă pe regină, vor pune mâna pe el, îl vor scotoci și vor da de scrisoarea lui Robert d'Artois? Toate temerile care pot naște într-o minte înfricoșată îl încolțiră, mărite de grija de a nu-și arata cumva tulburarea care să-l dea în vileag.

Când, întorcându-se să-l ia, scutierul îi atinse brațul, Guccio tresări. Luă lădița din mâinile servitorului lui Albizzi, dar, în graba sa, uită că era legată cu un lanț de cingătoarea acestui om care, deodată, se pomeni smucit din loc. Lanțul se încâlci, lacătul nu se lăsă descuiat. Se auziră râsete, și Guccio simți că se face de batjocură. În așa hal, încât intră la regină umilit, fâstâcit și rușinat, pomenindu-se în fața ei mai înainte chiar s-o fi văzut.

Isabelle ședea, foarte dreaptă, într-un jilț care i se păru lui Guccio un tron, în aceeași sală unde cu câțeva vreme înainte îl primise pe Robert d'Artois. O femeie tânără, cu obrazul îngust, se ținea țeapănă pe un taburel, lângă dânsa. Guccio puse un genunchi jos și căută în minte o vorbă plăcută care nu-i veni de fel. Își închipuise — prin ce neroadă amăgire? — că regina va fi singură. Prezența unei a treia ființe izbuti să-i pună pe goană toate frumoasele sale speranțe cu care venise.

Regina fu aceea care vorbi.

— Lady Despenser, zise ea, să vedem giuvaerurile pe care ni le aduce acest tânăr italian. Mi s-a trimis vorbă că ar fi adevărate minuni.

Numele de Despenser sfârși prin a-l tulbura cu totul pe Guccio și a-i stârni neliniștea. Care putea fi rolul unei Despenser, pe lângă regină?

Ridicându-se la un semn al Isabellei, deschise lădița și o înfățișă ochilor acesteia. Lady Despenser abia își aruncă o privire și rosti scurt, cu voce tăioasă:

— Giuvaerurile astea sunt într-adevăr tare frumoase, dar n-avem nevoie de ele. Nu le putem cumpăra, doamnă.

Regina avu un gest de necaz și, stăpânindu-și mânia, răspunse:

— Știu, doamnă, că dumneata, soțul dumitale și toate rubedeniile voastre purtați atâta grijă de banii țării, încât s-ar putea crede că sunt ai voștri. Aici, însă, îmi veți îngădui să fac ce poftesc cu banii mei... De altminteri sunt încântată, doamnă, că atunci când vine la palat vreun străin sau neguțător, doamnele mele franceze sunt îndepărtate ca din întâmplare, pentru ca soacra dumitale sau chiar dumneata să-mi țineți o tovarășie care se aseamănă mai degrabă cu o pază. Îmi închipui că, dacă soțul meu și al dumitale vedeau giuvaerurile acestea, le-ar fi dat ușor de rost ca să se împodobească unul pe altul, așa cum femeile nu îndrăznesc s-o facă.

Oricâtă silință își dădea pentru a se stăpâni, din gura Isabellei răbufnea ura împotriva acestei familii ticăloase, care făcea de râsul lumii coroana și în același timp jefuia vistieria țării. Căci nu numai că Despenserii, tatăl și mama, trăgeau foloase în chip josnic din dragostea regelui pentru fiul lor, dar însăși soața acestuia închidea ochii, foarte binevoitoare, la mârșăvia știută de toți, ba dădea și o mână de ajutor. Lady Despenser, cea tânără, pe numele ei de acasă Eleanor de Clare, era de altminteri chiar cumnata răposatului cavaler de Gabaston, cu alte cuvinte, regele Eduard al II-lea își măritase rubedenia cea mai apropiată a fostului său iubit, cel cărui i s-a tăiat capul, cu prietenul său de astăzi.

Simțindu-se jignită de această bruftuală, Eleanor Despenser se ridică și se duse să-și facă de lucru într-un ungher al uriașei încăperi, fără însă a înceta s-o urmărească din ochi pe regină și pe tânărul italian.

Regăsindu-și un pic din curajul ce-i stătea de altfel în fire și care îl părăsise așa de straniu astăzi, Guccio îndrăzni în sfârșit s-o privească pe Isabelle în față. Acum ori niciodată sosise clipa s-o facă să priceapă că el, Guccio, era de partea ei, că o compătimea și că nu dorea decât s-o slujească. Întâlni însă la dânsa o asemenea răceală, o asemenea nepăsare față de persoana sa, că-și simți inima sloi.

Era frumoasă, firește, dar de o frumusețe care făcea să tacă în Guccio orice dorință de dragoste, de duioșie sau măcar de tainică înțelegere. Îi amintea mai degrabă o statuie din vreo biserică decât o femeie. Minunații săi ochi albaștri aveau aceeași privire înghețată ca și ochii lui Filip cel Frumos. Cum să te apuci să-i spui unei astfel de femei: "Doamnă, suntem cam de aceeași vârstă, suntem tineri amândoi și vreau să te iubesc!"? Părea că sângele strămoșilor, îndeletnicirea de regină, credința că Dumnezeu îi pusese coroana pe cap, toate acestea făcuseră din ea o ființă ruptă de restul seminției omenești, o ființă pentru care timpul avea altă măsură și trupul se supunea altor porunci.

Atâta fu în stare Guccio, să-și scoată din deget inelul de fier al lui Robert d'Artois și, stând așa ca să nu-l vadă lady Despenser, să-i zică reginei:

— Doamnă, îmi veți face oare cinstea de a cerceta acest inel, oprindu-vă privirea la lucrătura lui?

Regina încuviință din cap, se uită la inel, fără ca vreun mușchi al feței să-i tresară.

— Îmi place să văd asta, răspunse ea. Ai, îmi închipui, și alte lucruri ieșite din aceeași mână?

Guccio se prefăcu a scotoci în lădiță, jucă în palme perlele, apoi, scoțând din haină scrisoarea, spuse:

— Prețurile sunt scrise aici.

— Să mergem la lumină ca să văd mai bine perlele acestea, vorbi Isabelle.

Se ridică și, însoțită de Guccio, se apropie de fereastră, unde putu să citească în voie scrisoarea.

— Te întorci în Franța? întrebă în șoaptă.

— De îndată ce mi-o veți porunci, doamnă, răspunse pe același ton Guccio.

— Să-i spui atunci monseniorului d'Artois că nu peste multă vreme voi fi în Franța și totul se va face așa cum ne-am înțeles.

Se mai însufleteșise puțin la față, dar toată atenția îi era absorbită de scrisoarea primită, și nicidecum de cel care i-o adusese. O grijă într-adevăr regească, de a-i plăti cum se cuvine pe cei ce o slujeau, o făcu totuși să adauge:

— Am să-i spun monseniorului d'Artois să te răsplătească pentru osteneala dumitale mai bine decât aş putea s-o fac eu acum.

— Cinstea de a vă vedea și de a vă urma poruncile îmi este, doamnă, cea mai frumoasă răsplată.

Isabelle mulțumi din cap, cum ar fi răspuns la complimentul obișnuit al unui servitor, și Guccio înțelese că între strănepoata sfântului Ludovic și nepotul unui zaraf toscan era o distanță de netrecut.

Cu glas tare, pentru ca lady Despenser să audă, Isabelle rosti:

— Te voi înștiința prin Albizzi ce-am hotărât în privința perlelor. Cu bine, domnule.

Și, cu un gest al mâinii, îi făcu semn să plece.

Guccio puse iar genunchiul jos, apoi se retrase, ușurat că își îndeplinisese misiunea, dar foarte dezamăgit în visurile sale.

Capitolul IV Polița

Cu toată bunăvoința lui Albizzi, care îl poftise să mai rămână câteva zile, Guccio părăsi Londra a doua zi dis-de-dimineată, foarte necăjit pe el însuși. Nu-și ierta că el, cetățean liber al republicii Sienna, și socotindu-se ca atare de-o seamă cu oricare nobil de pe lume, se lăsase tulburat în așa hal de prezența unei regine. Căci orice ar face, degeaba, nu va putea niciodată să-și ascundă că glasul îi pierise, inima îi bătuse prea tare, iar picioarele i se muiaseră când se pomenise în fața reginei Angliei, care n-avusese pentru dansul nici măcar un surâs. "E o femeie ca oricare alta, la urma urmelor! Ce m-a făcut deci să tremur așa de tare?" își repeta el cu năduf. Dar acestea și le spunea când se depărtase de-a binelea de Westminster.

Neîntâlnind vreun tovarăș de drum, ca la dus, mergea singurel, rumegându-și ciuda împotriva altora și a lui însuși. Supărarea asta nu-l părăsi nici o clipă cât ținu călătoria de întoarcere, ba se făcu și mai amarnică pe măsură ce străbătea leghe după leghe.

Pentru că nu se bucurase la curtea Angliei de primirea la care nădărduse, pentru că nu i se arătase, de dragul ochilor lui, cinstea cuvenită unui prinț, Guccio își făcuse părerea, când puse iar piciorul în Franța, că englezii erau niște barbari. Cât despre regina Isabelle, dacă era nefericită, dacă soțul ei își bătea joc de dansa, n-avea decât ceea ce merita. "Cum? Treci marea, îți primejduiești viața și nu ți se mulțumește pentru asta mai mult decât unui servitor! Aștia de sus or fi făcând ei pe grozavii, așa cum au învățat, dar nu se pricep să vorbească inimilor și-i scârbesc până și pe oamenii cei mai devotați. N-au de ce să se mai mire că nimeni nu-i iubește și toți îi trădează."

Bătând aceleași drumuri pe unde săptămâna trecută se și văzuse ambasador și amant regal, Guccio începea să priceapă că norocul nu se arata tinerilor ca în basmele cu zâne. Se va răzbuna însă. Pe cine și pe ce anume, asta n-o știa încă, dar simțea că trebuie să se răzbune.

Și mai întâi, deoarece soarta și disprețul regilor voiau ca el să nu fie decât un bancher lombard, ei bine, va ști să se arate un bancher cum rareori s-a văzut. Unchiul său, Tolomei, îl însărcinase să treacă pe la sucursala din Neauphle-le-Vieux pentru a încasa o poliță? Ei bine, datornicii nici nu bănuiau ce trăsnet stă să se abată pe capul lor!

Apucând pe la Pontoise, ca să taie apoi drumul prin Ile-de-France, Guccio, care simțea întotdeauna nevoia de-a se închipui în pielea vreunui personaj, se pregătea acum să facă pe cămătarul nemilos. Cămătarul acela din Venetia, care, după legendă, cerea o livră de carne din trupul datornicului pentru o livră de aur, avea să pară pe lângă dânsul o inimă duioasă.

Tot frământându-se așa, sosi la Neauphle în dimineața zilei de Saint-Hugues. Sucursala lui Tolomei ocupa o clădire prin preajma bisericii, în piața târgului, pe coasta unui deal.

Guccio vâri groaza în slujbașii băncii, ceru să i se arate toate catastifele, îi scărmană pe toți de le merse fulgii. La ce era bun șeful sucursalei? Trebuia oare ca el, Guccio Baglioni, însuși nepotul directorului companiei, să se pună pe drumuri ori de câte ori va fi de încasat o poliță de trei sute de livre? Mai întâi, cine erau castelanii ăștia de la Cressay, care datorau trei sute de livre? Îl lămuriră. Tatăl murise, asta, ce-i drept, o știa Guccio. Și apoi? Erau doi fii, de 20 și 22 de ani. Cu ce se îndeletniceau? Vânau... Niște pierde-vară, e limpede. Mai era și o fată, 16 ani... Slută, fără îndoială, hotărî Guccio... Și mama, care ducea greul casei după moartea seniorului de Cressay. Oameni de neam bun, dar ajunși în sapă de lemn. Câte parale făceau castelul și pământul lor? Ca la vreo mie cinci sute de livre. Aveau o moară și vreo sută de iobagi pe moșie.

— Și când au toate acestea, nu-i puteți sili să vă plătească datoria? izbucni Guccio. O să vedeți voi, acuma, dacă asta o să mai dureze! Cu mine nu merge! Unde șade ispravnicul? ...La Montfort-l'Amaury? Bine. Cum îi zice? ...Portefruit? Foarte bine. Dacă până diseară n-au plătit, mă duc să-l iau pe ispravnic și le pun sechestru. Asta e!

Încălecă iar și porni spre Cressay, de parcă s-ar fi dus să cucerească o cetate de unul singur. "Banii mei, ori sechestrul... banii mei, ori sechestrul, își repeta într-una. N-au decât să se plângă lui Dumnezeu sau sfinților săi."

Numai că cineva avusese același gând înaintea lui, și acesta era tocmai ispravnicul Portefruit.

Cressay, la o jumătate de leghe de Neauphle, e un cătun așezat în coasta unei vâlcele, la malul Mauldrei, gârlă ce putea fi trecută dintr-o săritură de cal.

Castelul pe care îl zări Guccio nu era, la drept vorbind, decât un conac mare, destul de prăpădit, cu niște turnulețe scunde și noroaie de jur împrejur, fără șanț împrejmuitoare, deoarece gârla îi ținea de apărare. Sărăcia și paragina se vedeau peste tot. Acoperișurile se prăbușeau în mai multe locuri. Cotetul de porumbei părea cam gol, pereții acoperiți cu mușchi erau crăpați, iar în pădurile vecine câte o rariște adâncă lăsa să se vadă sute de trunchiuri tăiate de la rădăcină.

Când Guccio pătrunse în curte, era mare tărașoi acolo. Trei vătășei de-ai regelui, învârtind în mână ghioagele cu floarea de crin, înfricoșau pe niște șerbi zdrențăroși, silindu-i să strângă toate vitele, să lege boii doi câte doi și să aducă de la moară saci de grâne pe care îi aruncau într-o căruța a stăpânirii. Strigătele vătășeilor, goana țăranilor înspăimântați, behăitul celor vreo douăzeci de oi, cârâitul orățăniilor făceau laolaltă o hărmălaie nemaipomenită.

Nimeni nu se sinchisi de Guccio; nimeni nu veni să-i ia calul, pe care-l priponi singur, prinzându-i frâul într-un inel de fier. Un țăran bătrân, trecând pe lângă dânsul, zise doar atât:

— A dat mare urgie pe casa asta. Să fi fost aici stăpânul, murea a doua oară. Nu-i dreptate!

Ușa conacului era deschisă și venea dintr-acolo larma unei ciorovăieli aprige.

"N-am picat, pare-se, la vreme potrivită", gândi Guccio, a cărui supărare nu înceta să crească.

Urcă treptele pragului și, luându-se după glasurile acelea, pătrunse într-o încăpere lungă și întunecoasă, cu pereți de piatră și tavanul din grinzi.

O fată tânără, pe care nici nu-și dădu osteneala s-o privească, îi ieși în întâmpinare.

— Vin pentru niște treburi și aș vrea să stau de vorbă cu cineva de-al casei, zise el.

— Sunt Marie de Cressay. Frații mei sunt colo, și mama de asemeni, răspuse tânărul fată, cu glas șovăitor, arătând spre fundul odăii. Sunt tare prinși deocamdată...

— N-are a face, am să aștept, zise Guccio.

Și, ca să-și arate hotărârea, se duse de se proțăpi în fața căminului, întinzându-și cizmele spre focul din vatră, deși nu-i era frig de fel.

La celălalt capăt al încăperii, răcneau toți. Stând între cei doi fii ai săi, unul bărbos, altul spân, dar amândoi înalți și roșcovani, doamna de Cressay se silea să țină piept unui al patrulea personaj, pe care-l ghici numaidecât Guccio ca fiind ispravnicul Portefruit.

Doamna de Cressay — cucoana Eliabel pentru cei de prin partea locului — avea ochi lucioși, pieptul mare și în veșmintele cernite de văduvă arăta foarte trupeșă la cei 40 de ani ai săi.

— Domnule ispravnic, striga ea, bărbatul meu s-a înfundat în datorii, gătindu-se pentru războiul regelui, din care s-a ales cu mai multe răni decât cu foloase, în vreme ce moșia, fără stăpân, se ducea de râpă. Biruri și angarale am plătit întotdeauna, iar pomană la biserică am dat. Cine a făcut mai mult în județul ăsta, ia să aud?! Și pentru a îmbuiba niște oameni de teapa dumatăle, jupâne Portefruit, ai căror bunici umblau desculți prin băltoacele de pe la noi, vine acum stăpânirea să ne jecmănească.

Guccio privi în jurul său. Câteva taburele țărănești, două scaune cu spetează, niște lavițe lipite de perete, niște sipete și, într-o despărțitură, un pat cu polog, din care se vedea mindirul de paie, acestea alcătuiau toată mobila. Deasupra vetrei era agățat un vechi scut spălăcit, pesemne scutul ce-l purtase prin bătălii răposatul senior de Cressay.

— Am să mă plâng contelui de Dreux, urmă doamna Eliabel.

— Conte de Dreux nu e regele, iar eu poruncile regelui le împlinesc, răspuse ispravnicul.

— Nu te cred, jupâne ispravnic. Nu pot să cred că regele poruncește să fie căzniți ca niște tâlhari oameni care au hrisoave de noblețe, vechi de două sute de ani. Ori poate că țara nu e cârmuită cum se cuvine.

— Lăsați-ne barem un răgaz! zise fiul cel bărbos. Vom plăti cu țărâita. Nu ne puteți strânge de gât așa.

— Destulă vorbărie! i-o tăie ispravnicul. V-am dat destule răgazuri și n-ați plătit. Avea brațele scurte, fața rotundă și glasul tăios.

— Slujba mea nu e să stau să v-ascult păsurile, ci să vă fac să plătiți datoriile, urmă el. Mai datorați vistieriei trei sute douăzeci de livre și opt gologani. Dacă nu le aveți, cu atât mai rău. Sechestrez și vă scot la mezat.

Guccio se gândi: "Hoțomanul ăsta vorbește întocmai cum mă pregăteam să vorbesc eu, iar după trecerea lui pe aici n-are să mai rămână nimic de luat. Hotărât lucru, în călătoria asta toate mi-au ieșit de-a-ndoaselea. Să intru de îndată și eu în joc?"

Și se simți pornit împotriva acestui ispravnic care picase tocmai atunci și îi tăia craca de sub picioare, furându-i rolul pe care își făgăduise să-l joace el.

Tânăra fată care îl întâmpinase rămăsese la câțiva pași. O privi mai cu luare-aminte. Era blondă, cu minunate șuvițe de păr auriu care-i ieșeau de sub testemel, avea o piele foarte bălaie, ochi mari întunecați și un trup subțire, zvelt și bine legat. Părea foarte stânjenită că un necunoscut e martor la asemenea scenă. Nu se întâmpla să treacă în fiecare zi, prin paraginile acelea, un tânăr cavaler cu chipul plăcut și ale cărui veșminte vădeau îndeajuns bogăția; era curat ghinion să se nimerească acolo tocmai când familia ei se arăta în lumina cea mai jalnică.

Ochii lui Guccio zăboviră asupra Mariei de Cressay. Oricât de necăjit era, trebui să recunoască că o vorbise de rău fără s-o fi văzut. Nu te puteai aștepta să dai peste o fată așa de frumoasă în asemenea loc. Privirea lui Guccio lunecă de la piept spre mâini; le avea albe, subțiri, cu pielea netedă, și se potriveau de minune cu fața ei.

Colo, în celălalt capăt al sălii, harța era în toi.

— Nu e oare de-ajuns că mi-am pierdut soțul, trebuie să mai plătesc și șase sute de livre pentru a-mi păstra casa? Am să mă plâng contelui de Dreux, o ținea întruna cucoana Eliabel.

— Am și vărsat trei sute, zise fiul cel bărbos.

— Să ne pui sechestrul înseamnă să ne osândești la foame, iar să ne scoți la mezat înseamnă să ne omori, se vârî în vorba al doilea fiu.

— Rânduielele sunt rânduiele, le-o întoarse ispravnicul. Îmi cunosc legile și voi face vânzarea după cum pun și sechestrul.

Încă o dată Guccio auzi din gura ispravnicului chiar cuvintele pe care le pregătise el.

— Ispravnicul acesta mi-e tare nesuferit. Ce vrea de la dumneavoastră? Întrebă el în șoaptă.

— Habar n-am și frații mei nu știu nici ei mai mult; nu prea ne pricepem la lucrurile astea, răspunse Marie de Cressay. E vorba de birul pe moștenire...

Guccio se încruntă:

— Și pentru asta cere el șase sute de livre?

— Ah, domnule, a dat năpasta peste noi, murmură ea.

Privirile li se întâlneau, reținându-se o clipă, și Guccio crezu că fata va izbucni în plâns. Dar nu; înfrunța dârz restriștea și numai dintr-un sentiment de rușine feciorelnică își întoarse frumoșii săi ochi de un albastru-întunecat.

Guccio se frământa. Mânia lui era gata să se reverse asupra ispravnicului, tocmai fiindcă omul acesta îi înfățișa urâciosul personaj pe care se pregătise el însuși să-l joace.

Deodată, întorcându-se brusc, Guccio străbătu sala cu pași iuți și, proțâpindu-se înaintea împuternicitului stăpânirii, îi zvârli în obraz:

— Dă-mi voie, jupâne ispravnic! Nu cumva te-ai pornit nițel pe hoție?

Încremenit, ispravnicul îl înfrunță, întrebându-l cine este.

— Asta nu te privește, răspuse Guccio, și roagă-te să n-o afli prea curând dacă, din nenorocire, socotelile pe care le-ai făcut sunt strâmbe. Am însă și eu oarecare drept de a mă amesteca în moștenirea seniorului de Cressay. Ești bun să-mi spui la cât prețuiești această moșie?

Văzând că celălalt încearcă să-l ia de sus și amenință să-și cheme vătășei, Guccio urmă:

— Bagă de seamă! Vorbești unui om care mai alaltăieri era oaspele maiestății-sale regina Angliei și căruia îi stă în putere să-l înștiințeze mâine pe domnul Enguerrand de Marigny despre felul cum se poartă ispravnicii săi. Așadar, răspunde, jupâne: cât face moșia?

Cuvintele acestea stârniră mare impresie. La auzul numelui lui Marigny, ispravnicul o băgase pe mânecă; familia tăcea cu sufletul la buze, uluită, iar lui Guccio i se păru că mai crescuse cu două șchioape.

— Cressay e prețuit în condica dăjdiilor de la dregătorie de plasă la trei mii de livre, răspuse în cele din urmă ispravnicul.

— Nu zău, trei mii de livre? sări Guccio. Trei mii de livre casa asta de țară, când palatul Nesle, unul dintre cele mai frumoase din câte sunt la Paris și reședință a regelui Navarei, e înscris pentru cinci mii de livre în condica birurilor? Le prețuiești cam scump aicea, în plasa voastră.

— Mai sunt și pământurile.

— Toate laolaltă nu fac decât o mie cinci sute de livre, cel mult, și asta o știu din loc sigur.

Ispravnicul avea pe frunte, deasupra ochiului stâng, meteahnă din născare, o pată ca o fragă care, la necaz, dădea în vioriu. Și Guccio, tot vorbindu-i, nu-și lua ochii de la fraga ispravnicului, ceea ce sfârși prin a-l face să-și piardă cumpătul.

— Vrei să-mi spui acumă, întrebă iar Guccio, care e birul pe moșteniri?

— Patru gologani de fiecare livră în plasa noastră.

— Minți cu nerușinare, jupân Portefruit. Birul este de doi gologani pentru nobili în toate plășile. Nu ești singurul care cunoști legea, mai sunt și eu aici. Omul acesta se folosește de neștiința voastră ca să vă tragă pe sfoară, ca un coțcar ce este, zise Guccio, întorcându-se spre familia Cressay. Căci vine să vă îmbrobodească vorbindu-vă în numele regelui, dar nu vă spune că ține birurile și angaralele în arendă, că are să verse la vistieria regelui numai atât cât scrie legea, și tot ce o trece peste asta va merge în buzunarul său. Iar dacă vă scoate la mezat, cine altul va cumpăra castelul Cressay, și nu

pentru trei mii, ci pentru o mie cinci sute sau și mai puțin, ori chiar numai pentru datoria aceea? Nu cumva chiar dumneata ți-ai pus asta în gând, jupâne ispravnic?

Toate supărările lui Guccio, tot năduful și toată mânia ce se adunase în el cât ținuse călătoria găseau acum pe capul cui să se reverse. Se înfierbânta vorbind. Aflase în sfârșit prilejul de a-și da ifose, de a se face respectat și de-a face pe omul de vază. Trecând fără să-și dea seama în tabăra pe care venise s-o atace, lua apărarea celor năpăstuiți, înfățișându-se ca un cavaler al dreptății.

Cât despre ispravnic, pe obrazul său mare și rotund, din care fugise sângele, numai fraga viorie de deasupra ochiului făcea o pată mai închisă. Își vântura brațele scurte, zbatându-se ca un rățoi. Se jura pe toți sfinții că e de bună credință. Nu el făcuse socotelile. Se prea poate să fie o greșeală... a slujbașilor săi sau chiar a celor de la dregătoria de plasă.

— Ei, atunci, o să luăm socotelile de la capăt; zise Guccio.

În câteva clipe, îi dovedi că familia Cressay nu datora mai mult de o sută cincizeci de livre pariziene.

— Așa! Haide acuma să poruncești vătășeilor dumitale să dezlege boii, să ducă îndărăt grâul la moară și să lase în pace niște oameni de treabă!

Și, înșfăcându-l pe ispravnic de mânecă, îl duse până la ușă. El se supuse și le strigă vătășeilor că e o greșeală la mijloc, că trebuie făcută din nou socoteala, că vor veni altă dată și că, până una-alta, toate trebuie să fie lăsate la locul lor. Credea că isprăvisese cu asta, dar Guccio îl aduse iarăși în mijlocul încăperii, zicându-i:

— Și acum, înapoiază-ne o sută cincizeci de livre.

Căci Guccio ținuse partea familiei Cressay cu atâta patimă, încât începuse să zică "noi" când îi apăra drepturile.

La aceasta, ispravnicul simți că furia îl înăbușă, dar Guccio mi-l potoli numaidecât.

— N-a fost vorba mai adineauri, întrebă el, ca ai și apucat să le iei trei sute de livre? Cei doi frați arătară că așa este.

— Atunci, jupâne ispravnic... haide, scoate o sută cincizeci de livre, spuse Guccio întinzând mâna.

Burtosul Portefruit vru să mai chițibușească. Ceea ce luase era bun luat. Ar trebui să mai vadă socotelile, așa cum sunt trecute în condicile lui. De altminteri, nici nu avea la dânsul atâta bănet. Are să mai treacă pe acolo.

— Ar fi mai bine dacă ai avea banii aceștia la dumneata, vorbi Guccio. Ești într-adevăr sigur că n-ai adunat ceva bani astăzi?... Anchetatorii domnului de Marigny umblă repede și ar fi mai bine pentru dumneata să închei socoteala asta de îndată.

Ispravnicul șovăi o clipă. Să-și cheme vătășei? Dar tânărul acesta părea să fie nemaipomenit de iute și purta o spangă strașnică la șold. Afară de asta, mai erau și cei doi frați Cressay, înalți și vânjoși, ale căror țepușe de vânătoare le stăteau la îndemână pe un sipet. Țăranii, de bună seamă, vor sări și dâșii de partea stăpânilor lor. Afurisită belea în care era mai bine să nu se bage, mai ales că îl atârna și numele acesta de Marigny deasupra capului. Se dădu bătut și, scoțând un pungoi de sub haină, numără pe capacul sipetului banii luați cu japca. Abia atunci Guccio îl lăsă să plece.

— Ne vom aminti de numele dumitale, jupâne Portefruit, îi strigă el din ușă.

Și se întoarse, râzând cu toată gura și descoperindu-și dinții pe care îi avea frumoși, albi și strânși.

Familia îl înconjură îndată, copleșindu-l cu binecuvântări, numindu-l izbăvitorul ei. În însuflețirea care-i cuprinse pe toți, frumoasa Marie de Cressay apucă mâna lui Guccio și o duse la buze, apoi păru îngrozită de ceea ce îndrăznise să facă.

Guccio, încântat de el însuși, intra tot mai mult în pielea noului său rol. Se purtase întocmai cum se închipuia în visurile sale cavalești: era cavalerul rățacitor sosind într-un castel necunoscut pentru a da ajutor tinerei fete în restriște și a ocroti văduva și orfanii împotriva celor răi.

— Dar, în sfârșit, cine ești, domnule? Cui datorăm atâta? întrebă Jean de Cressay, cel de purta barbă.

— Mă numesc Guccio Baglioni; sunt nepotul băncii Tolomei și mă aflu aici pentru polița aceea a dumneavoastră.

Tăcerea căzu în odaie și gheața se așternu pe fețele neamului Cressay. Se uitară unul la altul înmărmuriți și îngrijorați. Iar Guccio se simți parcă despuiat de o frumoasă armură.

Cucoana Eliabel își veni în fire cea dintâi. Umflă iute aurul lăsat de ispravnic și, luându-și un zâmbet de fațadă, spuse pe un ton glumeț că vor mai vorbi despre asta, dar că mai înainte ținea ca binefăcătorul lor să le facă cinstea de-a cina cu dânșii.

Începu să se agite, îi trimise pe copii după unele și altele, apoi, strângându-i la bucatărie în jurul ei, le zise:

— Fiți cu băgare de seamă, oricum ar fi e totuși un lombard. Trebuie să te ferești întotdeauna de de-alde ăștia, mai ales când ți-au făcut un bine. E trist că bietul vostru tată a fost silit să recurgă la ei. Să-i arătăm ăștia, care are de altfel o înfățișare foarte plăcută, că bani nu avem de loc, dar să ne purtăm așa fel încât să nu uite că suntem nobili.

Căci doamna de Cressay era tare fudulă de noblețea ei, cum au fost de când lumea micii gentilomi de la țară, și socotea că face mare cinste celui pe care îl poftea la masa ei, fără să fie nobil.

Se nimerise bine, cei doi fii aduseseră în ajun de la vânătoare destul vânat; tăiară câteva păsări și izbutiră astfel să gătească cele două rânduri de bucate a câte patru feluri fiecare, după cum cerea ighemoniconul nobilimii. Întâiul rând era alcătuit dintr-o supă nemțească cu jumări de ouă deasupra, o găscă, un ostropel din iepure de casă și un iepure fript, iar al doilea dintr-o coadă de mistreț în sos, un clapon gras, lapte de pasăre și blămănjele.

Nu era cine știe ce ospăț, dar se deosebea mult de mesele lor de toate zilele, când adeseori se mulțumeau, asemenea țăranilor, cu o strachină de colărez și niște linte cu slănină.

Trecu o vreme până ce toate acestea să fie gata. Aduseră vin din beci, și masa fu așezată pe niște căpriori în sala cea mare, lângă una din lavițe. O față de masă albă cădea până la pământ, și mesenii o ridicară pe genunchii lor, ca să și poată șterge mâinile cu ea. Se afla câte un blid de cositor pentru doi, și, deosebit, unul numai pentru cucoana Eliabel, ceea ce arăta rangul ei. Bucatele erau puse la mijlocul mesei și fiecare lua de acolo cu mâna.

Trei țărani care de obicei vedeau de orătăniile din ogradă fuseseră aduși ca să slujească la masă. Miroseau nițel a cocină de porci și a cotineață de iepuri.

— Sofragiul nostru, zise cucoana Eliabel, cu o strâmbătură a feței de parcă își cerea scuze și lua în râs, arătând spre șchiopul care tăia niște felii de pâine cât roata carului, ținându-le loc și de farfurie căci mâncau carnea pe ele. Trebuie să vă spun, domnule Baglioni, că el se pricepe mai ales la crăpatul lemnului. Aceasta explică...

Guccio mănă și bău mult. Paharnicul turna zdravăn, de s-ar fi zis că dă apă cailor.

Gazdele îl îmbiară pe Guccio la vorbă, ceea ce nu fu prea greu. Le povesti într-așa fel furtuna ce-l apucase pe Marea Mânecii, că lăsară toți coada de mistreț să cadă la loc în sosul ei. Vorbi de toate, despre întâmplările mai de seamă, despre starea drumurilor, despre templieri, despre podul din Londra, despre Italia, despre cârmuirea lui Marigny. Auzindu-l, ziceai că era prietenul cel mai intim al reginei Angliei, și atâta stăruia asupra tainei ce învăluia misiunea sa, încât ai fi putut crede că dintr-asta are să iasă război între cele două țări. "Nu vă pot spune mai mult în privința aceasta, căci e o taină a statului și nu-s îndreptățit s-o dau în vileag." Fălindu-te cu isprăvile tale în fața altuia, ajungi lesne să le crezi tu însuși, și Guccio, văzând acum lucrurile într-altfel de cum le văzuse în dimineața aceea, își socotea călătoria ca o mare izbândă.

Cei doi frați Cressay, băieți de treabă, dar nu prea ageri la minte și care nu umblaseră niciodată mai departe de zece leghe de casa lor, se uitau cu admirație și pizmă la flăcăul, acesta, mai tânăr ca ei, care se și învrednicise să vadă și să facă atâtea.

Cucoana Eliabel, trupeșă de cam plesnea rochia pe dânsa și căreia mâncarea bună îi trezea poftă neîmplinite în văduvie, începu să-l privească galeș pe tânărul toscan; se mira singură cum îi zvâcnește inima făcând să-i tresalte pieptul plin și, în ciuda proastei păreri ce o avea în privința lombarzilor, îi găsea mult farmec lui Guccio, părului său încârlionțat, dinților strălucitori, ochilor negri și visători, ba chiar și vorbirii sale zâzâite. Și-i arunca cu dibăcie câte un cuvânt măgulitor.

"Ferește-te de lingușeli, îi spusese adeseori Tolomei nepotului său. Lingușeala e primejdia cea mai rea pentru un bancher. Te lași lesne îmbrobodit plecându-ți urechea la vorbele de laudă ce ți se spun și-i mai bine să ai de-a face cu un hoț decât cu un lingușitor." În seara aceea, însă, lui Guccio nici nu-i trecea prin minte una ca asta și sorbea fiecare laudă, părându-i-se dulce ca mielul.

Ce-i drept, vorbea mai mult pentru Maria de Cressay, pentru tânăra fată care nu-și lua ochii de pe el, ridicând asupra-i frumoasele sale gene aurite. Avea ea un anume fel de a-l asculta, cu buzele întredeschise ca o rodie coaptă, ceea ce ațâța pofta lui de a vorbi, de a vorbi mereu și apoi de a mușca din rodie.

Depărtarea îi înfrumusețează ușor pe oameni. În ochii Mariei, Guccio apărea ca prințul străin în călătorie. Era neprevăzutul, nesperatul, visul de neîmplinit mângâiat adeseori și care bate deodată la ușă, cu chip, umeri și nume de om.

Atâta uimire și încântare pe fața și în privirea Mariei de Cressay îl făcură pe Guccio s-o găsească în curând cea mai frumoasă fată văzută cândva și cea mai vrednică de dragoste. Pe lângă dânsa regina Angliei i se păru rău ca lespedeau unui mormânt. "Dacă s-ar arăta la curte, își zicea el, și îmbrăcată cum se cuvine, nu i-ar sta nimeni alături."

Prânzul se prelungi atâta, încât, când se spălară pe mâini, toți erau puțin cherchelți, iar afară se întunecase.

Cucoana Eliabel hotărî că tânărul nu poate porni la drum în ceasul acela târziu și îl rugă să primească a înnopta acolo, oricât de sărăcăcios ar fi culcușul.

— Vei dormi aici, zise ea arătându-i marele pat cu polog, în care șase inși se puteau întinde în voie. Într-alte vremi mai fericite, se culcau aici oștenii gărzii; astăzi fiii mei. Vei dormi cu dânșii.

Îl încredință de asemenea că avuseseră grijă de calul său, care se află la grajd. Viața de cavaler la voia întâmplării continua, și Guccio găsea această viață plină de farmec.

Nu după mult, cucoana Eliabel și fiică-sa se retraseră în iatacul femeilor, iar Guccio se lungi pe salteaua încăpătoare din odaia mare a conacului, alături de frații Cressay. Se cufundă numaidecât în somn, gândind la o gură asemenea unei rodii coapte, pe care el își apăsa buzele și sorbea toată dragostea din lume.

Capitolul v Lanul de secară

Îl trezi o mână care-i atingea încetișor umărul. Cât pe ce să prindă această mână și s-o lipească de obrazul său... Deschizând ochii, văzu aplecat deasupra lui pieptul îmbelșugat și chipul zâmbitor al doamnei Eliabel.

— Dormit-ai bine, domnule?

Era aproape de nămiezi. Nișel încurcat, Guccio răspunse că a dormit mai bine ca niciodată și că voia acum să se îmbrace cât de repede.

— Mi-e rușine să stau astfel în fața dumneavoastră, zise el.

Cucoana Eliabel bătu din palme, și argatul șchiop care slujise în ajun la masă se ivi cu o secure în mână. Doamna de Cressay îi porunci să aducă un lighean cu apă caldă și niște "pânze", adică ștergere.

— Aveam odinioară la castel o baie cu aburi, să te tot scalzi, vorbi ea. S-a dărăpănat însă toată, căci era de pe vremea bunicului dinspre bărbatu-meu răposatul și n-am avut niciodată bani destui ca s-o dregem. A ajuns acum șopron în care ținem lemnele. Ah, viața nu-i de loc ușoară pentru de-alde noi, oamenii de la țară!

"Începe să bată șaua ca să pricep că n-are cu ce plăti datoria", gândi Guccio.

Își simțea capul cam greu după vinul băut seara, iar cucoana Eliabel nu era tocmai flința pe care ar fi dorit s-o vadă la deșteptare. Întrebă unde sunt Pierre și Jean de Cressay; plecaseră la vânătoare de cum se crăpase de zi. Cu glas mai șovăitor întrebă de Maria. Cucoana Eliabel îl lămuri că fiică-sa trebuise să plece la Neauphle, unde avea să facă niște cumpărături pentru casă.

— Trebuie să mă duc acolo numaidecât, zise Guccio. Să fi știut o luam pe calul meu, cruțându-i osteneala unui drum.

Cucoana Eliabel nu arată mare părere de rău auzind asta, și Guccio se întrebă dacă nu cumva castelana potrivise lucrurile înadins, îndepărtând pe toți ai casei spre a rămâne singură cu el. Mai ales că atunci când șchiopul aduse ligheanul cu apă, din care

împrăștie pe jos cam un sfert, cucoana Eliabel rămase acolo să încălzească prosoapele în fața vetrei. Guccio așteptă s-o vadă părăsind încăperea.

— Ci spală-te, tânărul meu domn, zise ea. Slujnicele noastre sunt așa de neîndemânatică, că te-ar jupui ștergându-te. Și măcar atâta grijă să-ți port. Haide, nu te uita că sunt aici; ți-aș putea fi mamă.

Bâlbâind o mulțumire, fără să creadă o iotă din ce spune, Guccio hotărî să se dezbrace și, gol până la brâu, fără s-o privească pe cucoană, își stropi cu apă călduță capul și pieptul. Era destul de slăbuț, cum sunt cei de vârsta lui, dar bine croit pentru statura sa mică. "Norocul meu, își spuse, că n-a cerut să mi se aducă un hârdău în care aș fi trebuit să intru gol-goluț sub ochii ei. Ciudate apucături au oamenii ăștia de la țară!"

Când isprăvi, doamna de Cressay se apropie cu prosoapele calde și începu să-l șteargă. Pornind îndată spre Neauphle, gândea Guccio, și dând pinteni calului, ar mai putea s-o ajungă din urmă pe Maria sau s-o întâlnească în târg.

— Ce piele frumoasă ai, domnule, zise pe neașteptate cucoana Eliabel parcă a glumă, dar glasul îi cam tremura. Femeile te-ar putea pizmui pentru o piele atât de catifelată... Iar culoarea asta oacheșă trebuie să le pară multora plăcută.

Vorbind, îi mângâia spatele, plimbându-și vârful degetelor de-a lungul șirei spinării. Simțindu-se gădilat, Guccio se întoarse râzând.

Cucoana Eliabel avea privirea tulburată, pieptul îi zvâcnea și un zâmbet straniu îi schimba fața. Guccio își puse repede cămașa.

— Ah, frumoasă mai e tinerețea! începu iar cucoana Eliabel. Văzându-te, îmi pun capul că guști zdravăn din ea și că te folosești de toate prilejurile pe care ți le scoate în cale.

Guccio se îmbrăca mai departe, pe cât putea mai cuviincios. Doamna de Cressay tăcu o clipă și i se auzi răsuflarea. Apoi, pe același ton, urmă:

— Așadar, drăguțul meu domn, ce-ai să faci pentru datoria aceea a noastră?

"În sfârșit", gândi Guccio.

— Poți într-adevăr să ne ceri ce poțestești, urmă ea; ești binefăcătorul nostru și te binecuvântăm. Dacă vrei aurul pe care l-ai scos acestui ticălos de ispravnic, e al dumitale, ia-l. O sută de livre, dacă vrei. Dar ai văzut în ce hal suntem și ne-ai arătat că ești om de inimă.

Zicând acestea, se uita cum el își prinde pantalonii, și împrejurarea nu era tocmai potrivită pentru Guccio ca să vorbească despre afaceri.

— Cel care ne scapă nu poate fi cel care ne gătuie, urmă ea. Voi, oamenii de la oraș, nu știți ce greu o ducem noi. N-am plătit încă datoria noastră la bancă, fiindcă nu puteam s-o plătim. Dregătorii regelui ne jecmănesc, de asta ți-ai putut da seama și singur. Șerbii nu mai muncesc ca pe vremuri. De când cu noile rânduieli n-au în cap decât gândul dezrobirii, nu mai scoți nimic de la ei și puțin ar lipsi ca țopârlanii ăștia să se creadă de-o seamă cu dumneata și cu mine. Căci, dumneata nu ești nobil, adăugă ea pentru a-i arăta cu prisosință cinstea ce l-o face socotindu-l în tabăra ei, dar ai merita mult să fii... Unde mai pui că tot ce ți aduce recolta unui an îți ia seceta în anul următor și că bărbații noștri cheltuiesc în războaie puțina lor agoniseală, dacă pe deasupra nu-și lasă și ciolanele pe-acolo.

Guccio, care nu avea în cap decât un gând, cum să dea iar de Maria, încercă să ocolească răspunsul:

— Nu eu hotărăsc, ci unchiu-meu, zise el.

Dar de pe acum se știa învins.

— Îi poți arăta unchiului dumitale că aceștia nu-s bani pierduți; eu îi doresc să nu aibă niciodată datornici mai puțin cinstiți ca noi. Pășuiți-ne încă un an; vă vom plăti dobânzile. Fă asta pentru mine și-ți voi fi foarte recunoscătoare, îl ruga cucoana Eliabel, apucându-i mâinile.

Apoi, cu o ușoară stânjeneală, dar care n-o împiedica să-l privească drept în ochi, adăugă:

— Știi, simpatice domn, că de cum te-am văzut ieri — o doamnă n-ar trebui, poate, să spună asta, dar nu-mi pasă — am simțit prietenie pentru dumneata și că nu e lucru pe care să mi-l ceri și să nu vreau să-l fac pentru a te vedea mulțumit?...

Lui Guccio nu-i veni atunci în minte să-i răspundă: "Dacă-i așa, plătește datoria și am să fiu mulțumit".

Nu încăpea îndoială, văduva era gata să se jertfească, și puteai cel mult să te întrebi dacă se pregătea de jertfă pentru a amâna plata datoriei, sau dacă se folosea de această datorie pentru a avea prilejul să se jertfească.

Ca un adevărat italian, Guccio se gândi că ar fi nostim să-i pice mama și fata deodată. Doamna Eliabel era încă ispititoare pentru un bărbat căruia i-ar plăcea grășanele mai coapte; avea mâini catifelate, iar sânii, așa mari cum erau, păreau să fi rămas tari. Dar aceasta nu putea fi decât o petrecere trecătoare, în afară de fata la care râvnea. Îi pierdea plăcerea de a se prinde în joacă la gândul că ar putea s-o piardă pe cea mai tânără dacă s-ar încurca cu mamă-sa.

Guccio scăpă de cucoana Eliabel, prefăcându-se foarte mișcat de stăruințele ei, și o încredință că se va sili să-i împlinească rugămintea, în ce privește datoria, dar că pentru aceasta, trebuia să dea fuga îndată la Neauphle ca să stea de vorba cu slujbașii băncii.

Ieși în curte și, dând acolo de șchiop, îl zori să-i înșăueze calul, apoi încălecă și porni spre târg. Pe drum, nici urmă de Maria. În goana calului Guccio se întreba dacă tânăra fată era într-adevăr așa de frumoasă cum o văzuse în ajun, dacă nu se înșelase în privința făgăduielilor pe care crezuse că le citește în ochii ei, dacă toate acestea nu erau poate decât năzăreli ce-ți umblă prin cap după o masă bună și dacă meritau atâta grabă. Căci sunt femeii care, când te privesc, par să ți se dea din prima clipă, dar aceasta le e privirea obișnuită; au pentru un scaun sau un copac aceeași uitătură și, până la urmă, nu dau nimic...

Guccio n-o văzu pe Maria în piața târgului. Aruncă o privire prin ulițele dimprejur, intră în biserică, rămase acolo doar cât să-și facă cruce, fără s-o vadă pe cea căutată, apoi se duse la sucursală. Aici, îi învinui pe cei trei slujbași că l-au informat greșit. Acești Cressay erau niște oameni de vază, cinstiți și buni de plată. Trebuia să li se prelungească datoria. Cât despre ispravnic, e o adevărată secătură... Tot rătoindu-se așa, Guccio nu-și lua ochii de la fereastră. Slujbașii clătinau din cap, cătând la tânărul acesta smintit care se răzgânde de la o zi la alta, și își ziceau că ar fi o jale dacă banca ar încăpea într-adevăr pe mâna lui.

— Se prea poate să mai dau pe-aici de multe ori. Sucursala asta trebuie supravegheată de aproape, le spuse el drept rămas bun.

Și sări în șa, iar pietricelele uliței începură să zboare sub potcoavele calului său. "O fi apucat pe vreun drum mai scurt, își zicea. Dacă-i așa, o voi vedea la castel, dar va fi greu s-o văd singură..."

Puțin după ce ieșise din târg, zări o umbră care se grăbea înspre Cressay și o recunoscă pe Maria. Atunci, deodată, auzi că păsările cântau, văzu că soarele strălucea, că era aprilie și că frunzișoare fragede se iviseră în toți copacii. Din pricina acestei rochii ce se depărta între pajiștile înverzite, primăvara, pe care Guccio nici n-o luase în seamă de trei zile încoace, izbucnise deodată pentru dânsul în toată frumusețea ei.

Încetini mersul calului și ajunse în dreptul Mariei. Ea îl privi, nu prea mirată că-l vede acolo, și ca și cum ar fi primit atunci cel mai frumos dar din lume. Umbletul pe jos îi împurpurase fața, și Guccio găsi că era și mai frumoasă de cum gândise în ajun.

O pofți să încalce la spatele său. Ea surâse ca să-i răspundă că se învoiește și buzele i se deschiseră din nou ca o rodie. Guccio își opri calul lângă taluzul șoselei și se aplecă pentru a-i da brațul și umărul. Fata era ușoară; se săltă sprinten pe cal și porniră la pas. Câtva timp merșeră în tăcere. Lui Guccio parcă-i pierise glasul. Așa, deodată, flecarul acesta nu mai găsea ce să vorbească.

Simțea că Maria abia îndrăznește să-și pună mâinile pe el spre a se ține. O întrebă dacă era deprinsă să meargă astfel călare.

— Cu tata sau cu frații mei... numai, răspuse ea.

Niciodată încă nu umblase așa, ținându-se de spatele unui străin. Își luă inima în dinți și se strânse mai tare de umerii flăcăului.

— Ești grăbită să te întorci acasă? întrebă el.

Fata nu răspunse, și Guccio își împinse calul pe o potecuță care tăia drumul, dar rămânea pe dâmbul unde se aflau.

— Frumoase sunt meleagurile voastre, urmă el după o nouă tăcere; e tot așa de frumos aici ca în Toscana.

Credea că spusese o strașnică vorbă de îndrăgostit. Și ce-i drept, niciodată încă nu simțise, ca în clipa aceea, frumusețea lină a câmpiei din Ile-de-France. Privirea lui se pierdea până în depărtările albastrii, până-n zarea de colnice și păduri a cărei dungă era înecată într-o ceață străvezie, apoi se întorcea la iarba deasă a pajiștilor dimprejur, cu petele mari de un verde mai lăptos, mai firav ale semănăturilor de secară abia încolțite și ale șirurilor de păducei în care se deschideau muguri cleioși.

Guccio întrebă ce fel de turnuri erau acelea care se deslușeau înspre miazăzi, la marginea zării, desprinzându-se din necuprinsa tălăzure verde. Maria făcu o mare efortare ca să răspundă că erau turnurile de la Montfort l'Amaury.

Încerca un simțământ de neliniște și de fericire care o împiedica să vorbească, o împiedica să cugete. Încotro ducea poteca asta? Nu mai știa. Unde o ducea călărețul acesta? Nici asta n-o știa. Se supunea unui lucru care nu avea încă nume, ceva mai tare ca teama de necunoscut, mai tare ca cele învățate, ca sfaturile părinților și povețele menite să-i deschidă ochii, ale duhovnicilor. Se simțea la cheremul unei voinți străine. Mâinile i se chirceau ceva mai strâns pe această mantie, pe spinarea bărbatului care, în clipa aceea când toate se scufundau, era pentru dânsa singura certitudine a universului.

Și, trecând prin grosimea veșmintelor unuia și altuia, bătaile inimii ei răsunau în pieptul lui Guccio.

Calul, care mergea cu frâul în voie, se opri singur ca să mănânce un firicel de iarbă.

Guccio descălecă, întinse brațele spre Maria și o luă jos de pe cal. Nu-i dădu drumul însă și zăbovi cu mâinile petrecute în jurul ei, mirat că trupul fetei e așa de gingaș, așa de subțirel, așa de tare. Ea rămase nemișcată, ostatică bătuită de temeri, dar fără a se împotrivi, între degetele care o înlănțuiau. Guccio simți că trebuie să spună ceva, dar obișnuitele vorbe amăgitoare nu se lăsau rostite, iar cele care îi veniră pe buze fură niște cuvinte italienești.

— *Ti voglio bene, ti voglio tanto bene.*¹⁰

Fata păru să le priceapă, atât de limpede le era înțelesul în gura lui.

Privind chipul Mariei în bătaia soarelui și așa de aproape, Guccio își dădu seama că genele nu erau aurii, cum le văzuse în ajun; Maria avea părul castaniu, cu sclipiri roșcate, pielea bălaie și niște ochi mari de un albastru-închis sub sprâncenele arcuite. De unde venea strălucirea aurie pe care o împrăștia făptura ei? În ochii lui Guccio, Maria se făcea din clipă în clipă mai adevărată, mai reală și era minunat de frumoasă în această realitate. O strânse mai aproape, își strecură mâna încet, ușor, de-a lungul șoldului ei, apoi îi atinse mijlocul, continuând să descopere adevărul acestui trup.

— Nu... murmură ea, îndepărtându-i mâna.

Dar, ca și cum s-ar fi temut să nu-l supere, își răsturnă nițel obrazul spre dânsul. Avea buzele întredeschise și pleoapele lăsate. Guccio se aplecă peste această gură, spre această rodie frumoasă la care râvnea atât de mult. Și rămaseră așa câteva clipe lungi, lipiți unul de altul, ascultând piuitul păsărilor, lătratul depărtat al câinilor și răsuflarea puternică a firii întregi, care părea să ridice pământul sub picioarele lor.

Când se desprinseră din această îmbrățișare, Guccio dădu cu ochii de trunchiul negru și strâmb al unui măr gros care creștea acolo, și copacul acesta i se păru uimitor de frumos și de viu, cum nu mai văzuse niciodată până atunci. O coțofană țopăia în secara nouă; iar băiatul crescut în orașe stătea uluit de acest sărut în plin câmp.

Cu fața strălucitoare de fericire, Maria nu-și mai lua ochii de la Guccio.

— Ai venit, ai venit în sfârșit, șopti ea.

S-ar fi spus că îl aștepta de la începutul veacurilor, din noaptea timpurilor și că îi cunoscuse chipul de când lumea.

El voi s-o mai sărute o dată, dar de rândul acesta Maria își feri obrazul.

— Nu, zise ea, trebuie să ne întoarcem acasă.

Era pătrunsă de gândul că dragostea intrase în viața ei și deocamdată se simțea copleșită de fericire. Nu-și mai dorea nimic.

Când se văzu din nou pe cal, în spatele lui Guccio, își petrecu brațele după grumazul tânărului italian, își puse capul pe umărul său și se lăsă purtată așa, în legănarea calului, legată de bărbatul pe care Dumnezeu i-l trimisese.

Maria avea gustul miracolului și simțul absolutului, dar îi lipsea darul imaginației. Nici o clipă nu-i trecu prin minte că Guccio ar putea să fie într-o altfel de stare sufletească decât a ei, și nici că sărutul lor putea să aibă pentru dânsul un alt înțeles decât acela pe care i-l dădea ea.

¹⁰ Te iubesc, te iubesc nespuse de mult.

Abia când începură să se ivească în vale acoperișurile din Cressay, Maria se așeză mai drept pe cal, așa cum îi stă bine unei domnișoare de familie.

Frații săi se întorseseră de la vânătoare. Cucoana Eliabel nu se arătă bucuroasă văzând-o pe Maria venind acasă în tovărășia lui Guccio. Își judecă fata în gând cu o asprime care nu-i venea atât din grija pentru rânduielile bune-cuviințe, cât dintr-o ciudă nemărturisită. Cu toată silința ce-și dădeau de a nu se trăda prin nimic, pe fața tinerilor se întipărise o fericire care-i displăcu castelanei. Nu îndrăzni însă vreo dojană în prezența tânărului bancher.

— Am întâlnit-o pe domnișoara Maria și am rugat-o să-mi arate împrejurimile moșiei dumneavoastră, vorbi Guccio. Mănos pământ mai aveți.

Apoi, adăugă:

— Am poruncit să vi se prelungescă polița până la anul; sper că unchiu-meu are să încuviințeze hotărârea mea. Cum să refuzi ceva unei atât de nobile doamne!

Rostise asta surâzând cucoanei Eliabel. Ea se sclifosi puțin și supărarea îi trecu.

Mulțumiră în fel și chip lui Guccio, dar când el spuse că trebuie să-i părăsească, nimeni nu stăruia prea mult ca să mai rămână. Obținuseră de la dânsul ceea ce doreau, și era într-adevăr un flăcău încântător lombardul acesta care le făcuse un mare bine... Dar la urma urmelor habar n-aveau cine e. Iar cucoana Eliabel, gândind la câte zâmbre îi făcuse în dimineața aceea și la graba neașteptată cu care el o părăsise, nu se simțea prea mulțumită de ea însăși. Polița fusese prelungită, acesta era lucrul cel mai însemnat. Și cucoana Eliabel nu trebui să se ostenească prea mult ca să-și vâre în cap că farmecele ei ajutaseră la asta.

Singura ființă care dorea cu adevărat ca Guccio să mai rămână nu putea și nu îndrăznea să sufle o vorbă.

Pe neașteptate se simțiră toți destul de stingheriți. Îl siliră totuși pe Guccio să ia cu dânsul o ciozvărtă din căprioara pe care o vânaseră tinerii Cressay și nu-l lăsară până nu făgădui că va mai veni pe la ei. Guccio făgădui, dar de data asta privirea lui căta, pe furie, spre Maria.

— Voi mai trece pe aici pentru poliță, de asta să fiți siguri, spuse pe un ton glumeț, menit să-i ascundă gândul adevărat.

Așteptă până îi legară de oblânc sacul cu lucrurile lui, apoi încălecă.

Privind cum se depărtează de-a lungul râului Mauldre, doamna de Cressay scoase un oftat prelung și le spuse fiilor ei, vorbind însă mai mult pentru sine decât pentru dânsii:

— Copii, mama voastră se mai pricepe încă să sucească mintea domnișorilor. Am învățat-o bine cu asta și aflați că, dacă nu-l luam cum știu eu, nu s-ar fi arătat așa de binevoitor.

De teamă să nu se trădeze, Maria se și întorsese în casă.

Galopând pe șoseaua spre Paris, Guccio se socotea un cuceritor căruia nici o ființă nu-i putea sta împotrivă și care nu avea decât să se arate prin castele pentru a culege inimile. Chipul Mariei, așa cum o văzuse în marginea lanului de secară, nu-l mai părăsea. Și el își făgăduia să se întoarcă la Neauphle foarte curând, poate chiar în câteva zile...

Acestea sunt și ele planuri dintre acelea pe care omul și le face la drum și nu le înfăptuiește niciodată.

Sosi noaptea în strada Zarafilor și rămase până târziu de vorbă cu unchiul său, Tolomei. Acesta se împacă lesne cu lămuririle pe care i le dădu Guccio în privința poliției amânate; avea alte griji pe cap. Păru să plece însă urechea mai cu luare-aminte când auzi de matrapazlăcurile ispravnicului Portefruit.

Toată noaptea, în somnul său, Guccio avea impresia că n-o visează decât pe Maria. A doua zi se și gândea mai puțin la dânsa.

Cunoștea la Paris două neveste de negustori, nostime burghezoaice, din care nici una nu trecuse de 20 de ani și care n-aveau inimă să-i refuze ceva. După câteva zile uitase de iubita lui din Neauphle.

Dar soarta oamenilor se țese încet și nimeni nu știe care dintre faptele sale semănate la întâmplare are să încolțească pentru a îmboboci, asemenea copacilor. Nimeni nu-și putea închipui că sărutul de la marginea unui lan de secară are să schimbe într-o zi istoria regatului Franței și are s-o ducă pe frumoasa Maria până la leagănul unui rege.

La Cressay, Maria începu să aștepte.

Capitolul VI Alai regesc la Clermont

Douăzeci de zile mai târziu, târgul Clermont de l'Oise cunoștea o forfotă nemaipomenită. De la castel și până la barieră, de la biserică până la clădirea isprăvniceii era îmbulzeală mare de norod. Oamenii se buluceau pe ulițe și prin cârciumi într-o zarvă voioasă. De dimineață fluturau flamuri la ferestre; crainicii vestiseră pe la răspântii că monseniorul Filip, conte de Poitiers, al doilea fiu al regelui, și unchiul său, monseniorul de Valois, veneau s-o întâmpine în numele suveranului pe sora și nepoata lor, regina Isabelle a Angliei.

Ea pusese piciorul pe pământul Franței cu două zile înainte și acum străbătea Picardia. În dimineața aceea părăsise orașul Amiens și, dacă totul mergea bine, avea să ajungă la Clermont către sfârșitul după-amiezii. Acolo regina urma să înnopteze, iar a doua zi, cu escorta venită din Anglia și cu cea franceză care-i ieșise înainte, avea să pornească înspre Pontoise, unde tată-său, Filip cel Frumos, o aștepta la castelul Maubuisson.

Pe la chindii, ispravnicul, căpitanul târgului și pârgarii, cărora li se vestise sosirea apropiată a prinților, trecură bariera Parisului pentru a pune la picioarele înalților oaspeți cheile orașului. Filip de Poitiers, care călărea în fruntea alaiului, ascultă urările lor de bun sosit și pătrunse cel dintâi în Clermont.

Îl urmau, într-o colbăraie grozavă stârnită de cai, mai bine de o sută de curteni, scutieri, slujitori și sulițași, atât dintre însoțitorii săi, cât și dintre cei ai lui Charles de Valois.

Un cap se înălța deasupra tuturor celorlalte, al mătăhălosului Robert d'Artois, la trecerea căruia se zgâiau toți ochii. E drept că acest senior, călare pe un perșron¹¹ mare rotat — la cogeamite călăreț, cogeamite cal — purta ciubote roșii, mantie roșie, cazacă de catifea roșie și avea o înfățișare de te băga în sperieți. Pe când mulți călăreți arătau frânți de oboseală, el se ținea drept în șa, ca și cum ar fi încălecat abia atunci.

Într-adevăr, de când plecase din Pontoise, Robert d'Artois se simțea întărit și odihnit la gândul că izbânda lui se apropia. Numai el singur știa adevăratul țel al călătoriei tinerei regine a Angliei, numai el singur știa ce întâmplări, dezlănțuite pentru a-și potoli setea lui de răzbunare, aveau să zguduie curtea Franței. Și se simțea cuprins de pe acum de o aprigă și tainică bucurie.

Cât ținu drumul, nu-și luase o clipă ochii de la Gautier și Filip d'Aunay, care făceau parte din alai, primul ca scutier al contelui de Poitiers, iar celălalt ca scutier al lui Charles de Valois. Cei doi tineri erau încântați de plimbarea asta și de tot fastul regesc. Ca să fie mai strălucitori, în naivitatea și înfumurarea lor, își agățaseră la veșmintele de paradă frumoasele tășcuțe de aur primite în dar de la ibovnicele lor. Văzându-le aceste tășcuțe prinse în cingătoare, Robert d'Artois simțea zbatându-i-se în piept valurile unei crude și nețârmurite bucurii, și abia se ținea să nu râdă. "Haideți, drăgălașilor, bobocilor, nătăfletilor — vorbea în sinea lui — hai, zâmbiți cât mai e vreme, gândiți-vă la frumoșii sâni ai iubitelor voastre. Gândiți-vă bine la ei, căci n-o să-i mai atingeți niciodată, și bucurați-vă de ziua de azi, căci tare mi-e teamă că nu veți mai apuca multe. Au să vă sfârâme capetele drăguțe și seci ca pe niște nuci."

În același timp, asemenea unui tigră care se joacă cu prada, ascunzându-și ghearele, îi saluta prietenos pe frații d'Aunay sau le striga câte o vorbă de duh, râzând în hohote. De când îi scăpase din capcana ticluită la turnul Neste, cei doi frați îi arătau prietenie și i se socoteau îndatorați.

Îndată ce alaiul se opri în piața mare, ei îl poftiră pe d'Artois să golească împreună o bărdacă de vin roșu, foarte rece. Schimbară între dânșii glume, închinând paharele. "Beți, frățiorilor, beți și țineți bine minte gustul acestui vinișor", își zicea d'Artois.

În jurul lor, cârciuma răsuna de veselie nepăsătoare, de strigătele și de vorbele aprinse ale chefliilor.

Prin ulițele cuprinse de fierbere voioasă, tarabagiii făceau vânzare ca în zilele de iarmaroc, și de la castelul regal până la biserică se scurgea potop de lume, încetinind mersul cailor.

Marile flamuri de toate culorile, care împodobeau ferestrele, fluturau în adierea vântului. Un călăreț veni în galop, vestind apropierea reginei, și se stârni îndată mare învălmășeală.

— Zorește-i pe oamenii noștri, îi zise Filip de Poitiers lui Gautier d'Aunay, care se apropiase de el.

Apoi, al doilea fiu al regelui se întoarse către Charles de Valois:

— Vom fi acolo la ceasul hotărât, unchiule. Regina nu va avea de așteptat.

Îmbrăcat tot în albastru, nițel aprins la față de oboseală, Charles de Valois se mulțumi să dea din cap. Nu se simțea în apele lui și s-ar fi lipsit bucuros de goana asta călare.

¹¹ Cal dinț inutul Perche

Clopotele bisericii începură să sune, și dangătul lor vuia în văzduh, spărgându-se de zidurile târgului. Convoiul apucă pe drumul către Amiens.

Robert d'Artois se apropie de prinți și merse așa, pinten la pinten, alături de Poitiers. Deși i se răpise moștenirea ținutului d'Artois, Robert rămânea totuși văr al regelui, și locul său era în rând cu cele mai strălucite coroane ale Franței. Privind mâna lui Filip de Poitiers, strânsă pe frâul roibului său, Robert gândea: "De hatârul tău, slăbănogul meu văr, ca să ți se dea ție domeniul Franche-Comté, mi s-a luat mie Artois. Dar mai înainte ca ziua de mâine să se fi sfârșit, cinstea ta de bărbat are să capete o rană care nu se lecuiește ușor."

Filip, conte de Poitiers și soț al Jeannei de Burgundia, avea 21 de ani. Înfațișarea lui, ca și felul său de a fi îl deosebeau de toți ceilalți din familia regală. Nu era frumos și impunător ca tătâne-su, nici gras și repezit ca unchiul de Valois. Înalt, slab la trup și la față, cu picioare și mâini stranii de lungi, avea gesturi întotdeauna măsurate, era zgârcit la vorbă și cam aspru; trăsăturile, îmbrăcămintea fără zorzoane, politețea socotită a cuvintelor, totul arăta o fire chibzuită și hotărâtă, la care capul ținea în frâu pornirile inimii. Chiar pe atunci Filip de Poitiers era o forță de care trebuia să se țină seamă.

La o leghe de Clermont, cele două convoaie, al reginei Angliei și al prinților, se întâlneau. Opt oșteni de la curtea Franței se strânseseră pe o parte a drumului și scoaseră din trâmbițele lor niște sunete lungi și monotone. Trâmbițașii englezi răspunseră suflând în cornuri asemănătoare, dar care sunau mai ascuțit. Apoi prinții se apropiară, iar Isabelle, subțire și dreaptă pe buiestrașa-i albă, ascultă scurta urare de bun sosire a fratelui ei, Filip de Poitiers. După asta, Charles de Valois veni să sărute mâna nepoatei sale; apoi fu rândul contelui d'Artois, care, din felul cum își înclină capul și din privire, îi dădu să înțeleagă tinerei regine că toate se petreceau așa cum le prevăzuseră.

În vreme ce se schimbau binețe, întrebări și răspunsuri, cele două escorte așteptau, cercetându-se din ochi. Cavalerii francezi judecau costumele englezilor, iar aceștia, nemișcați și demni, având soarele în față, purtau cu mândrie pe scuturile lor cei trei lei ai Angliei; îi simțeau siguri de ei înșiși și grijulii de a arăta cât mai falnici în țară străină.

Din marea litieră albastră și aurie care venea în urma reginei se auzi un țipăt de copil.

— Surioară, l-ai luat oare și pe nepotul nostru în această călătorie? întrebă Filip. Are să-i fie tare greu la vârsta lui fragedă.

— N-aș fi avut liniște dacă-l lăsam la Londra fără mine, răspuse Isabelle. Știi doar bine ce fel de oameni roiesc în jurul meu...

Filip de Poitiers și Charles de Valois o întrebară ce anume o aducea în Franța; regina le spuse numai atât, că voia să-și vadă părintele, și ei pricepură că nu vor scoate mai mult de la dânsa, cel puțin deocamdată.

Zicându-se puținel ostenită de drum, Isabelle ceru să se dea jos de pe iapa ei albă și luă loc în litiera cea mare, purtată de două catârce cu valtrapuri de catifea, una la hulubele din față, și cealaltă la hulubele din spate. Cele două escorte se puseră din nou în mișcare către Clermont.

Văzând că Poitiers și Valois au trecut iar în capul convoiului, d'Artois își împinse calul lângă litiera reginei.

— Ești tot mai frumoasă de fiecare dată când te văd, verișoară, îi spuse el.

— Nu minți, răspuse Isabelle. Nu pot fi frumoasă după douăsprezece ore de drum prin colbăraia asta.

— Când ți-a îndrăgit cineva amintirea vreme de atâtea săptămâni, nu mai vede colbul, nu-ți vede decât ochii.

Isabelle se ghemui mai adânc în perne. Se simțea iarăși cuprinsă de acea stranie slăbiciune care o apucase la Westminster în fața lui Robert. "Să fie oare adevărat că mă iubeste, îi trecu prin minte, sau îmi spune doar vorbe frumoase, cum o fi spunând oricărei alte femei?" Printre perdelele litierii, vedea în coasta calului rotat uriașa cizmă roșie și pintenul de aur al contelui d'Artois; vedea pulpa de namilă, ai cărei mușchi zvâcneau sub nădragul strâns, și se întreba dacă va încerca de fiecare dată când se va găsi în prezența acestui bărbat aceeași tulburare, aceeași dorință de a i se lăsa în brațe, aceeași speranță de a ajunge la niște țărâmurii necunoscute... Făcu o efortare ca să se stăpânească. Nu venise aici pentru ea însăși.

— Vere, zise regina, cât putem sta de vorbă, spune-mi repede ce ai să-mi spui.

Cu mare grabă și prefăcându-se că-i descrie priveliștea, d'Artois îi povesti ceea ce știa și ceea ce făcuse, pânda cu care împresurase prințesele regale, capcana întinsă celor doi frați d'Aunay la turnul Nesle.

— Cine sunt oamenii aceștia care necinstesc coroana Franței? întrebă Isabelle.

— Se află la douăzeci de pași de tine. Fac parte din escorta care te însoțește.

Și îi dădu toate lămuririle în privința fraților d'Aunay, unde le sunt moșiile, din ce neam se trag și cu cine se înrudesc.

— Vreau să-i văd, zise Isabelle.

Făcându-le semne cu brațele, d'Artois îi chemă pe cei doi tineri.

— Regina v-a zărit printre toți ceilalți, le zise el cu o clipire șireată a ochilor, și i-am vorbit de voi.

Chipurile celor doi frați se roșiră de mândrie și plăcere.

Îi împinse către litieră, ca și cum le-ar fi deschis calea măririlor, și în vreme ce flăcăii salutau, plecându-se mai jos de grumazul cailor, uriașul spuse cu o prefăcută voioșie:

— Măria-ta, aceștia-s domnii Gautier și Filip d'Aunay, cei mai credincioși scutieri ai fratelui și ai unchiului măriei-tale. Îi recomand bunăvoinței măriei-tale ca pe unii ce se află oarecum sub oblăduirea mea.

Isabelle îi cercetă o clipă pe cei doi tineri, întrebându-se ce anume aveau în înfățișarea și făptura lor care să poată abate de la datorie niște fiice de rege. Erau frumoși, nici vorbă, și frumusețea bărbaților o cam tulbura întotdeauna pe Isabelle. Zări apoi tășcuțele de aur la cingătoarea celor doi călăreți, și privirea ei merse de la tășcuțele acelea la ochii lui Robert. Pe fața acestuia miji un surâs. De acum încolo el se putea trage din nou în umbră. Nu va mai trebui nici măcar să apară în fața curții ca pârător. În-tâlnirea aceasta întâmplătoare era de-ajuns ca să-i ducă la pierzanie pe cei doi scutieri. "Frumos mai lucrași, Robert, frumos mai lucrași". Își zicea el.

Frații d'Aunay, cu capetele pline de visuri, plecară să-și ia locul în convoi.

Din orașul Clermont în sărbătoare, se și înălțau strigătele de bun sosît către această frumoasă regină de 22 de ani, care aducea la curtea Franței cea mai neașteptată dintre nenorociri.

Capitolul VII Cum e tata, e și fata

Era în seara când sosise Isabelle; regele stătea de vorbă cu fiică-sa între patru ochi, într-o încăpere a castelului Maubuisson, unde-i plăcea să rămână singur.

— Aici mă sfătuiesc cu mine însumi, le spusese celor din jurul său într-o zi când se hotărâse să vorbească.

Pe masă, un sfeșnic de argint cu trei brațe lumina un vraf de pergamente pe care regele își punea semnătura după ce le cerceta. Parcul foșnea în asfințit, iar Isabelle, cu fața întoarsă spre întunericul de afară, privea cum umbra înserării învăluia copacii unul câte unul.

Așezat în împrejurimile orașului Pontoise, Maubuisson era reședință regală de pe vremea reginei Blanche de Castille¹², iar Filip făcuse din el unul din locurile în care obișnuia să petreacă lunile de vară. Îi plăcea acest domeniu tăcut, împrejmuț de ziduri înalte, pentru parcul său, pentru grădinile sale și mănăstirea în care călugărițele benedictine duceau un trai tihnit. Castelul însuși nu era mare, dar Filip cel Frumos îi prețuia liniștea și se simțea mai bine la Maubuisson decât în palatele sale mai încăpătoare.

Isabelle le întâmpinase pe cele trei cumnate ale sale, Marguerite, Jeanne și Blanche, cu un obraz numai zâmbet și răspunsese așa cum se cuvenea la urările lor de bună venire.

Cina fusese scurtă. Și acum Isabelle se retrăsese cu tatăl ei pentru a împlini fapta cumplită și de neînlăturat la care se hotărâse. Regele Filip o ținea sub uitătura aceea înghețată cu care privea orice făptură omenească, fie și propria sa odraslă. Aștepta s-o audă vorbind și ea nu se încumeta să înceapă. "Am să-i fac atâta rău", gândea Isabelle. Și deodată, din pricina acestei prezențe, a acestui parc, a acestor copaci, a tăcerii acesteia, se simți năpădită de un val de amintiri ale copilăriei și o amară milă de ea însăși îi aduse un nod în gât.

— Tată, izbucni ea, tată, sunt nenorocită. Ah, cât de departe mi se pare Franța de când sunt regina Angliei! Și cum duc dorul zilelor care nu mai sunt!

Și trebui deodată să lupte cu un dușman neașteptat: lacrimile.

După o tăcere, fără să se apropie de dânsa, Filip cel Frumos întrebă încet, dar cu glas lipsit de orice căldură:

— Numai ca să-mi spui asta ai făcut o asemenea călătorie?

— Și dacă nu tatălui meu, zise ea, cui altuia să-i spun că n-am parte de fericire?

Regele privi întunericul de după fereastra cu geamuri lucioase, apoi lumânările, apoi focul din vatră.

¹² Regină șregenă a Franței (1185-1252), mama lui Ludovic al IX-lea.

— Fericirea... vorbi el rar. În ce stă oare fericirea, fata mea, dacă nu în a fi vrednic de soarta ce ți-e dată, în a învăța să zici întotdeauna "da" lui Dumnezeu... și adeseori "nu" oamenilor?

Erau așezați față în față pe niște jilțuri de stejar fără pernă.

— Sunt regină, e adevărat, spuse ea în șoptă. Dar e oare trai de regină traiul meu acolo?

— Se poartă rău cu tine?

Întrebarea lui nu arăta vreo mirare. Știa prea bine ce avea să-i răspundă.

— Nu știi cu cine m-ai măritat? răbufni Isabelle. E oare un soț acela care din prima zi se ține departe de patul meu? Cel căruia nici grija ce-i port, nici alintările, nici zâmbetele mele nu-i smulg o vorbă? Care fuge de mine de parcă aș fi bolnavă și împarte, nici măcar unor ibovnice, ci unor bărbați, tată, unor bărbați, mângâierile ce mi se cuvin?

Toate acestea Filip cel Frumos le cunoștea de multă vreme, iar răspunsul său era și el pregătit de multă vreme.

— Eu nu te-am măritat cu un bărbat, zise el, ci cu un rege. Nu te-am jertfit din greșeală. Ție trebuie oare să-ți aduc aminte ce datorăm statelor noastre și că noi nu suntem născuți pentru a ne lăsa în voia durerilor unuia sau altuia dintre noi? Noi, nu viețile noastre le trăim, ci pe acelea ale țărilor noastre, și numai într-aceasta putem să ne aflăm mulțumirea... dacă suntem vrednici de soarta ce ne este hărăzită.

Vorbind, se apropiase puțin de dânsa și lumina flăcărilor îi săpa umbre adânci pe față, scoțându-i la iveală și frumusețea și aerul acela de-a voi întotdeauna să-și biruie simțămintele și de-a fi mândru că le biruie.

Mai mult decât vorba, această înfățișare de rege și această frumusețe o ajutară pe Isabelle să-și înfrângă orice slăbiciune. "Nu aș fi putut iubi decât un bărbat care să-i semene, gândi ea, și nu voi iubi vreodată, nici iubită nu voi fi vreodată, căci n-am să găsesc niciodată un bărbat după chipul său."

Apoi, cu glas tare:

— Sunt bucuroasă, tată, că mi-ai reamintit care mi-e datoria. Nu pentru a mă tângui am venit în Franța. Sunt bucuroasă de asemenea că mi-ai reamintit acel respect de sine pe care se cade să-l aibă cei de viță regească, și că fericirea nu trebuie să însemne nimic pentru unii ca noi. Aș vrea doar ca și în jurul tău fiecare să gândească la fel în privința aceasta.

— Pentru ce ai venit?

Isabelle răspunse pe nerăsuflăte:

— Pentru că frații mei și-au luat soții niște târfe, tată, pentru că am aflat-o și pentru că sunt tot așa de neînduplecată ca și tine când trebuie să apăr cinstea noastră.

Filip cel Frumos oftă:

— Nu-ți îndrăgești cumnatele, o știi, dar ceea ce te desparte de ele...

— Ceea ce mă desparte de ele este ceea ce desparte o femeie cinstită de o curvă! rosti Isabelle cu răceală. Așteaptă, tată! Știu lucruri care ți-au fost tănuite. Ascultă-mă, căci nu-ți aduc doar vorbe goale. Îl cunoști pe tânărul domn Gautier d'Aunay?

— Sunt doi frați pe care-i iau întotdeauna unul drept altul. Tatăl lor a fost cu mine în Flandra. Cel de care-mi vorbești a luat-o de soție pe Agnes de Montmorency, nu-i așa? și slujește la fiul meu, contele de Poitiers, ca scutier...

— O slujește și pe nora ta, Blanche, dar într-alt fel. Fratele său mai mic, Filip, care e la palatul unchiului meu Valois...

— Da, făcu regele, da...

Lucru foarte rar, o cută adâncă îi brăzdă fruntea.

— ...Ei bine, acesta se ține cu Marguerite, pe care ai ales-o să fie într-o zi regina Franței. În ce-o privește pe Jeanne, nu i se cunoaște ibovnicul pentru că, fără îndoială, și-l ascunde mai bine ca celelalte. Se știe însă atâta, că ea tănuiește desfătărilor soră-si și ale verișoarei, înlesnește vizitele îndrăgostiților la turnul Nesle și se descurcă foarte bine într-o meserie al cărei nume e... Și află că toată curtea vorbește despre asta, numai ție nu ți se spune nimic.

Filip cel Frumos ridică mâna.

— Unde ți-s dovezile?

Isabelle dădu atunci pe față istoria cu tășcuțele de aur.

— Le vei găsi la cingătoarea fraților d'Aunay. Le-am văzut chiar eu pe când veneam încoace. E tot ce aveam să-ți spun.

Filip cel Frumos își privi fata. I se părea că acolo, sub ochii lui, ea luase pe neașteptate alt chip și alt suflet. Rostise învinuirea fără să șovăie, fără să-i tremure glasul și rămase nemișcată acolo, dreaptă în jilțul ei, cu buzele strânse, păstrând în fundul ochilor o lucire neînduplecată, ca de gheață. Nu vreun simțământ josnic sau invidia o îmboldiseră să vorbească, ci dreptatea. Era într-adevăr fiica lui.

Regele se ridică, fără a răspunde. Rămase o clipă mai lungă în picioare la o fereastră, mereu cu încrețitura aceea care-i brăzda fruntea de la o tâmplă la alta.

Isabelle nu mișca, așteptând să vadă ce are să urmeze după ceea ce dezlănțuise, gata să dea alte lămuriri.

— Vino, zise deodată regele. Haidem la ele.

Deschise ușa, străbătu un lung coridor întunecos, apoi împinse o a doua ușă: vântul nopții îi înfășură dintr-o dată, fluturându-le în spate veșmintele largi.

Cele trei nurori își aveau odăile în cealaltă aripă a castelului Maubuisson. Din turn, unde se afla camera de lucru a regelui, se putea ajunge acolo făcându-se un ocol prin niște galerii acoperite. Pe lângă fiecare ferestruică a meterezelor moțăia câte un străjer. Scurte răbufniri de vânt zgâlțâiau țiglele acoperișului. De jos venea mireasma pământului reavăn.

Fără o vorbă, regele și fiică-sa merșeră de-a lungul galeriilor. Călcau într-un pas amândoi și pașii lor răsunau pe lespezi, iar din zece în zece stânjeni câte un arcaș se ridica.

Când ajunsese la ușa care dădea în odăile prințeselor, Filip cel Frumos se opri o clipă, trăgând cu urechea. Răsete și țipete voioase răzbeau prin ușă. O privi pe Isabelle.

— Trebuie, zise el.

Isabelle își înclină capul, fără să răspundă, și Filip cel Frumos împinse ușa.

Marguerite, Jeanne și Blanche scoaseră un țipăt de mirare și răsetele lor se curmară deodată.

Se jucau tocmai cu niște păpuși și făceau mare haz încercând să reconstituie o scenă născocită de ele și care, meșterită de un păpușar iscusit, le plăcuse grozav într-o zi la Vincennes, dar îl mâniase pe rege.

Păpușile erau făcute după chipul mărimilor de la curte. Micul decor înfățișa camera regelui, unde acesta era culcat într-un pat cu baldachin țesut în fir de aur. Monseniorul de Valois bătea la ușă, cerând să vorbească cu frate-său. Hugues de Bouville, șambelanul, răspundea că regele nu-l putea primi și că poruncise ca nimeni să nu-i vorbească. Monseniorul de Valois o lua din loc, spumegând de mânie. Veneau după aceea să ciocănească în ușă păpușile care întruchipau pe Ludovic de Navara și pe frate-său Charles. Bouville dădea același răspuns celor doi fii ai regelui. În cele din urmă se arăta Enguerrand de Marigny, în fața căruia mergeau trei armășei cu ghioagele de fier în mâini; numaidecât i se deschidea larg ușa, zicându-i-se: "Monsenior, fiți bine venit. Regele ține foarte mult să vă vorbească."

Această satiră a obiceiurilor de la curte îl supăraseră rău pe Filip cel Frumos, care ceruse să nu mai audă de asemenea joacă. Cele trei tinere prințese nu luaseră însă în seamă porunca regelui și, într-ascuns, se desfătau cu atât mai mult, cu cât era o petrecere oprită.

Ele mai schimbau pe ici, pe colo câte o vorbă din cele rostite parcă de păpuși și se întreceau să le pună în gură glume batjocoritoare, mai ales când mânuiau păpușile care îi înfățișau pe soții lor.

La ivirea regelui și a Isabellei, se fâstâciră ca niște școlărițe prinse cu șoalda.

Marguerite apucă în grabă o haină care zăcea pe un scaun și și-o puse ca să-și acopere frumoșii sâni prea dezgoliți. Blanche își strânse la loc părul pe care și-l ciufulise maimuțărind mânia unchiului Valois.

Jeanne, care se stăpânea mai bine, zise repede:

— Am terminat sire, chiar acum am terminat, și ați fi putut asculta, căci nu era nimic ca să vă supere. Vom strânge acum totul.

Bătu din palme, strigând:

— Hei! Beaumont, Comminges, dragele mele...

— Nu-i nevoie să-ți chemi doamnele, îi tăie scurt vorba regele.

Abia dacă aruncase o privire la joaca lor; era cu ochii la ele. 18 ani, 19 ani și jumătate, 23 de ani; câteșitrele nostime, fiecare în felul ei. Le văzuse crescând, făcându-se tot mai frumoase din ziua când sosiseră, la doisprezece sau treisprezece ani fiecare, pentru a se mărita cu câte unul din fiii săi. Dar nu păreau să fi căpătat mai multă minte decât avuseseră atunci. Se mai jucau cu păpuși ca niște ștregărițe neascultătoare. Să fie oare adevărat ce-a spus Isabelle? Era oare cu puțință ca atâta viclenie femeiască să se fi cuibărit în ființele acestea care lui i se păreau tot niște copile? "Poate că nu mă pricep de fel la femei", gândi regele.

— Unde vă sunt soții? Întrebă.

— În sala de arme, sire, răspunse Jeanne.

— După cum vedeți n-am venit singur, urmă el. V-am auzit adeseori zicând că cumnata voastră nu vă iubește. Și cu toate acestea mi se spune că ea v-a făcut, fiecareia dintre voi, câte un dar foarte frumos...

Isabelle văzu întunecându-se ochii prințeselor Marguerite și Blanche, ca și cum lumina lor li s-ar fi stins deodată.

— Vreți să-mi arătați și mie, vorbi rar Filip cel Frumos, tășcuțele acelea pe care le-ați primit din Anglia?

Tăcerea care urmă după cuvintele lui despărți lumea în două. De o parte era Filip cel Frumos, Isabelle, curtea, prinții, regatele; de cealaltă parte, începând să trăiască un coșmar înfiorător, cele trei nurori ale regelui de fier.

— Ei, făcu regele, ce-i tăcerea asta?

Continua să le privească, ațintind asupra-le ochii săi mari, ale căror pleoape nu clipeau niciodată.

— Am lăsat-o pe a mea la Paris, spuse Jeanne.

— Și eu, și eu, spuseră numaidecât celelalte două.

Filip cel Frumos se îndreptă fără grabă spre ușa care dădea pe coridoare și se auzi pardoseala de lemn trosnind sub pașii săi. Cele trei femei, albe ca varul, îl urmăreau din ochi.

Nimeni nu se uita la Isabelle. Ea se lipise cu spatele de perete, ascunsă oarecum de cămin, și i se auzea răsuflarea întretăiată.

Regele spuse, fără a-și întoarce capul:

— Fiindcă v-ați lăsat aceste tășcuțe la Paris, vom ruga pe tinerii d'Aunay să meargă de îndată să le aducă.

Deschise ușa, chemă un oștean de pază și-i porunci să-i caute pe cei doi scutieri.

Blanche nu se mai putu ține. Se lăsă frântă pe un scăunel, cu capul din care fugise sângele, cu inima oprită, și fruntea i se aplecă într-o parte, gata parcă să lunece jos. Jeanne o apucă de braț și o scutură ca s-o silească să-și vină în fire.

Cu micile ei mâini cafenii, Marguerite sucea în neștire gâtul păpușii care îl înfățișa pe Marigny și cu care se jucase mai adineauri.

Isabelle stătea nemișcată. Simțea pe fața ei privirile Margueritei și ale Jeannei, priviri pline de ură care îi spuneau îndeajuns rolul ei de pârâtoare, și încercă deodată o mare sfârșeală. "Voi merge până la capăt", gândi ea.

Frații d'Aunay dădură buzna, zoriți, fâstâciți, aproape îmbrâncindu-se în râvna lor de a sluji bine și de a se arăta vrednici.

Fără a se dezlipi de peretele de care sta rezemată, Isabelle întinse mâna și spuse doar atât:

— Tată, domnii aceștia par să-ți fi ghicit gândul, căci iată-i că-ți aduc tășcuțele mele spânzurate de cingătoarea lor.

Filip cel Frumos se întoarse spre nurorile sale.

— Puteți să mă faceți să pricep cum de au ajuns acești scutieri să poarte podoabele care v-au fost dăruite de cumnata voastră?

Nici una nu răspunse.

Filip d'Aunay se uită mirat la Isabelle, ca un câine care nu înțelege de ce e bătut, apoi își întoarse privirea la frate-său mai mare, căutându-i ocrotirea. Gautier stătea cu buzele întredeschise.

— Garda? strigă regele.

Glasul său făcu să treacă un fior rece prin spinarea tuturor celor de față și se răsfârșe, neobișnuit, înfricoșător, în tot castelul și în bezna dimprejur. De mai bine de zece ani, chiar din ziua bătăliei de la Mons-en-Pévèle, când își reînșuflețise oștirea smulgând o izbândă gata să-i scape, nu-l auzise nimeni să strige vreodată și nimeni nu-și

mai amintea că putea să aibă un glas așa de puternic. De altminteri, acesta fu singurul cuvânt pe care-l rosti astfel.

— Să vie arcașii! Chemați-l pe căpitanul vostru, le spuse oștenilor care alergaseră la strigătul său.

Se auzi tropotul greu al cailor, apoi domnul Alain de Pareilles se ivi în capul gol, încheindu-și cataramele din mers.

— Domnule Alain, îi zise regele, înhață-i pe acești doi oameni. În temniță și în lanțuri să-i pui. Vor avea să răspundă înaintea judecății mele pentru trădarea lor.

Filip d'Aunay vru să spună ceva.

— Sire, îngână el, sire...

— Ajunge, zise Filip cel Frumos. Domnului de Nogaret ai să-i vorbești de acum înainte...

Se întoarse spre căpetenia arcașilor.

— Domnule Alain, prințesele vor rămâne aici sub paza oamenilor dumitale până la alt ordin al meu. N-au voie să iasă. N-are voie nimeni, oricine ar fi, nici slugile lor, nici rudele, nici chiar soții lor, să pătrundă în acest loc sau să vorbească cu ele. Răspunzi de asta în fața mea.

Oricât de uluitoare ar fi fost poruncile acestea, Alain de Pareilles le ascultă fără a crâcni. Omul care îl arestase pe marele maestru al templierilor nu se mai putea mira de nimic. Voința regelui era singura lui lege.

— Haideți, domnilor, le spuse el celor doi frați d'Aunay, arătându-le ușa.

Și dădu arcașilor poruncile sale, potrivit cu cele pe care le primise.

leșind de acolo, Gautier îi șopti fratelui său:

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, frate, totul s-a sfârșit...

Apoi, pașii lor pe lespezile de piatră se pierdură în tropăitul oștenilor, auzindu-se din ce în ce mai slab.

Marguerite și Blanche ascultară pașii aceștia care se depărtau. Era dragostea lor, cinstea lor, fericirea lor, viața lor toată care se depărta. Jeanne se întreba dacă va izbuti vreodată să se dezvinovățească. Marguerite, pe neașteptate, zvărlî în foc păpușa pe care o ținea în mână.

Blanche era din nou gata să leșine.

— Vino, Isabelle, zise regele.

leșiră. Regina Angliei câștigase; dar se simțea obosită și cuprinsă de o stranie tulburare pentru că tată-său îi spusese: "Vino, Isabelle". Era întâia oară când îi spunea pe nume, ca pe vremea depărtată a copilăriei.

Făcură cale întoarsă, unul în urma celuilalt, de-a lungul galeriilor, așa cum veniseră. Vântul de răsărit mâna pe cer uriași nori negri. Filip o lăsă pe Isabelle în ușa odăilor sale și, apucând un sfeșnic de argint, porni să-și caute fiii.

Umbra lui mare și zgomotul pașilor trezeau străjerii prin coridoarele pustii. Îi era inima grea. Nici nu simțea picăturile de ceară care i se prelingeau pe mână.

Capitolul VIII Mahaut, contesă de Burgundia

În toiu noptii, doi călăreți se depărtară de castelul Maubuisson: erau Robert d'Artois și credinciosul, nedespărțitul său Lormet, în același timp argat, scutier, tovarăș de drum, și omul căruia îi încredința tainele sale punându-l să împlinească orice treabă.

Din ziua în care d'Artois îl alesese dintre șerbii săi de la Conches, luându-l pe lângă dânsul, Lormet nu-l mai părăsise, ca să spunem așa, nici o clipă. Te minunai văzându-l pe acest omuleț rotofei și spătos, ale cărui tâmpile începuseră să încărunțească, purtând de grijă în orice prilej namilei sale de stăpân și urmându-l pas cu pas pentru a-l ocroti. Șiretenia îi era tot așa de mare și de răzbătătoare ca și devotamentul ce-l arăta lui Robert d'Artois. El făcuse pe luntrașul fraților d'Aunay în seara în care li se întinsese capcana.

Se crăpa de ziuă când cei doi călăreți ajunseră la bariera Parisului. Își puseră la pas caii, din care ieșeau aburi de atâta goană, iar Lormet căscă de vreo douăsprezece ori și mai bine. La 50 de ani trecuți, ținea la drum lung călare mai dihai ca un tânăr scutier, dar lipsa somnului îl dădea gata.

În piața Grève se adunau, cum era obiceiul, zilierii în căutare de lucru. Contramaistrii de pe șantierul regelui și stăpânii de corăbii umblau printre cetele de muncitori și tocmeau ucenici, hamali și oameni de alergătură. Robert d'Artois străbătu piața și apucă pe strada Mauconseil, unde locuia mătușă-sa Mahaut d'Artois, contesă de Burgundia.

— Pricepi tu, Lormet, zise uriașul, vreau ca blestemata asta de cătea prea ghiftuită să-și audă nenorocirea din gura mea. Asta-i una din cele mai plăcute dimineți ale vieții mele. Nu se află obraz de fată frumoasă încins de focul dragostei, care să-mi poată da mai multă plăcere privindu-l, decât mutra scârboasă a mătușii mele când am să-i povestesc ce se întâmplă la Maubuisson. Și vreau ca ea să vină la Pontoise și să-și grăbească pieirea, ducându-se să chelălăiască în fața regelui, și s-o văd crăpând de ciudă.

Lormet mai căscă o dată până la urechi.

— Are să crape, monseniore, spuse el, are să crape, n-aveți grijă, că doar faceți tot ce trebuie pentru asta.

Ajunseră la mărețul palat al conților d'Artois.

— Și când te gândești că bunicul meu l-a clădit! izbucni Robert. Și că eu ar fi trebuit să stau aici!

— O să stați aici, monseniore, o să stați!

— Iar pe tine te-oi face portar al palatului, cu o sută de livre pe an leafă.

— Mulțumesc, monseniore, răspunse Lormet, de parcă ar fi avut de pe acum înalta slujbă și banii în buzunar.

D'Artois sări de pe cal, îi aruncă lui Lormet frâul și, apucând ciocanul din poartă, izbi de câteva ori în ea, mai-mai s-o spargă.

Zgomotul se auzi răsunând de sus în jos prin toată casa. Poarta de stejar se deschise, lăsând să iasă un paznic zdravăn și foarte dezghețat, care ținea în mână un toroipan să omori boul cu el.

— Cine e? întrebă servitorul, furios de așa tămbălău.

Dar Robert d'Artois îl împinse deoparte și pătrunse în palat. Roia argățime multă pe coridoare și pe scări: vreo duzină de valetși și de slujnice umblau de colo-colo, făcând curățenia de dimineață prin încăperi. Zărindu-l pe d'Artois, neliniștea li se așternu pe față. Dând brânci tuturor, Robert se urcă la catul de sus, unde erau odăile contesei Mahaut, și strigă o dată "hei"! așa de tare, că ar fi putut ridica în două picioare un rând întreg de cai.

Un valet veni în fugă, înfricoșat, cu o găleată în mână.

— Unde-i mătușă-mea, Picard? Trebuie s-o văd pe mătușă-mea numaidecât!

Picard, cu capul turtit, aproape chel, puse jos găleata și răspunse:

— Mănâncă, monseniore!

— Ei, puțin îmi pasă de asta! Spune-i că am venit, dar dă fuga repede!

Luându-și în grabă o mutră răvășită de tristețe și de spaimă, Robert d'Artois îl urmă pe valet până la odaia mătușii Mahaut, făcând să se cutremure dușumeaua sub greutatea lui.

Contesa Mahaut d'Artois, regentă a Burgundiei, și pair al regelui Franței, era o femeie voinică, de vreo 50 de ani, cu cheresteaua zdravănă, trupeșă, lată în șolduri. Din chipul care fusese frumos mai rămăsese încă sub masca de grăsime o mândrie sigură de ea însăși. Avea fruntea înaltă, largă și bombată, părul încă foarte negru, un tulei de mustață cam prea deasă deasupra buzei, gura roșie și bărbia groasă.

Toate erau mari la femeia asta, trăsăturile, picioarele și brațele, pofta de mâncare, mâinile, lăcomia de avere, ambițiile și râvna de putere. Cu dârzenia unui războinic și cu încăpățânarea unui om de legi, ea alerga din Artois în Burgundia, de la curtea ei din Arras la cea din Dóle, supraveghind treburile celor două comitate, cerând vasalilor ei supunere oarbă, având grijă să nu-i supere pe cei puternici, dar lovind fără cruțare pe vrăjmașul lipsit de apărare.

Doisprezece ani de luptă cu nepotu-său o învățaseră să-l cunoască bine. De câte ori se ivea vreun neajuns, de câte ori vasalii ei din Artois se zburleau, de câte ori un târg se ridica împotriva birurilor, putea fi sigură că Robert era în spatele acestor boroboațe.

"E un lup sălbatic, un lup mare, crud și prefăcut, zicea vorbind despre dânsul. Dar eu sunt mai căpățânoasă și lupul va sfârși prin a-și frânge gâtul tot izbindu-se în mine."

De multe luni de zile abia dacă își mai vorbeau, iar de văzut, nu se vedeau decât atunci când rânduielile de la curte îi puneau față în față.

În dimineața aceea, așezată înaintea unei mesuțe, la piciorul patului, contesa Mahaut înfuleca bucată după bucată o plăcintă de iepure cu care își începea de obicei gustarea de dimineață.

Așa cum Robert se străduia să pară mâhnit și tulburat, ea se sili, când îl văzu intrând, să-și dea un aer firesc și nepăsător.

— Ei, iată-te sosind o dată cu zorile, nepoate! rosti ea, fără nici o mirare în glas. Și ce năvalnic! Vii ca o furtună! De ce atâta grabă?

— Mătușică, mătușică! izbucni Robert, totul e pierdut!

Fără să tresară, Mahaut dădu liniștit pe gât o cupă plină cu rubiniu, vin care-i venea de la viile sale din Artois și al cărui buchet îi plăcea mai mult ca oricare altul pentru a-și începe ziua cum se cuvine.

— Ce-ai pierdut, Robert? întrebă ea. Vreun alt proces?

— Mătușică, îți jur că nu e acum vremea să ne luăm peste picior. Nenorocirea ce se abătu peste familia noastră e prea mare ca să ne mai ardă de glumă.

— Ce fel de nenorocire pentru unul dintre noi ar putea fi o nenorocire și pentru celălalt? spuse Mahaut cu o liniște batjocoritoare.

— Mătușică, suntem în mâna regelui.

Mahaut lăasă să i se vadă în privire o umbră de îngrijorare. Se întreba ce capcană putea să i se întindă și ce rost avea toată introducerea asta.

Cu un gest care-i era familiar își suflecă mânecile până la coate. Apoi bătu cu palma în masă și chemă:

— Thierry!

— Mătușică, sări Robert, n-aș putea vorbi față de nimeni, afară de dumneata. Ceea ce am să-ți spun privește cinstea noastră.

— Ei aș! Poți să spui orice în fața cancelarului meu.

Nu avea încredere în nepotu-său și ținea să aibă un martor.

O clipă se măsurară din ochi, ea încercând să-i ghicească gândurile, el bucurându-se de comedia pe care o juca. "N-ai decât, cheamă-ți-i pe toți, gândea el. Cheamă-i, să audă fiecare."

Era lucru straniu să vezi cum se pândesc, se cântăresc și se înfruntă aceste două ființe cărora firea le dăduse atâtea trăsături aidoma, ca doi bivoli de același neam, care se asemănau așa de bine și se urau așa de mult.

Ușa se deschise și în pragul ei se ivi Thierry d'Hirson. Fost canonic în tagma călugărilor de pe lângă catedrala din Arras, cancelar al contesei Mahaut la cărmuirea provinciei d'Artois și nițeluș ibovnicul ei, omulețul acesta buhăit, cu față dolofană, nas ascuțit și alb, îți dădea o uimitoare impresie de îndrăzneală și voință. Abia dacă avea buze, iar ochii arătau multă cruzime. Viclenia, deșteptăciunea și dârzenia îi erau armele.

Îl salută pe Robert d'Artois.

— Dați rar pe la noi, monseniore.

— Nepotu-meu are, pare-se, să-mi vestească o mare nenorocire, zise Mahaut.

— Așa e, vai! oftă Robert, lăsându-se într-un jilt.

Tăcu înadins câteva clipe; Mahaut începea să dea semne de nerăbdare.

— Au fost între noi neînțelegeri, mătușică... vorbi el din nou.

— Ba mai mult încă, nepoate... Niște certuri urâte care s-au sfârșit rău pentru dumneata...

— Firește, firește, și martor mi-e Dumnezeu că ți-am dorit tot ce se poate mai rău.

Folosea iar șiretlicul său obișnuit, vorbind pe șleau, mărturisindu-și gândurile dușmănoase, ca să-și ascundă mai bine jungherul din mână.

— Dar asta nu ți-aș fi dorit-o niciodată, urmă el. Mă știi doar bun cavalier și neclintit când e vorba de cinste!

— Dar ce s-a întâmplat la urma urmelor? Ci vorbește odată!

— Fiicele dumitale, verișoarele mele, sunt învinovățite de adulter și arestate din porunca regelui, iar Marguerite împreună cu ele.

Mahaut nu-și trădă numaidecât uluirea. Nu-i venea să-și creadă urechilor.

— De la cine ai aflat scornitura asta?

— De la mine însumi, mătușică, și toată curtea o știe la fel. Asta s-a petrecut ieri la căderea nopții.

De aici încolo își făcu o plăcere din a o chinui pe baldâra de mătușă-sa, lăsând-o să se perpelească pe frigarea spaimei, destăinuindu-i din toată istoria doar cât voia el, cu țârâita, povestindu-i cum toată suflarea de la Maubuisson fusese trezită noaptea de mânia regelui.

— Ele și-au recunoscut vina? Întrebă Thierry d'Hirson.

— Habar n-am, răspuse Robert d'Artois. Dar tinerii d'Aunay se află pe mâna prietenului dumitale Nogaret și, în clipa de față, sunt pe cale de-a recunoaște pentru ele.

— Nu-mi place Nogaret, zise Mahaut. Chiar de-ar fi nevinovate, el e în stare să le scoată mai negre ca smoala.

— Mătușică, vorbi iarăși Robert, am făcut în plină noapte cele zece leghe de la Pontoise la Paris, ca să-ți dau de veste, căci nimeni nu se gândea s-o facă. Mai crezi oare că vreun gând rău mă aduce la dumneata?

În restriștea și nehotărârea în care se afla, Mahaut înălță ochii la vlăjganul de nepotu-său și gândi: "Poate c-o fi în stare uneori de o faptă bună".

Apoi, îl întrebă cu glas morocănos:

— Vrei să mănânci?

Și, numai din vorba asta, Robert pricepu că o lovise tare de tot.

Înșfăcă de pe masă un fazan rece, îl rupse în două cu mâinile și începu să muște din el. Deodată o văzu pe mătușă-sa făcând fețe-fețe. Mai întâi partea de sus a pieptului, deasupra rochiei tivite cu ermină, deveni stacojie, apoi gâtul, apoi obrazul, primprejurul gurii și nasului. Se vedea sângele năvălindu-i în față, atingându-i fruntea, care se înroși ca focul. Contesa Mahaut își duse mâna la piept.

"Acu-i acu, gândi Robert. Are să crape. Are să crape îndată."

Se înșela însă. Contesa se ridicase și în același timp se auzi un zdrăngănit puternic. Contesa trântise jos plăcinta de iepure, cupele și farfuriile de argint, măturându-le de pe masă cu brațul.

— Târfele! urlă ea. După tot ce-am făcut pentru ele, după ce le-am căpătit măritându-le așa cum le-am măritat... Să se lase prinse ca niște putori de stradă! Ei bine, să piardă tot! Să le închidă, să le tragă în țeapă, să le spânzure!

Fostul canonic stătea țeapăn, fără să crâcnească. Era deprins cu izbucnirile mânioase ale contesei.

— Vezi, mătușică, tocmai așa gândeam și eu, zise Robert, cu gura plină. Să-ți faci una ca asta drept mulțumire pentru cât te-ai zbatut...

— Trebuie să mă duc de-ndată la Pontoise, spuse Mahaut, fără să-l audă. Trebuie să le văd și să le suflu ce să răspundă.

— Mă îndoiesc să poți ajunge la ele, mătușică. Sunt păzite să nu dea ochi cu nimeni, și nimeni nu poate...

— Dacă-i așa, voi vorbi cu regele. Béatrice! Béatrice! strigă ea bătând din palme.

O draperie fu dată deoparte, și o fată minunată, înaltă și oacheșă, de vreo 20 de ani, cu pieptul rotund și tare, cu șoldurile bine arcuite și gambele lungi, intră călcând alene. De cum o zări, Robert d'Artois se simți poftind la ea.

— Béatrice, ai auzit tot, nu-i așa? întrebă Mahaut.

— Da, doamnă, răspuse fata. Eram după ușă, ca de obicei.

Avea o stranie încetineală în glas, ca și în gesturi, ca și în felul de a se mișca și de a privi. Dădea o impresie de moliciune unduitoare și de nefirească liniște; s-ar fi zis că nici trăsnetul, trecând prin fereastră, n-ar fi făcut-o să-și iuțească pasul, și nici nu i-ar fi șters umbra de zâmbet liniștit ce-i flutura în colțul buzelor. O licărire ironică îi lucea însă în ochi între genele lungi și negre. Nenorocirea altora, frământările și suferințele lor îi stârneau, de bună seamă, bucurie.

— E nepoata lui Thierry, îi spuse Mahaut lui Robert d'Artois, arătând-o; am făcut din ea prima mea însoțitoare.

Béatrice d'Hirson își înălță ochii la el, privindu-l în față cu o feciorelnică nerușinare. Era curioasă, se vedea cât de colo, să-l cunoască pe uriașul despre care auzise atâta vorbindu-se ca de un căpcăun.

— Béatrice, urmă contesa Mahaut, vezi să mi se înhame șase cai la trăsură. Plecăm la Pontoise.

Béatrice continua să se uite în ochii lui Robert și s-ar fi putut crede că nu auzise. Fata asta frumoasă avea în ea ceva sâcâitor și tulbure. Ea dădea bărbaiților, din prima clipă, un sentiment de complicitate imediată, ca și cum nu avea să li se împotrivescă nici cât de cât. Totodată, te întrebai, văzând-o, dacă era cu desăvârșire tâmpită, sau dacă nu cumva, în chipul cel mai liniștit, își bătea joc de oameni.

"Pe fata asta, gândi Robert în timp ce ea ieșea fără grabă, pe fata asta am s-o răstorn eu într-o zi; nu știu când, dar am s-o pun jos."

Din fazan nu mai rămăsese decât un os pe care-l aruncă în foc. Acum îi era sete. Alt vin nu mai fusese adus. Robert luă de pe o policioară cana din care băuse Mahaut — așa nu risca să fie otrăvit — și dădu pe gât ce mai rămăsese în ea.

Contesa se învârtea în lung și în lat prin cameră, își sufleca mereu mânecile și își mușca buzele.

— N-am să te las singură, mătușică, într-o zi ca asta, zise d'Artois. Te însoțesc. E datoria mea de nepot.

Mahaut ridică ochii la dânsul, muncită încă de o umbră de bănuială. Apoi se hotărî în sfârșit să-i întindă mâinile.

— Mi-ai cășunat destul rău, Robert, și mă prind că ai să mi mai cășunezi de acum încolo. Astăzi însă, trebuie s-o recunosc, te porți ca un băiat de treabă.

Capitolul IX Sângele regilor

În încăperea unde Nogaret îi cercetase pe frații d'Aunay, un beci lung și scund din vechiul castel de la Pontoise, lumina zilei începea să pătrundă. Prin răsuflătorile strâmte pe care tocmai le deschiseseră pentru a primi aerul, intrau valuri de pâclă străvezie. Se auzi cântatul unui cocoș, apoi altul, și un stol de vrăbii își luă zborul jos de tot, aproape atingând pământul. Făclia înfiptă în perete pârâia gata să se stingă, adăugând izul ei acru la mirosul trupurilor schingiuite. Lumina abia mai pâlpâia, și Nogaret spuse cu glasul său aspru, cenușiu:

— Făclia.

Unul din cei doi călăi își părăsi locul de lângă peretele de care stătea rezemat și luă dintr-un colț o făclie nouă; îi dădu foc la capăt lipind-o de jeraticul care roșea drugii de fier, acum fără întrebuintare. Apoi o vârî în inelul prins de perete.

Omul se întoarse la locul său, alături de celălalt. Cei doi călăi — "schingiuatorii", cum li se zicea — aveau aceleași trăsături aspre, aceeași uitătură prostită în ochii cu cearcăne roșii de nesomn. Brațele vânjoase și păroase, care le spânzurau goale până la coate de-a lungul scurtei lor de piele, mai păstrau dâre de sânge. Duhneau cumplit.

Nogaret le aruncă doar o privire fugară; se ridică de pe scăunelul pe care șezuse în timpul interogatoriului și trupul său slab așternu o umbră tremurătoare pe lespezile plumburii.

Din celălalt capăt al încăperii venea un găfâit întretăiat de plânsete cu sughițuri: frații d'Aunay păreau să geamă amândoi într-un glas. Călăii îi lăsaseră acolo jos, după ce își isprăviseră treaba. Dar, fără să-l mai întrebe nimic pe Nogaret, se duseseră să aducă mantiile lui Gautier și Filip și le aruncaseră pe trupurile stâlcite, ca pentru a le ascunde de propria lor privire.

Nogaret se aplecă; fețele celor doi aveau o stranie asemănare. Pielea le era la fel de învinatețită, cu dâre umede, iar părul, năclăit de sudoare și sânge, li se lipise de scăfârlie. Trupurile tresăreau la fiecare geamăt ieșit dintre buzele rupte, pe care se vedeau urmele lăsate de încleștarea dinților.

Gautier și Filip d'Aunay avuseseră parte de o copilărie și apoi de o tinerețe fericită. Trăiseră pentru dorințele și plăcerile lor, pentru ambițiile și deșertăciunile lor. Deprinseseră, ca toți băieții de neam, meșteșugul armelor, fără să știe însă ce e suferința decât din neazuri mărunte sau dintr-acelea pe care și le scornește mintea. Ieri încă făceau parte din alaiul mărimilor, și toate nădejdlile li se păreau îndreptățite. Doar o singură noapte trecuse; nu mai erau acum nimic decât niște dobitoace cu oasele sfărâmate, iar dacă mai erau în stare să-și dorească ceva, doreau moartea.

Nogaret își îndreptă spinarea; fața nu i se schimbă. Suferința celorlalți, sângele celorlalți, ocările vrăjmașilor săi, deznădejdea și ura se prelingeau pe el, ca apa pe piatră. Nu trebuia să-și dea prea mare silință ca să regăsească asprimea de care i se dusese vestea, acea cruzime care făcuse din el slujitorul credincios al celor mai tainice țeluri ale regelui. Era așa pentru că așa se voia: avea în el chemarea pentru ceea ce gândea el că este binele obștesc, precum alții au chemarea dragostei.

O chemare nu e decât numele frumos al unei patimi. Era în sufletul de plumb și de fier al lui Nogaret același egoism, același sălbatic imbold care-l face pe îndrăgostit să

ferțiească totul făpturii râvnite. Nogaret trăia într-o lume în care toate se supuneau unei singure pravile, aceea a intereselor Statului. În ochii lui oamenii nu însemnau mare lucru, iar el însuși mai nimic.

Istoria cunoaște o ciudată seminție, care veșnic renaște, aceea a fanaticilor interesului obștesc și ai legii scrise. Neabătuți de la ceea ce judecata lor socotea a fi drept, neținând seamă de omenie, fără cruțare față de alții ca și față de ei înșiși, acești slujitori ai unor zei făuriți de mintea lor și ai unor pravili de neclintit primesc să fie călăi pentru că vor să fie cei de pe urmă călăi. Într-aceasta ei se înșeală, căci, după moartea lor, lumea nu le mai dă ascultare.

Supunându-i la cazne grele pe frații d'Aunay, Nogaret credea că ajută astfel viața regatului. Privise fețele lui Gautier și Filip, care în ochii lui aproape că nu aveau nume, fără să-i treacă prin cap că erau fețe omenești, și pusese fără să vrea o umbră pe trăsăturile lor stâlcite; pentru dânsul ei nu erau decât niște semne ale dezordinii. Îi doborâse.

"Templierii s-au ținut mai tare", atâț își spuse. Și nici n-avusese la îndemână decât niște schingiuitori de prin partea locului, iar nu pe cei ai inchiziției de la Paris.

Fața i se schimonosi când își îndreptă trupul, căci îi înțepeniseră șalele și o durere îi încolți spinarea. „Asta-i din pricina frigului”, murmură el. Porunci să se închidă răsuflătorile și se apropie de pirostriile sub care jeraticul mai mocnea încă. Întinse mâinile, frecându-le una de alta, apoi, bodogănind ceva, își trecu palmele peste șale.

Cei doi călăi, lipiți de perete ca mai înainte, păreau să moțăie de-a-n-picioarele. De jos, unde zăceau frații d'Aunay, venea un geamăt pe care Nogaret nu-l mai auzea.

După ce-și mai încălzi trupul, se întoarse și luă de pe masă un sul de pergament. Apoi, suspinând, porni spre ușă.

Când ieși, călăii se apropiară de Gautier și de Filip, încercând să-i pună pe picioare. Neizbutind s-o facă, prinseră în brațele lor cele două trupuri pe care le schingiuiseră, și le duseră pe sus, așa cum sunt purtați copiii bolnavi, până la carcera lor.

De la castelul vechi din Pontoise, care nu mai slujea decât ca închisoare și căpitănie de arcași, până la reședința regală de la Maubuisson, nu era de mers nici o jumătate de leghe. Domnul de Nogaret făcu drumul pe jos, cu doi armășei înainte, urmat de diacul său care ducea vraful de pergamente, cutia cu pene de găscă și călimara.

Nogaret călca iute, și trupul său slăbănog lăsa să-i fâlfâie mantia în spate. Îi plăcea aerul rece al dimineții și mireasma pădurii după ploaie.

Fără a răspunde la salutul arcașilor de pază, străbătu curtea castelului Maubuisson și trecu pragul, neluând în seamă nici șușotelile, nici mutrele, ca la priveghi, ale șambelanilor și curtenilor strânși în sala de intrare și pe coridoare. Un scutier se repezi să-i deschidă o ușă, și păstrătorul pecetilor se găsi față în față cu familia regală.

Filip cel Frumos era așezat la o masă lungă acoperită cu un covor de mătase. Chipul său părea mai încruntat ca de obicei. Avea pungi albastre pe sub ochi și își ținea buzele încheștate. La dreapta lui se afla Isabelle, țeapănă și cam aducând a icoană de mironosiță. O diademă ușoară de nestemate pe boneta încrețită și cele două cosițe aurii care-i încadrau chipul ca niște toarte de amforă îi dădeau o înfățișare și mai aspră. Ea adusese nenorocirea. În ochii celorlalți ea purta răspunderea grozăviei și, prin acea

stranie legătură care-l unește pe pârâtor de vinovat, se simțea aproape ca și când ar fi fost învinuită.

În stânga lui Filip cel Frumos, monseniorul de Valois bătea neastâmpărat cu degetele în masă și scutura mereu din cap, de parcă l-ar fi stânjenit gulerul. Celălalt frate al regelui, monseniorul Ludovic d'Evreux, liniștit și, ca de obicei, îmbrăcat fără strălucire, era și el de față.

Se aflau de asemenea acolo cei trei fii ai regelui, soții prințeselor, asupra cărora se abătuseră năpasta și batjocura: Ludovic de Navara, cu uitătura-i prefăcută și pieptul scobit, care nu înceta să se frământa; Filip de Poitiers, a cărui față de ogar părea mai subțiată și mai alungită din pricina silinții ce-și dădea ca să pară netulburat, și în sfârșit, Charles, cu trăsăturile sale frumoase de adolescent, răvășite de cea dintâi durere a vieții lui...

Dar Nogaret nici nu se uită la dânșii; Nogaret nu voia să-l vadă decât pe rege.

Desfăcu sulul de pergament și, la un semn al suveranului, începu să citească, întocmai cum se găseau scrise acolo, mărturiile celor doi scutieri. Avea același glas domol ca atunci când îi schingiuiseră pe Gautier și Filip d'Aunay. Dar în această sală rece, luminată de trei ferestre arcuite, glasul său suna înfricoșător; acum venise rândul familiei regale să treacă printr-o grea încercare. Nimic nu era lăsat deoparte, căci lui Nogaret nu-i plăcea să facă treaba pe jumătate. Firește, cei doi frați d'Aunay, ca niște adevărați cavaleri, începuseră prin a tăgădui; dar avea păstrătorul pecetilor un fel al său de a cerceta, în fața căruia șovăielile conștiinței și galanteria nu țineau prea mult. Luna când începuseră legăturile de dragoste ale prințeselor, zilele în care ibovnicii se întâlneau, nopțile din turnul Nesle, numele slugilor tănuitoare, tot ceea ce fusese pentru învinuiți patimă, așteptare înfrigurată și plăcere era dat în vileag, scormonit și scotocit, totul se prefăcea acum în noroi. Și câți or fi fost cei care, știind taina, trebuie să se fi prăpădit de râs...

Abia dacă îndrăznea cineva să se uite la cei trei prinți, și ei înșiși își fereau ochii unii de alții. Vreme de peste trei ani fuseseră batjocoriți, îmbrobodiți, păcăliți; fiecare cuvânt al lui Nogaret mai adăuga ceva pe deasupra la rușinea lor.

În mintea lui Ludovic de Navara încolțea un gând cumplit, născut din înșiruirea datelor: "În cei dintâi șase ani ai căsniciei noastre n-am avut copil. Și am căpătat unul tocmai când acest Filip d'Aunay a intrat în patul Margueritei... Atunci, micuța Jeanne, fiică-mea... poate că nu-i a mea..." Și nu mai auzea nimic pentru că își repeta întruna: "Fiica mea nu e a mea... fiica mea nu e a mea..." Își simțea tot sângele vâjâindu-i în tâmple.

Contele de Poitiers, dimpotrivă, se silea să nu piardă o iotă din ce citea Nogaret. Acesta, în ciuda tuturor strădaniilor sale, nu izbutise să-i facă pe frații d'Aunay să spună că Jeanne avusese un iubit, nici să le smulgă vreun nume. După câte mărturisiseră, l-ar fi dat în vileag dacă-l știa. Că jucase și dânsa un rol destul de mârșav nu mai încăpea îndoială... Filip de Poitiers cugeta la cele auzite.

Când Nogaret isprăvi și puse pe masă hârtoagele, Filip cel Frumos zise:

— Domnule de Nogaret, ne-ai lămurit limpede asupra unor lucruri dureroase. După ce vom fi judecat, vei nimici toate acestea — arată pergamentele — pentru ca să nu rămână urmă decât în taina urechilor noastre. Acum poți pleca, ai făcut treabă bună.

Nogaret se înclină și ieși.

Urmă o tăcere lungă, apoi, deodată, careva scoase un țipăt:

— Nu!

Era Charles. Se ridicase în picioare, strigând încă o dată: "Nu!", ca și cum i-ar fi fost peste putință să creadă în adevărul celor auzite. Bărbia îi tremura, fața i se învinețise și nu izbutea să-și oprească lacrimile.

— Templierii... zise el, rotind o privire rătăcită în jurul său.

— Ei, ce este? întrebă Filip cel Frumos încruntându-se.

Nu-i plăcea să i se zgândărească această amintire încă prea proaspătă. Căci același gând le trecuse tuturor prin cap... "Blestemați să fiți până la cel de-al treisprezecelea neam al seminției voastre..."

Dar nu de blestem își aduse aminte Charles.

— În noaptea aceea, bâlbâi el, în noaptea aceea erau împreună.

— Charles, zise regele, ai fost un soț foarte slab; prefă-te barem că ești un prinț tare.

Fu singurul cuvânt de îmbărbătare pe care tânărul Charles îl auzi de la tată-său.

Monseniorul de Valois nu scosese încă nici o vorbă și era adevărată pedeapsă pentru dânsul să rămână tăcut atâta vreme. Prinse deci prilejul ca să-și dea drumul.

— Pe Dumnezeu meu, izbucni el, se petrec ciudate lucruri în țară, până chiar și sub acoperișul regelui. Neamul cavalerilor se stinge, frate măria-ta, și toată cinstea se duce o dată cu el.

Asupra acestora se porni să-i tragă un frecuș în care, sub vorba-i umflată de încurcă lume, se simțea destul venin. Pentru Valois tot răul avea o singură pricină: sftencii regelui (nu-i spunea lui Marigny pe nume, dar în el țintea) doborau cinurile cavaleresti, năruind prin aceasta și buna-cuviință obștească. Legiitorii "de neam prost" născociau nu știu ce lege scoasă din pravila romană pentru a o pune în locul vechii rânduieli feudale, care slujise așa de bine strămoșilor săi. Roadele se vedeau. Pe vremea cruciadelor ne puteam lăsa femeile fără grijă ani de-a rândul; ele știau să-și păzească cinstea, și nici un vasal nu s-ar fi încumetat să le-o răpească. Acum, totul nu era decât rușine, stricăciune. Cum se poate? Doi scutieri...

— Unul dintre acești scutieri slujește în palatul tău, frate, îi tăie vorba regele.

— Așa cum celălalt e al fiului tău, răspunse Valois, arătându-l pe contele de Poitiers.

Acesta își depărtă brațele lungi, zicând:

— Oricare dintre noi poate fi înșelat de cel căruia i-a dat încrederea.

— Tocmai de aceea, sări Valois, trăgând spuza pe turta lui, tocmai de aceea nu poate fi mai ticăloasă nelegiuire din partea unui vasal decât să ademenească pe femeia stăpânului său, răpindu-i cinstea, mai cu seamă când e soție sau fiică de rege. Scutierii d'Aunay au călcat...

— Socoate-i deci ca și morți, frate, întrerupse regele, cu un gest scurt, nepăsător și hotărât în același timp, care făcea cât cea mai lungă sentință și ștergea dintre cei vii doi oameni. Nu despre asta e vorba. Trebuie să hotărâm soarta prințeselor vinovate de preacurvie... Îngăduie, frate, adăugă el oprindu-l pe Valois, care dădea să mai spună ceva, îngăduie ca, de data aceasta, să-i întreb mai întâi pe fiii mei... Vorbește, Ludovic.

Când să deschidă gura, Ludovic de Navara fu apucat de o tuse năprasnică și două pete roșii i se iviră în obraji. Îl năpădiser sângele mâniei. Așteptară tăcuți până să-i treacă tusea.

— Se va spune în curând ca fiică-mea e o bastardă, rosti el când își mai veni în fire. Iată ce se va spune! O bastardă!

— Dacă tu cel dintâi ai s-o țiți în gura mare, Ludovic, zise regele, nemulțumit, fără îndoială că alții n-au să se dea în lături s-o spună după tine.

— Într-adevăr, într-adevăr, făcu Charles de Valois, care nu se gândise încă la aceasta, și un licăr straniu i se aprinse pe neașteptate în bulbucății ochi albaștri.

— Și de ce n-aș țipa-o, dacă e adevărat? urmă Ludovic, nemaștiind ce vorbește.

— Taci, Ludovic, se răsti regele Franței, lovind cu pumnul în masă. Binevoiește de ne spune numai ce pedeapsă crezi că i se cuvine soției tale.

— Să crape! răspunse regele Navarei. Ea și celelalte două. Câteșitrele! La moarte cu ele, la moarte, la moarte!

Rosti de mai multe ori "la moarte", scrâșnind din dinți și tăind aerul cu mâna de parcă reteza capete.

Atunci, după ce ceru din ochi tatălui său încuviințarea de a vorbi, Filip de Poitiers spuse:

— Durerea te face să-ți pierzi judecata, Ludovic. Jeanne nu are pe suflet un păcat așa de mare ca Marguerite și Blanche. E foarte vinovată, nici vorbă, că le-a ajutat să-și facă mendrele, în loc să mi le dea în vileag, și pentru aceasta a pierdut mult în ochii mei. Dar până și domnul de Nogaret, care se pricepe să smulgă multe lucruri, n-a putut căpăta dovezi că și dânsa și-ar fi trădat îndatoririle de soție.

— Ia să-l pui s-o strângă cu ușa și ai să vezi dacă nu mărturisește! strigă Ludovic. Ea a ajutat să ni se terfelească cinstea, a mea și a lui Charles, iar dacă zici că ții la noi ai să ceri să fie pedepsită la fel ca și celelalte două târfe.

Filip de Poitiers avu atunci răspunsul acesta uimitor, care arăta îndeajuns ce fel de om era:

— Cinstea ta mi-e scumpă, Ludovic, dar ținutul Franche-Comté nu mi-e mai puțin scump.

Cei de față se uitară unul la altul, și Filip vorbi mai departe:

— Tu ai în stăpânirea ta Navara, moștenită de la mama, și ai să ai, făcă domnul ca aceasta să fie cât mai târziu cu putință, Franța. Cât despre mine, eu n-am decât Poitiers, pe care tata a avut bunăvoința să mi-l dea, și nu sunt nici măcar pair al Franței. Dar prin Jeanne sunt conte palatin al Burgundiei, stăpân peste pământurile de la Salins, ale căror ocne îmi aduc cea mai mare parte a veniturilor mele, iar după moartea contesei Mahaut, al meu are să fie tot ținutul Comté. Asta e. Vreau ca Jeanne să fie închisă la o mănăstire atâta vreme cât e nevoie, până se va așterne uitarea pe fapta ei, ba chiar pentru totdeauna dacă cinstea coroanei o cere, dar viața să-i fie cruțată.

Monseniorul Ludovic d'Evreux, care tăcuse până atunci, încuviință spusele lui Filip.

— Nepotul meu are dreptate, atât înaintea lui Dumnezeu, cât și înaintea țării, zise el. Moartea e lucru greu, care multă jale ne va aduce fiecăruia dintre noi, și nu se cade s-o hotărâm la mânie pentru aproapele nostru.

Ludovic de Navara îi aruncă o uitătură urâtă.

Erau două clanuri în familie, și asta de multă vreme. Unchiul Valois se bucura de dragostea nepoților săi Ludovic și Charles, firi mai slabe, care se lăsau lesne duși de nas și rămâneau nițel cu gura căscată în fața limbuției lui și a vrăjii ce-i învăluia viața plină de isprăvi neobișnuite, în fața tronurilor lui pierdute și recucerite. Filip de Poitiers era de partea unchiului d'Evreux, om la locul său, drept și chibzuit, care, dacă soarta ar fi voit, ar fi fost un rege de treabă, despre care nu s-ar fi vorbit prea mult. Nu râvnea să ajungă mai sus, mulțumindu-se foarte bine cu moșiile sale, pe care le gospodărea priceput. Trăsătura cea mai izbitoare a firii lui Ludovic d'Evreux stătea în aceea că era la fiecare pas muncit de gândul morții.

Cei de față nu se arătară deci mirați văzând că în această încurcătură familială el își sprijinea nepotul la care ținea mai mult; se știa că se înțelege de minune.

Mai uimitoare fu purtarea lui Valois, care, după ce-și vărsase năduful în chip așa de furios, schimbă foaia pe neașteptate și, lăsându-l de astă dată pe iubitul său nepot Ludovic de Navara fără sprijin, se rosti și el împotriva osândirii la moarte a prințeselor. De bună seamă, surghiunul la mânăstire era o pedeapsă prea blândă, dar întemnițarea pe viață într-o cetățuie (apăsă mai tare: pe viață), i se părea potrivită și acesta era sfatul său.

La împăratul, doar cu numele, al Constantinopolei, blândețea nu era o pornire a inimii. Ea trebuie să-i fi venit dintr-o socoteală, iar socoteala asta i se năzărise atunci când Ludovic de Navara rostise cuvântul bastardă. Într-adevăr... într-adevăr, cei trei fii ai lui Filip cel Frumos nu aveau urmași de parte bărbătească. Ludovic și Filip aveau fiecare câte o fată; dar iată că de pe acum micuța Jeanne era atinsă de greua bănuială de a nu fi odrasla lui tată-său, ceea ce putea să fie o piedică la urcarea ei pe tron, dacă lucrurile ar ajunge acolo. Charles avusese două fete, moarte la naștere... Dacă soțiile vinovate ar fi date pe mâna călăului, cei trei prinți s-ar grăbi să se însoare din nou și ar putea căpăta niște fii. Pe când așa, dacă prințesele ar fi închise *pe viață*, ei ar rămâne căsătoriți, fără drept de a-și lua alte neveste și lipsiți de cine știe ce urmași. Firește, ar mai putea cere divorțul, dar păcatul preacurviei nu era un motiv pentru a desface căsătoria. Toate astea se perindau foarte repede în capul prințului acestuia cu închipuirea aprinsă. Asemenea căpitanilor acelora care, pornind la război, visează că s-ar putea întâmpla să fie uciși toți ofițerii mai mari ca dânsii și se și văd ajunși în capul oștirii întregi, unchiul Valois, privind pieptul scofâlcit al nepotului Ludovic, trupul pipiriu al nepotului său Filip, se gândea că boala i-ar putea răpune pe neașteptate. Mai sunt de asemenea cu puțință accidente de vânătoare, lăncile care se frâng în turniruri, caii care te trântesc la pământ; și s-au văzut destui unchi supraviețuind nepoților...

— Charles! zise omul cu pleoapele nemișcate, care era deocamdată singurul și adevăratul rege al Franței.

Valois tresări de parcă s-ar fi temut că i s-au putut citi gândurile pe față.

Dar nu lui i se adresa Filip cel Frumos, ci celui mai mic dintre fiii săi.

Tânărul prinț își îndepărtă mâinile, cu care își acoperise obrazul. Nu încetase o clipă să plângă.

— Blanche, Blanche, gemu el, cum se poate, tată, cum a putut ea face una ca asta? Îmi spunea așa de frumos că mă iubește și mi-o dovedea așa de frumos!

Isabelle nu-și putu stăpâni un gest de nerăbdare și dispreț. "Dragostea asta a bărbaților pentru trupul femeii pe care au avut-o, gândi ea, și ușurința cu care înghit orice minciună numai să aibă pântecele râvnit! E așa de importantă oare pentru dâșii această îmbrățișare care mie îmi face scârbă și mă jignește?"

— Charles, stăruie regele, ca și cum ar fi vorbit unui nătâng, ce ne sfătuiști să facem cu soția ta?

— Nu știu, tată, nu știu. Vreau să mă ascund, să plec, să intru la o mânăstire.

S-ar fi zis că era gata să ceară să fie pedepsit el fiindcă îl înșelase nevastă-sa!

Filip cel Frumos înțelese că n-are să mai scoată nimic de la el. Se uită la copiii lui de parcă nu i-ar fi văzut niciodată și, cugetând cât de lipsită de temei e rânduiala care făcea din întâiul născut moștenitorul coroanei, își zicea că natura slujește uneori destul de prost legea tronului. Câte neghiobii ar putea săvârși, ajuns în capul țării, fiul său mai mare, acest Ludovic nechibzuit, repezit și crud? Și ce sprijin ar putea găsi el la Charles, cel de-al doilea frate al său, această zdreanță care se prăbușea la întâia nenorocire? Filip era, fără îndoială, o fire mai așezată, și din toți trei cel mai potrivit pentru domnie, dar Ludovic nu l-ar asculta de fel, asta se ghicea lesne.

— Sfatul tău, Isabelle? o întrebă regele pe fiică-sa, cu glas destul de scăzut, aplecându-se spre dânsa.

— Soția care a păcătuit, răspuse Isabelle, trebuie să fie oprită pentru totdeauna de a mai zămisli odrasle regești. Iar poporul trebuie să cunoască ce osândă i s-a dat, pentru ca toți să știe că nelegiuirea se pedepsește mai strașnic când păcătoasa e soață sau fiică de rege decât atunci când e vorba de femeia unui șerb.

— E bine gândit, grai regele.

Dintre toți copiii lui, ea era aceea care ar fi putut fi într-adevăr cel mai bun suveran. Mare păcat că nu se născuse bărbat și înaintea celorlalți.

— Judecata noastră se va rosti până la apusul soarelui, zise Filip cel Frumos ridicându-se.

Și părăsi încăperea, pentru a se duce, ca întotdeauna, să se sfătuiască cu Marigny și Nogaret, înainte de a lua vreo hotărâre.

Capitolul x Judecata

Cât ținu drumul de la Paris la Pontoise, în trăsură ei, contesa Mahaut nu se gândise decât în ce chip să încerce a-l îndupleca pe rege. Ii era însă greu să-și adune gândurile. Prea îi treceau multe prin minte, prea o încolțeau temerile, prea era pornită împotriva smintelii fetelor ei și a verișoarei Marguerite, împotriva prostiei soților lor, împotriva purtării nesocotite a ibovnicilor, împotriva tuturor celor care, din ușurință, orbire sau goană după plăceri, amenințau să ducă de răpă tot ceea ce ea clădise pentru a-și întemeia puterea. Mamă a unor prințese izgonite de soții lor, ce s-ar mai alege de Mahaut?

Ea era hotărâtă să arunce toata vina pe Marguerite, pentru a le scăpa pe celelalte două. La urma urmei, Marguerite nu era fiica ei. Apoi, fiind cea mai în vârstă dintre ele, putea fi lesne învinuită că le târâse după dânsa pe cele mai tinere.

Robert d'Artois îi tot îmboldise pe vizitii să mâne mai iute, de parcă ar fi vrut să-și arate râvna plină de grijă pentru mătușă-sa. Îi făcea plăcere să privească cum saltă în goana trăsorii frumoșii sâni ai domnișoarei Béatrice d'Hirson, dar mai vârtos se bucura văzându-l pe fostul canonic hurducat în șa sau auzind-o pe mătușă-sa gemând. De fiecare dată când, pe la hopuri, din marele trup zguduit al contesei scăpa vreun vaiet, Robert, ca din întâmplare, iuțea și mai mult goana. De aceea, ea avu un suspin de ușurare când se iviră, în sfârșit, peste crestele unor copaci, foișoarele reședinței regale de la Maubuisson.

Curând, trăsura contesei pătrunse în curtea castelului. O mare liniște domnea acolo, întreruptă doar de pașii arcașilor.

Mahaut se dădu jos și, întorcându-se către întâiul oștean de pază pe care-l văzu, întrebă:

— Unde-i regele?

— Împarte dreptatea în naosul mânăstirii.

Urmată de Robert, de Thierry d'Hirson și de Béatrice, Mahaut se îndreptă cu pași iuți spre mânăstire. În ciuda oboselii, călca sprinten și hotărât.

Naosul înfățișa ochilor în ziua aceea o priveliște neobișnuită: între stâlpii cenușii, sub uriașa boltă înghețată, nu se vedeau călugărițele închinându-se, ci toată curtea Franței încremenită în tăcere înaintea regelui ei.

Când contesa Mahaut intră, câteva capete se întoarseră și un murmur trecu din gură în gură. Un glas care era cel al lui Nogaret se opri din citit, și regele schimbă o privire cu neînduplecatul său sfetnic.

Mahaut nu trebui să-și croiască drum; înaintea ei toți se trăgeau la o parte. Îl văzu pe rege, așezat în tronul său, cu coroana pe cap și sceptrul în mână; fața îi era mai rece ca de obicei, privirea mai fixă.

Filip cel Frumos părea desprins de lumea asta. În slujba cumplită pe care o îndeplinea, pătruns de învățătura bunicului său, sfântul Ludovic, nu era el oare întruparea judecății lui Dumnezeu pe pământ?

Isabelle, Enguerrand de Marigny, monseniorul de Valois, monseniorul d'Evreux ședeau în jilțuri, asemenea celor trei prinți și câtorva mari vasali ai regelui. La picioarele tronului, trei tineri călugări, rași în creștet, stăteau cu capetele plecate, îngenuncheați pe lespezi. Alain de Pareilles, omul care nu lipsea de la nici o execuție, era în picioare, ceva mai la o parte, în fața regelui. "Slavă Domnului, gândi Mahaut. Am sosit la timp. Judecă pesemne vreun proces de vrăjitorie sau sodomie.

Și se pregăti să-și ia locul lângă tron, unde se cuvenea să șadă, alături de ceilalți mari vasali ai regelui. Deodată simți că i se moaie picioarele; unul din pocăiții îngenuncheați își ridicase capul: era fiică-sa Blanche. Cei trei călugări erau cele trei prințese pe care le răsuseră în cap și le îmbrăcaseră în aba groasă. Mahaut se clătină, înăbușind un țipăt, de parcă ar fi pocnit-o cineva în burtă. Fără voie, se agață de nepotul său, prinzându-i brațul, pentru că el era mai aproape de dânsa.

— Prea târziu, mătușă! Vai, am sosit prea târziu, atâta spuse Robert d'Artois, care-și sorbea din plin răzbunarea.

Regele făcu semn ministrului de justiție, și acesta citi mai departe.

Glasul aspru al lui Nogaret revărsa un val de imagini înjositoare peste creștetul tuns până la piele al prințeselor de Burgundia. Rușinea o atingea de asemenea pe Mahaut, cum la fel îi atingea pe tustrei prinții, soții batjocoriți, așezați lângă tatăl lor, cu capetele plecate și ei, ca niște vinovați.

— ...Și pentru care pricină, văzând recunoașterile și mărturiile susnumiților Gautier și Filip d'Aunay, zisele doamne Marguerite și Blanche de Burgundia, fiind dovedite de preacurvie, vor fi întemnițate în cetățuia de la Château Gaillard, și aceasta, pentru toate zilele lor, câte le va mai da Dumnezeu.

— Pe viață, murmură Mahaut, sunt osândite pe viață.

— ...În ce-o privește pe doamna Jeanne, contesă palatină de Burgundia și contesă de Poitiers, urmă Nogaret, având în vedere că ea nu a fost dovedită a-și fi călcat credința față de soț și că această nelegiuire nu-i poate fi pusă în seamă, însă fiind vădit că a dat ajutor vinovat celorlalte la toate stricăciunile lor, ea va fi închisă în castelul de la Dourdan atâta vreme câtă va fi nevoie pentru pocăința ei și cât o vrea regele s-o țină.

În tăcerea care se făcu după asta, Mahaut își spuse, cu ochii la Nogaret: "De la el, de la câinele ăsta, se trag toate, cu patima lui turbată de a iscodi, de a pârî și de-a chinui. Mi-o va plăti. Cu pielea lui mi-o va plăti."

Dar ministrul de justiție nu isprăvisese de citit:

— Numiții Gautier și Filip d'Aunay, călcându-și cinstea și trădând legământul de credință feudală față de persoane de sânge regesc, vor fi jupuți de vii, trași pe roată și scopiți, după care li se va tăia capul iar trupurile vor fi înălțate în furci aceasta în dimineața zilei ce va urma celei de azi. Astfel a judecat preaînțeleptul, preaputernicul și preaiubitul nostru rege.

Umerii prințeselor s-au înfiorat sub cuvintele care vesteau ce cazne cumplite îi așteptau pe ibovnicii lor. Nogaret făcu sul pergamentul său, și regele se ridică. Naosul începu să se golească într-un murmur prelung, care se înălța între zidurile acestea unde nu se auzeau de obicei decât rugăciuni. Se depărtau toți de Mahaut și se fereau să dea ochi cu ea. Simțea de jur împrejur lașitatea oamenilor. Vru să se apropie de fiicele ei, dar Alain de Pareilles îi așinu calea.

— Nu, doamnă, zise el. Regele nu îngăduie decât fiilor săi, dacă doresc aceasta, să audă cuvântul de rămas bun și de căință al soțiilor lor.

Mahaut încercă atunci să se întoarcă spre rege, dar acesta și plecase, urmat de Ludovic de Navara, care simțea că se înăbușe de rușine și mânie, și de Filip de Poitiers, la fel, fără o privire măcar spre nevastă-sa.

— Mamă! strigă Blanche, văzând că Mahaut se depărtează, susținută de-o parte și de alta de cancelarul ei și de Béatrice.

Din cei trei soți înșelați, numai Charles rămăsese acolo. Veni lângă Blanche, dar nu știu decât să îngâne:

— Ai făcut asta, ai făcut asta!

Blanche se înfioră și-și scutură capul pleșuv, pe care briciul lăsase ici și colo mici pete roșii. Parcă era o pasăre care năpârlise.

— Nu știam... N-am vrut... Charles, bolborosi ea izbucnind în plâns.

Se auzi în clipa aceea glasul aspru al Isabellei:

— Nici o slăbiciune, Charles. Rămâi prinț! zise ea.

Teapănă sub coroana ei îngustă, rămăsese și ea acolo, ca o strajă, cu o strâmbătură de dispreț în colțul buzelor.

Abia atunci răbufni Marguerite de Burgundia, vărsându-și furia atâta vreme ținută în frâu:

— Nici o slăbiciune, Charles! Nici o îndurare! țipă ea. Poartă-te ca soră-ta Isabelle, care nu va înțelege niciodată slăbiciunile dragostei. Ea n-are decât fiere și ură în inimă. De n-ar fi fost ea, voi n-ați fi știut nimic niciodată. Dar mă urăște, te urăște și pe tine, ne urăște pe toți.

Isabelle își încrucișă mâinile în poala rochiei și se uită lung la Marguerite, cu o mânie rece.

— Dumnezeu să-ți ierte păcatele, zise ea.

— Are să-mi ierte mie păcatele mai curând decât o să facă din tine o femeie fericită.

— Sunt regină, răspunse Isabelle. Dacă nu-mi este dată fericirea, cel puțin am un sceptru și un regat.

— Eu, dacă nu mi-a fost hărăzită fericirea, cel puțin am avut plăcerea, aceea care face cât toate coroanele din lume, și nu-mi pare rău de nimic.

Înfruntând-o pe suverana Angliei, această femeie cu capul chilug, cu obrazul brăzdat de oboseală și de lacrimi, mai găsea în ea putere să insulte, să rănească, să-și apere trupul, care râvnise la plăceri.

— M-am bucurat de primăvară, vorbi ea cu glas înfrigurat, gâfâind, m-am bucurat de dragostea unui bărbat, de căldura și puterea unui bărbat, am simțit bucuria de a îmbrățișa și de a fi îmbrățișată... Tot ceea ce tu nu cunoști, ceea ce tu mori să cunoști și n-ai să cunoști niciodată. Ah! Îmi închipui că nu prea ești ispititoare la așternut, dacă bărbatu-tău se ține mai curând cu băieți!

Albă ca varul, dar nefiind în stare să-i răspundă, Isabelle îi făcu un semn lui Alain de Pareilles.

— Nu, strigă Marguerite, tu n-ai să poruncești domnului de Pareilles. El a fost până acum sub mâna mea și poate că are să mai fie iar într-o zi. Îmi va îngădui deci încă o dată să pornească atunci când voi porunci eu.

Întoarse spatele reginei și lui Charles și făcu semn că e gata. Cele trei prințese osândite ieșiră de acolo și, înconjurată de arcași, străbătură coridoarele și curtea până la odaia ce le era închisoare.

Când Alain de Pareilles trase ușa în urma lor, Marguerite alergă să se trântescă pe pat și își înăbuși plânsul mușcând cearșaful.

— Cosițele mele, frumoasele mele cosite, plângea cu sughițuri Blanche.

Capitolul xi Piața du Martrai

Zorile întârziu să se arate pentru cei care își trecuseră noaptea fără odihnă și fără nădejde, fără uitare și fără amăgire.

Într-o chilie din beciul isprăvniciei de la Pontoise, doi oameni culcați unul lângă altul pe un maldăr de paie așteptau moartea. Din porunca lui Guillaume de Nogaret, frații d'Aunay fuseseră doftoriți, astfel că rănilor nu le mai sângerau, inima le bătea mai bine, iar carnea lor sfâșiată, trupurile lor strivite prinseseră iar puteri ca să sufere mai crâncen și să simtă mai vie spaima morții în chinurile ce le erau hărăzite.

Nici prințesele osândite, nici Mahaut, nici cei trei fii ai regelui, nici regele însuși nu dormiră în noaptea aceea. Și nici Isabelle nu închise ochii; cuvintele cumnatei sale, Marguerite nu-i mai ieșeau din minte. Numai doi oameni se adânciseră fără habar în somn: Nogaret, pentru că își împlinise datoria, și Robert d'Artois, pentru că, vrând să-și guste răzburarea, făcuse douăzeci de leghe călare.

Cu puțin înainte de utrenii se auziră pe coridoare pași grei bocănind în lespezile de piatră: arcașii domnului Alain de Pareilles veneau să le ia pe prințese. În curte așteptau trei care îmbrăcate în negru, străjuite de șaizeci de călăreți în nădragi de piele, zale și chivere de fier. Alain de Pareilles porunci să fie urcate prințesele, apoi făcu din mână semn să se pornească, și convoiul osânditelor se urni din loc în lumina trandafirie a dimineții.

La o fereastră a castelului, contesa Mahaut sta în picioare, cu fruntea lipită de geam, și umerii săi încovoiați tresăreau, zguduți de plâns.

— Plângeți, doamnă? o întrebă Béatrice d'Hirson.

— Mi se întâmplă și mie câteodată, răspunse Mahaut, cu glas răgușit.

Béatrice se și îmbrăcase din cap până-n picioare.

— Ieși în oraș? zise Mahaut.

— Da, doamnă, mă duc să văd... cu voia dumneavoastră.

În vremea asta, piața din Pontoise, căreia i se zicea du Martrai, unde urma să aibă loc execuția fraților d'Aunay, se și umpluse, neagră de atâta lume. Târgoveți, țărani și ostași nu mai încetau să curgă într-acolo de la revărsatul zorilor. Proprietarii caselor care dădeau spre piață își închiriaseră pe preț bun ferestrele; pe la toate pervazurile se îngrămădeau privitorii. Faptul că cei dați morții erau niște nobili, că erau tineri și mai cu seamă că erau seniori de prin partea locului, înzecea curiozitatea. Apoi, însăși natura crimei pe care o săvârșiseră, vâlva uriașă ce se stârnise în jurul dragostei lor cu nurorile regelui, ațâțau închipuirea oamenilor.

Cam la un stâncen deasupra pământului fusese înjghebată în timpul nopții podeaua de unde se înălțau cele două spânzurători care atrăgeau toate privirile.

Cei doi călăi sosiră, recunoscuți de departe după tichia roșie și tunica de aceeași culoare, urmați de calfele lor ducând lăzile negre în care erau rânduite sculele. Călăii se urcară pe podea și o tăcere se lăsă deodată peste mulțimea strânsă acolo. Apoi unul din călăi se apucă să învârtească o roată care scârțâi. Și mulțimea începu să râdă ca la o boscărie de bălci. Privitorii făceau haz, își dădeau cu coatele, iar o ulciță de vin trecu din mână în mână până la călăi, care băură, în timp ce lumea de jur împrejur bătea din palme.

Când se ivi căruța care-i aducea pe frații d'Aunay, un vuiet de glasuri se înălță în văzduh, crescând pe măsură ce se deslușeau mai bine cei doi tineri. Nici Gautier, nici Filip nu mișcau. Fără funiile care îi legau de loitrele căruței, n-ar fi fost în stare să se țină în picioare.

Un preot venise în temnița lor, să le primească spovedania îngăimată și ultimele cuvinte pe care țineau să le spună celor de-acasă. Istoviți, cu respirația gâfâitoare, năucii, nu aveau nici o tresărire de revoltă, aproape că nu-și mai dădeau seama ce se întâmplă cu ei și nu doreau nimic alta decât moartea, care să le curme cât mai repede coșmarul.

Călăii îi săltară sus pe podea și îi despuiară până la piele de veșmintele lor.

Văzându-i goi, ca două mari păpuși trandafirii, gloata fu apucată de o veselie bezmetică de iarmaroc. Un val de glume bătărești și de măscări se rostogoli în piață, pe când osândiții erau legați pe roată, cu fața întoarsă spre cer. Apoi, urmă o așteptare. Călăii stăteau rezemați de stâlpii celor două spânzurători, cu brațele încrucișate. Câteva minute trecură așa. Mulțimea începea să-și piardă răbdarea, să pună întrebări, să se frământa neliniștită. Deodată, înțeleseseră toți pe cine anume așteptau. Trei care îmbrăcate în zăbrance negre soseau la un capăt al pieței. Ca o culme a cruzimii, pentru a face și mai cumplită pedeapsa, Nogaret, în înțelegere cu regele, poruncise ca prințesele să fie de față la supliciu.

Zărind cele două trupuri goale întinse pe roți, cu mâinile și picioarele în cruce, Blanche leșină.

Jeanne, agățată de zăbrelele căruței, cu obrazul înlăcrimat, urla norodului:

— Spuneți-i soțului meu, spuneți-i monseniorului Filip, că sunt nevinovată!

Până aici ea se ținuse bine, dar acum, nervii sleiți îi veniseră de hac, și mulțimea făcea haz de restriștea ei.

Singură Marguerite de Burgundia avea tăria să privească eșafodul, iar cei care i se aflau în preajmă putură o clipă să se întrebe dacă dânsa nu încerca o crâncenă, o năprasnică plăcere văzându-l expus în ochii tuturor, trandafiri sub lumina soarelui, pe bărbatul care trebuia să moară fiindcă se culcase cu ea.

Când călăii ridicară ghioagele de fier pentru a sfărâma oasele condamnaților, Marguerite scoase un țipăt "Filip!" cu un glas care nu era nicidecum al durerii.

Apoi, ghioagele se abătură peste ei; se auziră pârâituri și, pentru frații d'Aunay, cerul se stinse deasupra lor. Călăii smulgeau cu cângi de fier pielea de pe cele două trupuri care nu mai simțeau acum nimic; sângele șiroia pe scândurile eșafodului.

Un val de isterie cuprinse lumea îngrămadită acolo, când amândoi meșterii călăi apucară niște cuțite lungi de măcelărie și începură să ciopârțească pe cei doi ibovnici vinovați, zvârlind în sus, amândoi deodată, cu o mișcare dibace de jongleri, mădularele păcatului.

Se îmbulzeau toți ca să vadă mai bine. Femeile țipau către bărbații lor:

— Are să-ți treacă acum pofta să faci ca ei, curvar bătrân ce ești!

— Vezi ce te așteaptă!

— Ai merita și tu una ca asta!

Trupurile fură date jos de pe roți și securile scânteiară în lumină pentru a le tăia capul. Apoi, ceea ce mai rămase din Gautier și Filip d'Aunay, din cei doi frumoși scutieri

care mai alaltăieri se fâțâiau călări pe șoseaua către Clermont, fu înălțat — grămezi stâlcite amestecate cu sânge — pe furcile spânzurătorii în jurul cărora corbii bisericilor din vecinătate începeau să se rotească.

Atunci, cele trei căruțe negre porniră iar; armășeii căpităniei se apucară să golească piața și fiecare se întoarse la dugheana, la potcovăria, la căsăpia sau la grădina lui, cu acea stranie liniște sufletească a oamenilor pentru care moartea altuia nu e decât un spectacol.

Căci, în veacurile acelea când mulți prunci mureau în leagăn, iar dintre femei, o jumătate în durerile facerii, când molimile secerau oamenii în floarea vârstei, când rănilor nu se vindecau decât rareori, când plăgile nu se închideau de fel, când biserica te învăța să fii mereu cu gândul la moarte, când statuile din altare arătau cadavre mâncate de viermi, și când fiecare simțea de-a lungul întregii vieți că-și duce propriul său leș, ideea morții era obișnuită, familiară, firească; privind la omul ce-și dă sufletul, cei de pe atunci nu vedeau în aceasta, ca noi, un tragic semn care să le aducă aminte că și dânșii sunt muritori.

În vreme ce pe șoseaua Normandiei, o femeie cu creștetul ras, într-o căruță cernită, nu înceta să strige: "Spuneți-i monseniorului Filip că sunt nevinovată! Spuneți-i că nu l-am înșelat!", în piața du Martrai, călăii își împărțeau, în fața câtorva gură-cască, veșmintele victimelor. Așa o cerea într-adevăr datina, ca tot ce se găsea asupra osândiților, "de la brâu în jos", să le rămână călăilor. Astfel că frumoasele tășcuțe ale reginei Angliei căzură în mâna lor. Fiecare dintre ei luă câte una; era o plească rară, un chilipir cum nu le pica decât o dată în toată viața lor de călăi.

Se aflau tocmai asupra acestei împărțeli când o frumoasă făptură oacheșă, arătând după îmbrăcăminte mai degrabă a domnișoară de neam mare decât a orășancă de rând, se apropie de ei, și cu glas șoptit, puțintel șovăitor, îi rugă să-i dea limba unuia dintre cei ciopârțiți. Frumoasa fată era Béatrice d'Hirson.

— Se zice că face bine la durerile de stomac, spuse ea. Limba oricăruia dintre cei doi. Mi-e totuna.

Călăii se uitară unul la altul, bănuitori, întrebându-se dacă nu era cumva vrăjitorie la mijloc. Căci era lucru știut că limba unui spânzurat, mai cu seamă a unui spânzurat din ziua de vineri, slujea la chemarea diavolului. Dar limba unui osândit căruia i se tăiasse capul putea oare să aibă aceeași întrebuintare?

Deoarece Béatrice ținea în palmă un galben de aur strălucitor, ei se învoiră și făcură în așa fel încât să-i dea, fără ca nimeni să vadă, ceea ce dorea.

Capitolul XI. Călărețul din amurg

În vreme ce sângele fraților d'Aunay se usca pe pământul galben al pieței du Martrai, unde câinii aveau să vină zile de-a rândul să adulmece mârâind, cei de la castelul Maubuisson se trezeau încetul cu încetul din coșmarul lor.

Fiii regelui nu se arătară până seara. Nimeni nu intră în odăile lor, în afară de curtenii care-i slujeau; nimeni nu se apropie de ușile în dosul cărora mânia, umilința sau durerea sfârșeau să sape urme adânci în sufletul celor trei bărbați.

Pe la amiază, însoțită de suita ei restrânsă, Mahaut pornise îndărăt spre Paris. Măcinată de ură și amărăciune, încercase să pătrundă la rege, dar Nogaret veni să-i spună că regele are de lucru și dorește să nu fie tulburat. "El, dulăul ăsta, îmi taie drumul și mă împiedică să ajung la stăpânu-său", își zise contesa Mahaut. Totul o întărea în gândul că păstrătorul pecetilor fusese singurul care urzise pierzania fetelor și propria ei urgisire. Totul o îndreptătea să creadă asta. Nogaret nu era doar la întâia lui uneltire mișlească.

— Gândește-te la judecata lui Dumnezeu, jupâne Nogaret, îi spuse dânsa pe un ton amenințător, părăsindu-l.

Alte patimi, alte interese îi frământau pe cei de la Maubuisson. Oamenii de casă ai prințeselor surghiunite căutau să reînnoade ițele nevăzute ale puterii și ale intrigii, fie și lepădându-se de prieteniiile cu care se făleau în ajun. Suveicile mânate de frică, de vanitate, de ambiție porneau iar să se învâртеască spre a țese la loc, pe o canava nouă, pânza sfâșiată cu atâta furie.

Prevăzător, Robert d'Artois avea dibăcia să-și ascundă triumful, așteptând să-i culeagă roadele. De pe acum, însă, toți aceia care până mai ieri roiau în jurul clanului prințeselor de Burgundia se îmbulzeau spre el.

Seara, la cina regelui, în afară de cei doi frați ai acestuia și de fiică-sa, se mai aflau în jurul lui Filip cel Frumos Marigny, Nogaret, Bouville și, în sfârșit, Robert d'Artois, a cărui prezență arăta îndeajuns că începe iar să se bucure de bunăvoința suveranului.

Cină fără pompă; aproape o cină de doliu. În încăperea lungă și strâmtă de lângă odaia regelui, unde li se servi masa, domnea o tăcere apăsătoare. Până și monseniorul de Valois tăcea, iar ogarul Lombard, ca și cum ar fi simțit stinghereala comesenilor, își părăsise locul său obișnuit, de la picioarele stăpânului, și se lungise în fața căminului.

În clipa când slujitorii, între două tacâmuri, schimbau feliile de pâine, intră Lady Mortimer, purtându-l în brațe pe micul prinț Eduard; îl aducea să dea mamei sale sărutul dinainte de culcare.

— Doamnă de Joinville, zise regele, chemând-o pe Lady Mortimer cu gloriosul ei nume de naștere, adu-l la mine pe nepotu-meu.

"Singurul meu nepot..!", adăugă în sinea lui.

Luă copilul și îl ținu câtva timp în fața ochilor săi, cercetând obrăzorul nevinovat, rotunjour și trandafiriu, în care gropițele făceau umbre. "Al cui copil te vei dovedi că ești?" avea poftă să-l întrebe Filip cel Frumos. "Al schimbăciosului și desfrânatului tău tată, dus de nas de alții, sau al fiicei mele Isabelle? Pentru cinstea neamului meu mi-ar place să-i semeni mamei tale, dar pentru fericirea Franței, făcă cerul ca tu să fii doar fiul bicisnicului tău de tată!"

— Eduard! Zâmbește-i măriei-sale bunicului tău!

Tâncul nu părea să aibă nici o frică de privirea nemișcată ațintită asupra-i. Deodată, întinzându-și pumnisorul, îl vârî în chica cu răsfrângerii aurii a suveranului și trase o șuviță încrețită.

Filip cel Frumos zâmbi. Atunci toți comesenii avură un suspin de ușurare și fiecare se grăbi să râdă, iar limbile se dezlegară în sfârșit.

O dată copilul scos de acolo și cina sfârșită, regele le dădu voie tuturor să se retragă, afară de Marigny și de Nogaret, cărora le făcu semn să rămână. Lăsă să treacă o clipă mai lungă fără a scoate o vorbă, și sfetnicii săi îi respectară tăcerea.

— Câinii sunt și ei făpturile lui Dumnezeu? întrebă el pe neașteptate, fără să se poată înțelege la ce se gândise punând această întrebare.

Se ridicase și își puse mâna pe ceafa caldă a ogarului, care înălță capul la apropierea stăpânului, continuând să se întindă în fața focului.

— Sire, răspunse Nogaret, știm multe despre oameni pentru că suntem oameni noi înșine, dar cunoaștem prea puține despre celelalte taine ale firii...

Filip cel Frumos se apropie de o fereastră și rămase acolo, privind afară, unde nu se vedeau decât ziduri negre și umbra întunecată a frunzișului. Așa cum celor ce stau la cârma statelor li se întâmplă adeseori în serile zilelor în care s-au împovărat cu tragice răspunderi, mintea lui dădea târcoale unor întrebări tainice și nedeslușite, căutând temeiurile unei rânduieli universale care să-i îndreptățească viața, domnia și faptele.

Într-un târziu se întoarse și zise:

— Enguerrand, ceea ce trebuia făcut s-a făcut, și urma focului și a fierului nu se poate șterge. Vinovații sunt acum în fața lui Dumnezeu. Dar încotro merge țara? Fiii mei nu au moștenitori.

— Vor avea, sire, dacă au să-și ia alte soții, spuse Marigny fără să ridice capul.

— În fața lui Dumnezeu ei sunt căsătoriți.

— Dumnezeu poate desface... zise Marigny.

— Dumnezeu nu se supune stăpânilor lumii acesteia. Dumnezeu nu vede împărăția mea, ci numai pe a lui. Nu prin rugăciuni am să-mi slobod eu fiii din legăturile lor!

— Stă în puterea papii să desfacă aceste legături, adăugă Marigny.

Privirea regelui se întoarse atunci spre Nogaret.

— Adulterul nu este un motiv pentru desfacerea căsătoriei, rosti cu glasul său tăios ministrul de justiție.

— N-avem totuși altă speranță astăzi decât să obținem consimțământul lui Clément, zise Filip cel Frumos. Și nu-s ținut a lua în seamă legea făcută pentru ceilalți oameni, chiar dacă legea e în mâinile papii. Un rege trebuie să prevadă că poate muri la tot ceasul. Cui deci, Nogaret, și dumneata, Enguerrand, cui vă veți duce să-i vestiți că m-am întors la Dumnezeu, dacă această s-ar întâmpla acum? Lui Ludovic. El e întâiul meu născut, el deci trebuie să fie divorțat mai întâi.

Nogaret ridică mâna lui ciolănoasă, luminată de flacăra din vatră.

— Nu văd, într-adevăr, de ce monseniorul de Navara ar putea dori vreodată să-și aducă îndărăt soția și nici nu cred că acest lucru ar fi de dorit pentru țară.

— Veji și tu deci, zise Filip cel Frumos, să convingi cancelaria pontificală și pe papa Clément că interesele unui rege nu sunt interese omenești, ci interese de stat.

— Mă voi strădui cu toată râvna, sire, răspunse Nogaret.

Se auzi un tropot de cal. Marigny se ridică de la locul său și se apropie de fereastră, în timp ce Nogaret îi spunea regelui:

— Ducesa de Burgundia se va sili fără îndoială din toate puterile să ne facă greutate pe lângă sfântul scaun. Monseniorul Ludovic trebuie strunit ca nu cumva să se apuce, prin ciudățeniile ce-i stau în fire, să strice tot ce punem la cale pentru dânsul.

— Așa e, zise Filip cel Frumos. Am să-i vorbesc chiar mâine, iar dumneata vei pleca cât mai curând la papa.

Tropotul iute al calului, care îl atrăsese pe Marigny la fereastră, se opri pe caldarâmul curții.

— O ștafetă, sire, zise Marigny. Pare să fi străbătut un drum lung, căci veșmintele îi sunt tare prăfuite și calul său abia mai suflă.

— De unde vine? întrebă regele.

— Nu știu; nu-i pot desluși armoariile.

Într-adevăr, se lăsase noaptea, și întunericul cotropise împrejurimile castelului. Marigny plecă de la fereastră și se întoarse lângă vatră.

Apoi, numaidecât, se auziră pași grăbiți pe coridor, și Bouville, întâiul șambelan, se arătă în ușă:

— Sire, o ștafetă sosește de la Carpentras și cere să fie primită chiar de măria-ta.

— Să vie!

Cel care intră era un flăcău de vreo 25 de ani, înalt și spătos. Tunica lui lungă până-n genunchi, galbenă, cu mâneci negre, era toată prăfuită, crucea brodată a curierilor papali îi strălucea în piept. Își ținea în mâna stângă pălăria, mânjită și ea de noroi și de praf, precum și bastonul sculptat, semn al slujbei sale. Ștafeta făcu câțiva pași spre rege, puse jos genunchiul drept, apoi, desprinzând de la cingătoare cutia de abanos ferecată cu argint, în care se afla mesajul, zise:

— Sire, papa Clément a murit.

Regele și Nogaret tresăriră amândoi deodată, și fețele lor păliră. Tăcerea care urmă acestei vești fu grozavă. Regele deschise cutia de abanos, scoase un sul și, rupându-i pecetile, ceti cu luare-aminte, vrând parcă să se încredințeze că știrea e adevărată.

— Papa pe care îl făcurăm noi s-a dus la Dumnezeu, murmură el, întinzând pergamentul lui Marigny.

— Când a murit? întrebă Nogaret.

— Acum șase zile. În noaptea de nouăsprezece spre douăzeci, răspuse curierul papal.

— Patruzeci de zile... zise regele.

Nici nu era nevoie să spună mai mult, căci tustrei miniștrii săi făceau tocmai aceeași socoteală. Patruzeci de zile trecuseră, nu mai mult, de când, pe ostrovul jidovilor, glasul marelui maestru al templierilor strigase în mijlocul flăcărilor: "Papă Clément, cavaler de Nogaret, rege Filip, înainte de a se împlini anul, vă chem să vă înfățișați la judecata lui Dumnezeu..." Nu trecuseră nici șase săptămâni și iată că blestemul se și abătuse asupra celui dintâi.

— Spune-mi, vorbi iarăși regele, întorcându-se către curierul papal și făcându-i semn să se scoale de jos, cum a murit sfântul nostru părinte și ce căută la Carpentras?

— Sire, mergea înspre Cahors, și se oprise acolo simțindu-se rău. Suferea de friguri și-l chinuiau spaima nelămurite de mai multe zile. Zicea că vrea să se întoarcă spre a muri acolo unde se născuse. Doctorii au încercat de toate ca să-l vindece, dându-i chiar să mănânce pulbere de smaragde pisate, care e leacul cel mai bun, pare-se, la boala ce-o avea. Dar nimic nu i-a ajutat. A simțit că se înăbușe. Cardinalii erau în jurul lui. Nu știu nimic alta.

Tăcu.

— Du-te, zise regele.

Ștafeta ieși. Nu se mai auzea în încăperea aceea alt zgomot decât respirația celor patru bărbați, încremeniți în locul unde îi aflate vestea, și răsufierea unui ogar mare, care dormea, moleșit de căldură.

Regele și Nogaret se uitau unul la altul. "Căruia dintre noi doi îi vine rândul acum?" se întrebau. Ochiul lui Filip cel Frumos păreau încă și mai mari și mai nemișcați ca de obicei. Fața îi era de-o paloare grozavă, iar trupul său, înfășurat în lunga haină regească, avea ceva din înțepeneala înghețată a statuilor de pe morminte.

Partea a treia - Mâna lui Dumnezeu

Capitolul I Ulița vrăjitoarelor

Opt zile după supliciul fraților d'Aunay și condamnarea prințeselor, poporul Parisului își și însușise o legendă în care cruzimea, rușinea și dragostea aveau fiecare partea lor.

Fără să mai stea să judece, scornitorii acestei legende o socoteau pe Marguerite de Navara capul răutăților. Nu i se mai punea în seamă doar un ibovnic, ci zece, ba chiar

cincizeci. Și oamenii priveau cu groază înspre turnul Nesle, unde, de cum se înnopta, străjeri cu sulița în mână vegheau pe lângă ziduri, gata să-i ia la goană pe cei care, mânați de-o curiozitate nesocotită, s-ar fi abătut către locul acela blestemat. Căci povestea nu se sfârșise. Șopteau unii pe la răspântii lucruri ciudate. Cică fuseseră scoase din apă în zilele din urmă cam prea multe leșuri prin părțile acelea, și se zicea că monseniorul Ludovic Aiuritul, închis în palatul său, îi căznea de moarte pe aceia dintre slujitorii ce putuseră s-o ajute pe nevastă-sa la desfrânările ei, și că, după ce mureau, îi zvârlea în Sena.

În dimineața aceea, frumoasa Béatrice d'Hirson părăsise dis-de-dimineată palatul contesei Mahaut. Era pe la începutul lui mai, și razele jucăușe ale soarelui băteau în toate geamurile caselor. Béatrice mergea fără să se grăbească, bucuroasă că simte vântul călduț mângâindu-i fruntea. Tot trupul ei îndrăgea căldura; adulmeca mireasma primăverii născânde și afla o plăcere în a stârni privirile bărbaților, mai cu seamă când aceștia erau din lumea de jos. "Dacă ar ști ei ce am de gând să fac! Dacă ar ști ce duc în tășcuța mea!" gândea Béatrice, înveselită.

Merse așa până la mahalaua Saint-Eustache și ajunse curând în *rue des Bourbonnais*, o ulicioară stranie, însuflețită de o viață ascunsă. Aici își aveau maghernițele lor jălbarii, precum și negustorii de ceară, pentru că aceștia, în afară de făclii, lumânări și vopsele de tot felul, făceau și tăblițele pentru scris. În odăițele din dosul multor dugheni, însă, negustorii din *rue des Bourbonnais* se îndeletniceau cu ciudate matrapazlâcuri. Ji se vindeau acolo pe bani grei, și cu strașnică fereală, lecurile tainice din care trăiau toți cei ce se țineau de vreo vrăjitorie: praf de șarpe, pilitură de broască râioasă, creieri de pisică, limbă de spânzurat, păr de curvă, precum și tot felul de buruieni din care se făceau băuturile pentru farmece de dragoste sau otrăvuri menite să te scape de vrăjmași, grăbind adică să le "crească iarba deasupra". Și aceasta le dădea dreptate celor ce botezaseră "ulița vrăjitoarelor" ulicioara asta în care diavolul făcea negustorie cu ceară, materie primă la farmece, căci din ea puteai scoate un omuleț după chipul dușmanului și, străpungându-i inima cu acul, să-i curmi astfel zilele.

Cu nasul în sus, dându-și un aer nepăsător și rotind o privire iscoditoare, Béatrice d'Hirson pătrunse într-o dugheană, pe a cărei tăbliță de afară se putea citi în slove zugrăvite:

ENGELBERT

*de la care cumpără făclii și lumânări
curtea regală,
precum și multe biserică și paraclise*

Dugheana, înghesuită între două case, era lunguiată, scundă și întunecoasă. În tavan atârnavă făclii de toate grosimile, iar pe rafturi late prinse de perete se vedeau rânduite lumânări în legături de câte o duzină fiecare, alături de o sumedenie de turtișoare roșii, galbene sau verzi pentru peceti. De cum intrai te întâmpina mirosul tare de ceară, și toate câte se aflau acolo îți cam lunecau printre degete de unsuroase ce erau.

Negustorul, un moșneguț cu o tichie de lână neînălbărită în cap, atâța tocmai jeraticul din plită și supraveghea tiparele de turnat lumânări. Dând cu ochii de Béatrice, gura lui știrbă se căscă într-un zâmbet larg.

— Meștere Engelbert, îi spuse Béatrice, venii să-ți plătesc ce ți se cuvine pentru lumânăritul palatului d'Artois.

— E o faptă bună, frumoasa mea domnișoară, căci negustoria nu merge de fel. Birul cel nou — adevărată născocire a diavolului — pe care ni-l stoarce acuma ne omoară. Zău, nu știu dacă voi mai putea ține încă multă vreme taraba asta a mea!

Vorbind, meșterul Engelbert își ștergea de șorțul său mâinile înnegrite, apoi se îndreptă spre un ungher ascuns al dughenii, de unde se întoarse cu o tăbliță de ceară, pe care era scris ce avea de primit.

— Ia să vedem dacă ni se potrivesc socotelile! zise el încruntând din sprâncene.

— De bună seamă că se potrivesc, rosti încet Béatrice și vârî în palma negustorului câțiva pitaci de argint.

— Aha! Iaca un bun obicei cum ar trebui să fie multe! râse înviorat moșneguțul, după ce numără gologanii.

Apoi, făcând o mutră ca pentru o taină ce-i lega pe amândoi, adăugă:

— Am să-l chem îndată pe omul dumatăle. Sunt foarte mulțumit de el, căci nu se dă în lături de la treabă și-i zgârcit la vorbă... Ei, meștere Evrard!

Cel care intră, venind din cămăruța de la spatele dughenii, era un bărbat de vreo 30 de ani, ciolănos, dar voinic. Tras la față, avea ochii înfundați și întunecoși, cu cearcăne groase sub pleoape, și buzele subțiri.

Șchiopăta și șchiopătura asta îl sâcâia, făcându-l din când în când să se strâmbă.

Era un fost cavaler al templului, ținând de căpitănia d'Artois. După douăsprezece ceasuri de schingiuri, scăpase din mâna călăilor săi, dar noaptea aceea de chinuri neomenești, pe care piciorul rupt i-o amintea mereu, îl smintise nițel. Atunci își pierduse el credința în Dumnezeu; atunci învățase să urască. Nu mai trăia decât rumegând visuri de răzbunare.

Să nu fi avut strâmbătura care-i pocea deodată chipul și strălucirea neliniștitoare a ochilor, n-ar fi fost lipsit de oarecare aspră frumusețe. Venise să se ascundă într-o zi, ca o fiară hăituită, în grajdurile palatului d'Artois. Béatrice îl dusesese la Engelbert, care îl hrănea, îi dădea un culcuș, dar, mai cu seamă, îl punea la adăpost față de bănuielile stăpânirii. În schimb, pe lângă muncile grele, fostul cavaler vedea de socotelile negoțului, având și grijă ca mușterii să plătească marfa luată pe datorie.

Așa cum o potrivea de fiecare dată când venea Béatrice, meșterul Engelbert spuse că are de făcut un drum neîntârziat și ieși. Plecă liniștit. Mușterii puteau să vină în lipsa lui, știa că Evrard nu dădea marfa până nu lua banii. Cât despre negustoria cu ceara pentru farmece, Engelbert ținea ca asta să nu se facă sub ochii săi și nici pe a sa răspundere. Nu voia să știe de nimic, mulțumindu-se să bage banii în buzunar.

De îndată ce rămaseră singuri, fostul templier o prinse pe Béatrice de mâini.

— Vino, îi zise.

Fata îl urmă și, trecând pe sub o perdea, se pomeni în magazia în care meșterul Engelbert păstra turtele de ceară nelucrată, butoișele de seu, grămezile de feștile. Aici, pe un mindir îngust vârât între o ladă veche și peretele scorojit, dormea Evrard.

— Iată-mi castelul și moșiile, iată averile cavalerului Evrard, vorbe el pe un ton de amară batjocură, rotind brațul de jur împrejur ca să-i arate mohorâta și urâcioasa lui locuință. Dar, adăugă îndată, oricum ar fi, îmi place mai mult decât moartea.

Apoi, apucând-o de umeri, o trase pe Béatrice spre dânsul.

— Iar tu, îi șuieră la ureche, tu îmi placi mai mult ca veșnicia.

Pe cât era de târăgănat și de potolit glasul ei, pe atât era al lui de repezit.

Privind fruntea fostului templier, Béatrice zâmbea, cu aerul pe care-l avea întotdeauna când își râdea oarecum de întâmplări și de oameni. Încerca o plăcere crudă simțind că poate face ce vrea cu dânsii. Iar pe omul acesta îl știa de două ori la cheremul ei, mai întâi pentru că era un fugar, trăind într-ascuns, și pe care îl putea da oricând pe mâna urmărilor, apoi pentru că îl simțea cu totul robit tainicilor sale ispite. În vreme ce degetele lui îi pipăiau trupul, cu o nerăbdare înfrigurată, iar dânsa, liniștită ca întotdeauna, îl lăsa să facă asta, o auzi spunând:

— Trebuie să fii mulțumit. Papa Clément e mort.

— Da... da... făcu Evrard cu o bucurie sălbatică în ochi. Doctorii săi i-au dat să înghită smaragde pisate. E un leac bun, care taie mațele. Oricine-ar fi, doctorii ăștia s-au dovedit prietenii mei. Blestemul începe să se împlinească, Béatrice. Unul a și crăpat. Mâna lui Dumnezeu lovește repede, mai cu seamă când oamenii dau și ei o mână de ajutor.

— Și diavolul de asemeni, zise ea zâmbind.

Béatrice părea să nu bage de seamă că el îi ridicase fusta. Degetele lustruite de ceară ale fostului templier mângâiau frumoasa ei coapsă tare, netedă și caldă.

— Vrei să-i ajuți lui Dumnezeu să-i lovească și pe ceilalți?

— Pe care dintre ei?

— Pe omul căruia îi datorezi piciorul tău rupt.

— Nogaret... murmură Evrard.

Se trase puțin îndărăt și strâmbătura lui obișnuită îi schimonosi de trei ori fața.

Béatrice veni iar lângă dânsul.

— Te poți răzbuna dacă o dorești, zise. Nu aici, la voi, trimite Nogaret după lumânări?

Evrard o privea fără să priceapă.

— Voi sunteți cei care faceți lumânările pentru el? stăruie Béatrice.

— Da, noi le facem, zise fostul templier, și sunt de un fel cu acelea pe care le vindem pentru odaia de lucru a regelui.

— Cum sunt făcute?

— Lumânări foarte lungi de ceară albă, cu feștile spălate în ce știm noi ca să nu fumege prea tare. Nogaret își mai luminează palatul cu niște făclii mari, galbene. Lumânările le folosește însă numai când își petrece noaptea scriind — cam două duzini pe săptămână.

— Ești sigur de asta?

— O știu de la portarul său, care vine să ia câte douăsprezece duzini deodată. Căci nu noi i le ducem; nu se intră așa de ușor la el. E bănuitor câinele și și păzește bine pielea.

Arată cu capul niște legături de lumânări rânduie pe un raft.

— Uite acolo, viitoarea lui provizie e de pe acum gata și, alături, cea a regelui... Și când te gândești că eu, adăugă el cuprins deodată de mânie și lovindu-se în piept, eu trebuie să pregătesc lumânările care să-i lumineze toate fărdelegile ce-i încolțesc în cap. De fiecare dată când văd plecând de-aici vrafurile lui de lumânări, îmi vine sa torn peste ele veninul diavolului.

Béatrice zâmbea mereu.

— Îți pot da eu ce să-i torni, zise ea. Nu-i câtuși de puțin nevoie să ajungi până la Nogaret, dacă vrei să-l lovești. Cunosc eu mijlocul să otrăvești o lumânare.

— Se poate una ca asta? întrebă Evrard.

— Cel care îi respiră flacăra vreme de un ceas nu mai vede niciodată alta, afara de cea a iadului. E un mijloc care nu lasă urmă și nici leac nu are.

— De unde l-ai aflat?

— Ei, asta-i! făcu Béatrice, legănându-și umerii și lăsând în jos pleoapele, ca și cum ar fi voit să se alinte, făcând nazuri. E un praf pe care e de-ajuns să-l amesteci cu ceara...

— Și pentru ce vrei tu să... șopti Evrard.

Béatrice îl apucă de umăr și, trăgându-l spre dânsa, își apropie gura de urechea lui, vrând parcă să-l sărute.

— Pentru că și alții, afară de tine, vor să se răzbune, îi șuieră ea. Crede-mă, n-are de ce să-ți fie teamă.

Evrard chibzui o clipă. I se auzea respirația iute și zgomotoasă. Privirea i se făcu mai ascuțită, mai lucitoare.

— Atunci, n-ar trebui să mai pierdem vremea, rosti el pe nerăsuflăte. S-ar putea ca eu să plec de-aici curând. Să n-o mai spui însă nimănui... Dar nepotul marelui maestru, dumnealui Jean de Longwy, a început să ne numere. A jurat și dânsul să-l răzbune pe domnul de Molay. N-am pierit cu toții, în ciuda câinelui de care vorbirăm. A fost la mine deunăzi unul din foștii mei frați întru tagmă, Jean du Pré, dându-mi de știre să fiu gata de a porni înspre Langres. Frumos ar fi să-i duc în dar domnului de Longwy sufletul lui Nogaret... Când aș putea căpăta pulberea aceea?

— Iat-o, făcu Béatrice, vârând mâna în tășcuța prinsă de cingătoare.

Îi întinse lui Evrard un săculeț, pe care el îl deschise cu băgare de seamă. Săculețul conținea două prafuri amestecate de mântuială, unul cenușiu, celălalt sticlos și alburiu.

— Asta e cenușă, zise Evrard, arătând pulberea cenușie.

— Așa e, răspunse ea. Cenușă din limba unui om ucis de Nogaret... ca să asmuțim mânia diavolului asupra-i și treaba să meargă fără greș. Astălaltă, spuse Béatrice, cu ochii la pulberea albă, e din *viperă de Faraon*¹³. Nu-ți fie teamă. Omoară numai când arde. Când te apuci să faci lumânarea?

— Chiar acum, zise Evrard.

— Ai timp destul? Engelbert nu se va întoarce?

— Nu mai devreme de un ceas. Tu ai să stai la pândă, ca și cum ai fi un mușteriu intrat în dugheană.

Plecă să aducă ceaul pe care îl duse în cămăruță și începu să ațâțe cărbunii aprinși sub el. Scoase apoi o lumânare dintre cele pregătite pentru păstrătorul pecetilor,

¹³ Sulfo-cianură de mercur.

o vâri într-un tipar și o puse să se înmoaie la foc, după care o despică în lungime cu o custură și vărsă acolo pulberea din săculeț.

În dugheană, Béatrice părea o cumpărătoare care așteaptă să i se aducă ce a cerut, dar prin crăpătura perdelei îl urmărea pe Evrard, cu fața luminată de pâlpâirile jeraticului, șontăcând de colo-colo în jurul ceaunului. Se uita la el și bolborosea cuvinte de făcătură, printre care se auzi de trei ori Guillaume, numele de botez al lui Nogaret. Apoi, Evrard se duse să răcească lumina într-un hârdău plin cu apă.

— Uite-o, e gata, zise el. Poți veni încoace.

Lumânarea era făcută la loc și lucrătura nu lăsase nici o urmă.

— Pentru un om deprins mai curând să mânuiască spada, nu e prea rău, rosti Evrard mulțumit, cu o lucire de cruzime în ochi.

Și se duse să pună la loc lumânarea de unde o luase, adăugând:

— Să nădăjduim că e o bună vestitoare a somnului veșnic.

Lumânarea otrăvită în mijlocul legăturii, și fără să poată fi deosebită de celelalte, era acum ca lozul cel mare al unei loterii. În ce zi oare valetul însărcinat să pună lumânări în sfeșnicele ministrului de justiție o va trage din vraf pe asta? Privind la cele de alături, pregătite pentru palatul regelui, Béatrice avu un răs curmat repede. Dar Evrard se și întorsese la dânsa, apucând-o cu brațele amândouă.

— Poate că te văd pentru ultima oară...

— Poate că da... poate că nu, răspunse ea, închizând ochii pe jumătate.

Evrard o duse așa, fără ca ea să se împotrivească cât de puțin, și o culcă pe saltea.

— Cum făceai când erai templier ca să te ții neprihănit? întrebă ea.

— Nu m-am putut ține niciodată, răspunse Evrard, cu glas înăbușit.

Atunci, frumoasa Béatrice închise pleoapele; buza de sus i se ridică în chip curios, descoperindu-i dinții mici și albi. Se lăsă în voia lui, pătrunsă de gândul straniu că face dragoste cu diavolul.

De altminteri, Evrard nu era șchiop?

Capitolul II Tribunalul umbrelor

Nogaret lucra noapte de noapte, așa cum făcuse toată viața. Și în fiecare dimineață contesa Mahaut stătea la pândă, doar-doar i s-o aduce vestea mult dorită care putea să-i redeschidă ușa regelui. Zadarnică așteptare. Domnul de Nogaret era sănătos tun, și Béatrice trebuia să îndure furiile năbădăioasei contese. Fata mai trecu o dată pe la meșterul lumânărilor Engelbert. Așa cum se aștepta, Evrard dispăruse pe neașteptate. Începu să se îndoiască de el ca și de puterea "viperei Faraonului"; afară numai dacă în

poșta sau tocmai din pricina limbii prefăcute în cenușă a unuia dintre frații d'Aunay, diavolul nu-și îndreptase loviturile în altă parte.

Într-o dimineață din cea de a treia săptămână a lunii mai, împotriva obiceiului, Nogaret sosi cu oarecare întârziere la sfatul de taină și pătrunse în sală îndată după rege, atingându-l în treacăt pe Lombard.

Erau acolo toți sfinții obișnuiți și, pentru întâia oară, cei doi frați și cei trei fii ai regelui se aflau adunați laolaltă.

Afacerea care le dădea zor mare era alegerea papei. Marigny primise tocmai un raport de la Carpentras, unde cardinalii care țineau acolo conclav după moartea lui Clément al V-lea se luptau între dânșii, prinși într-o harță al cărei sfârșit nu se întrezărea de fel.

Se împliniseră acum patru săptămâni de când scaunul pontifical stătea gol, și situația cerea ca regele Franței să arate limpede ce are de gând.

Toți cei de față știau care era gândul regelui: el voia ca papalitatea să rămână la Avignon, pentru a o avea cât mai la îndemână; voia să-l aleagă el, dacă nu pe față, cel puțin de fapt, pe viitorul cap al creștinătății și să-l țină astfel la cheremul său, tocmai pentru că noul papă avea să-i datoreze alegerea; voia ca uriașa organizație politică pe care o înfățișa biserica să nu poată unelti împotriva regatului Franței, așa cum făcuse adeseori.

Dar cei douăzeci și trei de cardinali adunați la Carpentras, cardinalii aceștia care veneau de pretutindeni, din Italia, din Franța, din Spania, din Sicilia și din Germania, și care își datorau demnitatea lor unor merite foarte inegale, erau împărțiți în tot atâtea tabere câte pălării se aflau acolo.

Certurile teologice, părerile care se băteau cap în cap, ciocnirile de interese, dușmăniile de familie, toate acestea ațâțau lupta lor. Pe cardinalii italieni, mai cu seamă, de-alde Caetani, Colonna, Orsini, îi măcina o ură de neîmpăcat.

— Acești opt cardinali italieni, zise Marigny, nu se înțeleg decât în privința unui lucru, și anume, să mute iarăși papalitatea la Roma. Din fericire, nu pot cădea la înțelegere asupra numelui aceluia pe care ar putea să-l facă papă.

— Cu timpul poate că se vor înțelege, își spuse gândul monseniorul de Valois.

— Tocmai de aceea nu trebuie să le dăm timp să se înțeleagă, răspunse Marigny.

Urmă o scurtă tăcere, și Nogaret simți atunci parcă o greață care-i apăsa stomacul și-i îngreua răsuflarea. Vru să-și îndrepte trupul chircit în jilt și-i fu greu să-și miște încheieturile înțepenite. Apoi, deodată, îi pieri orice oboseală: răsuflă din adânc și își șterse fruntea îmbrobonită.

— Pentru mulți creștini Roma este orașul papii, vorbi Charles de Valois. În ochii lor Roma este buricul pământului.

— Lucru care-i convine, fără îndoială, împăratului Constantinopolei, dar nu și regelui Franței, zise Marigny.

— Nu poți totuși schimba ceea ce au făcut veacurile, domnule Enguerrand, și să împiedici ca tronul sfântului Petru să rămână acolo unde l-a întemeiat el.

— Dar de câte ori papa vrea să se așeze la Roma, nu poate niciodată să rămână acolo, spuse tare Marigny. E silit să fugă dinaintea clicilor care sfâșie orașul și să-și caute adăpost în vreun castel, sub ocrotirea unui oraș sau altuia, păzit de oșteni ce nu sunt ai

lui. Cred că se simte mult mai bine în paza gărzii noastre de la Villeneuve, așezată de cealaltă parte a Rhônului.

— Papa va rămâne în reședința sa de la Avignon, rosti regele.

— Îl cunosc bine pe Francesco Caetani, urmă Charles de Valois. E un om foarte învățat și de mare vrednicie, la care pot avea trecere.

— Să nu aud de acest Caetani, zise regele. E din neamul lui Bonifaciu și are să calce pe urmele acestuia în privința bulei "Unam Sanctam"¹⁴.

Filip de Poitiers, care nu spusese încă nimic, se amestecă în vorbă, aplecându-și înaintea trupul deșirat.

— În afacerea asta sunt destule urzeli ascunse, pentru ca ele să se destrame unele pe altele, spuse el. Și dacă nu vom pune lucrurile la locul lor, ne așteaptă iarăși o tăgăneală de un an, cât va ține conclavul. În împrejurări mult mai grele domnul de Nogaret a dovedit de ce e în stare. E rândul nostru să fim acum cei mai statornici și cei mai dârji.

După o clipă de tăcere, Filip cel Frumos se întoarse spre Nogaret. Acesta, cu obrazul foarte palid, respira greu.

— Părerea dumitale, Nogaret?

— Da, sire, bolborosi anevoie ministrul de justiție.

Își trecu o mână tremurătoare pe frunte.

— Să-mi fie cu iertare. Căldura asta groaznică...

— Dar nu e cald aici, zise Hugues de Bouville.

Cu limba împleticită și cu glas parcă venind de departe, Nogaret izbuti să rostească:

— Interesul țării și cel al credinței ne poruncesc să facem astfel.

După aceea tăcu și nimeni nu înțelese de ce a vorbit atât de puțin.

— Părerea dumitale, Marigny?

— Eu propun ca, sub cuvânt că urmează a fi duse la Cahors rămășițele pământeste ale răposatului papă, așa cum a cerut-o el însuși, să arătăm din nou conclavului că trebuie să se grăbească. Bertrand de Got, nepotul lui Clément, ar putea fi însărcinat cu această pioasă misiune. Domnul de Nogaret va călători împreună cu el, având împuternicirile ce sunt de trebuință și o bună escortă înarmată, așa cum se cuvine. Escorta ar da greutate împuternicirilor.

Charles de Valois întoarse capul, nemulțumit; nu vedea cu ochi buni o asemenea silnicie făcută conclavului.

— Și cu divorțul meu cum rămâne? întrebă Ludovic de Navara.

— Tac! Ludovic, îl repezi regele. Tocmai la aceasta lucrăm.

— Da, sire, zise Nogaret, fără măcar a-și da seama că vorbise.

Glasul îi era scăzut și răgușit. Gândurile i se învălmășeau în minte într-un iureș turbure, și lucrurile din jur începură să ia alt chip în ochii lui. Bolțile încăperii se făceau înalte, aidoma celor de la biserica Sainte-Chapelle, apoi, pe neașteptate, se lăsau în jos până a ajunge tot așa de scunde ca tavanul beciurilor în care el obișnuia să-i cerceteze pe arestați.

— Ce se întâmplă aici? întrebă Nogaret, încercând să-și descheie haina.

¹⁴ Buă prin care papa Bonifaciu al VIII-lea decreta că orice ființă omenească este supusă papal această constituind iăs și chěz și a săv rii sufletuluăs u.

Deodată, se zgârci tot, cu genunchii lipiți de burtă, cu capul căzut și mâinile chircite pe piept. Regele se ridică și toți câți erau acolo făcură la fel. Nogaret scoase un țipăt înăbușit și se rostogoli din jilț, cuprins de vărsături.

Hugues de Bouville, marele șambelan, îl duse acasă, unde veniă numaidecât să-l vadă doctorii regelui.

Aceștia se sfătuiră îndelung înainte de a veni să dea socoteală suveranului. Nimic nu fu dat în vileag din raportul lor. Curând însă, la curte și în tot orașul, se vorbi de o boală necunoscută. Otravă? Se zicea că fuseseră încercate leacurile cele mai tari împotriva otrăvurilor. Toate treburile mari ale cârmuirii fură lăsate deoparte în ziua aceea.

Când contesa Mahaut află vestea din gura domnișoarei Béatrice, spuse doar atât: "Nogaret plătește", și se așeză la masă.

Nogaret plătea. De câteva ceasuri nu mai recunoștea pe nimeni în jurul său. Culcat pe o parte în patul răvășit, cu trupul scuturat de spasme, scuipa sânge.

La început, încercase să stea aplecat deasupra unui lighean. Acum nu mai avea putere să se țină așa, și sângele îi curgea din gură pe un cearșaf gros, împăturit, care era schimbat din vreme în vreme de un valet.

Încăperea gema de lume; curieri se schimbau pentru a duce vești regelui, roiau valeți, majordomi, secretari, iar într-un colț, alcătuiind o mică gașcă, fățarnică și limbută, rubedeniile lui Nogaret, cu gândul la împărțirea prăzii, socoteau în minte prețul mobilierului.

Dar toți aceștia erau pentru Nogaret niște arătări de nerecunoscut, care se frământau undeva, foarte departe de el, fără noimă și fără țintă, într-un vâlmășag de glasuri nedeslușite. Alți strigoi, pe care numai el singur îi vedea, începeau să-l împresoare.

Căci, în ceasul acesta când îl năpădeau spaimile morții, Nogaret se gândea pentru întâia oară la moartea celorlalți și se simțea frate al tuturor celor pe care îi urmărise, hăituisese, căznise și executase. Morți în toiul cercetărilor, morți în temniță, morți pe rug, morți pe roată, ieșeau toți din mintea lui chinuită de vedenii și veneau așa de aproape de el, mai să-l atingă.

Nogaret scoase un urlet înfricoșat:

— Înapoi! Înapoi!

Doctorii dădură fuga în jurul său. Buimac, se răsucea în așternut, cu ochii dați peste cap, împingând îndărăt stafiile... Iar mirosul sângelui care-i venea pe gură i se părea a fi mirosul sângelui victimelor lui.

Se ridică în capul oaselor, apoi căzu pe șpate. Cei de față se trăsuseră la o parte și priveau cum se cufundă în noapte cel care era unul din stăpânii țării.

Cu mâinile la gât, se silea să smulgă fiarele înroșite în foc care arseseră sub ochii lui atâtea piepturi goale. Își simți deodată picioarele străpunse parcă de ace și în prada acestei dureri cumplite începu să țipe:

— Cleștele! Fie-vă milă, scoateți-mi cleștele!

Întocmai cum țipaseră frații d'Aunay în temnița lor din Pontoise...

Coșmarul în care se zbătea Nogaret nu era nimic altceva decât propria lui viață, așa cum ea asuprise viața altora.

— N-am făcut nimic din vrerea mea! Regele! El singur! L-am slujit pe rege!

În fața tribunalului morții, acest om de legi mai încerca o ultimă chițibușărie.

Pe la unsprezece noaptea încăperea se goli. Nu rămaseră lângă Nogaret decât un doctor, un bărbier și un vechi slujitor al său. Curierii regelui, înfășurați în mantiile lor, dormeau pe jos în odaia de alături. Neamurile muribundului plecaseră, nu fără părere de rău. Una din aceste rubedenii îi strecurase o pungă de gologani unui valet, zicându-i:

— Să-mi dai de știre de-ndată ce-o fi gata.

Bouville, care venea să afle cum îi mai merge bolnavului, îl întrebă pe doctorul rămas de veghe.

— Nimic nu i-a putut ajuta, spuse acesta în șoaptă. Vărsăturile l-au mai lăsat, dar aiurează întruna. Nu ne mai rămâne alta decât să așteptăm ca Dumnezeu să-l ia! Afară doar dacă vreo minune...

Numai Nogaret, horcăind pe patul său, știa că templierii morți îl așteaptă în fundul întunecimilor. Treceau pe dinaintea lui, unii călări, în zale de fier, alții înălțându-și trupul stâlcit în cazne grele; se înșirau de-a lungul unui drum pustiu, mărginit de prăpăstii și luminat de pâlpâirea rugurilor.

— Aymon de Barbonne... Jean de Furne... Pierre Suffet... Brintinhiac... Guillaume Bocelli... Ponsard de Gizy...

Își strigau oare strigoii numele, sau le șoptea chiar muribundul care nu-și mai recunoștea propriile cuvinte?

— Fiu de Cathar¹⁵! strigă un glas, acoperind deodată pe toate celelalte.

Și, ivindu-se dintr-o și mai neagră noapte, statura înaltă a lui Bonifaciu al VIII-lea se ridică în acel spațiu nemărginit pe care Nogaret îl purta într-însul, tărâm brăzdat de munți și de văi, prin care mulțimi fără număr mergeau la judecata de apoi.

— Fiu de Cathar!

La glasul lui Bonifaciu învia marea dramă a vieții sale. Nogaret se vedea, într-o zi de septembrie, sub soarele orbitor al Italiei, urcând în capul unui pâlc de șase sute de călăreți și o mie de pedestrași spre stânca de la Anagni; Sciarra Colonna, vrăjmașul de moarte al lui Bonifaciu, omul care ținuse mai curând să vâslească trei ani înlănțuit pe o galeră arăbească decât să se lase recunoscut și să fie dat pe mâna papii, călărea alături. Thierry d'Hirson făcea și el parte din expediție. Orașelul își deschisese porțile, fără împotrivire; palatul Caetani fu luat și, trecând prin catedrală, cotropitorii dădură năvală în încăperile episcopale. Acolo, bătrânul papă de 86 de ani, cu mitra pe cap și crucea în mână, singur într-o uriașă sală de unde fugiseră toți, privea cum se năpustește această hoardă în chivere și zale, cu sulite și șpangi. Când strigară la el cerându-i să abdice, Bonifaciu le răspunse: "Iată gâtul meu, iată-mi capul, tăiați-l; voi muri, dar voi muri papă". Sciarra Colonna îl palmui cu mânușa-i de fier.

— N-am lăsat să-l omoare, striga Nogaret din fundul agoniei sale.

Năvălitorii dăduseră iama în oraș, făcând jaf cumplit. A treia zi, însă, locuitorii întoarseră foaia, căzură peste oștile franceze și-l răniră pe Nogaret, silindu-l să fugă. Dar ținta și-o atinsese totuși. Frica, mânia și rușinea suferită îi veniră de hac moșneagului, tulburându-i mințile. Când îl scoaseră din mâna oamenilor lui Nogaret, Bonifaciu plângea ca un copil. Îl duseră îndărăt la Roma, dar acolo se sminti de-a binelea și, spumegând de

¹⁵ Părinții lui Nogaret aparținuseră sectei religioase *catharilor*, existență în sudul Franței la sfârșitul secolului al XII-lea, seată declarată eretică de către papalitate.

furie, ocăra pe oricine se apropia de dânsul, refuza mâncarea ce i se aducea și se târa în patru labe prin odaia unde îl țineau. O lună după aceasta, regele Franței era biruitor, papa murise hulind cele sfinte și zbierând ca turbat că nu are nevoie de grijanie.

Aplecat asupra lui Nogaret, doctorul privea la trupul care tresărea din ce în ce mai slab, luptând împotriva unei afurisenii de multă vreme ridicată.

— Papă Clément... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip...

Buzele lui Nogaret rosteau abia auzit blestemul, ca un ecou al glasului marelui maestru, care îi răsuna tunător în cap.

— Mă arde, mai apucă el să șoptească.

În zori, pe la ceasurile patru, episcopul Parisului veni să-l grijească. Slujba fu simplă. O rugăciune fu rostită deasupra trupului istovit și pentru cei îngenuncheați, care bâțâiau pătrunși de oboseală și de o frică nelămurită.

Episcopul rămase o clipă la căpătâiul patului, bolborosindu-și ruga. Vârât în cearșafurile lui, Nogaret nu mai mișca, de parca o lespede grea îl apăsa de pe acum. Văzând că pleacă episcopul, cei de față își închipuiră că totul se sfârșise. Doctorul se apropie: Nogaret mai sufla încă.

În licărul sfios al zorilor, geamurile se făcură alburii și un clopot începu să sune voios, de cealaltă parte a Senei, de cealaltă parte a lumii. Bătrânul servitor întredeschise o fereastră și trase în piept cu nesaț un pic de aer proaspăt. Parisul mirosea a primăvară și a frunze. Orașul se deștepta într-o larmă înăbușită.

Se auzi o șoaptă:

— Îndurare!

Toți se întoarseră într-acolo. Nogaret murise. Un firicel de sânge i se usca sub nări. Doctorul zise:

— L-a luat Dumnezeu!

Atunci, bătrânul servitor se duse să scoată două lungi lumânări albe din ultima legătură luată de la meșterul Engelbert, le înfipse în sfeșnice și le așeză lângă pat, ca să lumineze priveghiul păstrătorului sigiliilor Franței.

Capitolul III Documentele unei domnii

Abia își dăduse sufletul marele dregător, și domnul Alain de Pareilles, în numele regelui, pătrunse în locuința lui Nogaret pentru a pune mâna pe toate documentele, hârtoagele și dosarele care se găseau acolo. Puse să i se deschidă sipețele și sertarele. Câteva scrinuri, ale căror chei Nogaret le păstra într-un loc neștiut, fură sparte.

După un ceas, Alain de Pareilles se întorcea la palat cu un vraf de brisoave, de acte, de pergamente și de tăblițe de ceară, așezându-le pe toate, cum îi spusese Hugues de Bouville, pe masa mare de stejar care ocupa o latură întregă a odăii de lucru a regelui.

Apoi, regele însuși veni să-l vadă pentru cea din urmă oară pe Nogaret. Nu zăbovi mult în fața trupului neînsuflețit. Spuse o rugăciune abia mișcând buzele. Nu-și luă ochii de pe chipul mortului, ca și cum ar mai fi vrut să-i pună o întrebare celui care îi împărtășise toate tainele și îl slujise atât de bine.

Când se întoarse la palat, cu trei armăși după dânsul, Filip cel Frumos mergea puțin adus de spate. În dimineața luminoasă se auzeau strigătele băieșilor chemându-i pe locuitori la baia de aburi. Parisul își începea viața de toate zilele iar cete de copii voioși se și apucaseră de joacă, fugărindu-se de-a lungul străzilor.

Filip cel Frumos străbătu galeria negustorilor și intră în palat. Împreună cu secretarul său particular Maillard, se puse numaidecât să cerceteze documentele ridicate din locuința lui Nogaret; moartea neașteptată a ministrului de justiție lăsa multe și însemnate treburi neisprăvite.

Pe la ceasurile șapte, Enguerrand de Marigny intră la rege. Cei doi bărbați se uitară unul la altul fără a spune o vorbă și secretarul ieși.

— Papa, zise deodată regele. Și acum Nogaret...

În cuvintele lui se simțea o teamă, aproape o deznădejde. Marigny veni lângă masă și se așeză în jilțul pe care i-l arătă suveranul. Rămase tăcut o clipă, apoi vorbi:

— Ei, da! Acestea, măria-ta, nu sunt decât potriviri stranii pe care le brodește întâmplarea. Asemenea lucruri se petrec în toate zilele, dar nu ne uimesc pentru că habar n-avem de ele.

— Îmbătrânim, Marigny.

El avea 46 de ani, iar Marigny, 49. Puțini oameni pe vremurile acelea ajungeau la 50.

— Trebuie să cercetăm toate acestea, urmă regele, arătând dosarele de pe masă.

Și, fără a mai adăuga ceva nici unul, nici celălalt, se apucară să dea deoparte ceea ce trebuia ars, să rânduiască ceea ce Marigny trebuia să păstreze, ori să împartă unora sau altora dintre praviliștii săi.

În odaia de lucru era o tăcere tulburată doar când și când de strigătele depărtate ale tarabagiilor, de larma obișnuită a Parisului care trudea. Fruntea palidă a regelui se aplecă peste vrafurile de hârtii desfăcute, dintre care cele mai însemnate se aflau în scoarțe de piele cu cifrul lui Nogaret deasupra.

Filip își vedea astfel perindându-i-se pe dinainte toată domnia, douăzeci și nouă de ani în care ținuse în mâinile sale soarta a milioane de oameni și impusese vrerea sa Europei.

Și deodată înșiruirea aceasta de întâmplări i se păru străină de viața lui, de propriul său destin. Toate îi apăreau sub o altă lumină și cu alte umbre.

Aflând acum ce gândeau și ce scriau alții despre dânsul, regele se putea vedea dinafară. Nogaret păstrase rapoartele iscoadelor sale, ciornele întrebărilor, puzderie de scrisori, o adevărată arhivă de poliție. Din toate aceste rânduri ieșea o imagine a regelui, pe care acesta nu o recunoștea de fel, imaginea unei fapături îndepărtate, a unui om aspru, străin de suferința oamenilor, neștiind ce-i mila. Citea, uimit la culme, două

fraze ale lui Bernard de Saisset, episcopul acela care dezlănțuise cu ațâțările sale dihonnia dintre rege și Bonifaciu al VIII-lea. Două fraze crâncene și înghețate: "O fi el bărbatul cel mai frumos de pe lume, dar nu știe decât să privească oamenii, fără să spună nimic. Nici om nu e, nici dihanie, e o statuie."

Și mai erau aceste cuvinte ale altui martor al domniei lui: "Nimic n-are să-l facă să se încovoie, e un rege de fier".

— Un rege de fier, repetă în șoaptă Filip cel Frumos. Știut-am deci să-mi ascund așa de bine slăbiciunile? Ce puțin ne cunosc ceilalți și ce rău mă va judeca viitorimea!

Deodată, un nume întâlnit îl făcu să-și amintească de o solie neobișnuită pe care o primise la începuturile domniei. Rabban Kaumas, episcop nestorian¹⁶ chinez, venise în Franța, trimis de marele han al Persiei, coborâtor al lui Gingis Han, ca să-i propună regelui Franței alianța sa, o armie de o sută de mii de oameni și războiul împotriva turcilor.

Filip cel Frumos avea pe atunci 20 de ani. Ce ispită pentru un crai tânăr, visul acesta al unei cruciade la care ar lua parte Europa și Asia, ce faptă vrednică de Alexandru! În ziua aceea, totuși, Filip alesese o altă cale: să nu mai audă de cruciade și de isprăvi războinice. Toate strădaniile lui voia să le închine Franței și păcii. Judecase oare bine? Care ar fi fost acum puterea Franței dacă primea alianța cu hanul Persiei? Visă o clipă la o uriașă campanie de recucerire a locurilor sfinte, care i-ar fi dus slava numelui până departe prin veacuri... Apoi se întoarse la grijile lui și apucă un nou teanc de pergamente prăfuite.

Și, deodată, își încovoie umerii. De data aceasta, doar dând cu ochii de anul înscris pe ele: 1305! Era anul morții soției sale Jeanne, care adusese regatului provincia Navara, iar lui, singura dragoste a vieții. Nu râvni-se niciodată altă femeie, și de nouă ani, de când o pierduse, nu se mai uitase la alta și nici nu se va mai uita. N-apucase să iasă din anul cernit decât pentru a intra în vârtoarea tulburărilor din 1306 când, în fața Parisului răsculat împotriva rânduielilor sale cu privire la greutatea și prețul banilor, trebuise să caute adăpost în cetățuia templierilor. Cu un an mai târziu porunca să fie puși în lanțuri cei care îl primiseră și apăraseră... Mărturiile templierilor erau păstrate aici, în aceste mari suluri de pergament, pe care Nogaret le șnuruse și sigilase. Regele nu le desfăcu.

Și acum? După atâția alții, iată că venise și rândul lui Nogaret. Chipul său își pierduse lumina și căldura. Minte sa neobosită, voința sa, sufletul înfocat și aspru, totul pierise. Doar faptele sale rămâneau. Căci viața lui Nogaret nu fusese o viață de om care păstrează sub înfățișarea marelui dregător toate acele mărunte necazuri intime și dureroase pe care un om le lasă în urmă, fără ca alții să le fi bănuțit vreodată... El, Nogaret, era într-adevăr așa cum îl arăta chipul. Viața lui și-o contopise cu aceea a statului. Tainele îi erau toate aici, înscrise în aceste mărturii ale trudei sale.

"Câte întâmplări uitate dorm aici, gândi regele. Atâtea procese, atâtea cazne, atâția morți. Un fluviu de sânge... De ce? Ce fel de ogor a hrănit tot sângele acesta?"

Cu ochii ațintiți în gol, regele cugeta.

"Pentru ce? se mai întreba el. În vederea cărui țel? Unde-mi sunt izbânzile? Nu văd nici una care să-mi supraviețuiască..."

¹⁶ Adept al doctrinei patriarhului Nestorius (sec. IV-V) din Constantinopol.

Simțea marea zădărnicie a oricărei fapte, așa cum o încearcă omul năpădit de gândul propriei sale morți și pătruns de acea nepăsare față de tot ce-l așteaptă, ca și cum lumea nici n-ar fi existat.

Marigny ședea încremenit, tulburat de aerul grav al regelui. Făcuse întotdeauna față, cu destulă ușurință, îndatoririlor sale tot mereu mai mari, tuturor sarcinilor și demnităților sale, dar de un singur lucru nu fusese în stare, să înțeleagă tăcerile suveranului său. Nu era niciodată sigur că-i ghicește într-adevăr gândul.

— Noi am cerut papii Bonifaciu să-l treacă în rândul sfinților pe regele Ludovic, dar fost-a el oare cu adevărat un sfânt? întrebă pe neașteptate Filip cel Frumos cu glas înăbușit.

— Aceasta era spre folosul statului, măria-ta, răspuse Marigny.

— Dar trebuia oare, după aceea, să-i facem silnicie lui Bonifaciu?

— Era gata să rostească afurisenia asupra măriei-tale, pentru că nu urmai în țara ta politica pe care o voia el. Nu ți-ai nesocotit îndatoririle de rege. Ai rămas pe tronul ce ți l-a hărăzit Dumnezeu și ai spus limpede în auzul tuturor că țara o ai de la Dumnezeu și de la nimeni altcineva.

Filip cel Frumos arătă cu degetul un sul de pergament:

— Dar evreii? Nu cumva am ars cam prea mulți? Sunt și ei făpturi omenești, supuse la suferință și muritoare, la fel ca noi. Dumnezeu nu cerea asta.

— Sfântul Ludovic îi ura, măria-ta, iar statul avea nevoie de avuțiile lor.

Statul, statul pentru fiecare faptă a noastră, nevoia statului... "Trebuia s-o facem pentru stat... Suntem datori să facem așa pentru stat..."

— Sfântul Ludovic iubea credința și slava lui Dumnezeu. Eu, însă, ce-am iubit oare? vorbi în șoaptă Filip cel Frumos.

— Dreptatea, spuse Marigny, dreptatea pe care se întemeiază binele tuturor și lovește în toți cei care nu calcă la rând cu obștea.

— Cei care nu calcă la rând cu obștea au fost numeroși de-a lungul domniei mele, și vor mai fi și de acum înainte dacă toate veacurile se aseamănă între ele.

Ridica dosarele lui Nogaret și le lăsa să cadă pe masă, unul după altul.

— Amarnic lucru e cârmuirea statelor, rosti el.

— Toată fapta cu adevărat mare își are partea ei de fiere, măria-ta, răspuse Marigny, și domnul nostru Isus Cristos știa asta. Ai domnit ca un rege mare. Amintește-ți că ai unit sub schiptrul tău atâtea ținuturi, Chartres, Beaugency, Champagne, Bigorre, Angoulême, la Marche, Douai, Montpellier, la Comté-France, Lyon și o parte din Guyenne. Ai întărit orașele, așa cum o dorea tatăl măriei-tale, Filip al III-lea, pentru ca ele să nu mai fie la cheremul oricui... Ai dat țării o nouă pravilă scoasă din legile Romei de odinioară. Ai pus rânduială temeinică la curtea de judecată ca ea să poată împărți mai bine dreptatea. Ai dăruit multora dintre locuitorii țării pitacul de burghezi ai regelui¹⁷, luându-i sub oblăduirea măriei-tale. Ai slobozit șerbii din multe ținuturi și județe. Nu, măria-ta, n-ai a te teme că ai greșit. Dintr-o țară fărâmițată ai făcut un regat care începe să aibă o singură inimă.

¹⁷ Începând din mijlocul sec. al XIII-lea, regalitatea, pentru a-și asigura sprijinul burgheziei împotriva marilor feudali, instituie așa-numita categorie de burghezi ai regelui; reprezentanții burgheziei, în schimbul unei taxe, se puteau sustrage autorității senioriale, depinzând numai de puterea regală centrală.

Filip cel Frumos se ridică. Auzind cu câtă neșovăitoare convingere vorbea locțiitorul său, se simțea întărit, și în ea își căuta un sprijin ca să lupte cu o slăbiciune ce nu-i stătea în fire.

— Poate că e așa cum spui, Enguerrand. Dar dacă ești mulțumit privind îndărăt, ce zici despre cele ce se întâmplă azi? Ieri, pe strada Saint-Merri, arcașii au trebuit să țină în frâu o mulțime de oameni. Citește ce-mi scriu județii din Champagne, din Lyon și din Orléans. Pretutindeni oamenii țipă, pretutindeni se plâng de scumpirea grânelor și de lefurile prea mici. Iar cei care țipă, Enguerrand, nu vor ști niciodată că tot ceea ce dâșni cer și ceea ce aș vrea să le dau nu stă în puterea mea, ci doar cu vremea se va face. Izbânzile mele ei le vor da uitării și nu-și vor aduce aminte decât de birurile mele. Au să mă judece aspru că n-am avut grijă de hrana lor cât am trăit...

Marigny asculta, mai neliniștit acum de cuvintele regelui decât de tăcerile lui. Niciodată nu-l auzise vorbind atâta, nici mărturisind îndoieli de acestea, nici lăsând să i se vadă o asemenea deznădejde.

— Măria-ta, rosti el, trebuie să luăm hotărâri în mai multe privințe.

Filip cel Frumos zăbovi o clipă cu ochii la documentele anilor săi de domnie, împrăștiate pe masă. Apoi își înălță deodată capul, de parcă și-ar fi poruncit să uite de suferința și de sângele oamenilor, redevenind rege.

— Da, Enguerrand, zise el, trebuie.

Capitolul IV Zile de vară ale regelui

Cu moartea lui Nogaret, Filip cel Frumos pătrunsese parcă într-un tărâm unde nimeni nu putea să-l urmeze. Primăvara domnea pe pământ și peste casele oamenilor; Parisul se încălzea la soare, dar regele trăia parcă surghiunit într-o iarnă lăuntrică. Iar prorocirea marelui maestru nu-i mai ieșea din minte.

Adeseori pleca la vreuna din reședințele sale, de unde pornea la vânători lungi care îl mai făceau să uite, abătându-l de la gândurile negre. Rapoarte neliniștitoare îl rechemau însă în grabă la Paris. Starea satelor și orașelor era jalnică. Prețul bucatelor creștea: ținuturile mănoase nu lăsau să se scurgă nimic din belșugul lor asupra celor sărace. Auzeai tot mai des: "Armășei cât broaște n-lac, iar făină nici de leac". Oamenii nu mai voiau să plătească dăjdiile și se sculau împotriva ispravnicilor și perceptorilor. Folosindu-se de această ananghie în care se afla cârmuirea, marii feudali din Burgundia și Champagne se încărdășeau iar și ridicau capul, cerând privilegii tot mai mari. În Artois, Robert se folosea de vâlva stârnită în jurul prințeselor osândite și de nemulțumirea obștească, apucându-se iar de atâțări.

— Urâtă primăvară pentru țară, se pomeni zicând Filip cel Frumos în fața monseniorului de Valois.

— Suntem în cel de-al paisprezecelea an al veacului, răspuse Valois, un an pe care soarta l-a hărăzit să aducă năpastă.

Amintea prin aceasta o tulburătoare învățătură trasă din întâmplările trecutului: 714, năvălirea musulmanilor din Spania; 814, moartea lui Carol cel Mare; 914, năvălirea ungarilor și foametea cea mare; 1114, pierderea Bretoniei; 1214, bătălia de la Bouvines... o izbândă la marginea prăpastiei, plătită scump. Numai anul 1014 lipsea din pomelnicul acesta de jale și nenorociri.

Filip cel Frumos se uită la frate-său, parcă fără să-l vadă. Își lăsă mâna pe gâtul lui Lombard, mângâindu-l în răspăr.

— Toate necazurile domniei, frate, îți vin de la cei care te sfătuiesc rău, zise Charles de Valois. Marigny nu mai cunoaște nici o măsură. Se folosește de încrederea ce i-o arăți ca să te înșele și să te atragă tot mai mult pe calea apucată de dânsul. Dacă m-ai fi ascultat pe mine când cu încurcăturile acelea din Flandra...

Filip cel Frumos înălță din umeri, vrând să zică: "În privința asta nu pot face nimic". Problema Flandrei se ridica în anul acela iarăși înaintea lor, cum se ridicase adeseori ca un val amenințător. Bruges, cetatea nebiruită, ținea în loc toate străduințele regelui; comitatul Flandrei scăpa mereu din mâinile care voiau să-l apuce. Nici prin vorbe de pace, nici prin lupte nu li se venise de hac flamanzilor. Când li se impunea un tratat, îi înlăturau urmările cu viclesuguri, și problema flamandă rămânea ca o rană fără leac în coasta regatului. Ce mai rămânea din jertfele de la Furnes și de la Courtrai, ce mai rămânea din izbânda de la Mons-en-Pévèle? Iarăși va trebui să poarte război împotriva flamanzilor.

Dar ca să ridici oaste e nevoie de bănet. Iar dacă ar fi fost să pornească războiul, cheltuiala ar depăși fără îndoială bugetul din 1299, rămas în amintirea tuturor ca cel mai ridicat din câte pomenise țara: 1.642.649 de livre, cu un deficit care atingea 70.000 de livre. Or, de câțiva ani, încasările obișnuite ale vistieriei ajungeau cam pe la 500.000 de livre. De unde să iei restul?

Fără a ține seama de părerea lui Charles de Valois, Marigny puse la cale o adunare obștească pentru ziua de 1 august 1314. De două ori până atunci se folosise acest mijloc, dar și într-un rând și într-altul, cu prilejul neînțelegerilor dintre rege și papalitate; mai întâi, când începuse răfuiala cu Bonifaciu, apoi cealaltă cu templierii. Astfel, ajutând puterea statului să se rupă de supunerea față de puterea bisericească, și-a cucerit burghezia dreptul de a-și spune și ea cuvântul la treburile obștești. Acum, lucru nou, cârmuirea avea să se sfătuiască cu norodul în privința orânduielilor bănești ale statului.

Marigny pregătise cu deosebită grijă această adunare, trimitând prin orașe slujitori de-ai lui, stând de vorbă cu oamenii mai des ca înainte și împărțind făgăduieli. Geniul său era acela al unui mare diplomat: vorbea fiecăruia pe limba lui.

Adunarea se ținu în galeria marchitanilor, unde, în ziua aceea, dughenile rămaseră închise. Cele patruzeci de statui ale regilor, și a lui Marigny printre ele, păreau să vegheze din vârful coloanelor. Fusesse ridicată o podea, pe care luară loc regele, sfetnicii săi și marii feudali ai țării.

Marigny vorbi cel dintâi. Își ținu cuvântarea, stând la picioarele statuii sale de marmură, și glasul său părea mai hotărât ca de obicei, mai convins că țara însăși se

rostește prin el. Purta veșminte strălucite, iar înfățișarea impunătoare și gestul îi erau ale unui orator. Sub el, în uriașa sală cu două bolți, câteva sute de oameni ascultau.

Marigny le arată că dacă bucatele se făceau tot mai rare, deci mai scumpe, aceasta nu trebuia să mire pe nimeni. Pacea pe care o păstrase regele Filip înlesnea creșterea populației. "Mâncăm același grâu, dar suntem mai mulți la împărțeală", zise el. Trebuia deci semănat mai mult. Începu apoi să învinovățească orașele Flandrei, care amenințau pacea. Or, fără pace, nu era chip să scoți recolte mai mari, nu găseai brațe să deștelenească pământurile rămase în paragină. Iar fără veniturile și bogățiile ce veneau din Flandra, birurile vor apăsa tot mai greu celelalte provincii. Flandra trebuia să-și plece capul; o vor sili la aceasta făcându-i război. Pentru a-l face, însă, era nevoie de bani, nu regele avea nevoie, ci țara, iar toți aceia care se aflau acolo trebuiau să priceapă că înseși liniștea și propășirea lor erau amenințate.

— Acum se vor vedea cei care sunt gata să ajute la lupta împotriva flamanzilor, își încheie Marigny cuvântarea.

Un murmur se înalță din sală, întrerupt numaidecât de glasul tunător al lui Pierre Barbette.

Îmbogățit de pe urma negoțului de pânzeturi și de cai, Barbette, burghez din Paris, recunoscut de semenii săi drept cel mai destoinic în a sta de vorbă cu stăpânirea în privința drepturilor și taxelor, era omul lui Marigny și aliatul acestuia. Amândoi puseseră la cale tot ce avea să spună negustorul. În numele celui dintâi oraș al țării, Barbette făgădui ajutorul cerut. El însufleți toată adunarea, și deputații celor patruzeci și trei de "vrednice orașe" aclamară într-un singur glas pe rege, pe Marigny și pe Barbette, credinciosul lor slujitor.

Dacă adunarea fusese o izbândă a lui Marigny, pentru vistierie rezultatele atât de așteptate se dovediră îndată neîndestulătoare. Oastea era însă pe picior de război mai înainte ca ajutorul bănesc să fi fost vărsat în întregime.

Trupele regelui năvăliră în Flandra, iar Marigny, doritor să obțină cât mai repede un succes, se grăbi să intre în vorbă cu flamanzii și să încheie, pe la începutul lui septembrie, înțelegera de la Marquette. De îndată însă ce oastea părăsi țara, Ludovic de Nevers, contele de Flandra, rupse această învoială, și tulburările începură din nou. Monseniorul de Valois și clanul lui de mari feudali îl învinuiră pe Marigny că se lăsase mituit de flamanzi. Cheltuiala campaniei trebuia plătită, și perceptorii regelui continuau să strângă, spre marea nemulțumire a provinciilor, ajutorul de război care nu mai avea de acum încolo nici un rost. Vistieria era tot mai sleită, și Marigny se văzu iarăși silit să caute bani în afară de veniturile obișnuite.

Evreii fuseseră jumuliți în două rânduri, și a-i tunde din nou însemna să scoți prea puțină lână. Templierii nu mai existau, iar aurul lor se topise de mult. Rămăseseră lombarzii.

Încă în 1311, trebuiseră să-și răscumpere pe bani grei dreptul de a rămâne în țară. De data aceasta nu mai putea fi vorba de răscumpărare: să le ia tot avutul și să-i izgonească din Franța, asta le-o cocea Marigny. Negoțul lor cu Flandra putea sluji ca pretext, precum și sprijinul bănesc pe care-l dădeau cărdășiiilor de nobili paraponisiți.

Să te apuci de ei nu era lucru ușor. Lombarzii, burghezi ai regelui, se țineau strâns unii de alții, erau organizați strașnic și aveau în fruntea lor o căpetenie de care ascultau

toți. Se aflau pretutindeni, negoțul era în mâna lor, domneau peste zărăfie. Dădeau bani cu împrumut marilor feudali, orașelor și regelui. La nevoie își desfăceau băierile pungii, făcând și milostenii.

Așa stând lucrurile, i-au trebuit lui Marigny câteva săptămâni ca să-și întocmească planul și să-l convingă pe rege.

Nevoile statului găseau în Marigny un avocat îndărătnic și, pe la jumătatea lui octombrie, totul era gata pentru o vânătoare uriașă a cărei desfășurare urma să fie aidoma aceleia cu care, șapte ani mai înainte, începuse zdrobirea templierilor.

Dar lombarzii din Paris erau oameni bine informați; hârșiți cu necazurile de acest fel, știau să plătească scump pentru a afla tainicele hotărâri din sfatul regelui.

Tolomei, cu ochiul său deschis, veghea.

Capitolul v Puterea și banii

Charles de Valois ajunsese să-l urască până într-atâta pe Marigny, încât ar fi dorit să se abată o nenorocire asupra țării, dacă această nenorocire l-ar fi doborât pe locțiitorul regelui. De aceea, de câte ori Marigny pune la cale ceva, el făcea tot ce-i sta în putere ca să-i vâre bețe în roate. Robert d'Artois îl ajuta în felul său: ca să-l îndulcească pe Tolomei, căruia îi cerea din ce în ce mai mulți bani, îi dezvăluia bancherului tot ce afla asupra planurilor lui Marigny.

Într-o seară, de pe la jumătatea lui octombrie, se strânseseră acasă la Tolomei vreo treizeci de bărbați care întrupau una din cele mai mari puteri ale vremii aceleia.

Cel mai tânăr dintre ei, Guccio Baglioni, avea 18 ani, iar cel mai bătrân, 75: era Boccanegra, căpetenia tuturor societăților lombarde. Oricât ar fi fost de deosebiți ca vârstă și trăsături, între acești oameni era totuși o asemănare ciudată: toți purtau veșminte la fel de scumpe, vorbeau cu aceeași stăpânire de sine, aveau aceeași vioiciune în priviri și în gesturi, își aplecau urechea cu aceeași luare-aminte ca să nu scape nimic din spusele lui Tolomei.

În lumina făcliilor înfipte de-a lungul pereților, bărbații aceștia oacheși, cu fețele lor vioaie, alcătuiau o familie cu același grai, și totodată un trib gata de luptă, tot atât de puternic — deși erau puțini la număr — cât toate cărdășiile nobilimii sau toate adunările de burghezi.

Se aflau acolo de-alde Peruzzi, Albizzi, Guardi, Bardi, Pucci, Casinelli, toți din Florența, ca și bătrânul Boccanegra sau signor Boccacelo, întâiul voiajor comercial al domnilor Bardi. Erau de asemenea de față unii ca Salimbene, Buonsignori, Allerani și Zaccaria din Genua, alături de Scotti din Piazenca și de clanul bancherilor din Sienna, condus de Tolomei. Între toți acești oameni existau rivalități de prestigiu, zăzani stârnite de concurența negustorească, vreo răcă veche moștenită în familie sau o vrajbă din

pricina femeilor sau a cine știe căror năravuri. Dar, în fața primejdiei, se regăseau cot la cot, ca frații.

Mai întâi vorbi Tolomei, arătându-le cum stau lucrurile, fără a încerca câtuși de puțin să însenineze culorile tabloului.

Când toți lombarzii fură astfel pregătiți pentru ce e mai rău: să părăsească Franța, să-și desfacă prăvăliile, să pornească peste tot procese împotriva nobililor nerecunoscători pentru datoriile neplătite, să ațâțe în capitală, zvârlind bani cu nemiluita, cele mai grozave dihonii... când totul începu să fiarbă, și fiecare se gândea cu mânie la ceea ce era silit să lase în urmă, unul locuința sa bogată, altul logodnica cu care avea să se însoare, celălalt câteșitrele ibovnicele — atunci Tolomei zise:

— Am în mâna mea un mijloc pentru a-l opri pe locțiitorul regelui să ne lovească sau chiar pentru a-l doborî.

— Atunci, nu șovăi: doboară-l! strigă Buonsignori, capul clanului genovez. Ne-am săturat să-i ghiftuim cu averi pe porcii ăștia, care se îngrașă din munca noastră.

— Nu ne vom mai întinde spinarea ca să fim bătuți! sări unul din neamul Albizzilor.

— Și care ți-e mijlocul de care vorbești? întrebă Scotti.

Tolomei clătină din cap:

— Nu vi-l pot spune...

— Să le dăm bani cu împrumut, nu-i așa? spuse Zaccaria. Ei și? Datoriile i-au stânjenit oare vreodată pe parveniții ăștia? Dimpotrivă! Dacă plecăm, vor avea un bun prilej ca să uite ce ne datorează...

În cuvintele lui Zaccaria răzbătea amărăciunea: el reprezenta o societate cu clientela mărunță și îi pizmuia pe cei care aveau mușterii barosani. Tolomei se întoarse cu fața la el și, pe un ton în care se simțea totodată cumiștenia prevăzătoare și forța, îi zise:

— Ceva mai mult decât niște datorii, Zaccaria. O armă veninoasă de care Marigny habar nu are, iar eu, vă rog să am iertare, sunt silit să nu v-o dau în vileag... Ca s-o pot însă folosi, am nevoie de dumneavoastră. Căci trebuie să stau de vorbă cu locțiitorul regelui de la putere la putere: țin într-o mână amenințarea, aș vrea să am în cealaltă o propunere ispititoare... pentru ca Marigny să aibă de ales între înțelegere sau luptă pe viață și pe moarte.

Își dezvălui planul. Dacă voiau să-i despoaie pe lombarzi, asta era pentru că regele se afla la strâmtoare și nu avea cu ce plăti cheltuiala războiului său din Flandra. Marigny trebuie cu orice preț să umple vistieria: însăși soarta lui era în joc. Lombarzii se vor arăta vrednici supuși ai regelui, propunând de bunăvoie un împrumut uriaș cu dobândă foarte mică. Dacă Marigny refuza, Tolomei avea să tragă sabia din teacă.

— Tolomei, trebuie să ne lămurești, zise Bardi. Ce fel de armă e aceea de care vorbești atâta?

După o clipă de șovăire, Tolomei răspuse:

— Dacă vreți, asta i-o pot destăinui lui Boccanegra, numai lui.

Un murmur străbătu sala, și cei de față se sfătuiră din ochi.

— *Si... va bene... facciamo cosi*¹⁸... se auzi.

¹⁸ Da... e bine...ă facem așa.

Tolomei se trase într-un colț împreună cu Boccanegra, căpetenia lor, și îi vorbi în șoaptă. Ceilalți pândeau chipul cu nas subțire, buze strânse și ochi osteniți ai bătrânului florentin.

Tolomei îi destăinuie hojiile săvârșite de Jean de Marigny cu averea templierilor și-i spuse că are în mână chitanța iscălită de tânărul arhiepiscop.

— Două mii de livre bine plasate, adăugă încetișor Tolomei. Știam eu că au să-mi folosească într-o zi.

Boccanegra își stăpâni un hohot scurt care-i gălgâi în fundul gâtului, apoi își relua locul și le spuse în două cuvinte celorlalți că pot avea încredere în Tolomei. Acesta începu atunci, cu tăblița și stiletul în mână, să însemneze cât înțelegea fiecare să verse la împrumutul regal, dacă vor cădea la învoială cu Marigny.

Boccanegra se înscrie cel dintâi cu o sumă destul de mare: zece mii și treisprezece livre.

— Pentru ce aceste treisprezece livre? îl întreabă.

— Ca să le aducă nenorocire.

— Peruzzi, tu cât poți da?

Peruzzi socotea, zgâriind în grabă pe tăblițele lui.

— Ți-oi spune..., îndată, răspunse el.

— Și tu, Guardi?

Aveau toți mutra unor oameni cărora li se smulge o bucată de carne din trup. Genovezii, în jurul lui Salimbene și al lui Zaccaria, se sfătuiau. Îi știau toți că sunt aprigi în daraverile bănești. Se zicea despre dânșii: "Când un genovez se uită la punga ta, ea s-a și golit". Totuși, nu se dădură în lături, iar unii din ei murmurau: "Dacă izbuteste să ne scoată dintr-asta, el este cel care îi va urma într-o zi lui Boccanegra în fruntea noastră".

Tolomei se apropie de frații Bardi, care vorbeau cu Boccaccio în șoaptă.

— Cât, Bardi?

Cel mai vârstnic dintre Bardi surâse:

— Cât tine, Tolomei.

Ochiul stâng al bancherului din Sienna se deschise:

— Dacă-i așa, voi da de două ori cât gândea tu.

— Paguba ar fi cu mult mai mare dacă am pierde tot, zise Bardi, înălțând din umeri.

*Non è vero*¹⁹, Boccaccio?

Acesta dădu din cap că așa e. Dar se ridică și îl luă deoparte pe Guccio. Întâlnirea lor pe drumul Londrei statornicise între dânșii un fel de prietenie.

— Unchiul tău are într-adevăr mijlocul de a-i suci gâtul lui Enguerrand?

Guccio își luă aerul său cel mai serios ca să răspundă:

— *Caro Boccaccio*²⁰, eu nu l-am auzit niciodată pe unchiu-meu zicând că face un lucru pe care să nu-l poată face.

Când lombarzii isprăviră de vorbit, vecernia se sfârșise la toate bisericile, și noaptea se lăsase asupra Parisului. Cei treizeci de zaraft părăsiră palatul Tolomei, ieșind prin porțița care dădea spre schitul Saint-Merri. Înconjurați de slugile lor cu faclă în mână, ei

¹⁹ Nu-i așa?

²⁰ Dragă Boccaccio

alcătuiau, în întunericul brăzdat de flăcări roșii, un alai straniu al averilor amenințate, alaiul celor osândiți să-și apere bogățiile.

În odaia sa de lucru, singur cu Guccio, Tolomei făcea socoteala banilor făgăduiți, așa cum un cap de oaste își număra pilcurile. Când isprăvi de socotit, zâmbi. Cu ochiul jumătate închis și cu mâinile împreunate pe șale, privind la focul în care buștenii se mistuiau prefăcându-se în cenușă, Tolomei murmură:

— N-ai învins încă, domnule de Marigny.

Apoi, către Guccio:

— Dacă izbutim, vom cere noi privilegiile în Flandra.

Căci, așa cum se găsea în pragul nenorocirii; Tolomei gândea totuși fără voie să tragă foloase de pe urma spaimei și primejdiei prin care trecea. Împingându-și burta înainte, se apropie de o ladă de fier, o deschise și scoase din ea un calâf de piele.

— Chitanța iscălită de arhiepiscop, zise el. Cu ura ce i-o poartă monseniorul de Valois, și cu ceea ce se povestește pe seama celor doi Marigny, și cu zvonul că Enguerrand ar fi luat mită de la flamanzi, e de ajuns ca să-i ducă la spânzurătoare și pe unul și pe celălalt... Vei lua acum calul cel mai bun și vei pleca de îndată la Neauphle, unde ai să pui pergamentul acesta la loc sigur...

Îl privi pe Guccio drept în ochi și urmă, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Dacă mi s-ar întâmpla vreo nenorocire, *Guccio mio*, pergamentul acesta îl vei înmâna ducelui d'Artois. El va ști, fără îndoială, să-l folosească așa cum se cuvine... Fii cu ochii-n patru, prăvălia din Neauphle n-are să fie nici ea cruțată de năvala arcașilor...

În fața primejdiei spre care pornea, Guccio își aminti deodată de Cressay, de frumoasa Maria și de sărutul din marginea lanului de secară.

— Unchiule, unchiule, izbucni el, iată la ce mă gândii. Voi face întocmai cum dorești. Dar nu mă voi duce la Neauphle, ci la Cressay, ai cărui stăpâni ne sunt îndatorați. Le-am făcut, nu demult, un bine, iar polița ce-o avem e un mijloc destul de convingător. Afară de asta îmi închipui că fata, dacă lucrurile nu s-au schimbat, n-are să se dea în lături când i-oi cere să mă ajute.

— E bine gândit, zise Tolomei cu căldură. Te-ai copt, flăcăule! La un bancher și inima bună trebuie să slujească la ceva... Fă, așadar, precum zici. Fiindcă ai însă nevoie de oamenii aceia, trebuie să le aduci daruri. Ia deci pentru femeile de acolo câțiva coți din stofa brodată cu fir de aur și din dantela pe care am primit-o ieri de la Bruges. Sunt și doi băieți, parcă așa îmi spuseși?

— Da, zise Guccio, doi băieți care îndrăgesc vânătoarea, și nimic altceva.

— Minunat! Atunci să iei cu tine cei doi șoimi pe care i-am adus pentru contele d'Artois. Așteaptă el până-i voi aduce alții... *A proposito*²¹...

Tolomei începu să râdă încetisor, dar se opri: un gând îi fulgerase prin minte.

Se aplecă din nou peste lada de fier și scoase de acolo alt pergament.

— Iată socoteala banilor pe care ni-i datorează monseniorul d'Artois, urmă el. Nu va refuza să te ajute, dacă are să fie nevoie de asta. Mai sigur sunt însă de sprijinul său, dacă i te vei înfățișa cu jalba într-o mână și socoteala datoriei în cealaltă... Uite și polița asta a regelui Eduard... Nu știu, nepoate, dacă ai să te îmbogățești cu toate aceste

²¹ *Apropo.*

înscrisuri, dar știu că vei putea face cu ele destul rău! Haide, nu mai pierde vremea! Du-te de-ți înșeuază calul.

Își puse o mână pe umărul tânărului și sfârși ce avea de spus:

— Soarta societăților noastre e în mâinile tale, Guccio, să nu uiți asta. Înarmează-te și ia doi oameni cu tine. Ia de asemenea săculețul ăsta de o mie de livre. E o armă care face cât zece săbii.

Guccio își îmbrățișă unchiul cu o emoție pe care n-o simțise niciodată până atunci. Nu mai era vorba de data aceasta să intre în pielea unui personaj imaginar și nici să-și născocoască rolul conspiratorului hăituit; acum rolul venea singur. Bărbat e acela care știe să înfrunte primejdii, și Guccio era pe cale să devină bărbat în toată firea.

Nici nu se împlinise un ceas, și doi slujitori îl însoțeau mergând la trap alături de el, către bariera Saint-Honoré.

Atunci, jupân Spinello Tolomei își puse mantaua-i îmblănită, căci octombrie era friguros, apoi chemă doi servitori înarmați cu facle și hangere și, înconjurat astfel, porni spre palatul lui Enguerrand de Marigny pentru a da marea bătălie.

— Spune-i monseniorului Enguerrand că bancherul Tolomei vrea să-l vadă neîntârziat, îi zise ușierului.

Tolomei așteptă o clipă mai lungă într-o anticameră somptuoasă; ducea trai regesc locțiitorul.

— Vino, jupâne, îi spuse un secretar, deschizându-i o ușă.

Tolomei străbătu trei încăperi mari și se pomeni în fața lui Enguerrand de Marigny, care, singur în cabinetul său, își sfârșea cina, fără a se opri din lucru.

— Iata o vizită neprevăzută, zise Marigny cu răceală, făcându-i semn bancherului să se așeze. Ce te aduce?

Tolomei înclină ușor capul, se așeză și răspunse cu glas liniștit:

— O problemă de stat, monseniore. Umblă zvon de câteva zile în privința unei anumite măsuri pe care sfatul regelui ar fi pregătit-o, măsură care atinge negoțul meu și, trebuie s-o spun, îmi cășunează mari pagube. Oamenii nu mai au încredere, mușteriii se răresc, furnizorii cer să fie plătiți, iar cât despre cei care au cu noi alte daraveri... datorii bunăoară... aceștia amână într-una scadențele. Dintr-asta ni se trag mari necazuri.

— Care nu sunt nicidecum o problemă de stat, răspunse Marigny.

— Rămâne de văzut, zise Tolomei, rămâne de văzut. Dacă n-ar fi vorba decât de mine, aș dormi liniștit. Dar e un lucru care-i atinge pe mulți, aici și aiurea. Pretutindeni oamenii își arată îngrijorarea, în prăvăliile mele...

Marigny își frecă bărbia lată și noduroasă.

— Dumneata ești un om cu judecată, jupâne Tolomei, îl întrerupse el pe bancher, și nu trebuie să dai crezare acestor zvonuri. Al cuvântul meu că ele nu sunt adevărate, adăugă îndată, privind neferburat pe unul din oamenii cărora le pregătea pieirea.

— Desigur, desigur, cuvântul domniei-voastre... Dar, pe cât știu, războiul a costat țara mult bănet, vorbi Tolomei. Ajutoarele făgăduite nu-s vărsate așa de repede pe cât ar fi fost de dorit, iar vistieria s-ar putea să aibă nevoie de aur sunător. De aceea, am plănuit și noi la rândul nostru...

— Ce anume? Negustoria voastră, și-o repet, nu mă privește...

Tolomei ridică mâna ca pentru a zice: "Răbdare, domnule loctiitor, nu știi unde vreau să ajung...", și își sfârși vorba începută:

— Dorim să facem o mare efort pentru a veni în ajutorul multiubitului nostru rege. Suntem în măsură de a oferi vistieriei un împrumut însemnat, la care și-ar da partea lor toate băncile lombarde, mulțumindu-ne cu o dobândă foarte mică. Mă aflu aici ca să vă înștiințez despre aceasta.

Tolomei se aplecă spre focul din vatră și murmură o cifră atât de mare, încât Marigny avu o tresărire. Dar numaidecât îi trecu prin minte: "Dacă ei sunt gata să se lipsească de o asemenea sumă, înseamnă că le putem lua de douăzeci de ori pe atâta".

Pentru că citea mult și lucra adeseori până târziu noaptea, Marigny avea ochii oboșiți și pleoapele roșii.

— Bun gând ați avut și vrednic de laudă e ceea ce ați plănit, iar eu vă sunt recunoscător, zise el după o clipă de tăcere. Trebuie, totuși, să vă arăt mirarea mea... Mi-a ajuns la ureche, jupâne, că unele din societățile voastre au scos mult aur din țară, trimițându-l în Italia... Aurul acesta nu poate fi în același timp și aici și acolo...

Tolomei își închise de-a binelea ochiul stâng.

— Domnia-voastră sunteți un om cu judecată, monseniore, și nu trebuie să dați crezare acestor zvonuri. Aveți cuvântul meu că nu-i nimic adevărat în ele, rosti bancherul apăsând batjocoritor pe ultimele cuvinte. Propunerea mea nu-i oare o dovadă că suntem de bună-credință?

— Aveți noroc, răspunse cu răceală loctiitorul, că iau drept bune spusele dumitale. Dacă ar fi altfel, regele n-ar putea îngădui asemenea știrbire a avutului Franței și s-ar vedea nevoit să-i pună capăt...

Tolomei nici nu clipi. Fuga aurului lombard începuse din pricina amenințării că lombarzii vor fi jecmăniți, și tocmai această fugă a capitalurilor urma să-i slujească lui Marigny pentru a da o îndreptățire măsurii plănuite. Era un cerc vicios.

— Ne-am spus, așa cred, tot ce trebuia, jupâne Tolomei, vorbi iar Marigny.

— Firește, monseniore, răspunse bancherul, ridicându-se. Dar nu uitați propunerea noastră... dacă împrejurările o vor face folositoare.

Apoi, luând-o spre ușă, rosti deodată, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva:

— Mi se spune că fratele domniei-voastre, monseniorul arhiepiscop, se află de câteva zile în Paris...

— E adevărat.

Tolomei clătină din cap, gânditor.

— Nu cutez a supăra o atât de înaltă față bisericească, zise el, chiar dacă îmi datorează ceva. Aș fi însă fericit să știe că-l stau la dispoziție începând de astăzi, dacă binevoiește, la orice oră. Înștiințarea mea are să-l intereseze.

— Ce ai să-i spui?

— Monseniore, zâmbi Tolomei, cea dintâi virtute a unui bancher e să știe să tacă.

Apoi, pe când se pregătea să iasă, mai spuse o dată, cu mare răceală în glas:

— Începând de astăzi, dacă binevoiește.

Capitolul VI Tolomei câștigă

În noaptea aceea Tolomei nu închise ochii, ca să zicem așa, de loc. Se întreba dacă-i va mai rămâne vreme să întrebuințeze, împotriva lui Marigny, mijlocul de constrângere pe care-l avea.

Ar fi de ajuns semnătura lui Filip cel Frumos în josul unui pergament pe care i l-ar înfățișa Enguerrand de Marigny, și s-a zis cu lombarzii. Enguerrand nu va da oare zor să isprăvească cu ei mai repede? "L-o fi prevenit pe frate-său?" se întreba Tolomei. "Și arhiepiscopul i-o fi mărturisit oare ce armă a lăsat în mâinile mele? Nu va obține încă în noaptea asta iscălitura regelui, ca să mi-o ia înainte? Sau nu cumva cei doi frați se vor înțelege pentru a mă omorî?"

Răsucindu-se în așternut, muncit de nesomn, Tolomei se gândea cu amărăciune la aceasta a doua patrie pe care socotea că o slujise atât de bine cu munca și banii lui. Pentru că strânsese avere în Franța, ținea la ea mai mult decât la Toscana, în care se născuse. Și iubea cu adevărat Franța, în felul său. Să nu mai simtă sub tălpi caldarâmul străzii lombarzilor, să nu mai audă clopotul mare de la Notre-Dame, să nu se mai ducă la sfatul frunțașilor orașului, să nu mai respire mirosul Senei, al primăverii, gândul la toate aceste renunțări îi sfâșia inima. Fără să bage de seamă, devenise un adevărat parizian, unul dintre parizienii aceia născuți foarte departe de Franța și care nu mai vor să știe de alt oraș. "Să mă duc s-o iau de la capăt aiurea, la vârsta mea... și asta, dacă mi-or lăsa viața ca s-o iau de la capăt!"

Nu adormi decât în zori și fu deșteptat aproape numaidecât de un tropăit de pași în curte și de lovituri de ciocan în poartă. Tolomei gândi că veneau să-l aresteze și își aruncă în grabă hainele pe dânsul. Un servitor înfricoșat se ivi în ușă:

— Monseniorul episcop vrea să vă vorbească de îndată.

Se auzea, venind de jos, un zgomot învălmășit de tropăituri și clinchetul sulitelor pe lespezile cu care erau pardosite încăperile de dedesubt.

— Ce-i tămbălăul ăsta? întreba Tolomei. Arhiepiscopul nu e singur?

— Are șase oșteni ai gărzii sale cu dânsul, signor, lămuri servitorul.

Tolomei se bosumflă; privirea i se înăspri.

— Deschide obloanele la odaia mea de lucru, porunci el.

Monseniorul Jean de Marigny o și pornise în sus, urcând treptele. Tolomei îl așteptă în capul scării. Subțirel, cu crucea de aur bălăbănindu-i-se la piept, arhiepiscopul îl luă la rost pe bancher de cum dădu cu ochii de el:

— Ia ascultă, jupâne! Ce înseamnă vorba ciudată pe care mi-ai trimis-o azi-noapte prin frate-meu?

Tolomei își ridică mâinile grase cu degete ascuțite, într-un gest liniștitor:

— Nimic, monseniore, care să vă tulbure, nici care să merite osteneala de a veni până aici. M-aș fi dus eu, dacă mă pofteați, la palatul episcopal... Sunteți așa de bun să intrați la mine? Vom fi mai la largul nostru aici spre a vorbi de afacerile noastre.

Cei doi bărbați pătrunseră în odaia unde bancherul lucra de obicei. Servitorul dădea tocmai deoparte obloanele dinlăuntru, împodobite cu zugrăveli. După aceea, aruncă niște surcele peste jeraticul care mai mocnea în vatră și, într-o clipă, focul se încinse duduind. Tolomei făcu semn servitorului să iasă.

— Ați venit înconjurat de soldați, monseniore, vorbi el. Era oare nevoie? N-aveți încredere în mine? Gândiți că vă pândește vreo primejdie aici? M-ați deprins, trebuie s-o spun, cu altfel de apucături...

Glasul încerca să fie binevoitor, dar, semn de neliniște, rostirea toscană i se simțea mai tare ca de obicei.

Jean de Marigny se așeză în fața vetrei, întinzându-și mâna inelată spre foc.

"Omul acesta nu e sigur de el și nu știe cum să mă ia, își spuse Tolomei. Sosește aici cu tărahoi mare de oșteni înarmați, de parcă ar veni să sfărâme totul, și acum stă de-și privește unghiile."

— Graba dumitale de a mă înștiința că vrei să-mi vorbești mi-a dat de gândit, zise într-un târziu arhiepiscopul. Eram hotărât să vin să te văd, însă aș fi vrut să aleg eu când anume.

— Dar sfinția-voastră ați ales, monseniore, sfinția-voastră ați ales... Ceea ce am spus seniorului Enguerrand nu era decât o vorbă de politețe... Vă rog să credeți...

Arhiepiscopul aruncă o privire spre Tolomei. Bancherul părea cum nu se poate mai liniștit și ațintea asupra lui singurul său ochi deschis.

— Ce-i drept, jupâne Tolomei, am a-ți cere ceva... zise el.

— Sunt întotdeauna gata să împlinesc dorințele sfinției-voastre, răspuse Tolomei cu glas moale.

— Lucrurile... acelea pe care ți le-am... încredințat..., începu Marigny.

— ...lucruri de mare preț, și care erau luate din averea templului, preciză Tolomei, fără a schimba tonul.

— Vândutu-le-ai?

— Nu știu, monseniore, nu știu. Eu le-am trimis peste graniță, așa cum ne-am înțeles, căci nu puteam să le vând aici... Îmi închipui că o parte din ele a găsit cumpărători. Voi fi înștiințat despre aceasta pe la sfârșitul anului.

Burduhănos și voinic, Tolomei își încrucișase mâinile pe pântec și clătina din cap cu un aer plin de bunăvoință.

— Și chitanța aceea pe care ți-am iscălit-o? Întrebă Jean de Marigny. Mai ai nevoie de ea?

Își ascundea teama, dar o făcea cu stângăcie.

— Nu cumva vă este frig, monseniore? V-ați făcut tare alb la față, zise Tolomei, aplecându-se pentru a vâri o buturugă în foc.

Apoi, ca și cum ar fi uitat întrebarea pusă de arhiepiscop, urmă:

— Ce părere aveți, monseniore, despre măsura pe care sfatul regelui a dezbătut-o în mai multe rânduri săptămâna asta? Este oare cu puțință să fim jefuiți de averile noastre, să fim aduși în sapă de lemn și împinși la surghiun, la moarte?

— N-am nici o părere, spuse arhiepiscopul. Acestea s-treburile de-ale statului.

Tolomei scutură din cap.

— I-am înfățișat ieri monseniorului frate al sfinției-voastre o propunere a cărei însemnătate mi-e teamă că nu a văzut-o. Păcat. Cărmuirea pune la cale, zic unii, să ne despoaje pentru nevoile statului. Noi însă, monseniore, suntem gata să venim în ajutorul statului cu un foarte mare împrumut, iar fratele sfinției-voastre tace, de parcă n-ar fi auzit. Nu v-a pomenit nimic despre asta? Păcat, mare păcat, zău așa!

Jean de Marigny se ridică.

— Nu am a discuta, jupâne, hotărârile regelui, zise el cu asprime.

— Nu este încă o hotărâre a regelui, i-o întoarse Tolomei. N-ați putea oare să-i amintiți loctiitorului că lombarzii, încolțiți să-și dea viața, care e a regelui, credeți-mă, și aurul lor, care e de asemeni al regelui, ar dori, dacă se poate, să-și păstreze viața? Ei își dau aurul de bunăvoie, pe când cârmuirea vrea să li-l ia cu japca. De ce să nu fie ascultați?

Se făcu o tăcere. Încremenit, Jean de Marigny părea să privească undeva, dincolo de pereți.

— Ce vrei să faci cu pergamentul pe care ți l-am iscălit? întrebă el.

Tolomei își trecu vârful limbii peste buze.

— Sfinția-voastră ce-ați face cu el, în locul meu? Închipuți-vă o clipă... nu-i decât o stranie închipuire, firește... dar închipuți-vă că sunteți amenințat de o năpastă și că aveți în mână... ceva... un talisman, asta e, un talisman! care poate să vă ajute să înlăturați această năpastă...

Se apropie de o fereastră, căci auzise zgomot în curte. Veneau hamali, cărând în spinare lăzi și baloturi de postav. Tolomei socoti în gând prețul mărfurilor care îi sosiseră în ziua aceea și oftă.

— Da... un talisman împotriva nenorocirii, murmură el.

— Doar nu vrei să spui că această chitanță...

— Ba da, monseniore, vreau să spun și-o și spun, rosti aspru Tolomei. Această chitanță dovedește că v-ați însușit averi ale templierilor, aflate sub sechestru regal. Ea dovedește că ați prădat, că l-ați prădat pe rege.

Îl privea pe arhiepiscop drept în ochi. "Acuma, gândi el, am făcut-o. Să vedem care din noi se va da bătut."

— Vei avea de dat socoteală ca unul ce m-ai ajutat la aceasta! zise Jean de Marigny.

— Atunci, ne vom legăna împreună în ștreang la Montfaucon, ca doi tâlhari, îi răspunse Tolomei cu răceală. Dar nu mă voi legăna singur...

— Ești un ticălos fără pereche! strigă Jean de Marigny.

Tolomei înălță din umeri.

— Nu-s arhiepiscop, monseniore, și nu eu am șterpelit raclele de aur în care templierii înfățișau trupul Mântuitorului. Nu-s decât un negustor, și în clipa asta facem un târg, fie că vă place ori nu. Iată singurul adevăr din toate spusele noastre. Să nu-i despoaie pe lombarzi, și atunci nu vor ieși la iveală matrapazlăcurile sfinției-voastre. Dar dacă eu cad, monseniore, cădeți cu mine odată. Și cădeți de mai sus, iar pe loctiitorul regelui, căruia prea îi merg toate din plin ca să n-aibă vrăjmași, îl veți târî după sfinția-voastră...

Jean de Marigny apucă brațul bancherului.

— Dă-mi chitanța, scrâșni el.

Tolomei îl privi pe arhiepiscop. Buzele îi erau albe; bărbia, mâinile, trupul tot îi tremura.

Tolomei se desprinse binișor din degetele care-l strângeau.

— Nu, zise el.

— Îți înapoiez cele două mii de livre pe care mi le-ai dat, vorbi arhiepiscopul, și vei păstra toți banii din vânzarea lucrurilor.

— Nu.

— Cinci mii.

— Nu.

— Zece mii! Zece mii de livre pentru chitanța aceea!

Tolomei surâse.

— Și de unde le veți lua? Vă știu averea mai bine ca sfinția-voastră! Ar trebui ca tot eu să vi le împrumut!

— Zece mii de livre! mai spuse o dată Jean de Marigny strângând pumnii. Am să-i găesc. Frate-meu mă va ajuta.

— Monsenior, sunt gata să dau vistieriei, numai partea mea, șaptesprezece mii de livre!

Arhiepiscopul pricepu că trebuia să schimbe tactica.

— Și dacă obțin de la frate-meu ca dumneata să fii cruțat de măsura care se va lua? Să fii lăsat să-ți iei toată averea și să reîncepi negoțul într-altă parte...

Tolomei chibzui o clipă. I se dădea prilejul să scape singur. Împotriva acestei făgăduieli, să-și mai încerce oare norocul pentru a-i izbăvi pe ceilalți?

— Nu, monsenior, răspunse el. Voi urma și eu soarta tuturor. Nu vreau să reîncep viața într-altă parte și nu văd pentru ce aș face-o. Eu sunt de-aici, acuma, din Franța, tot atâta ca și sfinția-voastră. Sunt burghez de-al regelui. Vreau să rămân la Paris, în casa asta pe care eu mi-am ridicat-o. Aici mi-am petrecut treizeci și doi de ani din viață, monsenior, și, dac-o vrea Dumnezeu, tot aici îmi voi sfârși zilele...

Tonul său și hotărârea pe care o arăta nu erau lipsite de măreție.

— De altminteri, adăugă, să fi vrut să vă înapoiez chitanța aceea, și n-aș putea s-o fac; nu mai e aici.

— Minți! se răsti arhiepiscopul.

— Se află la Sienna, monsenior, la vărul meu Tolomei, care mi-e tovarăș în multe afaceri.

Jean de Marigny nu răspunse. Se duse cu pași iuți la ușă și strigă:

— Souillard! Chauvelot!

Bancherul își zise: "Acum țin'te bine, Tolomei!"

Doi vlăjgani înalți de șase picioare se iviră în ușă, cu sulile în mână.

— Păziți-l pe omul acesta. Să nu se miște din loc! porunci arhiepiscopul. Și închideți ușa... Tolomei, dumneata mă silești la asta și ai să te căiești! Voi scotoci peste tot până am să dau de hârtia aceea! Nu plec de-aici fără ea!

— N-am să mă căiesc de nimic, monsenior, iar sfinția-voastră n-are să găsească nimic, spuse Tolomei. Veți pleca așa cum ați venit, fie că mă lăsați aici mort sau viu. Dar dacă din întâmplare aș muri, aflați că aceasta nu v-ar aduce nici un câștig, căci vărul meu din Sienna știe ce are de făcut. Dacă mi se întâmplă să dau ortul popii prea curând, are el grijă ca această chitanță să ajungă sub ochii regelui Filip.

În trupul său gros inima bătea să se spargă și o sudoare rece îi curgea pe șale, dar, adunându-și toate puterile, proptit într-un perete nevăzut, se silea să rămână neclintit.

Arhiepiscopul scotocea prin lăzile de fier, întoarse cu dosu-n sus sertarele mescioarelor, împrăștiind pe jos vrafurile de hârtii și sulurile de pergament. În răstimpuri trăgea cu coada ochiului la bancher ca să-și dea seama dacă izbutise cu acest tertip să bage frica-n el. Trecu apoi în odaia lui Tolomei, și toscanul îl auzi dând iama prin dulapurile de haine.

"Bine că Nogaret e mort, gândea Tolomei. Se pricepea mai bine în treburi de-astea și ar fi găsit el ac de cojocul meu."

Arhiepiscopul se arată iar.

— Duceți-vă, spuse el celor doi oșteni ai săi.

Era învins. Tolomei nu se lăsase doborât de frică. Trebuia să cadă la învoială cu el.

— Ei, ce zici? întrebă Marigny.

— Ce să zic, monseniore, răspunse Tolomei, cu glas liniștit, n-am de adăugat nimic la ceea ce v-am spus adineauri. Toată harababura asta n-avea nici un rost. Vorbiți-i loctiitorului și zoriți-l să primească propunerea ce i-am făcut, atât cât mai e vreme. De nu...

Fără să-și spună gândul până la capăt, bancherul se duse la ușă și o deschise. Jean de Marigny ieși, fără o vorbă.

Scena care, în aceeași zi, îl aduse pe arhiepiscop să se înfrunte cu frate-său, fu cumplită. Puși deodată față-n față, în goliciunea firii lor adevărate, frații Marigny, care până atunci călcaseră într-un pas amândoi, se sfâșiau aprig.

Loctiitorul regelui îl copleși pe frățâne-său mai mic, aruncându-i în obraz toate dojenile și tot disprețul, iar acesta se apără cum putu, ca un mișel ce era.

— Tu ai mutră să mă judeci pe mine?! strigă el. De unde ți se trage bogăția? De la care evrei jupuiți? De la care templieri arși pe rug? N-am făcut decât ce făceai și tu. Te-am ajutat destul în uneltirile tale, ajută-mă la rândul tău.

— Să fi știut cine erai, nu te făceam arhiepiscop, zise Enguerrand.

— N-ai fi găsit altul afară de mine ca să-i osândească pe templieri, o știi prea bine.

Da, loctiitorul știa că cei care stau la cârma statelor sunt siliți la tot soiul de cârdășii josnice. Dar se simțea deodată strivit văzând urmările chiar în familia lui. Un om care primește să-și vândă conștiința pentru o mitră episcopală poate tot așa de bine să fure, să trădeze... Și omul acesta era fratele său...

Enguerrand de Marigny apucă vrafurile de hârtii în care se afla pregătită legea împotriva lombarzilor și, cu un gest de furie, îl zvârli în foc.

— Atâta trudă de pomană, zise el, atâta trudă!

Capitolul VII Tainele lui Guccio

Scăldat în lumina primăverii, cu frunzele străvezii ale copacilor săi și cu clipocitul argintiu al râului Mauldre, Cressay rămăsese în amintirea lui Guccio ca o arătare minunată. Dar, în dimineața aceea de octombrie, când ajunse pe colinele de la Cressay, tânărul toscan, care întorcea mereu capul pentru a se încredința că arcașii nu-s pe urmele lui, se întrebă o clipă dacă nu cumva se înșelase. Toamna părea să fi micșorat conacul, îndesându-l în pământ. "Să fi fost oare turnulețele așa de joase cum par acum?" își zicea Guccio. "E de ajuns pare să treacă o jumătate de an pentru ca în mintea noastră totul să se schimbe până într-atâta?" Ograda desfundată de ploii ajunsesese o băltoacă noroioasă, în care caii se împotmoleau până peste chișiță. "Aici barem nu e primejdie să vină cineva după mine," gândi Guccio. Aruncă hățul argatului șchiop care-i ieși înainte, poruncindu-i:

— Să-mi țesălați caii și să le dați fân!

Ușa conacului se deschise, și în prag apăru Maria de Cressay.

— Domnul Guccio! exclamă ea.

De uluită ce era se făcu albă la față și trebui să se sprijine de pervaz.

"Frumoasă mai e, își zise Guccio, și n-a încetat să mă iubească." Într-o clipă, crăpăturile zidurilor se șterseră și turnurile conacului se făcură din nou pentru Guccio tot așa de înalte ca în amintirea lui.

Dar Maria se și pornise să strige prin ușa deschisă:

— Mamă! S-a întors domnul Guccio!

Cucoana Eliabel făcu oaspelui o primire strașnică, sărutându-l pe obraji și strângându-l la pieptu-i zdravăn. Chipul tânărului tulburase adeseori nopțile ei de vădană. Îl prinse de mână și-l duse astfel, să-l așeze într-un jilț, apoi porunci să i se aducă vin și plăcinte.

Guccio se arătă încântat de această primire și explică, așa cum chibzuse dimineața, că venea la Neauphle pentru a pune rânduială în treburile zărăfiei lor care era prost gospodărită. Slujbașii nu izbuteau să încaseze la timp datoriile... Auzind aceasta, cucoana Eliabel se neliniști.

— Ne-ați păsuat un an întreg, zise ea, dar iarna vine după o recoltă destul de păcătoasă și nu putem încă...

Guccio răspunse într-o doară, lăsând să se înțeleagă însă că stăpânilor de la Cressay, fiind prietenii săi, nu va îngădui să li se facă neplăceri. Cucoana Eliabel îl pofti pe Guccio să rămână la conac. Nicăieri în oraș, stăruii dânsa, n-are să se simtă mai la largul său și n-are să aibă mai plăcută societate. Guccio se învoi și ceru să i se aducă bagajele.

— Am acolo, spuse el, niște stofe care vă vor plăcea, așa sper, și niște dantele... Cât despre Pierre și Jean, lor le-am adus doi șoimi bine dresați, care îi vor ajuta, dacă se poate, să vâneze mai cu spor.

Stofele, dantelele, șoimii îi minunară pe toți ai casei, și darurile acestea fură primite cu strigăte de bucurie. Pierre și Jean, întorși de la vânătoarea de toate zilele, cu mirosul acela de pământ și de sânge ce se lipise parcă de pielea lor, ca o haină, nu-l mai slăbiră pe Guccio cu întrebările. Prietenul acesta ivit ca prin minune, tocmai când ei se pregăteau de lungile și urâcioasele luni ale iernii, li se păru încă și mai vrednic de dragostea lor ca la întâia lui trecere pe-acolo. S-ar fi zis că se cunoșteau de când lumea.

— Dar cunoștința noastră, ispravnicul Portefruit, ce s-a făcut? întrebă Guccio.

— Fură cât poate, ca și până acum, nu însă de la noi, slavă Domnului... și mulțumită dumitale.

Maria luneca prin odaie, îndoindu-și trupul ba ca să ațâțe focul din vatră, ba ca să aștearnă paie proaspete pe crivatul cu polog. Nu vorbea, dar nu-și lua ochii de la Guccio. Acesta, nimerindu-se pe înserate singur cu ea, o prinse ușurel de brațe și o trase spre dânsul.

— Nu vezi nimic în ochii mei ca să-ți amintească de fericire? vorbi el, împrumutând cuvintele acestea dintr-o poveste cu cavaleri pe care o citise de curând.

— O, ba da, domnule! răspunse Maria, cu glas tremurător, mărind ochii. N-am încetat să te văd mereu aici, oricât de departe erai. N-am uitat nimic, și nimic nu s-a schimbat în inima mea.

Guccio căuta să se dezvinovățească pentru că nu mai trecuse de șase luni pe acolo și nu dăduse nici un semn de viață. Spre mirarea lui, însă, departe de a-i face vreo vină dintr-asta, Maria îi mulțumi că se întorsese mai curând de cum se aștepta.

— Ziceai că vei veni iar pe aici spre sfârșitul anului ca să strângi dobânzile, spuse ea. Nu trăgeam nădejde să te văd mai devreme. Și chiar dacă nu veneai de fel, eu te-aș fi așteptat toată viața.

Guccio plecase de la Cressay, ducând cu el amintirea unei fete frumoase și supuse și regretul unei aventuri neîmplinite la care, ce-i drept se gândise puțin în toate lunile acestea. Regăsea acum o făptură minunată, orbită de dragoste, și care crescuse asemenea unei plante, din primăvară până-n toamnă. "Mare noroc am! își zicea. S-ar fi putut să mă uite și să se mărite..."

Așa cum se întâmplă adeseori cu bărbații flușturatici din fire, flăcăul acesta, oricât de încrezut și plin de el, era destul de modest în dragoste, pentru că și-i închipuia pe ceilalți la fel cu dânsul. Nici prin minte nu-i trecuse că putea să inspire, fără să-și dea mare osteneală, un sentiment atât de puternic și atât de rar.

— Maria, spuse el punând în glas o căldură cu totul nouă, pentru a nu lăsa să se vadă minciuna cea mai obișnuită care iese din gura bărbaților, și eu te-am avut mereu înaintea ochilor și nimic nu m-a putut despărți de tine.

Stăteau față în față, la fel de fâstâciți, la fel de tulburați de propriile lor cuvinte și gesturi.

— Lanul de secară... murmură Guccio.

Și își apropie buzele de ale Mariei, care se întredeschiseră ca o rodie coaptă.

— Maria, vorbi el, socotind că această clipă era într-adevăr potrivită pentru a-i cere sprijinul de care avea nevoie, pe mine nu m-au adus aici nici treburile tarabei noastre, nici vreo poliță neplătită la timp. Tie însă nu vreau și nu pot să-ți ascund nimic. Ar fi să îgnesc dragostea ce-o am pentru tine. Taina pe care ți-o voi dezvălui acum e o nouă

legătură între noi, și-i o taină de mare însemnătate, căci de ea atârână viața multor oameni și a mea de asemeni... Unchiul meu și câțiva prieteni de vază ai săi m-au însărcinat să ascund în loc sigur niște documente care privesc statul, iar lor le ajută să scape de o mare primejdie. Chiar în clipa când îți vorbesc, arcașii sunt fără îndoială pe urmele mele, adăugă Guccio, care, din obișnuință, începea iar să-și cam dea aere. Aveam douăzeci de locuri unde să-mi găsesc adăpost, dar eu la tine am venit Maria. Viața mea de aci înainte depinde de tăcerea ta.

— Eu sunt aceea care depind de tine, stăpâne, zise Maria. Nu cred decât în Dumnezeu și în cel care, întâiul, mi-a ținut în brațele sale. Viața mea a lui este.

Pătruns de propriile sale cuvinte, Guccio simțea pentru dânsa o pornire de recunoștință și de duioșie, o dată cu imboldul puternic al dorinței. Oricât de îngâmfat era, se mira singur cum de inspirase o atât de mare și trainică dragoste, gata să-i sară într-ajutor.

— Viața mea e a ta, mai spuse o dată Maria. Taina ta e a mea. Neștiut de nimeni va rămâne ceea ce vrei să rămână neștiut, tăcerea mea va pecetlui ceea ce vrei să fie pecetluit, iar taina va muri o dată cu mine.

Îi veneau lacrimi în ochii de un albastru-întunecat. "Seamână acum unei dimineți de primăvară când cade o ploaie cu soare", gândi Guccio.

Apoi, întorcându-se la grija ce-l frământa, spuse:

— Ceea ce trebuie să ascund se află într-o lădiță de plumb, nu mai mare ca mâinile mele lipite una de alta. Știi vreun loc aici?

— În capelă, răspunse Maria după ce chibzui o clipă. Vom merge acolo mâine când s-o crăpa de zi. Frații mei pleacă la vânătoare înainte de revărsatul zorilor. Mama va ieși și ea ceva mai târziu, ducându-se în târg după cumpărături. Numai de n-ar voi să mă ia cu dânsa! Dacă o fi așa, însă, am să spun că mă doare în gât.

Guccio mai apucă să-i șoptească "mulțumesc"; se auzeau pe aproape pașii cucoanei Eliabel.

De data aceasta, deoarece Guccio urma să rămână mai multă vreme la dânsii, îl găzduiră la catul de sus, într-o odaie mare și curată, dar friguroasă. Se culcă acolo, cu jungherul în șold și lădița de plumb, care conținea chitanța arhiepiscopului, sub căpătâi. Era hotărât să nu doarmă. Nu știa că în ceasul acela frații Marigny se și luaseră de păr, înghioldindu-se crâncen, și că legea pregătită împotriva lombarzilor se și prefăcuse în cenușă.

Luptând să-și țină ochii deschiși, Guccio făcea socoteala femeilor cu care se culcase până atunci (nu împlinise încă 19 ani și încheie socoteala destul de repede), se gândea la cele două tinere neveste de negustori pe care le ajuta în zilele acelea să-și încornoreze bărbații și, punându-le alături de Maria, găsea că li-e sufletul cam de rând și trupul cu destule cusururi.

Nici nu simți când îl fură somnul. Un nechezat îl trezi, făcându-l să sară în sus; crezu că veneau să-l aresteze și alergă la fereastră. Pierre și Jean de Cressay, însoțiți de doi țărani, și cu șoimii pe mână, ieșeau tocmai din curte. Se auziră apoi uși trântite, și o iapă sură destul de prăpădită îi fu adusă cucoanei Eliabel, care plecă la rândul ei, urmată de argatul cel șchiop. Guccio își trase în picioare cizmele și rămase să aștepte.

După câteva clipe, auzind-o pe Maria chemându-l de jos, își ascunse lădița de plumb sub manta și coborî scara.

Capela era o încăpere mică, boltită, chiar înlăuntrul conacului, înspre partea de răsărit, și avea pereții văruiți.

Maria aprinse o lumânare de la candela care ardea în fața unei statui de lemn a sfântului Ioan Evanghelistul, cioplită cam din topor. În neamul Cressay, pe întâiul născut îl botezau întotdeauna cu numele acestui sfânt.

— Am dat de ascunzătoarea asta când eram mică, jucându-mă aici cu frații mei, povesti Maria. Vino.

Îl duse pe Guccio într-o parte a altarului.

— Aici, împinge lespedeza, zise ea, aplecând făclia pentru a lumina locul arătat.

Guccio apăsă cu mâinile, dar piatra nu se clinti.

— Nu, nu așa, Maria îi întinse făclia și apăsă dânsa într-un anume fel care făcu piatra să se întoarcă parcă în loc, lăsând să se vadă un scorb sub altar. La lumina flăcării, Guccio zări o tidvă omenească și un pumn de oase.

— Cine e? întrebă el.

Era superstițios și se grăbi să ducă mâna la spate, făcând coarnele cu două degete.

— Nu știu, răspunse Maria, nimeni nu știe.

Guccio așeză lângă craniul albicios cutia de plumb conținând petecul de pergament care putea duce la pieire pe cel mai de seamă ierarh al Franței.

Lespedeza fu pusă la loc și nimeni n-ar fi putut spune că vreo mână de om umblase pe-acolo.

— Taina noastră e acum pecetluită în fața lui Dumnezeu.

Guccio o prinse în brațe și voi s-o sărute.

— Nu, aici nu, se apără ea cu glas tremurând de teamă, nu în capelă.

Se întoarseră în odaia cea mare, unde o slujnică sfârșise tocmai de pus pe masa laptele și pâinea întâiului prânz al zilei. Guccio se opri în fața vetrei până ce Maria, văzând-o pe slujnică ieșind, veni lângă dânsul.

Atunci, mâinile lor se întâlniră; Maria își lăsă capul pe umărul lui Guccio și rămase așa o vreme, lipită de el, descoperind pentru întâia oară, mai mult ghicindu-l, acest trup de bărbat, întâiul pe care îl ținuse în brațele sale și singurul pe care avea să-l țină vreodată.

— Te voi iubi întotdeauna, chiar dacă ar fi să nu mă mai iubești.

Apropiindu-se apoi de masă, turnă laptele în blide și frânse pâinea. Fiecare gest al ei exprima fericire. Guccio se gândea la tidva albicioasă, întrezărită sub lespedeza altarului...

Patru zile trecură. Guccio îi însoți pe cei doi frați la vânătoare, dovedindu-se destul de îndemânic. Trecu de mai multe ori pe la prăvălia din Neauphle ca să dea un rost șederii sale acolo. Într-un rând îl întâlni pe ispravnicul Portefruit, care, recunoscându-l, îi făcu o temenea slugarnică. Plecăciunea asta risipi temerile lui Guccio. Dacă s-ar fi luat vreo măsură împotriva lombarzilor, Jupânul Portefruit nu s-ar fi ostenit să fie așa de politico. "Iar dacă el trebuie să vină într-o zi să mă aresteze, își zise Guccio, cele o mie de livre pe care le-am luat cu mine au să-mi prindă de minune ca să-l pot șpagui."

Cucoana Eliabel, așa se părea, nu bănuia de fel ceea ce se petrecea între fiică-sa și tânărul toscan. Guccio se convinsese de aceasta trăgând cu urechea la ce vorbeau într-o seară cinstita cucoană și mezinul ei. Guccio era în odaia lui de la etaj. Doamna Eliabel și Pierre de Cressay stăteau de vorbă lângă foc în sala cea mare de jos și glasurile lor aungeau până la dânsul prin coșul căminului.

— Păcat că Guccio nu e de neam nobil, zicea Pierre. Ar fi un soț potrivit pentru sorămea. E arătos, știe multe, și s-a căpătuit binișor... Mă întreb dacă n-ar trebui să ne gândim la asta.

Cucoana Eliabel sări ca picată cu foc auzind ce-i dă prin minte:

— Niciodată! strigă ea. Banii te-au zăpăcit, băiatule. Suntem săraci acum, e adevărat, dar stirpa noastră ne îndreptățește la cea mai aleasă încuscrire și n-am să-mi dau eu fata unui june de neam prost care, pe deasupra, nici nu e măcar de la noi, din Franța. Nu zic, e nostim domnișorul, dar să n-aud că dă târcoale Mariei. L-aș pune îndată la locul lui... Un zaraf! Fiică-mea măritată cu un zaraf! De altminteri, lui nici prin cap nu-i trece așa ceva, iar dacă vârsta nu m-ar opri să mă laud, ți-aș mărturisi că flăcăul și-a pus ochii mai curând pe mine decât pe soră-ta și că tocmai asta l-a făcut să se lipească de noi ca altoiul de un copac.

Guccio surâse de ceea ce i se năzărea cucoanei, dar se simți atins de disprețul cu care vorbise de neamul său prost și de îndeletnicirea sa. "Oamenii aceștia îți iau bani cu împrumut ca să aibă ce mânca, nu-ți plătesc ce-ți datorează și apoi se mai și uită la tine de parcă ai fi un șerb de-al lor, și nici măcar atâta. Și ce te-ai face, cucoană dragă, fără zaraf? Își vorbea Guccio, întărâtat la culme. N-ai decât, ia încearcă numai de-ți mărită fata cu vreun nobil de viță veche și ai să vezi dacă ea se învoiește."

Dar se simțea totodată destul de mândru că izbutise să cucerească o domnișoară de neam mare, și chiar în seara aceea se hotărî s-o ia de soție, în ciuda tuturor piedicilor ce i s-ar pune, ba tocmai fiindcă i se puneau aceste piedici. În sprijinul hotărârii sale afla tot felul de motive, unele mai temeinice ca altele, afară de singurul motiv adevărat: o iubea.

La prânzul următor o privea pe Maria, repetând în sinea lui: "E a mea, e a mea!" Iar din chipul Mariei, toate, și frumoasele ei gene ridicate, și ochii cu luciri aurii, și buzele întredeschise, toate păreau să-i răspundă: "a ta sunt", ceea ce-l făcea pe Guccio să se întrebe: "dar cum de nu văd ceilalți?"

A doua zi, găsi la Neauphle un răvaș prin care unchiul său îi dădea de știre că, deocamdată, primejdia trecuse și că urma să se întoarcă numaidecât acasă.

Tânărul se văzu deci nevoit să anunțe gazdele că treburi însemnate îl chemau îndărăt la Paris. Cucoana Eliabel și fiii săi primiră vestea cu mare părere de rău. Maria nu spuse nimic, văzându-și mai departe de gherghelul la care lucra. Dar, când rămase singură cu Guccio, își dădu pe față spaima. Se întâmplase o nenorocire? Îl amenința pe Guccio vreo primejdie?

El o liniști. Dimpotrivă, zicea, datorită lui, datorită ei, datorită acelor documente ascunse în capelă, oamenii care voiau să-i nimicească pe bancherii italieni fuseseră învinși.

La gândul că Guccio are să plece, Maria izbucni în plâns.

— Mă păărăsești, zise ea, e ca și cum aș muri.

— Mă voi întoarce de îndată ce-oi putea, o încredință Guccio, și, vorbind, îi acoperea fața de sărutări. Simțea în el o furie neașteptată împotriva împrejurărilor care se puneau de-a curmezișul dorințelor sale. Că toți bancherii lombarzi scăpaseră de nenorocire, asta nu-l bucura de fel, ci dimpotrivă! Ar fi voit să se mai afle în primejdie și să aibă pentru ce rămâne la Cressay. Nu-și ierta că nu știuse să folosească la timp prilejul, bucurându-se de acest trup minunat care i se lăsa în brațe fără să mai știe de nimic, gata să i se dea. "Șovăiala asta nu-i vrednică de un bărbat", gândi el.

— Mă voi întoarce, frumoasa mea Maria, repetă el, ți-o jur, căci nu-i ființă în lume pe care s-o doresc mai mult.

Și, de data aceasta, o spunea din inimă. Venise aici să caute un adăpost și acum pleca ducând o dragoste în suflet.

Deoarece unchiul nu pomenea în răvașul său de chitanța arhiepiscopului, Guccio se prefăcu a înțelege că trebuia s-o lase în capela din Cressay, ca să aibă de ce să se întoarcă curând pe acolo. Alte întâmplări însă aveau să se ivească, schimbând dintr-o dată ursita fiecăruia dintre ei.

Capitolul VIII Întâlnirea de la Pont Sainte-Maxence

La 4 noiembrie, regele urma să vâneze în pădurea de la Pont Sainte-Maxence. Împreună cu primul său șambelan, Hugues de Bouville, cu grămaticul său de taină, Maillard și alți câțiva oameni de-ai lui, regele înnoptase în castelul din Clermont, la două leghe de locul întâlnirii.

Filip cel Frumos părea odihnit și arăta o bună dispoziție, cum nu i se văzuse de multă vreme. Treburile statului îi dădeau oarecare răgaz. Împrumutul luat de la lombarzi înzdrăvenise vistieria. Iarna avea să-i potolească pe nobilii paraponisiți din Champagne și pe burghezii din Flandra.

Ninse toată noaptea, întâia zăpada a anului, timpurie, aproape neobișnuită; înghețul de dimineață pusese o chiciură peste omătul subțire, făcând din tot câmpul o uriașă mare albă. Și oamenii se minunau, găsind culorile lumii de-a-ndoaselea, lucru care se întâmplă la un an o dată, adică lumină acolo unde de obicei e întuneric, iar cerul mai negru ca pământul, ziua nămieza mare.

Oamenii, câinii și caii scoteau pe gură aburi, care se ridicau în fața lor desfăcându-se în văzduh ca niște flori mari de vată.

Câinele Lombard mergea la pas lângă calul regelui. Deși ogar, deprins să încolțească iepurele, lua parte și la vânătoria de cerbi sau de mistreți, gonind cam de unul singur și punând adeseori haita pe urmele vânatului. Căci ogarilor le merge de

obicei faima că au ochi ageri și că-s iuți de picior, dar că nu simt nimic; Lombard însă avea miros ca un câine din Poitou.

Pe cât de rece și de nepăsător era Filip cel Frumos cu oamenii, pe atât de bine se înțelegea cu animalele. Le arăta mai multă prietenie decât rudelor sale celor mai apropiate. În fundul sufletului, oricare dintre capețieni rămânea un om de la țară, legat de pământ. Printre copaci, plante și dobitoace, regele Filip se simțea împăcat și la largul său.

În mijlocul poienii unde se făcea adunarea, într-o hărmălaie iscată de ropotul cailor și trototul oamenilor, de nechezuri și lătrături, regele rămase o bucată de vreme să privească la haita sa minunată, să întrebe cum se simte cutare cățea care nu era acolo fiindcă fătase și să *vorbească* câinilor săi.

— Oho! Feciorii mei! Oho! Frumozii mei! Stați, frumușeilor! le zicea el.

Maestrul de vânătoare însoțit de mai mulți bătaiași se apropie de rege pentru a-i da raportul. În zori, gonacii urmăriseră până în vizuina lor mai mulți cerbi, și printre ei unul mare de șapte ani, care, după spusa hăitașilor, avea douăsprezece ramuri, de i se zicea cerb regesc, căci era vietatea cea mai de soi din câte se află în pădure. Acest cerb era, pe deasupra, unul din cei porecliți "drumeteji", care umblă fără ceată, din pădure în pădure, mai puternici și mai sălbăticiți tocmai fiindcă-s așa de singuratici.

— Să înceapă bătaia, porunci regele.

Dezlegară câinii și-i scoaseră pe urmele vânatului, iar vânătorii se împrăștiară, așezându-se la pândă în locurile de unde putea să sară cerbul.

După câteva clipe izbucniră strigăte:

— Șo pe el! Șo pe el!

Zăriseră cerbul. Pădurea toată răsună de lătratul câinilor, de sunete de corn, de ropotul cailor și de trosnetul crengilor rupte.

Cerbii se lasă de obicei goniți câtăva vreme prin preajma bârlogului din care au fost scoși de hăitași, se rotesc în pădure și, umblând cu șiretlicuri pentru a li se pierde urma, caută vreun cerb mai tânăr pe lângă care aleargă o clipă ca să înșele mirosul câinilor, apoi se întorc în locul împresurat de vânători.

Acesta însă îi uimi pe toți, zbughind-o drept înainte spre miazănoapte. Simțind primejdia, un imbold ascuns îl mâna îndărăt către codrul depărtat al Ardenilor, de unde fără îndoială că venise.

Regele se avântă cu mare vioiciune, apucând de-a curmezișul ca s-o ia mult înaintea cerbului, să ajungă la marginea pădurii și să-l aștepte când o ieși la șes.

Nicăieri însă nu te poți rătăci mai ușor ca la vânătoare. Te crezi la o sută de stânjeni înaintea câinilor și a celorlalți gonaci pe care îi auzi, dar numai după o clipă te pomenești învăluit de o tăcere ca la începutul lumii, de o singurătate desăvârșită, în mijlocul unei catedrale de copaci, fără să știi unde o fi pierit haita care lătra așa de tare, nici ce zână și ce vrăjitorie i-a făcut pe toți însoțitorii tăi să se topească, parcă intrați în pământ. Afară de asta, în ziua aceea sunetele răzbeau greu prin aerul înghețat, iar câinii trebuie să se fi ținut anevoie pe urmele vânatului, din pricina chiciurii care răcea mirosurile.

Regele se rătăcise. Privind valea largă și albă, unde, cât vedeai cu ochii, pășunile, gardurile de nuiete, stogurile de paie rămase pe miriști, acoperșurile unui sat și tălăzuirea depărtată a altei păduri din vecinătate, toate erau acoperite de același

scânteietor vâl neîntinat, un fel de amețeală îl cuprinse pe Filip cel Frumos. Soarele, care străpungea negura, făcea să sclipească această priveriște; regele se simți deodată foarte obosit și cu totul străin, parcă, de toate câte țin de lumea asta. Nu se sinchisi prea tare, căci era zdravăn și puterile nu-l lăsaseră niciodată. Gândi că se cam încălzise gonind atâta. Absorbit numai de cerbul său, vrând să știe dacă țușnise de undeva sau nu, își lăsă calul să meargă la pas, pe marginea pădurii, iar el căta cu ochii în pământ, doar o da de vreun semn că trecuse cerbul pe acolo. "În chiciura asta, își zise, ar trebui să i se vadă ușor urmele." Zări nu departe un țăran care umbla pe câmp.

— Hei, omule!

Țăranul se întoarse și veni spre dânsul. Era un mocofan de vreo 50 de ani, spătos și îndesat, cu fața oacheșă, brăzdată de zbârcituri; purta în picioare niște pâslari de pânză groasă și ținea o bătă în mâna dreaptă. Își scoase căciula, lăsând să se vadă părul încărunțit.

— N-ai văzut un cerb mare fugind pe aici? îl întrebă regele.

— Ba da, măria-ta. O vietate întocmai cum zici mi-a trecut pe sub nas, cu o țără înaintea. Fugise bune două ceasuri, căci se cocoșase alergând și avea limba scoasă de un cot. De bună seamă că era cerbul domniei-tale. Nu mai ai mult de umblat, căci, așa cum arăta, căuta apa. N-are s-o găsească decât la eleșteul Fântâniei.

— Se țineau câinii după el?

— Nici pomeneală de câini, măria-ta. Dar ai să afli călcătura picioarelor, depărtate unul de altul, cam pe lângă mesteacănul alb de colo. Cu sau fără câini, la eleșteu cerbul îți cade în mână.

Regele se arătă mirat.

— Pari să știi meleagurile astea și te pricepi la vânătoare, zise el.

Fața oacheșă se lumină de un zâmbet vesel. Niște ochi mici căprui sclipiră șiret, ațintindu-se asupra regelui.

— Meleagurile astea le știu și mă pricep nițel în ale vânătoarei, vorbi țăranul, și nu doresc alta decât ca un rege așa de mare cum e măria-ta să-și afle pentru multă vreme bună petrecere pe la noi, cât o vrea Dumnezeu.

— Așadar, m-ai recunoscut?

Celălalt înălță iarăși capul și spuse cu mândrie:

— Sunt om slobod, mulțămită măriei-tale, iar nu șerb, cum m-am născut. Știu să număr și să ții stiletul pentru a socoti când e nevoie. L-am văzut o dată pe monseniorul de Valois când a dezrobit șerbii de pe moșiile sale, și acum văzându-ți chipul și aducându-mi aminte ce se spune de măria-ta, am înțeles numaidecât că ești fratele lui.

— Ești bucuros de a fi slobod?

— Bucuros... de bună seamă. Adică ne simțim altfel, nu mai suntem toată viața noastră ca niște morți. Și știm bine, noi ăștia, că măriei-tale îi datorăm legea pe care monseniorul de Valois a pus slujitori de ne-au cetit-o, aceea de o spunem adeseori pe de rost, ca rugăciunea noastră, cât om fi pe lume: "Având în vedere că oricare faptură omenească e plăsmuită după chipul și asemănarea Mântuitorului nostru, și de aceea trebuie să fie indeobște slobodă, cum o cere dreptatea firii..." E bine să auzi una ca asta când te credeai, nici mai mult, nici mai puțin, ca dobitoacele...

— Cât ai plătit pentru slobozenia ta?

— Șaptezeci și cinci de livre.

— Le aveai?

— Truda unei vieți, măria-ta.

— Care ți-e numele?

— Andrei... Andrei din pădure, așa mi se zice, pentru că locuiesc pe acilea.

Regele, care nu era mărinimos de felul său, simți nevoia să-i dea ceva omului. Nu o pomană, ci un dar.

— Fii întotdeauna bun slujitor al țării, Andrei din pădure, îi spuse el, și păstrează asta ca să-ți aducă aminte de mine.

Își desprinse cornul și-l întinse țăranului. Era un corn de fildeș dăltuit, cu cercuri de argint, și care făcea mai mulți bani decât plătise omul ca să-și răscumpere libertatea. Mâinile țăranului tremurau de mândru și de tulburat ce era.

— Vai, dar frumos mai e... murmură el. Am să-l pun sub icoana Maicii Domnului, ca să-mi apere casa de rele. Dumnezeu să te ție, măria-ta.

Regele se depărtă, plin de o bucurie cum nu mai simțise de multe luni. Un om îi vorbise în singurătatea pădurii, un om care, datorită lui, era slobod și fericit. Apăsătoarea povară a cârmuirii și a anilor i se păru deodată mai ușoară. "Știi întotdeauna când lovești, își zicea, dar nu știi niciodată din înălțimea tronului, dacă binele pe care ai vrut să-l faci e făcut într-adevăr, și nici cui l-ai făcut." Această încuviințare care-i venea de la talpa țării îi era mai de preț și mai plăcută decât toate laudele curtenilor. Când frate-meu a avut nevoie de bani, i-am spus: "Nu mai pune noi biruri pe capul oamenilor, fără să le dai nimic în schimb. Sloboade șerbii de pe moșiile tale, așa cum am făcut eu cu cei din Agenais, din Rouergue, din Gasconia și cu cei din ținuturile Carcassonne și Toulouse. S-ar fi convenit să întind slobozenia peste țara toată... Din omul acesta pe care-l văzui adineauri, dacă de mic era dat la carte, se putea scoate un ispravnic sau un căpitan de oraș mai bun decât mulți alții."

Se gândea la toți Andreii din păduri, de prin creierii munților sau de la șes, la toți iobagii de pe ogoare, la toți pârlitii cătunelor și la argații curților, ai căror copii, ieșiți din starea de șergie, vor fi mâine o mare mulțime de oameni la care țara va găsi reazem și izvor de putere. "Am să întind și asupra altor plaiuri legea în privința iobagilor", hotărî în sinea lui regele.

Întâlnirea aceasta îi potolea temerile, gonind gândurile negre, care nu-i mai dădeau pace de la moartea papii și a lui Nogaret. I se părea că Dumnezeu se slujise de cel mai umil glas din țară pentru a încuviința strădaniile sale de rege.

În clipa aceea auzi un "ham-ham!" scurt și răgușit la dreapta lui și recunosc hămăitul lui Lombard.

— Așa, băiatule, așa! Nu te lăsa! Nu te lăsa! îi strigă regele.

Lombard era pe urmele vânatului, gonind întins, cu sărituri mari și cu nasul la câteva degete de pământ. Nu regele se rătăcise, ci toți ceilalți vânători, și Filip cel Frumos se bucura ca un tinereț gândind că el singur cu câinele sau cel mai iubit va răpune și va prinde marele cerb cu douăsprezece ramuri.

Dădu pînteni calului și, vreme de aproape un ceas încă, se ținu după Lombard prin câmpii și vâlcele, sărind peste șanțuri și garduri de măracini. Se încălzise și sudoarea îi sîroia de-a lungul spinării.

Deodată, când să iasă dintr-un lăstăriș, văzu o dihanie neagră care fugea.

— Șo pe el! strigă regele. La cap, Lombard, la cap!

Era chiar cerbul fugărit, o vietate mare și neagră, cu pântecul gălbui. Nu mai alerga ușor ca la începutul vânătorii; călca împleticit, oprindu-se din când în când să privească îndărăt și pornind iar cu o săritură greoaie. Se îndrepta într-adevăr spre eleșteul de care pomenise țăranul. Căuta apa în care să se răcorească, apa în care-și găsesc moartea animalele încolțite, prinzându-le picioarele, și de unde nu mai pot ieși.

Lombard lătra tot mai tare văzând vânatul și se apropia tot mai mult de el. Dar toți, și regele și calul și câinele și cerbul, erau la capătul puterilor.

Coarnele rămuroase ale cerbului îl nelinișteau pe rege; sclipea ceva acolo în răstimpuri, apoi se stingea. Nu avea totuși nimic din animalele acelea fabuloase de care legendele erau pline, dar nu le văzuse nimeni vreodată, asemeni vestitului cerb al sfântului Hubert, cu crucea sa de aur înfiptă în frunte. Cel din fața regelui nu era decât un cerb mare, istovit de o goană nedibace, fugind drept înainte peste câmp, mânat de frica lui și care, în curând, nu va mai avea scăpare.

Cu Lombard după el, cerbul se vârî într-o pădurice de fag și nu mai ieși de-acolo. Regele îl auzi îndată pe Lombard scoțând un lătrat mai prelung, mai ascuțit, furios și sfâșietor totodată, așa cum latră câinii atunci când animalul pe care-l vânează e încolțit.

La rândul său, regele pătrunse în pădure; printre crengile copacilor se strecurau razele unui soare fără căldură, așternând o lumină de un trandafiriu palid pe chiciura care trosnea sub picioare.

Regele se opri în loc și duse mâna la mânerul paloșului. Lombard urla într-una. Cerbul cel mare era acolo, rezemat de un copac, ținându-și capul plecat și botul aproape în pământ, gata să înfrunte primejdia; din blana lui scaldată de sudori ieșeau aburi. Între coarnele uriașe avea într-adevăr o cruce, mare cât una de altar, și care strălucea. Vedenia asta se arată regelui doar o clipă, căci numaidecât uimirea lui se prefăcu în cumplită spaimă: trupul țeapăn nu-l mai asculta. Vru să se dea jos de pe cal, dar piciorul nu ieșea din scară; pulpele îi atârnav în coastele calului ca două cizme de marmură. Cuprins de groază, regele vru atunci să-și apuce cornul ca să cheme în ajutor; unde-i era cornul? Nu-l mai avea, nu mai știa unde-l pierduse, iar brațele, lăsând să scape frâiele, nu mai mișcau. Încercă să strige, dar nici un sunet nu-i ieși din gâtlej.

Cerbul își ridicase capul și sta cu limba scoasă, cercetând din ochii săi mari și îndurerați pe călărețul acesta de la care aștepta moartea și care încremenise deodată. Pe fruntea lui rămuroasă crucea strălucea din nou. Copacii, pământul și toate câte erau acolo se clătinară pe neașteptate și se oglindiră strâmb în ochii regelui. Simți o groaznică detunătură în cap, apoi se făcu în el noapte neagră.

Câteva clipe mai târziu, când ceilalți vânători ajunseră în pădurice, dădură acolo peste trupul regelui Franței întins la picioarele calului său. Lombard lătra mereu în fața marelui cerb drumet, și toți văzură atunci că ducea în coarne două crăci uscate ce i se agățaseră în vreun hățiș și, așezându-se în chip de cruce, lucau la soare sub poleiul lor de chiciură. Nu era însă vreme de pierdut cu cerbul; de altfel, când gonacii chemară haita, el o luă la fugă, căci mai prinsese puteri, urmat doar de câțiva câini asmuțiți care aveau să se țină pe urmele lui până-n noapte sau până s-o îneca în eleșteu.

Hugues de Bouville sosise cel dintâi în fața trupului amorțit al lui Filip cel Frumos. Văzu că suveranul mai râsufla încă și se întoarse la ceilalți, strigând:

— Regele trăiește!

Doborâra cu săbiile doi copaci crestați de pădurari pentru tăiere, și, cu cingătorile și mantăile lor, încropiră de mântuială un fel de năsalie pe care îl culcară. Regele nu dădu alt semn de viață decât atunci când începu să verse din el, deșertându-se pe toate părțile ca o rață înăbușită. Avea ochii sticloși, pe jumătate închiși. Unde mai era voinicul care odinioară făcea să se încovoiaie doi oșteni, doar apăsându-le umerii cu palmele lui?

Îl duseră așa până la Clermont, unde în timpul nopții își recăpătă oarecum graiul. Doctorii, aduși numaidecât, îi luară sânge.

Întâia vorbă, rostită anevoie, i-o auzi Bouvilăe, care-l veghea:

— Crucea... Crucea...

Iar Bouville, gândind că regele vrea să se roage, se duse să-i caute un crucifix.

Apoi Filip cel Frumos zise:

— Mi-e sete.

În zori, ceru, cu limba împleticită, să fie dus la Fontainebleau, unde se născuse. N-au lipsit unii să-și aducă aminte că și papa Clément al V-lea, simțindu-se pe moarte, vroise să se întoarcă la locul său de naștere și că murise în drum.

Au hotărât să-l călătorească pe apă ca să nu-l hurduce prea tare și, așezându-l într-o luntre cu fundul drept, au pornit pe râul Oise la vale. Curtenii, slujitorii și arcașii de pază veneau în urmă într-alte bărci sau călări de-a lungul malurilor.

Vestea mergea mai repede decât acest straniu convoi, și țărmenii dădeau fuga să vadă trecând marea statuie doborâtă. Țăranii își scoteau căciula, cum făceau când procesiunea cu prapuri și icoane din ajunul Înălțării Domnului străbătea ogoarele lor. În fiecare sat arcașii se duceau să caute lighene cu jeratic, pe care le așezau în luntrea regelui, ca să-i ție de cald. El sta culcat, cu ochii în sus, privind cerul plumburiu, din care atârnavu nori grei de zăpadă.

Seniorul de Vauréal coborî din castelul său ce se înălța deasupra unui cot al râului Oise și veni să-l salute pe rege, a cărui față i se păru ca de mort. Regele nu-i răspunse decât cu o clipire a pleoapelor, dar începea să-și mai miște mâinile și picioarele.

Se întuneca devreme. Au aprins la botul bărcilor făclii mari, a căror lumină roșie se răsfrângea, jucăușă, pe maluri, de ai fi zis că o peșteră luminată de flăcări trece prin noapte. Și așa au ajuns la locul unde Oise se varsă în Sena, iar de acolo la Poissy. L-au dus pe rege la castelul în care se născuse bunicu-său, sfântul Ludovic. Călugării din tagma dominicanilor și de la cele două mănăstiri, ctitorii regale, începură să facă rugăciuni pentru vindecarea lui.

Rămase acolo vreo zecă zile, după care păru mai înzdrăvenit. Își dobândise graiul. Putea să se țină pe picioare, dar mișcările îi erau încă greoaie și măsurate. Stăruî să-și urmeze drumul spre Fontainebleau, ceea ce părea să fie ideea lui fixă, și, adunându-și toată voința, ceru să fie așezat pe cal. Merse astfel, cu băgare de seama, până la Essonnes. Acolo însă, oricât se opinti din toate puterile, trebui să se dea bătut: trupul regelui nu mai asculta de vrerea lui. Treburi să-l culce într-o lectică, și așa își sfârși călătoria. Ninoșarea se pornise iar, și pașii cailor se înfundau în zăpadă. Olăcarii trimiși

Înainte puseseră să se facă foc în toate încăperile castelului, iar o bună parte a curții și sosise acolo.

Când intră, regele șopti abia auzit:

— Soarele, Bouville, soarele...

Capitolul IX Un întuneric mare se lasă peste țară

Vreme de douăsprezece zile regele se zbătu, închis în el însuși, ca un drumeț rătăcit. Deși obosea foarte repede, din când în când părea să se întoarcă la îndeletnicirile lui, arăta grijă pentru treburile statului, cerea să vadă cu ochii lui socotelile vistieriei, porunca cu o nerăbdare ce nu suferea împotriviri să i se aducă la iscălit toate scrisorile și ordonanțele: n-avusese niciodată așa poftă de iscălit. Apoi, deodată, cădea într-o stranie năuceală, rostind puține cuvinte; și acelea fără șir și fără noimă. Își trecea peste frunte o mână moleșită, ale cărei degete le îndoia cu greu.

La curte se șoptea că regele nu mai știe ce-i cu el. Adevărul este că începuse să nu mai știe de nimic.

Din omul acesta de 46 de ani, boala făcuse în așa de puțină vreme un moșneag cu fața răvășită, care nu mai trăia decât pe jumătate în fundul unei mari încăperi a castelului de la Fontainebleau.

Și setea, aceeași sete care îl chinuia într-una, silindu-l să ceară mereu de băut!

Celor dinafară care doreau să știe cum îi merge li se răspundea că regele căzuse de pe cal și că un cerb îl luase în coarne. Adevărul însă începea să se răspândească și se șușotea că mâna lui Dumnezeu îl lovise la cap.

Doctorii ziceau că nu va mai scăpa din asta, iar astrologul Martin, rostindu-se pe ocolite și cântărindu-și cuvintele, vesti o cumplită năpastă care se va abate către sfârșitul lunii peste un puternic monarh al Apusului și care năpastă are să fie o dată cu o eclipsă de soare. "Se va lăsa în ziua aceea, scria meșterul cetitor în stele, Martin, un mare întuneric peste țară..."

Și deodată, într-o seară, Filip cel Frumos simți din nou în cap trosnitura aceea groaznică și acea neagră rostogolire în beznă pe care le simțise în pădurea de la Pont Sainte-Maxence. De data asta nu mai vedea nici un cerb și nici o cruce. Regele nu mai era decât un mare trup țintuit într-un pat, fără să știe măcar de îngrijirile ce i se dădeau.

Când ieși din această noapte a conștiinței, de care nu-și putea da seama dacă ținuse un ceas ori două zile, cel dintâi lucru pe care-l desluși regele fu o arătare albă ce sta aplecată asupra lui. Auzi și un glas vorbindu-i.

— Ah, frate Renaud, zise foarte încet regele, te recunosc bine... Dar parcă te-ar împresura o ceață.

Și adăugă îndată:

— Mi-e sete.

Călugărul Renaud, de la mănăstirea dominicanilor din Poissy, mare inchizitor al Franței, umezi buzele bolnavului cu nițică agheazmă.

— Chematu-l-ați pe episcopul Pierre? E aici? Întrebă atunci regele.

Printr-una din acele tresăriri ale minții, cum le au adeseori muribunzii, purtându-i îndărăt către cele mai depărtate amintiri, gândul care nu-i mai dădea pace regelui în zilele-i de pe urmă acesta era, să-l aibă la căpătâiul său pe Pierre de Latille, episcopul de la Châlons, unul dintre prietenii săi din anii copilăriei. De ce tocmai Pierre de Latille? Cei din jur se întrebau de ce această dorință, căutându-i vreo pricină ascunsă, în loc să vadă că nu era decât o răbufnire din străfundurile amintirii. Și tocmai dorința asta care-l muncea îi veni pe buze când se trezi din somnul greu ce-l cuprinsese după a doua izbitură a boalei.

— Da, măria-ta, am trimis să-l aducă, răspunse fratele Renaud, și chiar mă mir că nu-i încă aici.

Mințea, căci trimisese într-adevăr un olăcar la episcopia din Châlons, dar, în înțelegere cu monseniorul de Valois, îl pornise la drum în așa fel ca episcopul să fie înștiințat prea târziu.

Fratele Renaud avea un rol de jucat și nu putea să se învoiască a-l împărți cu vreo altă față bisericească. Într-adevăr, duhovnicul regelui trebuia să fie neapărat marele inchizitor al Franței. Erau prea multe taine între ei pentru ca tainele acestea, în clipa morții suveranului, să fie lăsate să ajungă la alte urechi. Astfel, monarhul atotputernic nu putea să obțină ca prietenul ales de dânsul să-l grijească pentru marea călătorie.

— Îmi vorbeai de mult, frate Renaud? Întrebă regele.

Cu bărbia înecată în grăsime, cu ochi mici și negri, doar cu o cunună de păr țepos și gălbejit în jurul creștetului pleșuv, fratele Renaud era însărcinat, sub cuvânt că împlinește porunca dumnezeiască, să-i arate regelui ceea ce oamenii mai așteptau încă de la dânsul.

— Măria-ta, vorbi călugărul, dacă Dumnezeu te-ar chema îndărăt la el, așa cum poate ș-o face în orice minută cu fiecare dintre noi, îți va fi recunoscător că ai lăsat în bună rânduială treburile țării.

Regele rămase o clipă fără să răspundă, apoi întrebă:

— Frate Renaud, spoveditu-m-ai?

— Cum să nu, măria-ta, alaltăieri, răspunse dominicanul. Măria-ta ai făcut o frumoasă spovedanie, care mult ne-a minunat pe noi și are să-l minuneze pe toți supușii măriei-tale. Ai mărturisit că te căiești de a fi apăsător cu prea multe dădii poporul tău și mai ales biserica, dar că nu ai a cere iertare pentru cei ce-ar fi murit din vrerea măriei-tale, căci credința și dreptatea trebuie să meargă mână în mână.

Marele inchizitor își ridicase glasul pentru ca toți cei de față să-l audă.

— Spus-am eu aceasta? se miră regele. Spus-am într-adevăr aceasta?

Nu mai știa. Rostise cu adevărat asemenea cuvinte, sau fratele Renaud era pe cale să născocească un sfârșit pilduitor, așa cum se cuvine să aibă orice mărime a lumii? "Morții...", murmură Filip cel Frumos, dar nu mai avu putere să-și sfârșească vorba. Știa că peste puțin se va duce după ei.

— Ar trebui ca măria-ta să ne spună care-i sunt ultimele hotărâri, stăruie fratele Renaud, răbdător.

Se trase puțin mai la o parte dinaintea privirii regelui, și acesta își dădu seama deodată că odaia era plină.

— Ah, făcu el, vă recunosc bine pe toți care sunteți aici.

Și părea el însuși mirat că mai putea recunoaște fețele oamenilor.

Erau toți acolo în jurul patului, cei trei fii ai săi, cei doi frați, doctorii cu lighenele și lanțetele lor, și marele șambelan, și Enguerrand de Marigny. În fundul încăperii se vedeau *pairii* Franței, nobilii cei mai de frunte ai țării și alții mai mărunți care se găseau acolo, fie aduși de nevoile dregătoriei lor, fie din întâmplare. Toți aceștia șușoteau între dânșii.

— Da, da, mai spuse o dată regele, vă recunosc bine.

Dar îi vedea ca prin ceață.

Cine o fi uriașul de colo, rezemat de perete, al cărui cap se ridică deasupra tuturor celorlalte? A, da, e Robert d'Artois, acel încurcă-lume de la care i s-au tras atâtea griji... Dar femeia cea voinică, nu departe de el, care-și suflecă mânecile cu un gest de moașă? O recunoaște și pe dânsa: e vară-sa, temuta contesă Mahaut.

Regele se gândi la toate câte le lăsa încurcate, la toate acele interese potrivnice care alcătuiau viața unui popor.

— Papa nu e încă ales, șopti el.

Alte probleme se îmbulzeau, veneau unele peste altele în mintea lui istovită. Soarta prințeselor nu era încă hotărâtă; fiii săi nu mai aveau soții, fără să-și poată lua altele. În Flandra bubă nu era spartă...

Tot omul crede nițel că lumea s-a născut o dată cu dânsul, iar în clipa când trebuie s-o părăsească suferă că lasă universul neisprăvit.

Regele își întoarse capul ca să-l privească pe Ludovic de Navara, care, cu brațele spânzurate de-a lungul trupului și pieptul sfrijit, părea să nu-și mai ia ochii de la tată-său, dar nu se gândea decât la el însuși.

— Cugetă bine, Ludovic, cugetă bine ce înseamnă să fii rege al Franței! murmură Filip cel Frumos. Vezi de învață cât mai curând cum stau lucrurile în țara ta.

Contele de Poitiers se silea să se țină tare, iar Charles, cel de al treilea fiu, abia își stăpânea lacrimile.

Fratele Renaud schimbă cu monseniorul de Valois o privire ce voia să zică: "Monsenioro, dă-ne o mână de ajutor, căci altminteri nu vom mai avea vreme!"

În zilele acestea din urmă, marele inchișitor se lipise cu dibăcie de cel care avea să fie stăpânitorul adevărat al țării, Filip cel Frumos avea să moară. Ludovic de Navara îi va urma la tron, iar monseniorul de Valois era atotputernic pe lângă moștenitor, care nu ieșea din vorba lui. De aceea, în tot ce făcea, marele inchișitor cerea părerea lui de Valois și-i arăta o supunere din ce în ce mai mare.

Valois se apropie de muribund și-i spuse:

— Iubite frate, nu crezi că ai avea ceva de schimbat în testamentul tău din 1311?

— Nogaret a murit, răspunse regele.

Fratele Renaud și Valois se uitară unul la altul, gândind că regele nu mai știe ce spune și ca așteptaseră prea mult. Dar Filip cel Frumos își urmă vorba începută:

— Pe el îl însărcinasem să-mi împlinească vrerile.

Valois făcu numaidecât un semn lui Maillard, grămaticul de taină al regelui, care se apropie cu călimara și penele sale.

— Ar fi nimerit, iubite frate, să faci o adăugire pentru a arăta din nou cine să le săvârșească toate după voia ta, zise Valois.

— Mi-e sete, șopti Filip cel Frumos.

Îi umeziră din nou buzele cu câțiva stropi de agheazmă.

Valois spuse iarăși:

— Dorești, așa cred, ca eu să veghez la împlinirea întocmai a vrerilor tale.

— Firește, zise regele. Și tu de asemenea, fratele meu Ludovic, adăugă el întorcând capul spre monseniorul d'Evreux, care nu cerea nimic, nu spunea nimic și se gândea la moarte.

Maillard începuse să scrie. Pleoapele regelui nu se mai mișcau. Uitătura îi era și acum tot așa de neclintită, dar în locul acelei străluciri care băgase spaima în contemporanii săi, marii ochi albaștri păreau acoperiți de o pânză spălăcită.

După numele lui Ludovic d'Evreux, buzele regelui mai șoptiră și alte nume, pe măsură ce privirea i se oprea la chipurile celor din jur. Numi astfel pe un canonic de la Notre-Dame, Filip le Convers, care se afla acolo ca să-i fie de ajutor fratelui Renaud, apoi pe Pierre de Chambly, om de casă al fiului sau mai mare, și pe Hugues de Bouville, marele șambelan.

Enguerrand de Marigny se apropie atunci și făcu în așa fel ca să acopere fețele celorlalți cu spătoșenia sa.

Marigny știa că în ultimele zile monseniorul de Valois nu încetase să-l sape în ochii regelui cu mintea slăbită. Loctiitorul aflate învinuirile pe care monseniorul i le pune în cârcă. "Boala ta, iubite frate, spuse de Valois, ți se trage din toate grijile pricinuite de acest rău slujitor. El i-a îndepărtat de tine pe toți acei care te iubesc și, ca să-și facă mendrele, a adus țara în halul jalnic de astăzi. Și tot el, iubite frate, te-a sfătuit să-l arzi pe marele maestru al templierilor."

Filip cel Frumos avea oare să-l numească pe Marigny printre împlinitorii diatei sale, dându-i, chiar numai prin aceasta, o ultimă dovadă de încredere?

Maillard, cu pana ridicată, aștepta. Dar Valois zise de îndată:

— Cred că suntem câți trebuie, iubite frate.

Și-i făcu semn lui Maillard să încheie lista. Se auzi atunci glasul lui Marigny:

— Ți-am slujit întotdeauna cu credință, măria-ta. Te rog să mă dai în grija fiului măriei-tale.

Între aceste două voințe care se ciocneau în mintea lui, între Marigny și Valois, între fratele său și primul său ministru, regele avu o șovăială. Cum se gândeau în clipa asta fiecare numai la ale lui și ce puțin se gândeau la el!

— Ludovic, zise Filip cel Frumos cu lehamite, să nu vă atingeți de Marigny dacă dovedește că ne-a fost credincios.

Marigny înțelese atunci că învinuirile prinseseră în mintea regelui.

Dar Marigny se știa tare. Avea în mâinile sale toată dregătoria statului, vistieria, oștirea; avea până și biserica — în afară de fratele Renaud. Era încredințat că țara nu poate fi cârmuită fără dânsul. Își încrucișă brațele pe piept și, privind la Valois și la Ludovic de Navara, de cealaltă parte a patului în care suveranul său lupta cu moartea, păru să înfrunte domnia cea nouă.

— Măria-ta mai are și alte dorinți? întrebă fratele Renaud.

În clipa aceea Hugues de Bouville îndreptă o lumânare gata să cadă din marele policandru care dădea de pe acum acestei încăperi înfățișarea unei odăi mortuare.

— De ce e așa de întuneric aici? întrebă regele. E încă noapte afară? Nu s-a crăpat de zi încă?

Cei de față se întoarseră fără voie spre fereastră. Într-adevăr în ziua aceea soarele umbrit de eclipsă nu se arăta de fel și era întuneric pe tot pământul Franței.

— Îi las fiicei mele Isabelle, spuse deodată regele, inelul pe care îl am în dar de la dânsa, cu rubinul cel mare căruia i se zice cireasă.

Se opri o clipă, apoi întrebă:

— Pierre de Latille a sosit?

Cum nimeni nu răspundea, adăugă:

— Îi las frumosul meu smarald.

Apoi începu să înșire daniile pe care le lăsa cu limbă de moarte unor biserici. Aceleia din Boulogne, pe nume Notre-Dame, pentru că acolo se cununase fiică-sa, bisericilor Saint-Martin-de-Tour și Saint-Denis, le lăsa niște flori de crin turnate în aur "preț de o mie de livre", cum ținea să arate amănunțit de fiecare dată. Omul acesta care fusese toată viața așa de zgârcit la cheltuială își mai cântărea greutatea daniilor sale, de parcă ar fi așteptat ca ele să-i aducă vreo iertare a păcatelor.

Fratele Renaud se aplecă și-i spuse la ureche:

— Să nu uiți, măria-ta, stăreția noastră de la Poissy...

Pe chipul răvășit al lui Filip cel Frumos văzură toți o umbră de supărare.

— Frate Renaud, vorbi el, las mânăstirii tale frumoasa *Biblie* pe care sunt însemnări făcute de mâna mea. Are să-ți fie de mare folos, ție și tuturor duhovnicilor regilor Franței.

Marele inchizitor, care se aștepta la mai mult, ca unul ce dăduse rugului atâția eretici și uneltise în atâtea rânduri cu cârmuirea, plecă ochii pentru a-și ascunde dezamăgirea.

— Iar călugărițelor tale dominicane de la Poissy, adăugă regele, le las marea cruce a templierilor. La voi se va păstra mai bine ca oriunde.

Cei de față simțiră un fior rece. Valois îi făcu semn poruncitor lui Maillard să încheie și-i ceru să citească cu glas tare adăugirile ce s-au adus testamentului. Când grămaticul ajunsese la cuvintele "scrisu-s-au acestea din porunca regelui", Valois îl atrase spre dânsul pe nepotu-său Ludovic și, strângându-i tare brațul, zise:

— Adăugă acolo: "și cu consimțământul regelui Navarei".

Atunci Filip cel Frumos îl privi pe fiul său care-i urma la tron și înțelese că din clipa aceea domnia lui se sfârșise.

Trebuiră să-i țină mâna ca să poată iscăli pergamentul. Apoi, întrebă în șoaptă:

— Asta-i tot?

Dar nu, nu era tot, și ultima zi de viață a unui rege al Franței nu se încheiase încă.

— Măria-ta, acum urmează să încredințezi fiului măriei-tale regeasca minune, zise fratele Renaud.

Și le ceru tuturor să părăsească odaia, pentru ca regele să încredințeze fiului său, după datină, tainica putere de a lecui gâlcile.

Cu capul dat pe spate, Filip cel Frumos gemu:

— Frate Renaud, vezi cât fac măririle acestei lumi. Iată ce a ajuns regele Franței!

În clipa morții, i se mai cerea o ultimă strădanie ca să-i arate urmașului sau cum să aline o suferință neînsemnată.

Nu regele fu acela care-l învăță gesturile și cuvintele orânduite de biserică: le uitase. Fratele Renaud o făcu pentru dânsul. Iar Ludovic de Navara, îngenunchat lângă tată-său, cu mâinile fierbinți lipite de mâinile înghețate ale regelui, primi taina ca moștenire.

O dată isprăvită ceremonia asta, Curtea fu din nou invitată să intre în odaia suveranului, iar fratele Renaud începu să zică rugăciuni, pe care toți câți erau acolo le repetau cu jumătate glas.

Rosteau tocmai versetul "*In manus tuas. Domine..* ", "În mâinile tale, Doamne, îmi dau sufletul..." când o ușă se deschise: era Pierre de Latille. Privirile se îndreptară spre noul-sosit și, o clipă, în timp ce buzele continuau să bolborosească fără voie, ochii tuturor rămăseră ațintiți asupra-i.

— *In manus tuas, Domine*, zise episcopul, luând-o de la capăt o dată cu ceilalți.

Apoi se întoarseră cu fața spre pat. Toate rugile li se opriră în gâtleej: regele de fier murise.

Fratele Renaud se apropie ca să-i închidă ochii. Dar pleoapele care nu clipiseră niciodată se ridicară singure. De două ori încercă zadarnic marele inchișitor să i le coboare. Au trebuit să acopere cu un văl privirea acestui monarh care intra cu ochii deschiși în veșnicie.

Continuarea aventurilor o veți afla în volumul următor:

Regii blestemați vol. 2 – Regina sugrumată

* * *

* * *

E-book realizat după:

Maurice Druon – Regii blestemați – Regele de fier, Regina sugrumată
Editura: Editura pentru literatură universală
București, 1965
Traducere de: Sergiu Dan

Ediție originală:

Maurice Druon – Les rois maudits
Le roi de fer (1955), La reine étranlée (1959)
Editions Mondiales, Paris

Mențiune: Seria Regii blestemați de Maurice Druon cuprinde următoarele cărți:

Maurice Druon – Regii blestemați vol.1 – Regele de fier
Maurice Druon – Regii blestemați vol.2 – Regina sugrumată
Maurice Druon – Regii blestemați vol.3 – Otrăvurile coroanei
Maurice Druon – Regii blestemați vol.4 – Legea bărbatilor
Maurice Druon – Regii blestemați vol.5 – Lupoaica Franței
Maurice Druon – Regii blestemați vol.6 – Crinul și Leul
Maurice Druon – Regii blestemați vol.7 – Când un rege pierde Franța

* * *

O formatare unitară făcută de [BlankCd](#). Pentru a fi evidențiată de alte formătări, fiecare volum va purta pe lângă numele fișierului și mențiunea: [v. BlankCd]. În aceeași formatare unitară mai puteți citi:

Maurice Druon – Regii blestemați vol.1 – Regele de fier [v. BlankCd]

În pregătire:

Maurice Druon – Regii blestemați vol.2 – Regina sugrumată

Notă: Dacă ți-a plăcut formatarea și îți lipsește una sau mai multe cărți formate unitar, le poți găsi (cu ctrl+click-stânga) [aici](#).

Atenție: Pentru a vă deplasa mai ușor prin e-book, plasați cursorul mouse-ului în Cuprins e-book pe un anumit capitol, apoi apăsați tasta ctrl apoi click-stânga.

Cuprins e-book Regii blestemați vol. 1 – Regele de fier:

PERSONAJELE PRINCIPALE.....	11
Partea întâi - Blestemul.....	14
Partea a doua - Prințesele adultere.....	73
Partea a treia - Mâna lui Dumnezeu.....	136
Cuprins e-book Regii blestemați vol. 1 – Regele de fier:.....	182